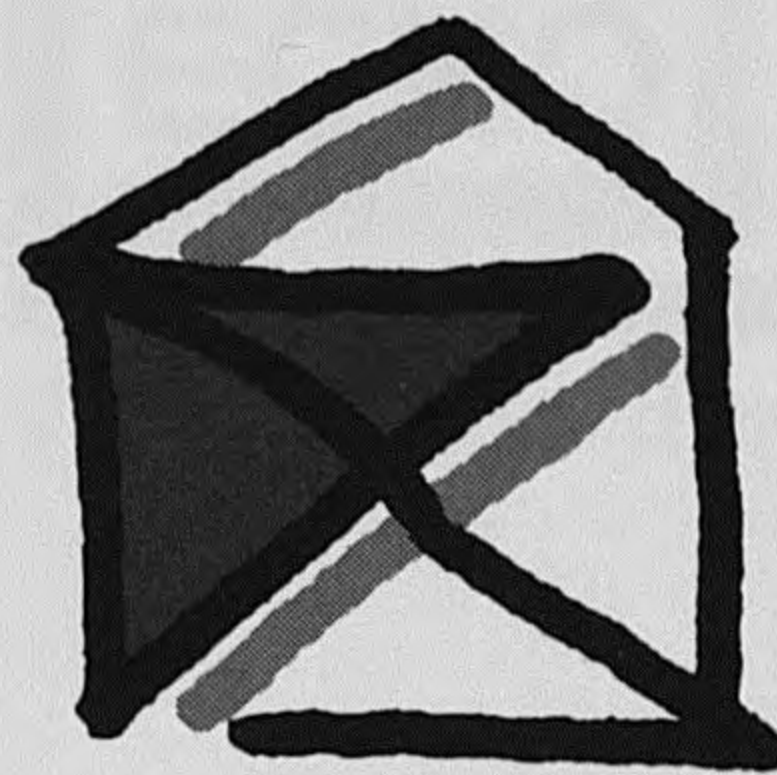

**ARCHITECTUUR
W I J Z E R**

**ARCHITECTUUR
W I J Z E R**

10 april - 10 mei 1992

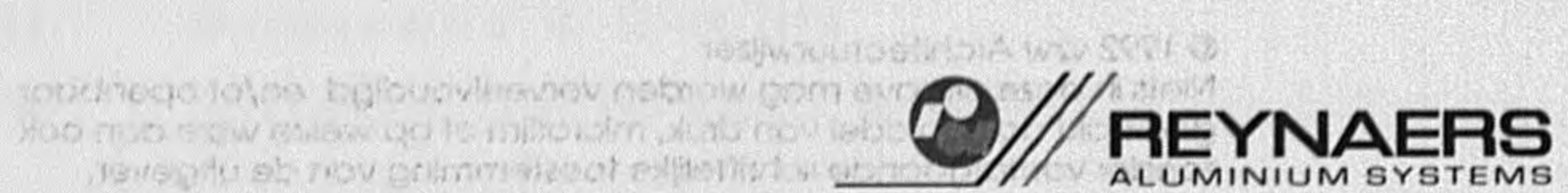
MORANIC-TERCA
LEADER IN BUILDING CERAMICS

Vloerelementen

YTONG
BOUWMATERIAAL
EN TECHNOLOGIE

KORAMIC-TERCA
LEADER IN BUILDING CERAMICS

K o l o f o n

Catalogus naar aanleiding van de architectuurpromenade
en de tentoonstelling "Architectuurwijzer" 1992

Uitgever : Architectuurwijzer vzw p/a Kermtstraat 111, 3512 Stevoort-Hasselt

Vormgeving : Jos Wouters

Fotografie : Dirk Houben

© 1992 vzw Architectuurwijzer
Niets in deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoorden	Louis Roppe Adolf Nivelle	
Inleiding	Luc Vanmuysen	
13		
Een ruimtelijke context voor een hedendaagse architectuur	Louis Coolen	
33		
De moderne architectuur in Limburg: een verlangen naar stedelijkheid	Francis Strauven	
43		
Projecten		
Woning Beirens, Hasselt	Adolf Nivelle	43
Filip Neri-Middenschool, Houthalen-Helchteren	Alfons Hoppenbrouwers	
Bezinningscentrum, Godsheide	Marc Dessauvage	44
Woning, Heusden-Zolder	Witters & Raymaekers	
Woning met dokterspraktijk, Heusden-Zolder	Witters & Raymaekers	45
Woning Roex, Genk	Marc Dessauvage	
Woning met dokterspraktijk Smeets, Kermt	Maurice Haesevoets	46
Queen of the South, Genk	M. Raymaekers	
Provinciale Bibliotheek, Hasselt	Paul Felix & Georges Nolens	47
School, Runkst	Fred Peeters	
Woning Donners, Hasselt	Drieskens & Dubois	48
Woning Fraiponts, Hechtel-Eksel	Drieskens & Dubois	
Woning Leenen, Houthalen-Helchteren	Wolfs & Vanstreels	49
Woning Coussement, Genk	Jos Houben	
Provinciaal Hoger Architectuurinstituut, Diepenbeek	Adolf Nivelle	50
Stedelijk Museum Stellingwerff-Waerdenhof, Hasselt	Herman Van Meer & Vittorio Simoni	51
Kantoorgebouw OMOB, Hasselt	Delhaise & Jaspers	52
Verbouwing 't Magazijn, Hasselt	Alfredo De Gregorio & Vittorio Simoni	
Kapsalon Katz en Juwelier Buzzi, Hasselt	Alfredo De Gregorio & Vittorio Simoni	53
Kantoorgebouw De Lijn, Hasselt	Wolfs & Vanstreels	
Woning met tandartspraktijk Micholt-Merchiers, Hasselt	Drieskens & Dubois	54
Woning Winters, Genk	Alfredo De Gregorio & Vittorio Simoni	

Verbouwing appartement Calliano, Hasselt	Vittorio Simoni	55
Kleuterschool, Kuringen	Raymond Kolf ism J.M. Evers	
Provinciehuis, Hasselt	Delhaise & Jaspers, Gielen & Peeters, De Gregorio	56
Woning Stockx-Buyse, Stevoort	Chris Stockx, Carla Servranckx, Erika Martens	
Inrichting Café Hemelrijk, Hasselt	Vittorio Simoni	57
Boetiek Clerx, Hasselt	Frank Bertels	
Sociale Woningbouw, Stevoort	Chris Stockx, Carla Servranckx, Erika Martens	58
Appartementen Steemans en Somers, Hasselt	Vittorio Simoni	
Uitbreiding van de Burcht, Wijer	Art & Build-Thill, Lallemand, Van Halteren, Zielonka	59
Kantoren met appartement Prima-Tours, Hasselt	Groep Delta	
Woning Stockx-Daenen, Hasselt	Chris Stockx, Carla Servranckx, Erika Martens	60
Woning Six-Van den Eynde, Hasselt	Wolfs & Vanstreels	
Jeugdcentrum Ten Hove, Kermt	Luc Vanmuysen & Ingrid Mees	61
Woning Haesevoets, Stevoort	Luc Vanmuysen & Ingrid Mees	
Woning Staelens-Mees, Stevoort	Luc Vanmuysen & Ingrid Mees	62
Advocatenpraktijk, Kermt	Luc Vanmuysen & Ingrid Mees	
Woning Beulen nv, Hasselt	Patrick Blockx	63
Woning Coenen-Verjans, Hasselt	Alfredo De Gregorio & partners	
Woning Dewit-Drees, Hasselt	Winy Fransen	64
Woning Langendries, Zonhoven	Greet Nivelte	
Woning Jaenen-Reyskens, Genk	Hugo Roux	65
Woning Rummens-Dela Rue, Stevoort	J.P. Rummens	
Kantoren met magazijn Kurve-Limburg, Hasselt	Interieurgroep Vorm- Ward Moyson	66
Bedrijfsgebouw Bits en Bytes, Hasselt	Mauro Poponcini & Vittorio Simoni	
Verbouwing tot woning met notariaat, Hasselt	Vittorio Simoni	67
Woning en kantoor Simoni, Hasselt	Vittorio Simoni	
Uitbreiding woning en atelier, Stevoort	Luc Vanmuysen & Ingrid Mees	68
Woning Spaas-Van Lishout, Hasselt	Jo Berben	
Verbouwing woning Verbeeck-Raedschelders, Wimmertingen	Jo Segers & Marie-Bert Moermans	69
Studio's, Hasselt	Ludo Schouterden	
Woning Vanormelingen-Gelders, Genk	Bart Lantmeeters & Peter Cornoedus	70
Woning Buyse-Vandevelde, Heusden-Zolder	Frank Verplanken	
Pitlane-toren, Heusden-Zolder	Maurice Bellën	71
Kantoorgebouw Bureel 2000, Hasselt	Groep Delta	
Woning Jacobs, Hasselt	René Jacobs	72
Woning Briers-Nysten, Hasselt	Karel Van Ende	

V o o r w o o r d e n

De sterfelijkheid en de vergankelijkheid van de mens wordt beperkt door zijn werk.

Een van deze getuigen van de cultuur van de mens, die zijn kort bestaan transcendeert, is de architectuur.

Architectuur, een techniek, een kunst, om de loutere functionaliteit van een gebouw te overstijgen.

*Elke beschaving, elke cultuur heeft zo zijn sprekende getuigenissen.
Deze getuigenissen moeten in eer gehouden worden, gerestaureerd, gekoesterd.*

Toch is de mens altijd op zoek naar nieuwe vormen, nieuwe esthetiek, nieuwe vormen om zijn functionaliteit te overstijgen.

*Vandaar dat een zo jonge gemeenschap als de onze nood heeft aan jonge architecten, die met kunstzin, met enthousiasme, met kritisch aanvoelen, met bruisend talent in gesprek treden met de eigentijdse gemeenschap.
Zij moeten wijzen : de vorm, de kunst, de getuigenis van een beschaving, de nieuwe richting.*

*Dank voor het initiatief "Architectuurwijzer".
Moge deze aanzet inspireren en vaak herhaald worden.*

*Louis Roppe,
Burgemeester van Hasselt.*

*De cultuur van een volk komt het meest zichtbaar en permanent tot uitdrukking in de wijze waarop het aan zijn leefruimte bouwt.
Anderzijds is het leefmilieu dat een volk zich bouwt mede bepalend voor de verdere ontwikkeling van zijn cultuur.
Dit bouwen gaat over naar architectuur van zodra dit bouwen ook geestelijke inhoud en betekenis krijgt.*

*Elke ingreep in de gebouwde omgeving is niet alleen voor de ontwerper een complex probleem,
maar oefent daarenboven op mens en maatschappij een diepgaande invloed uit.*

*Architect is hij, die de ruimtelijke levensvorm gestalte geeft in een functioneel, economisch, sociaal en esthetisch verantwoord geheel.
Dit eist van hem een zekere virtuositeit, een zekere technische en wetenschappelijke kundigheid
alsook een humane cultuur en een sociale gevoeligheid.*

*Doch, architectuur is een kunst en komt tot stand uit een creatieve benadering van het woon- en leefprobleem.
Wonen en leven gebeurt niet mathematisch en volautomatisch, niet in wiskundig berekende technologisch geperfectioneerde volumes,
maar in levende ruimten, waarin wonen leven betekent en dit leven de vrucht is van creativiteit.*

*Architectuur is een kunst, maar nog veel meer. Door haar directe betrokkenheid op de mens, op het leven, op de gemeenschap,
heeft zij een essentieel menselijke en sociale functie, met andere woorden een dienende rol te vervullen.
Ten dienste staan van de gemeenschap.*

*Het initiatief dat thans door enkele jongere architecten genomen wordt, is dan ook lovenswaardig.
Mijn volle waardering en gelukwensen gaan dan ook uit naar de vzw Architectuurwijzer,
dewelke onze gemeenschap in de mogelijkheid stelt kennis te maken met voorbeelden
uit de hedendaagse architectuur in onze stad en omgeving.*

*Het geheel van manifestaties getuigt van een intense beleving van hun taak als architect in de breedste zin van het woord.
Ik ben ervan overtuigd dat hun inzet en werkracht om dit alles op te zetten ten volle zal beloond worden.*

*Adolf Nivelles, architect
Ere-directeur PHAI*

Inleiding

In de tot dusver gepubliceerde overzichten van de moderne architectuur in België verschijnt Limburg als een soort blinde vlek, als een gebied waarin de blik van de onderzoekers niet is kunnen doordringen. Vandaar dat wij, enkele jonge architecten van en rond Hasselt, het initiatief genomen hebben in deze leemte te voorzien, althans hiertoe een eerste stap te zetten.

In april vorig jaar hebben wij de vzw Architectuurwijzer opgericht met als doel het publiek in kennis te brengen van de hedendaagse architectuur in Limburg. Wij doen dit met deze tentoonstelling en met de architectuurpromenade die plaatsvindt van 25 april tot 10 mei 1992.

Op welke wijze kwam deze tentoonstelling tot stand ?

Hoe werden de getoonde projecten geselecteerd ?

Wij besloten ons te beperken in tijd en ruimte, en concentreerden ons op de architectuur van de laatste 12 jaar in Hasselt en omgeving.

Om tot een representatieve keuze te komen hebben wij met persoonlijke brieven en via de pers een oproep gericht aan

alle in Limburg werkzame architecten met het verzoek ons een selectie te zenden uit het werk dat ze in genoemde periode tot stand brachten.

We ontvingen een 100-tal inzendingen die we anoniem ter beoordeling voorlegden aan een jury samengesteld uit architecten verbonden aan verschillende Vlaamse architectuurscholen, met name de heren G. Baines, L. Deleu, A. Hoppenbrouwers, F. Strauven, B. Van Reeth en A. Wieërs.

Deze jury selecteerde een 50-tal projecten.

Het zijn deze projecten die, aangevuld met een 10-tal opmerkelijke realisaties van voor 1980, de tentoonstelling vormen.

De gevolgde procedure heeft wellicht haar beperkingen en wij pretenderen niet met de top-50 van het afgelopen decennium uit te pakken.

Wellicht werden belangrijke werken over het hoofd gezien en zouden sommige gebouwen door andere kunnen vervangen worden.

Waar het ons evenwel om gaat, is een beeld op te hangen van de recente architectuur in onze regio, een selectie te laten zien van gebouwen die kenmerkend zijn voor de architectonische creativiteit die in en om Hasselt werkzaam is, en het publiek hiermee kennis te laten maken.

De tentoonstelling is bedoeld als een 'architectuurwijzer', ze wijst de bezoeker architectuur aan en poogt hem op het gebied van architectuur wijzer te maken. Niet dat ze belerend wil zijn of promotie voert voor een bepaalde stijl. Ze wil laten zien hoe de hedendaagse architectuur in haar diverse vormen een bijdrage kan zijn aan de vernieuwing van de wooncultuur en aan het valoriseren van de stedelijke ruimte.

Ze is er niet op gericht het excentrieke, het sensationele of het elitaire in de kijker te plaatsen. Ze wil inwendige kwaliteit aan het licht brengen.

Ze wil de aandacht vestigen op het oorspronkelijke, het specifieke en het grensverleggende. Ze is een reactie tegen de gevestigde routines, de uitgeholde clichés, de oppervlakkigheid van het commerciële bouwen.

Als zodanig is ze tevens bedoeld als een appél aan de politici en ambtenaren verantwoordelijk voor het stedenbouwkundig beleid.

Naar ons inzicht is het een achterhaalde gedachte stedenbouw op te vatten als een stelsel van vooropgezette regels om de architectuur in een keurslijf te dwingen. De traditionele steden die we bewonderen ontstonden uit een wisselwerking van architectuur en stedenbouw.

Architectuur is stedenbouw in het klein en stedenbouw is architectuur in het groot. Ze dienen elkaar wederzijds te inspireren. Dit veronderstelt een constructief gesprek tussen architect en stedenbouwkundige, een gesprek waaraan ook de betrokken stedeling actief deel moet kunnen nemen.

Architectuur laat zich echter maar ten dele vatten in een tentoonstelling, hoe mooi de tekeningen, foto's en maquettes ook mogen zijn.

Ze is pas ten volle kenbaar als ze in concreto ervaren wordt. Vandaar dat Architectuurwijzer naast de tentoonstelling ook een promenade omvat, een geleid bezoek aan de voorgestelde gebouwen, met inbegrip van een aantal interieurs.

Wij betuigen hierbij gaarne onze dank aan de eigenaars die zich bereid verklaarden hun interieur voor deze bezoeken open te stellen.

Wij danken ook de auteurs die hun medewerking verleenden aan de catalogus : Louis Coolen die het stedenbouwkundige kader schetst waarbinnen de geselecteerde gebouwen moeten worden beschouwd; Francis Strauven die nader ingaat op de betekenis van het tentoongestelde werk en die tevens de commentaren bij de verschillende projecten schreef.

De leden van de vzw Architectuurwijzer zijn verheugd u dit document te kunnen voorstellen.

Moge de lectuur u wegwijs maken in de architectuur.

Luc Vanmuysen, architect

Voorzitter van de vzw Architectuurwijzer

Een ruimtelijke context voor een hedendaagse architectuur

In seinen tausend Honigwaben speichert der Raum verdichtete Zeit.

Gaston Bachelard, *Poetik des Raumes*,
München, 1960, p. 40.

De stedelijke structuur als aanzet.

Het overgrote gedeelte van onze architectuur is in de loop der eeuwen ontstaan en tot ontplooiing gekomen in de steden. Als vitale en multifunctionele centra voor wonen, werken, handel, ontspanning, cultuur, geweld en godsdienst riepen deze steeds groeiende steden een voortdurend aangepaste en dus veranderende stedenbouw en architectuur in het leven. En dit proces impliceert natuurlijk een adequate hedendaagse voortzetting.

In het verleden werd de stedelijke structuur, bepaald door haar stevige en beschermende stadsmuren of haar elegante en boomrijke promenades met daarbinnen een dicht weefsel van pleinen, markten, hoofd- en dwarsstraten of steegjes, voortdurend ingevuld en uitgebouwd met een diversiteit van grote en kleine gebouwen.

De kerken of het stadhuis, de lakenhalle of de kloosters, het begijnhof of de bedrijven, de handelspanden en de woonhuizen of de beluiken, allen vormden zij tot en met vandaag in het stedelijk weefsel de expressieve en beeldbepalende grote en kleine bouwstenen van de stad als 'het grote vertrouwde huis met zijn vele kamers'.

De voorsteden of suburbane woonuitbreidingen uit het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw hebben zich 'extra muros' gehecht aan de grote uitvalswegen en vulden stilaan op een heel eigen architecturale wijze het ommeland omheen de oude stadskern.

In dit externe groeiproces werden de tuinvijken, de sportvelden, de fabrieks- en industrieterreinen of de gegroepeerde schoolgebouwen verwezenlijkt.

Meestal zal in een latere fase om verkeerstechnische redenen dit uitgestrekte stadsgebied omsnoerd worden door de grote ring als een alles inbindende gordel.

Ruimtelijk gebalde tijdsgeest.

Zo ontstonden in de loop der tijd steeds anders te ervaren 'plekken vol gebeurtenissen', zowel binnen als buiten de aanvankelijke stadskern.

G. Bachelard verwoordt dit stedelijk fenomeen van het ruimtelijk opslaan en vastleggen van het gebouwde verleden met al zijn verzonken gevoelswaarden zeer poëtisch, wanneer hij schrijft: '*In seinen tausend Honigwaben speichert der Raum verdichtete Zeit*'.

De hedendaagse stedenbouw en architectuur zouden dit stedelijk fenomeen van de 'ruimtelijk gebalde tijdsgeest' kunnen actualiseren.

Met andere woorden, het eertijds opgestart stedenbouwkundig en architecturaal groeiproces kan en moet zijn voortzetting vinden in anticipatorische zin. Dit houdt in dat iedere suggestie, ieder globaal plan, ieder ontwerp of iedere verwezenlijking op stedenbouwkundig of architecturaal vlak een stap vooruit moet betekenen voor de sociaal-ruimtelijke opwaardering of uitbouw van onze omgeving.

Deze stap vooruit zal echter niet een 'stap in het wilde weg' zijn, maar moet gezet worden in een stedelijke context, die 'be-grepen' werd; het is een vooruit zien, maar met achteruitkijkspiegeltjes!

Zie bv. 'La Grande Arche de la Défense' in Parijs uit 1989 van de architect Johan-Otto Von Spreckelsen. Dit 'venster op de wereld' is door zijn inplanting en zijn vormgeving een volmaakt hedendaags eindpunt van een stedelijke as, waarvan de 'Champs-Élysées' als 'Via Triumphalis' het koninginnestuk vormt.

Ergens.

Het voorbeeld van 'La Grande Arche' bewijst eens te meer, dat gedegen architectuur niet zweeft. Zij staat 'ergens'.

Zoals dit Parijse voorbeeld draagt elke goede architectuur natuurlijk haar eigen waardemeter in zichzelf en moet niet getoetst worden aan externe criteria. Maar het blijft een gegeven, dat zij verankerd is in haar omgeving en dat bijgevolg de 'eigenheid van die plek' met al haar landschappelijke, stedelijke, ruimtelijke of sociale kwaliteiten en verwachtingen aangevoeld en architecturaal versterkt kan worden.

'Aanvoelen en versterken'!

Beide werkwoorden verwijzen naar het fascinerende uitwisselingsspel van geven en nemen, dat telkenmale plaatsgrijpt wanneer ergens een gebouw opgetrokken wordt.

Enerzijds is er een bepaalde omgeving, die voor een deel aangetast, veranderd en vernieuwd wordt. Een door iedereen gekend en meestal gekoesterd ruimtelijk beeld wordt plots verstoord.

Anderzijds is er het gebouw, dat met zijn hedendaags voorkomen zijn plaats opeist en inneemt in de hierdoor veranderde en aangevulde omgeving. In dit proces van geven en nemen kunnen omgeving én gebouw elkaar meestal wederzijds beïnvloeden. De begrepen omgeving kan immers de randvoorwaarden aanreiken, waarbinnen het gebouw zich het best zal ontplooiën en als wederdienst kan de omgeving aan karakter en zeggingskracht winnen door het nieuw opgericht gebouw.

Ook in de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Hasselt en het hierbij horende ommeland kan men deze wederzijdse beïnvloeding van structurele aanzetten en architecturaal bevestigende antwoorden opsporen en aanduiden.

Deze Hasseltse zoektocht naar de meest markante wisselwerkingen tussen enerzijds de structurerende groeipolen of groeilijnen en anderzijds de architecturale beantwoording hierop zal verder in deze tekst aan bod komen.

Wat is een stad ?

Uit het voorgaande blijkt duidelijk, dat vele hedendaagse stedenbouwkundige en architecturale ingrepen een gedegen inzicht vergen in de essentie van de stad als de neerslag van een eeuwenlang proces. Maar het decoderen van die stedelijke essentie is niet zo vanzelfsprekend.

Voor velen is een stad niet meer dan een opsomming van **bezienswaardigheden**, waarover al dan niet pikante **wetenswaardigheden** kunnen verteld worden :

Die **bezienswaardigheden** zijn dan meestal de grote gebouwen of 'architectura major' zoals voor Hasselt bv. de St.-Quintinskathedraal met haar ranke toren, de O.L.Vrouwekerk met het miraculeuse beeldje van O.L.-Vrouw-Virga-Jesse, het tot stadhuis herbouwd patriciërshuis de Heusch, het Provincieraadsgebouw met zijn voor Limburg toch wel vreemde belforttoren, 'Het Sweert' met zijn houten bovenbouw, de 'Herkenrode-kazerne' als het refugiehuis van de voormalige abdij Herkenrode in Kuringen, enz.

Maar over de gewone huizen of 'architectura minor' wordt met geen woord gerept.

De **wetenswaardigheden** zijn in hoofdzaak pittige nieuwsjes over de bewoners, de mysterieuze gebeurtenissen in deze of gene opkamer, de verborgen schatten, het steeds terugkerend verhaal over de geheimzinnige onderaardse gangen, enz.

In één woord, 'la petite histoire de l'histoire' !

Doch een stad is in eerste instantie iets heel anders. Zij is een door mensenhanden uitgebouwd '**organisme of instrument om goederen**

of diensten voort te brengen en uit te wisselen' !

Voor Hasselt met zijn nog vrij gaaf bewaarde middeleeuwse stadsstructuur zijn de belangrijkste componenten van dit 'organisme' of 'instrument' zoals het marktplein, de beschermende stadswallen, het stratenpatroon en de hoofdgebouwen nog gemakkelijk op te sporen en aan te wijzen.

Het marktplein als dé ontmoetingsplaats voor velerlei activiteiten is nog steeds het hart van de stad. De voormalige stadswallen werden eerst vervangen door een 'boulevard' en daarna door een kleine ring of vierbaanse snelweg, maar de omsluitende structuur bleef behouden.

De Grote Markt als stimulerend centrum binnen het omgord geheel van andere markten, straten en stegen is in feite het culminerend symbool van een stedelijke vitaliteit, die niet enkel tot uiting komt in de grote officiële bouwwerken van de 'architectura major' binnen en buiten het stadscentrum, maar ook in de talloze woningen, winkels, appartementen, tuinvijken, werkplaatsen en schuurtjes van de 'architectura minor'.

Wil men inzicht verkrijgen in de onderliggende democratische essentie van elk stedelijk leven, dan moet men ook oog hebben voor deze 'architectura minor'. Als sociaal-ruimtelijke structuur betekent zij de dragende achtergrond voor de zich op de voorgrond profilerende grootschalige gebouwen, weze dit nu de kathedraal, het stadhuis, het provincieraadsgebouw, de kloosters of de huidige grootschalige instellingen in de stadskern, in het suburbane gebied of aan de grote ring.

Enkel wanneer ook deze 'kleine architectuur' begrepen wordt, zullen de zogenaamde 'monumenten' uit het verleden, maar ook uit het heden, ons hun werkelijk inhoudelijk verhaal kunnen vertellen als de zogenaamde 'gesublimeerde' dragers van het hele stedelijke gebeuren.

Waarom zijn de dingen zoals ze zijn ?

Om een diepgaand inzicht te verwerven in het 'waarom' van het stedelijke verschijningsbeeld met zijn structuur en zijn grote of kleine architectuur, moeten toch een drietal vragen gesteld worden. Deze vragen naar 'Wie', 'Waar' en 'Op welke wijze' peilen naar de invloed van de opdrachtgever, van de situering en van de architecturale vorm op het stedelijke beeld.

- Wie was de opdrachtgever ?

Welke waren zijn bedoelingen, zijn eisen, zijn visie en zijn mogelijkheden op stedenbouwkundig en architecturaal vlak ?

Betreft het een openbare instantie, dan zijn de vragen naar een visie, een beleid en een politiek op korte, middellange of lange termijn op hun plaats.

In het beslissingsproces van de opdrachtgever zijn een aantal factoren zeer belangrijk :

- De concrete, materiële en functionele eisen van het bouwprogramma vormen een eerste groep van bepalende factoren.
- De gevraagde architecturale uitstraling van het project vormt een

tweede belangrijke factor, vermits de louter 'bouwkundige' omzetting overstegen wordt tot een 'bouwkunstig' idioom. Zo krijgt een gebouw een gezicht.

- De reeds bestaande omgeving is een derde medebepalende factor voor de inplantingskeuze en zelfs voor de vormgeving van het project en betekent in feite een 'tweede opdrachtgever' voor elke omgevingsbewuste ontwerper. Zo is de inplantingskeuze van bepaalde grootschalige projecten nefast voor het normaal verder functioneren van het stedelijke leven en door geen enkele architecturale make-up bij te sturen of aanvaardbaar te maken.

- De vierde en laatste invloedsfactor is de tijd, omdat men kan inschatten en voorzien, dat het nu opgestarte project ongetwijfeld zal veranderen en groeien in de loop der jaren. In- of uitbreidingen vormen het kenmerk van alle levende architectuur en stedenbouw, wat wel inhoudt dat de eerste ontwerper op een zeker ogenblik in de geschiedenis van het bouwwerk een stap achteruit zal moeten zetten.

- Waar werd de stedelijke uitbreiding of het project gesitueerd ?

Waarom ligt bv. de stad Hasselt bij haar oprichting op die bepaalde plaats aan de Helbeek en nergens anders ?

Om welke redenen legde men bv. de grote ring juist op die bepaalde afstand van het stadscentrum ? Welke implicaties had die situering voor de inbreiding van de zone tussen de boulevard of kleine ring en de grote ring ? Met andere woorden, werden de inhoud, de samenhang, de grootte, de uitgestrektheid en de vorm van de nieuwe stedelijke functies beïnvloed door de situering in deze tussenzone ?

Welke is in één woord de betekenis van de bestaande omgevingsstructuur of eigenheid van de plek als 'tweede opdrachtgever' ? Wordt met deze structurele samenhang rekening gehouden of denkt men enkel in termen van geïsoleerde en geïuxtaposeerde grootschalige entiteiten, die in een formalistisch opbod elkander de loef willen afsteken ?

- Op welke wijze kreeg het stedelijk beeld gestalte ?

Hoe hebben de groeipolen, de groeilijnen en de groeiringen vorm gegeven aan het stedelijk weefsel ?

Verschildt de architecturale vormtaal en de wijze van de perceelsbezetting naargelang de grote of de kleine gebouwen geënt werden of worden op de centrale groeipool, de groeilijnen of de meerdere groeiringen ?

Anders uitgedrukt, welke zijn de morfologische en typologische bouwkenmerken per uitbreidingszone ?

Kan men bv. stellen dat de invulling van het stedelijke weefsel 'intra muros' eerder syntagmatisch van aard is ? Het begrip 'syntagma' als een geheel van enige woorden in zinsverband of als een samengestelde eenheid van taaltkens kan ook gehanteerd worden om duidelijk te maken op welke wijze bv. huizen begrepen kun-

nen worden als zovele woorden in het zinsverband van de stedelijke taal.

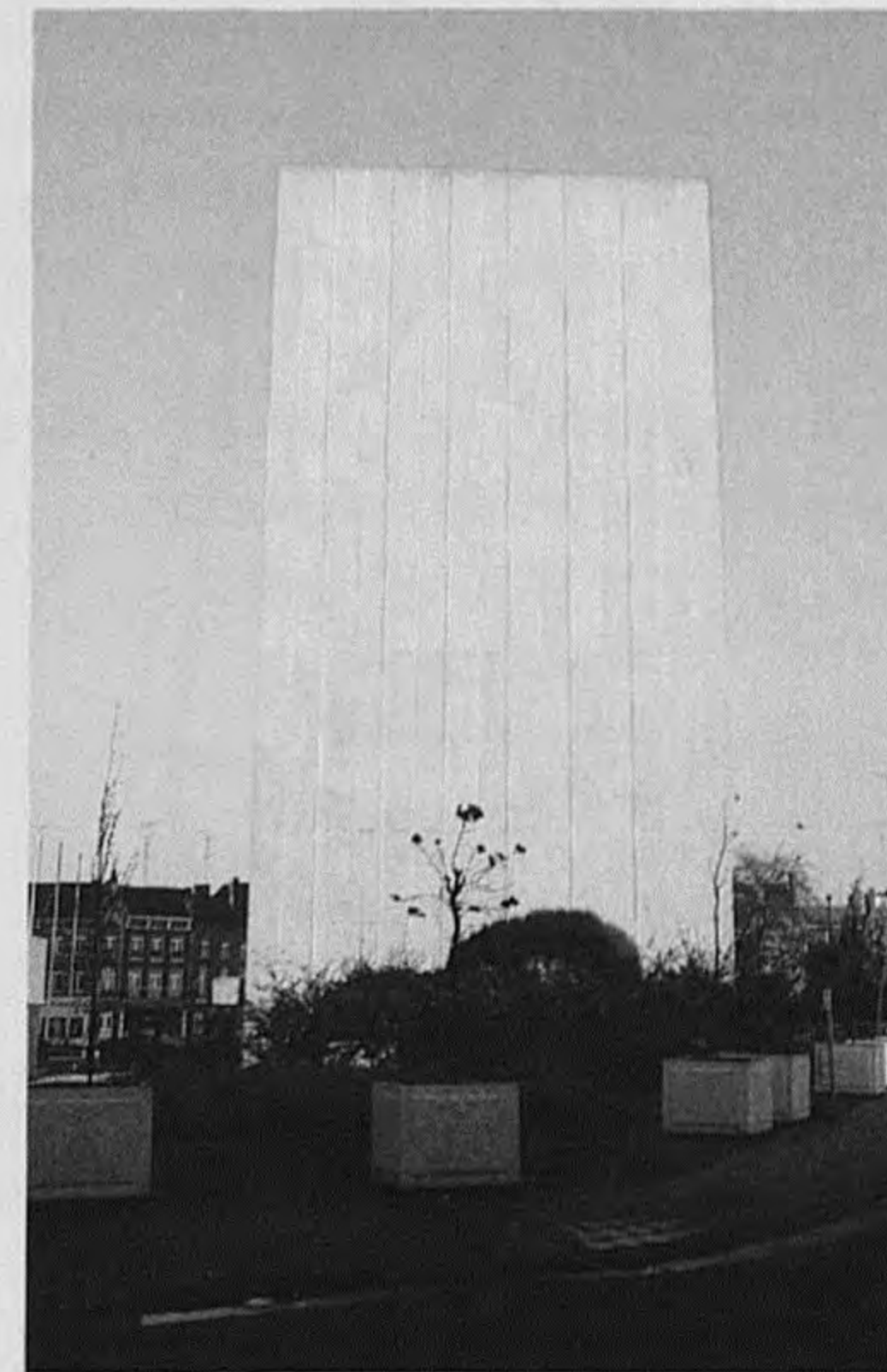
De aangehouden perceelsstructuur en het geijkte architectuurtype van wonen of handel drijven hebben dit dense en compacte voortbouwen aan éénzelfde zinsverband ongetwijfeld in de hand gewerkt. Zie bv. het 18de eeuwse begijnhof te Hasselt, dat binnen zijn beschuttende muren een zacht en windstil sfeerbeeld ophangt van intieme samenhang. Zo ontstond in de loop der jaren een onmiddellijk herkenbaar en vertrouwd stadsbeeld, dat een gevoel van geborgenheid opriep : 'De stad is als een warme jas, die ik aantrek.'

afb. 1 Het Hasseltse begijnhof

Doorbreekt men deze syntagmatische samenhang door een verandering in de perceelsstructuur, door het openbreken van het verdichte stedelijke weefsel of door een schaalvergroting van de bouwvolumes, dan treedt er een ontvreemding op. Men is ontneemd in zijn eigen stad.

De Hasseltse T.T.-wijk uit de jaren 1970-1975 met haar lege, tochtige esplanade en haar anonieme hoge torens is een sprekend voorbeeld van een a-syntagmatische en megalomane ingreep, die diepe wonden sloeg in de oude stadskern en de bewoners uit hun vertrouwde wijk joeg : 'Ils ont écoeuré la ville !'

Afb. 2 De Hasseltse T.T.-wijk

Doch in de openheid van de onbebouwde 'non-aedificandi' gebieden 'extra muros' ontbreekt dit syntagmatische houvast. Hier moeten de stedenbouwkundige of architecturale ingrepen zelf hun eigen structurele aanzet en beeldvorming inbrengen. Deze ingrepen zijn eerder paradigmatisch dan syntagmatisch. Het begrip 'paradigma' verwijst immers naar een voorbeeld of een model voor vele anderen.

Het stedelijke groeiproces in Hasselt en omgeving.

Om de inpassing en de betekenis van de hedendaagse architectuur in Hasselt en zijn omgeving beter te begrijpen, is een summier kennis van het stedelijke groeiproces noodzakelijk.

- Vooreerst wordt in grote lijnen de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Hasselt geschetst. Enkel die historische data worden vermeld, die verklaren waarom op bepaalde tijdstippen de stedelijke structuur en het stadsbeeld ingrijpend veranderden.
- Samen met de geschiedkundige schets wordt ook het systeem van groeipolen, groeistoppen, groeilijnen of -ringen en groeigrenzen met de hierop geënte architectuur verduidelijkt.
- Deze verduidelijking zal 'crescendo' gaan. Dit betekent dat de oude kern slechts even toegelicht wordt en dat de hoofdaandacht zal gaan naar die structuren en hun architecturale invulling, die het dichtst aanleunen bij de hedendaagse architectuur.

Het prille begin.

3 Waar de kleine Helbeek de scheidingslijn tussen het vochtige Haspengouw en de schrale Kempen snijdt, vormde een houten kerkje het centrum van de Hasseltse Sint-Quintinusparochie uit de 8ste eeuw. Dit kleine gebouw betekende de groeipool of de aanzet van een nederzetting, die in steeds groter wordende ringen op radiaal-concentrische wijze zou uitgroeien tot de huidige stad. De laatste en grootste ring is dan de grote ring.

Als groeipool bleef het kerkgebouw onveranderd gesitueerd op die centrale plaats aan de linkeroever van de Helbeek, maar het zou in de loop der eeuwen meermaals van vorm en grootte veranderen. Zo volgde op de 12de eeuwse kleine romaanse kerk met een donjon-achtige vluchttoren in ijzerzandsteen een 13de eeuwse gotische kerk, die tot in de 17de eeuw vergroot werd en zelfs in de 18de eeuw een nieuwe torenspits opgezet kreeg.

Hoe ook de functie en het uitzicht van het kerkgebouw veranderde, de centrale inplanting als groeipool bleef tot op heden behouden.

De 'Munitio'.

Tangentiaal aan het kerkgebouw als dé groeipool werd een eerste groeilijn getrokken. Deze lijn werd bepaald door de handelsweg uit het einde van de 12de eeuw, die Brugge met Keulen verbond en in de Hasseltse stadskern het tracé bepaalde van de Aldestraat, de Kiekenmarkt, de Fruitmarkt en de Grote Maastrichterstraat.

De halte of pleisterplaats op deze handelsweg lag op de huidige Fruitmarkt en deze ontmoetingsplaats of 'Agora' werd verdedigd door

een reeds in 1203 vermelde grafelijke 'Munitio' of ronde versterking met als middelpunt de romaanse kerk- en donjontoren. Een vrij kleine omwalling omheen deze 'Munitio' vormde de eerste groeigrens, omsnoerde de samengepakte huizen op hun spits toelopende percelering en is nog steeds herkenbaar in de concentrische of convexe afboording van de préstedelijke woonkern omheen de kerk; zie de gebogen straatwanden van de Botermarkt, de Hoogstraat, de Grote Markt of de Kleine Maastrichterstraat. 4

Links en rechts van de Aldestraat als groeilijn ontwikkelde zich lineair een rechthoekige handelsnederzetting, die 'Burgus' of 'Portus' genoemd wordt.

5 Zo ontstond hier op basis van een rechthoekige percelering een totaal andere woonstructuur, die begrensd wordt door de Lombaardstraat in het noorden en de Kapelstraat in het zuiden.

Op het raakpunt van de ronde 'Munitio' als de préstedelijke kern en de rechthoekige 'Burgus' of handelsnederzetting bouwde men op de hoek van de Hoogstraat en de Kiekenmarkt als bindend element de oudste lakenhalle, die ook dienst deed als gemeentehuis. Nu ligt daar een hamburgertent!

Deze beknopte analyse van de allereerste groeifase leert ons op welke wijze groeipolen, groeilijnen en groeigrenzen de dragende structuur bepalen, waarbinnen alle componenten zoals de parochiekerk, het gemeentehuis en de woningen hun juiste plaats vinden in een syntagmatische samenhang.

Het ontstaan van de stad.

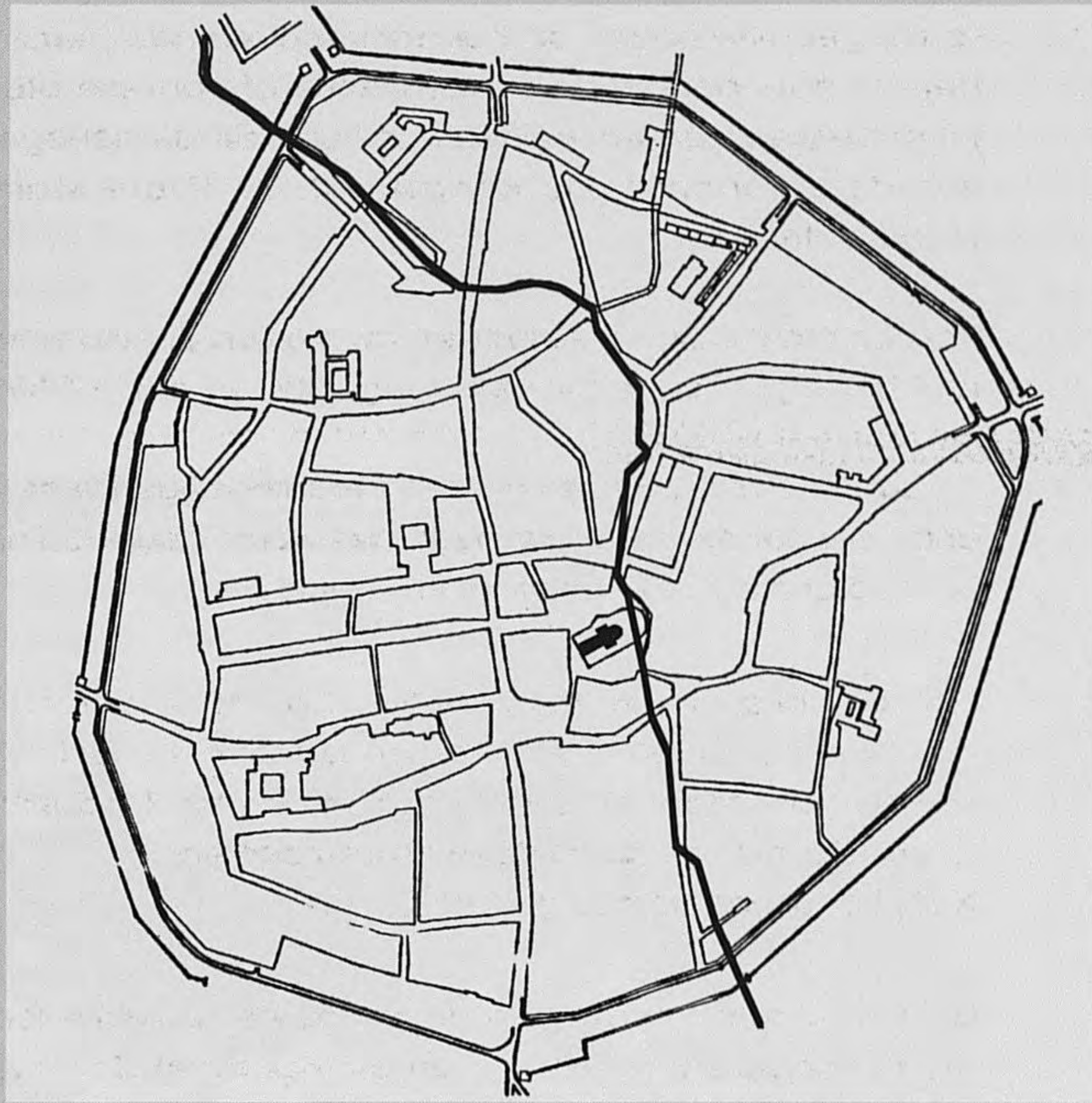
In mei 1232 bevestigde Arnold IV, graaf van Loon, van Chiny en van Rieneck in Frankenland, in een vrijheidscharter de stadsrechten van Hasselt en beklemtoonde zo de belangrijkheid van deze stad als politiek en bestuurlijk centrum van zijn gouw.

6 Deze 'promotie' veranderde op ingrijpende wijze de structuur en de grootte van de nederzetting.

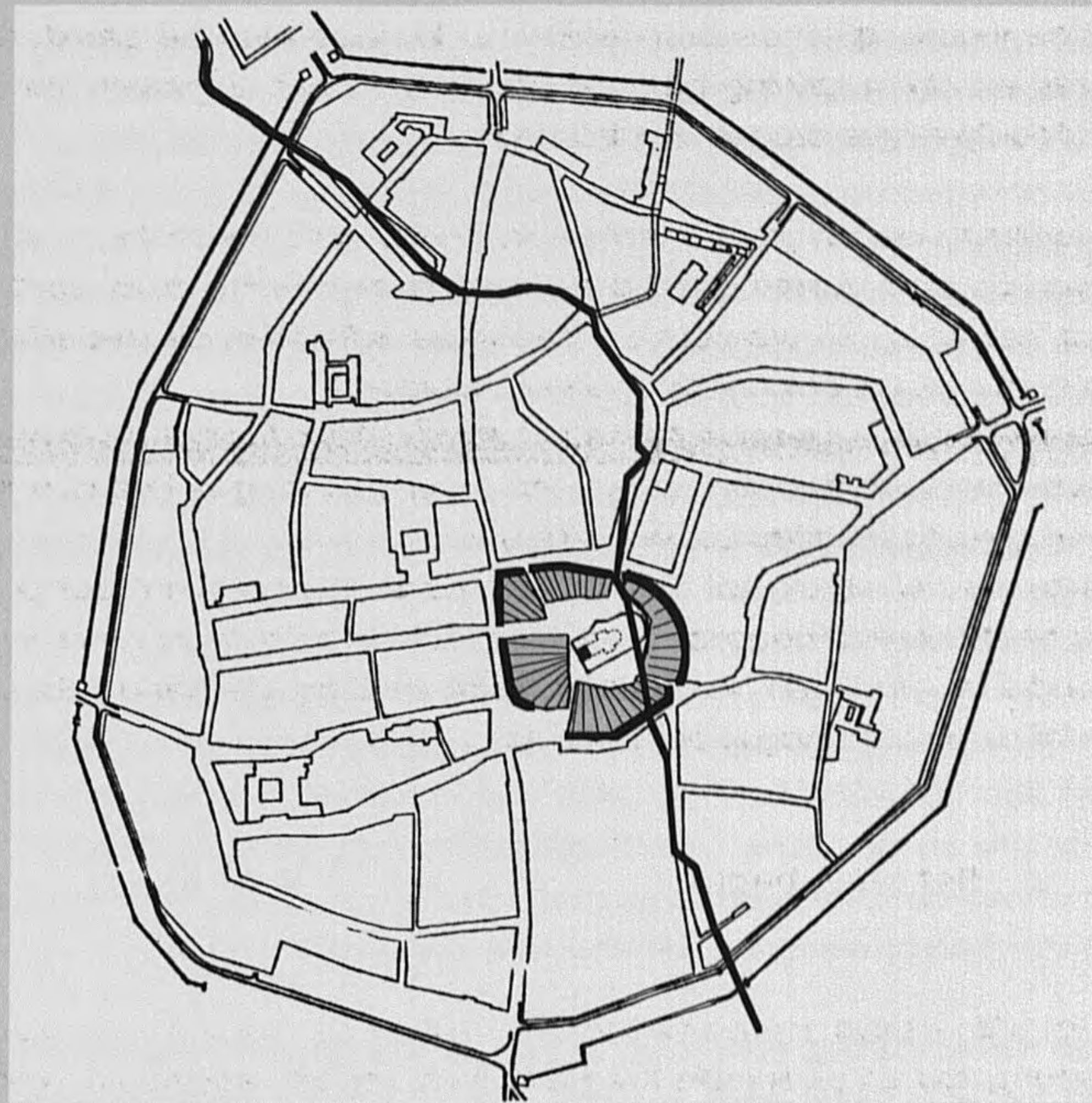
- Vooreerst werd de te klein bevonden 'Agora' op de Fruitmarkt vervangen door een iets zuidelijker uitgespaard 'Forum', 'foire' of Grote Markt, waar in 1409 de nieuwe lakenhalle of het tweede stadhuis opgetrokken werd.

Deze nieuwe groeipool zou het knooppunt worden van een viertal hoofdstraten, die als groeilijnen het centrum zullen verbinden met de vier stadspoorten.

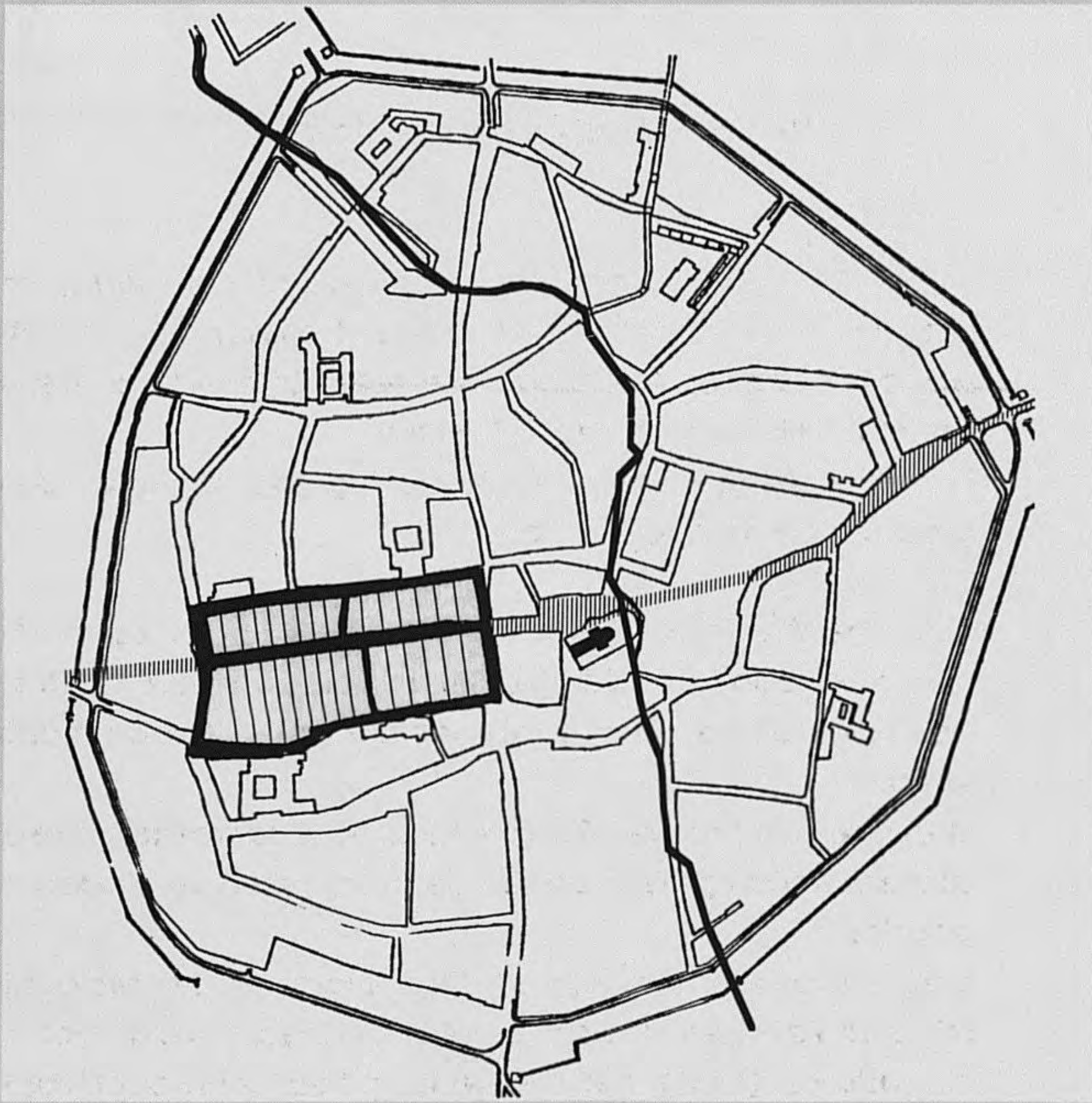
Deze hoofdstraten zijn de Demerstraat, de Maastrichterstraat, de Nieuwstraat en vooral de Kapelstraat, waar het klooster van de Augustijnen (1236), het oudste hospitaal 'Aen die Curinxporte' (1261) en de 'Clerckencapelle' (1334) gebouwd werden.

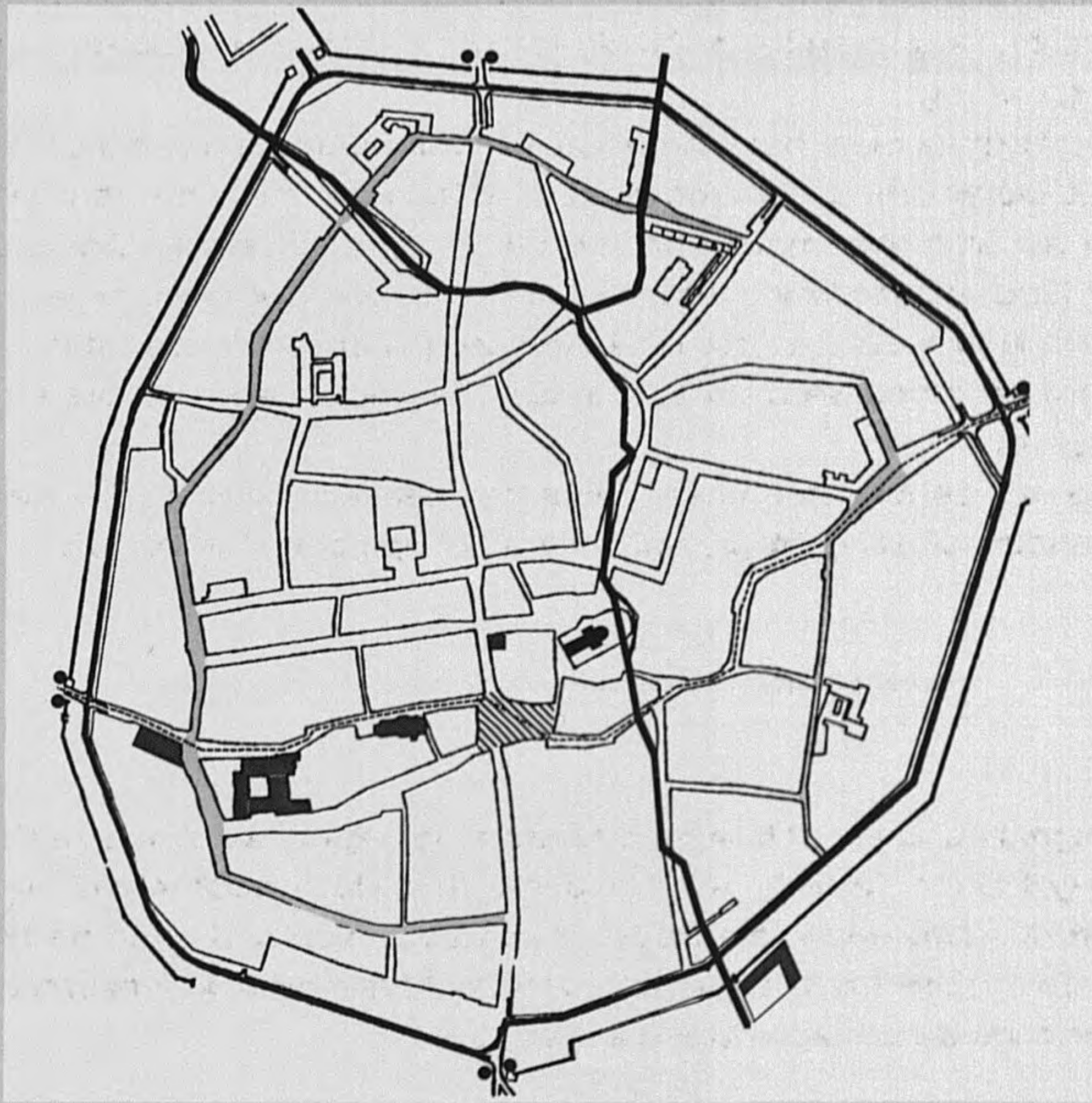
Afb. 3 Een kerk aan de Helbeek

Afb. 4 De 'Muntio'

Afb. 5 De 'Portus'

Afb. 6 De stad in de 13 de eeuw

- Ook werd de nieuwe stad in 1232 omringd met een stadsmuur, die in 1705 door toedoen van Lodewijk XIV afgebroken en vervangen werd door een aarden wal. Tot in 1846 maakten deze groeigrenzen iedere uitbreiding 'extra muros' onmogelijk. De intense stadsinbreiding met tal van kerken, kloosters, begijnhoven, bedrijven, huizen, tuinen, enz., zorgde eens te meer voor een uitgesproken syntagmatisch stadsbeeld en stak schril af tegen de onbebouwde omgeving. Binnen was binnen en buiten was buiten.

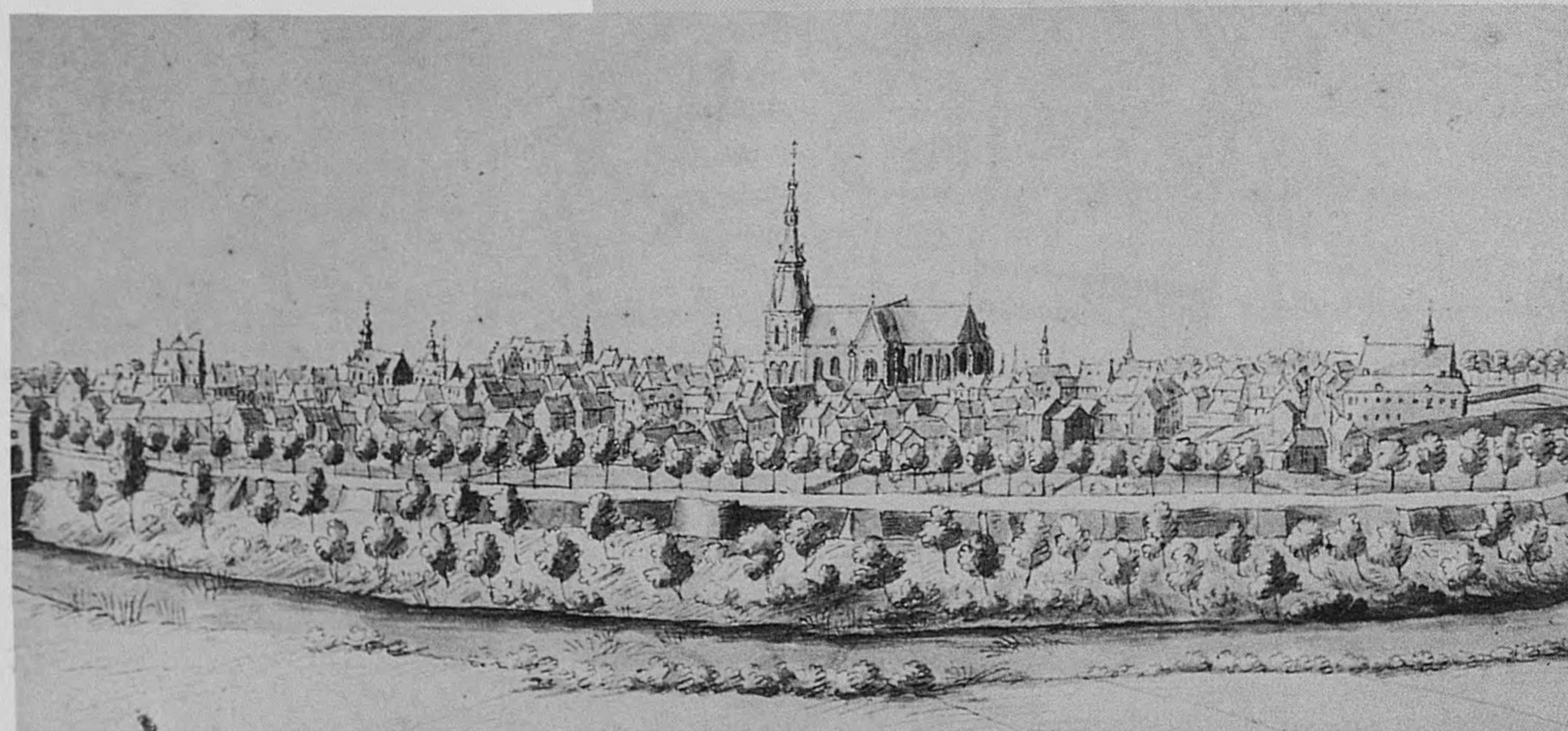
- Om de nieuwe stadgrachten van water te voorzien en om bijkomend water te betrekken voor de grafelijke banmolen op de Helbeek aan de Molenpoort, liet graaf Arnold IV in 1232 ook de gekanaliseerde Nieuwe Demer uitgraven en de stad binnenleiden. Aan deze binnenarm zullen in de 19de eeuw talrijke waterverslindende jeneverstokerijen opgetrokken worden.

- Typisch voor Hasselt is de 'Circumeatus' of een begeleidende binnencircuit. Samen met de stadsmuren aangelegd in 1232 vormt deze binnenweg een duidelijke scheidingslijn tussen het dichtbebouwde stedelijke gedeelte en de 'zone non-aedificandi' nabij de stadsmuren. In deze onbebouwde zone zullen vanaf de 15de tot de 17de eeuw enkele kloosters met hun omvangrijke tuinen een onderkomen vinden.

Deze samenvatting van het ontstaan en de ontwikkeling van Hasselt als stad tot 1830 toont eens te meer aan, dat in elk stedelijke groeiproces een logica ingebouwd zit van structurele aanzetten en architecturaal bevestigende antwoorden. Groeipolen, groeilijnen of groeigrenzen werden niet zomaar in het wilde weg gelegd of getrokken. Gebouwen vonden hun juiste plaats en hun aangepaste expressieve architectuurtaal.

Afb. 7 De Hasseltse Grote Markt, getekend door Steven Wilsens

Afb. 8 Hasselt binnen de aarden wal, getekend door Remacle Leloup

Hasselt als provinciehoofdplaats.

Na de Belgische onafhankelijkheid in 1830 werd het provinciaal bestuur te Hasselt gevestigd. Deze bevordering tot het administratieve centrum van de jonge provincie Limburg impliceerde twee opdrachten ; in de eerste plaats moest de stad via een uitgebreid communicatienet ontsloten en gemakkelijker bereikbaar gemaakt worden en in de tweede plaats moest er hoognodig een nieuwe infrastructuur uitgebouwd worden om te kunnen beantwoorden aan de vele nieuwe administratieve en culturele verwachtingen.

- Aan de eerste opdracht werd reeds in 1834 begonnen met het uitbouwen van een degelijk wegennet, gevolgd door de aanleg van de eerste spoorlijn Landen-Hasselt in 1847 en het graven van het eerste kanaal in 1854, dat eerst in 1934 zal doorgetrokken worden naar Maastricht. Door deze drie verbindingssystemen werd Hasselt als administratie-, handels- en industriecentrum ontsloten voor de regio, de provincie en ver daarbuiten. Veel later zal de Boudewijn autosnelweg E 313 zorgen voor een nog snellere verbinding naar Antwerpen en Luik-Aken-Keulen.

Wel tekenden al deze verkeerslijnen langs de weg, per spoor en over het water een aantal belemmerende groeigrenzen in het ommeland, waardoor de uitbreiding van de zich nu snel ontwikkelende stad duidelijk ingeperkt of in bepaalde banen geleid werd.

Men ziet dit duidelijk aan de inplanting en de begrenzing van een aantal nieuwe wijken, maar ook aan de toegenepen vorm van de grote ring tussen de autosnelweg en het Albertkanaal.

- De tweede opdracht bestond in het uitbouwen van een infrastructuur voor de talrijke nieuwe functies. Zo werden het gouvernementsgebouw, het gerechtshof, het postgebouw, het hospitaal, de gevangenis, het moederhuis, het slachthuis, de rijkswachtkazerne, de legerkazerne, het Casino, de dekenij en vele scholen gebouwd. Dit hele programma werd gerealiseerd tussen 1846 en 1912.

Omdat deze grootschalige dienstverlenende gebouwen niet allen 'intra muros' konden gebouwd worden, werd uitgekeken naar een andere ruimtelijke inplanting, nl. de boulevard.

Afb. 9 Het Gouvernementsgebouw

Afb. 10 Het Postgebouw

De boulevard.

Toen Nederland in 1839 het 'Verdrag der XXIV artikelen' aanvaardde - waardoor het grote Limburg opgedeeld werd in een Belgisch en een Nederlands Limburg - verdween de militaire druk op België. De nog in 1832 versterkte garnizoensstad Hasselt verloor zo zijn strategische betekenis als vooruitgeschoven post tegen een mogelijke Hollandse inval vanuit de vestingsstad Maastricht.

Voor het stadsbestuur onder de leiding van de zeer actieve burgemeester Michel-Arnold Bamps was het een weldaad, toen de militaire overheid in november 1845 het huurcontract betreffende de oude wallen opzegde.

Nu zou eindelijk het afremmend keurslijf van het 'bolwerk' vervangen kunnen worden door de ademende wandelruimte van een 'boulevard'. De inperkende groeigrens zou omgevormd kunnen worden tot een stimulerende groeiring en structurele drager voor een indrukwekkende 'architectura major' en een residentiële 'architectura minor'.

Tevens zou deze lommerrijke promenade als een 'gearticuleerd tussen' de middeleeuwse stadsstructuur met haar hoge woondensiteit scheiden van én toch verbinden met het veel ijler bebouwde ommeland.

Er stond het stadsbestuur en de bevolking een duidelijke visie voor ogen inzake het functioneren en het uitzicht van hun nieuwe boulevard, drager en zingevoer van een heel eigen wereld :

- De talrijke kleine en vuile steegjes, die vroeger uitmondten op de stadswallen, zouden nu door de boulevard met zijn hoeveelheid aan groen weggestopt worden en uit het stadsbeeld verdwijnen.

- Ingebed in een mooi groen kader en gelegen achter een afschermend voorgebied zouden de talrijke grootschalige dienstverlenende functies zoals de kazernes, de gevangenis, het hospitaal of de verschillende scholen een heel bijzonder beeld ophangen van de stad als het nieuwe provinciaal bestuurlijk centrum.

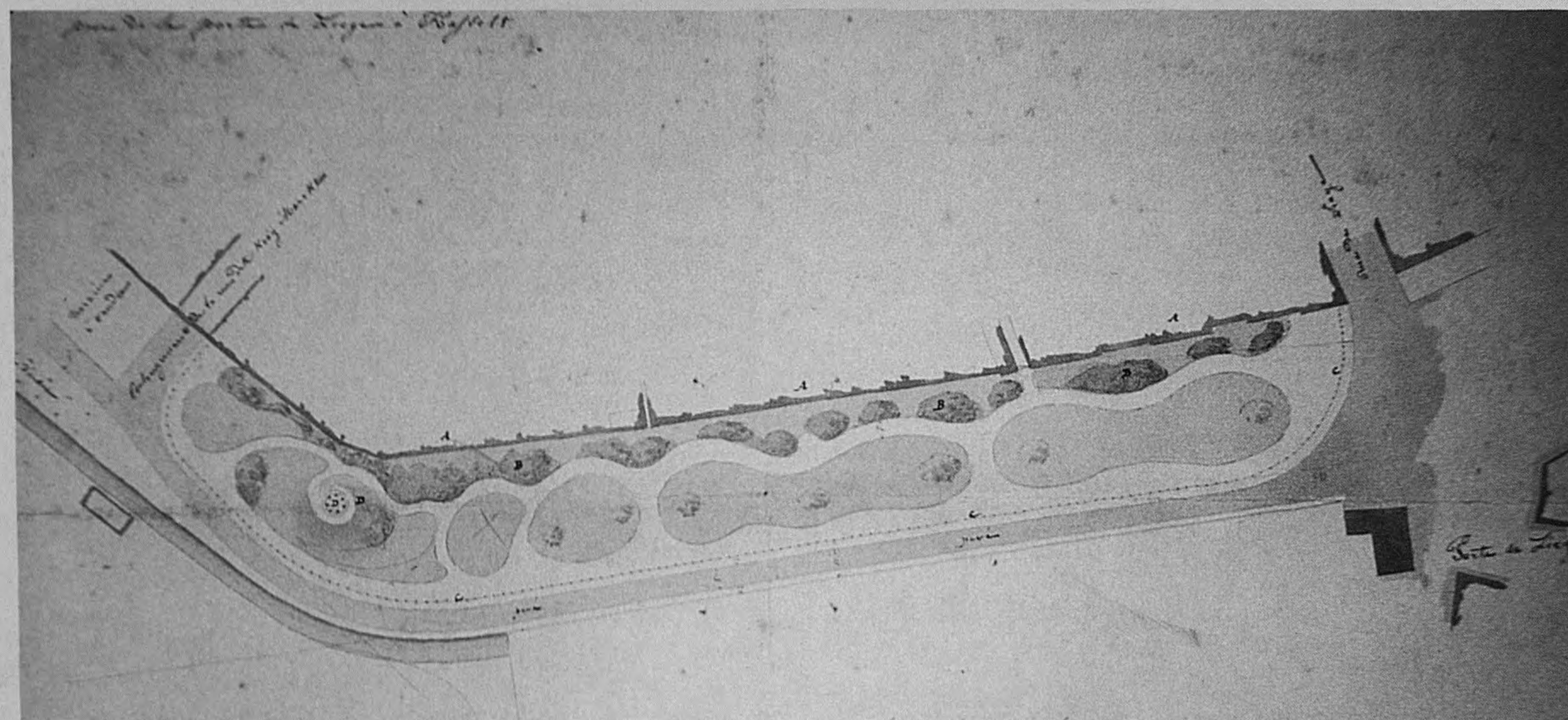
- Wat meer is, in de gehanteerde veeltongige 'sprekende architectuurtaal' werd gezocht naar een optimale overeenstemming tussen de inhoud of het programma van die grote gebouwen en de architectuurstijl. Enkele voorbeelden zullen dit verduidelijken :

- De Gevangenis uit 1856 vroeg om de strenge en gesloten Tudor-stijl.

- Het Oude Hospitaal uit 1868-1871 nam in een licht aangepaste vorm de Maaslandse architectuurtaal over van het 17de eeuwse klooster van de Grauwzusters, die eertijds ook de zieken verzorgden. Eénzelfde architectuurtaal zou een brug slaan tussen de 17de eeuwse en de 19de eeuwse ziekenzorg.

- De Rijkswachtkazerne uit 1879 drukte in haar neo-classicistische stijl het principe van gezag en orde uit.

- Het Sint-Jozefscollege uit 1881-1882 werd opgetrokken in de neogotische stijl. Deze 'katholieke' bouwstijl stond symbool voor de beginselvastheid, die zo nodig was in de toen woedende schoolstrijd, de strijd om de ziel van het kind.

Afb. 11 De Leopoldplaats, getekend door architect Louis Spaak in 1848

Afb. 12 De Gevangenis

Afb. 13 Het Sint - Jozefcollege

Afb. 14 De Rijkswachtkazerne

Afb. 15 Het Oude Hospitaal

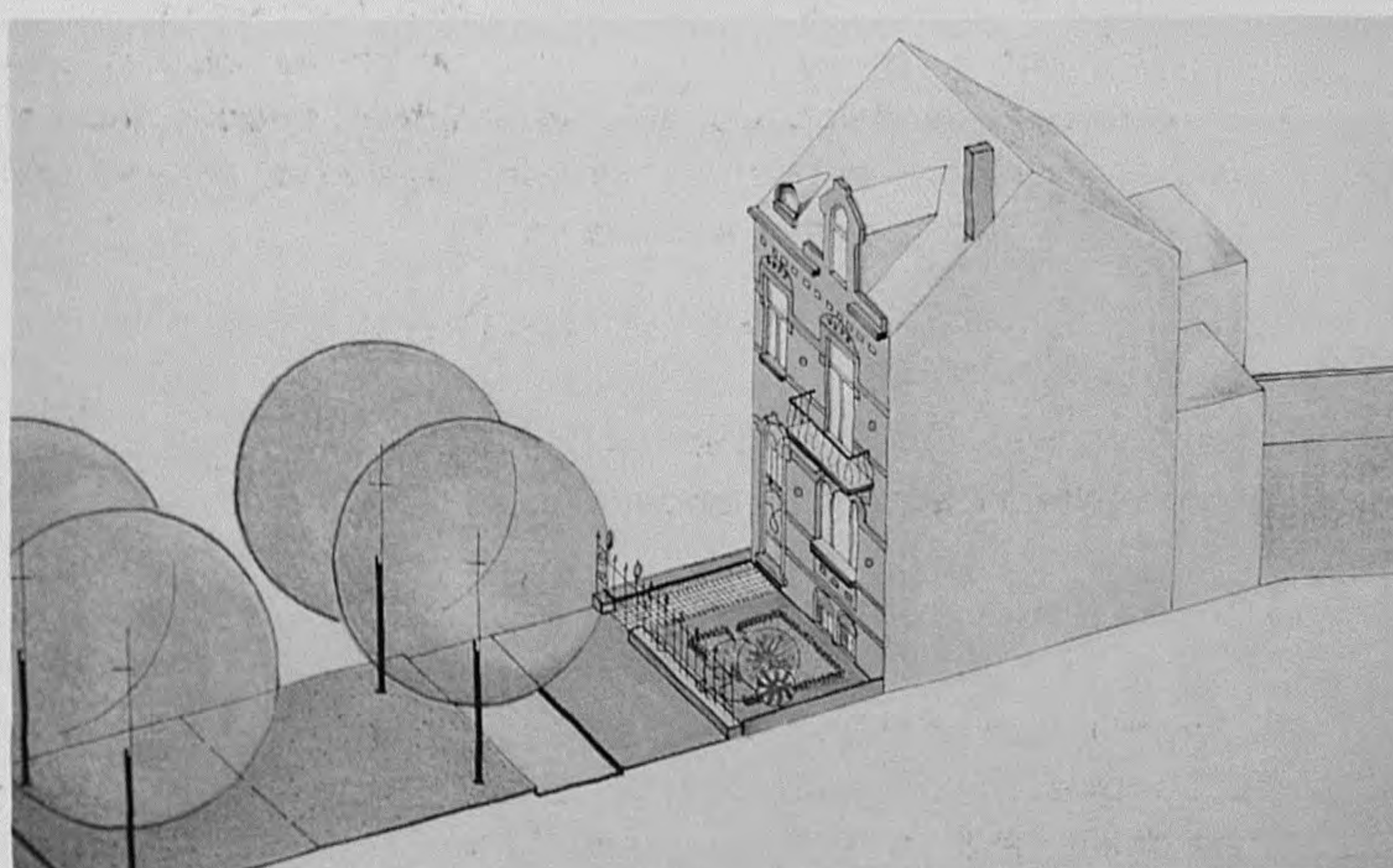
- De brede en boomrijke wandeldreven zouden een residentiële rust verzekeren voor de kapitaalkrachtige bewoners van de riante boulevardhuizen, die allen typologisch herkenbaar zouden zijn aan de verticale opbouw, de voortuin, het sierlijke erkertje, het hoog opgewerkte dak, de kroonlijstversiering, de florale of andere sgraffitodekoratie, de kleuraanwending, enz.

Zo zou de provincialistische bourgeoisie haar welstand en haar levenswijze etaleren.

'Le règlement de police pour les boulevards' van 1849 en 1855 leverde de handleiding voor het juiste gedrag op de boulevard als een 'ideale woonstraat' met een uitgesproken residentieel karakter, dat niet verstoord mocht worden door handel, industrie of zwaar verkeer. Winkels, burelen en industriecomplexen dienden zoniet uitgesloten, dan toch buiten het gezichtsveld weggeborgen te worden...

Op 6 februari 1846 startten de werken van de 'afwerping van de stadswallen', op 27 november 1847 werd het algemeen boulevardplan van de Brusselse architect Louis Spaak goedgekeurd, op 4 september 1849 werd de 'eerste kassel' van het verharde wegdek gelegd en in december 1856 was de boulevard als structurele drager voltooid.

De kostprijs bedroeg 209.722,14 fr.

Afb. 16 Wonen aan de boulevard

En dan begon stilaan de invulling van de boulevard als groeiring. Eerst werd de binnenzijde aangepakt en na de opheffing van het octrooi in 1860 werd ook de buitenzijde voor verkoop ontsloten. De vier rooilijnplannen van de stadsarchitect Pirard legden de structuurontwikkeling aan deze buitenzijde vast.

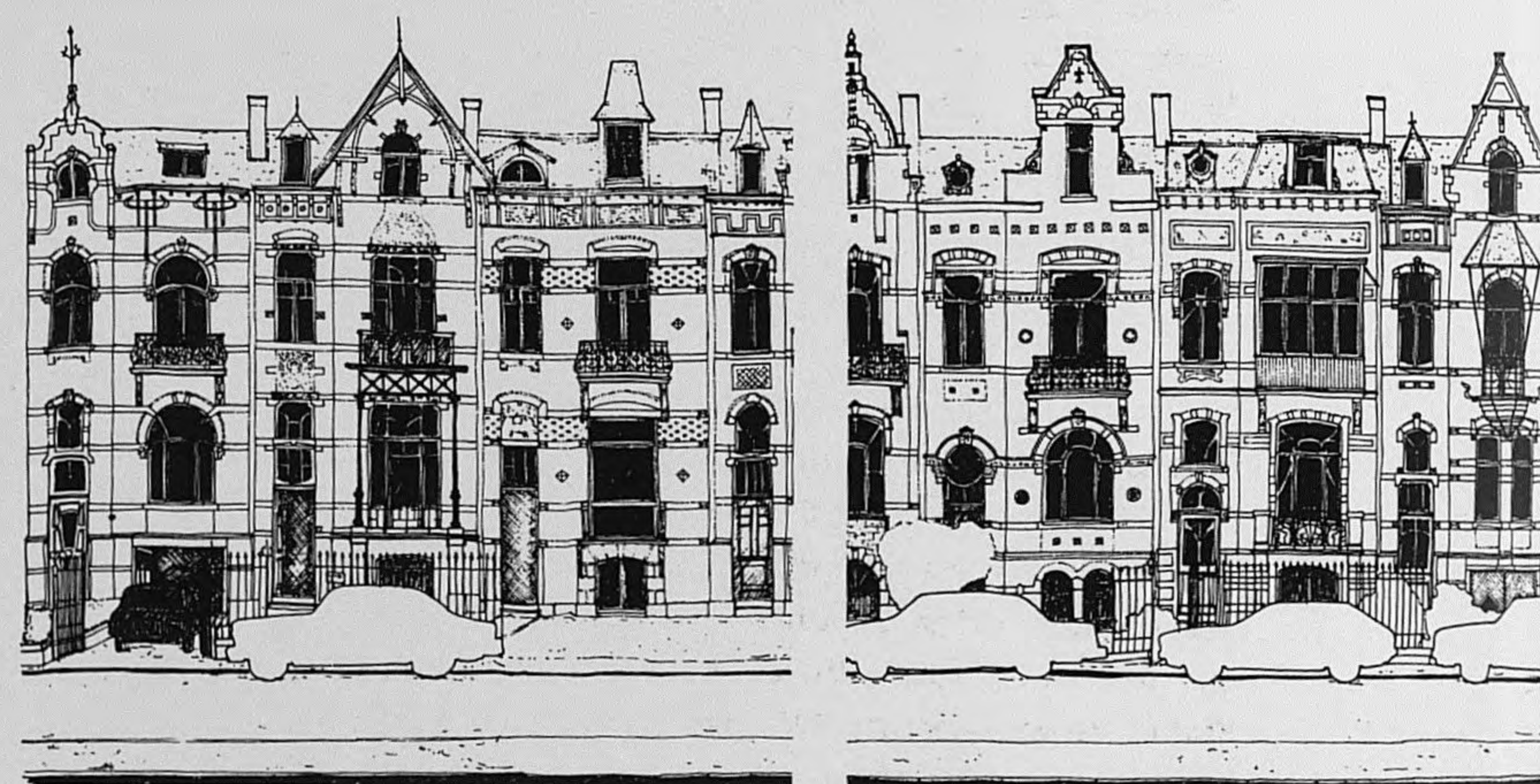
Doch ook de boulevard als 19de eeuws sociaal-ruimtelijk fenomeen kende een einde. De maatschappelijke structuren wijzigden zich en bijgevolg ook de ruimtelijke vertaling ervan. Omwille van de verhoogde mobiliteit werd vanaf 1957 de rustige en groene wandelgordel herschapen in een drukke en grijze vierbaanssnelweg. De bomen verdwenen voor verkeerspalen.

Het architecturale antwoord liet niet op zich wachten. Bedrijven, banken, hotels en hemelhoge appartementen verdrongen de residentiële boulevardarchitectuur.

Zo schijnt de geschiedenis zich ook in Hasselt te herhalen.

In de 19de eeuw werd het bolwerk als een afsluitende groeigrens geslecht en omgebouwd tot een groene groeiring, die uitnodigde tot een aangenaam wonen en vertoeven.

In de 20ste eeuw werd men wederom teruggeworpen in de toestand van voor de 'afwerping van de stadswallen', want de kleine ring met zijn snel verkeer is nu verworden tot een haast niet meer te overschrijden betonnen groeigrens.

Afb. 17 Eenheid in de verscheidenheid

Het Interbellum.

De dertiger jaren hebben op ingrijpende wijze het Hasseltse stadsbeeld en de onmiddellijke omgeving naar uitgestrektheid en vorm hertekend. Door de bevolkingsaangroei was een uitbreiding van het woongebied noodzakelijk, want het inwonersaantal was tussen 1870 en 1950 gestegen van 10.676 tot liefst 30.190.

Aan de bestaande grote uitvalswegen naar Maastricht, Luik, Sint-Truiden en Diest of aan de nieuw getrokken straten zoals de Manteliusstraat uit 1909, de Toekomststraat uit 1910 en de Guido Gezellestraat uit 1926 werden zeer vele grote en kleine woningen gebouwd in een totaal nieuwe architecturale stijl, voorbode van wat later in de hedendaagse architectuur gemeengoed zou worden.

Niet alleen aan deze uitwaaierende groeilijnen werd naarstig gebouwd, maar ook in het ommeland zelf. Zo ontstonden een aantal wooneilanden voor de werkende klasse; een woonwijk aan de Oude Kuringerbaan uit 1923, de tuinwijk 'Het Windmolenveld' aan de Blijde Inkomststraat, Eeuwfeeststraat en Prinsenstraat uit 1928 van architect Sylvain Brauns en de wijk aan de Spaarzaamheidsstraat uit 1929.

Deze wooneilanden zullen in de volgende jaren uitgroeien tot een hecht suburbaan stedelijk weefsel om uiteindelijk het hele ommeland tussen de uitvalswegen op te vullen tot tegen de grote ring.

De herkomst van het nieuwe architectuurbeeld in Hasselt moet gezocht worden in de nieuwe opvattingen over stedenbouw, sociale huisvesting en architectuurtaal, die na de verwoesting en de ontreding door de Eerste Wereldoorlog ontstonden. Zij werden door een aantal sociaal bewogen denkers en architecten in enkele Europese landen aangebracht en op een heel eigen wijze in België overgenomen en toegepast.

- Onder impuls van de in Engeland door Ebenezer Howard geopperde 'Garden-city'-gedachte, kreeg men meer aandacht voor de huisvesting van de gewone mens. In reactie op de mensonterende woonomstandigheden in de dichtgeslibte grootsteden van België werden tussen 1919 en 1928 een aantal tuinsteden of tuinvijken gebouwd zoals 'Le Logis Floréal' te Bosvoorde bezuiden Brussel of 'Unitas' te Deurne bij Antwerpen.

• De tuinwijk 'Het Windmolenveld' aan de Blijde Inkomststraat te Hasselt werd in 1928 door architect Sylvain Brauns gebouwd als een stille echo van wat elders grootser, ruimer en met meer groen werd verwezenlijkt.

- In Duitsland werd de 'Internationale Stijl' als het ware geëxposeerd in de 'Weissenhofsiedlung' uit 1927. Vele bekende architecten zoals Ludwig Mies Van der Rohe, Le Corbusier, Walter Gropius, Mart Stam, e.a. toonden er hun tot het uiterste geabstraheerde woningen.

• In Hasselt vertaalde architect Sylvain Brauns deze immateriële architectuurstroming in zijn eigen woning 'Huize De Brem' aan de Kuringersteenweg, nr. 143, gebouwd in 1933-1934.

Spijtig genoeg geheel onderkomen is het in 1938-1939 door architect Leon Stynen gebouwd complex van de woning en het magazijn voor de aannemer Th. Douchar-Koninckx aan de Koningin Astridlaan, nr. 67.

Afb. 18 Het Windmolenveld - Architect Sylvain Brauns

- De Internationale Congressen voor Moderne Architectuur 'CIAM' begonnen in 1928 te La Sarraz in Zwitserland en beoogden een architectuur, aangepast aan een nieuwe maatschappelijke en economische ordening. Architect Le Corbusier was dé woordvoerder van deze congressen, die beslissend waren voor het 'Existenz-minimum', de sociale huisvesting, de hoogbouw en een radicale rechthoekige stedenbouw.

• Een medewerker van Le Corbusier was architect Huib Hoste. Hij bouwde in 1929 te Hasselt aan de Koningin Astridlaan, nrs. 81-83, het monumentale Huis Gilissen, waarvan de plasticiteit van de robuuste bouwmassa menige woning in Hasselt beïnvloed heeft.

- In Nederland keerde architect H.P. Berlage op een rationalistische wijze terug naar een sober en strak volume met als reactie hierop de meer doorvoelde Amsterdamse School met o.a. Michel De Klerk. Beide Nederlandse bouwstromingen met hun kloekke volumes, dragende raamkozijnen, beklemtoonde witte kroonlijsten of zacht geometrische baksteenversieringen hebben het straatbeeld van de meeste uitvalswegen en nieuwgetrokken straten bepaald.

Enkele voorbeelden zullen de invloed bevestigen:

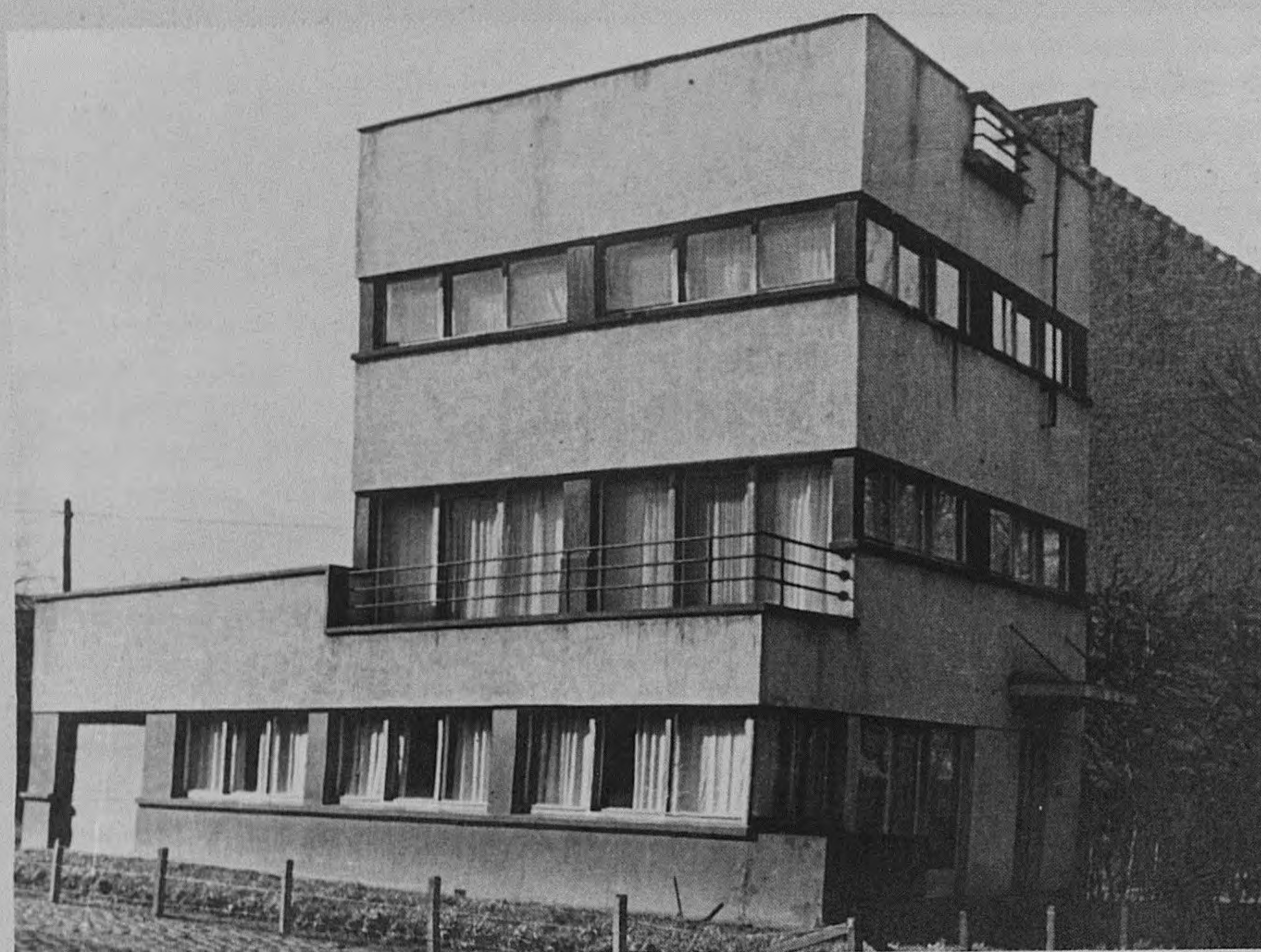
• 'Het Rozenhuisje' in de Rozenstraat, nr. 19 van architect Clément Vananderooye, 1933.

• Het huis Botman op de Luikersteenweg, nr. 50.

• Het eenvoudige huis Konix-Mondelaers in de Toekomststraat, nr. 31 is opgebouwd als een donkerbruin bakstenen volume met een lichte grafische decoratie in de vorm van gemetselde vierkantmotieven. De van deze donkere achtergrond losgehouden witte en gebogen open of gesloten balkons zijn door een verticale strook met elkaar verbonden.

Afb. 19 Huis Gilissen - architect Huib Hoste

Afb. 20 Huize De Brem - architect Sylvain Brauns

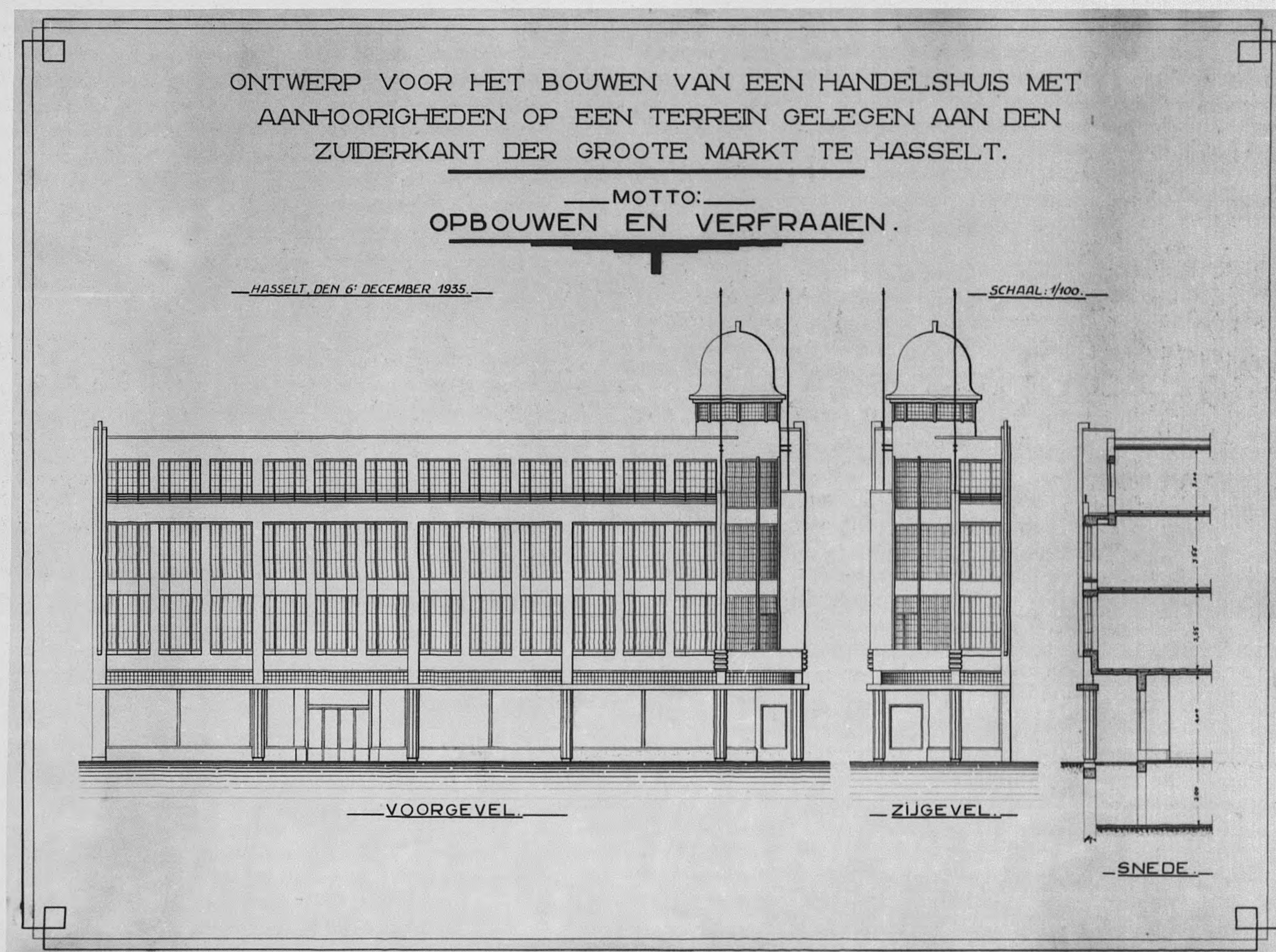
Afb. 21 Huis Konix-Mondelaers in de Toekomststraat

Zelfs de oude en vertrouwde Grote Markt zou een ingrijpende 'face-lift' ondergaan. De hele zuidwand van het marktplein werd afgebroken en op de sterk terugliggende rooilijn bouwde architect Sylvain Brauns in de jaren 1936-1939 één groot en monumentaal gebouw met hoektoren. Het geheel doet wat denken aan het 'Maison Curtius' te Luik.

Een sterk alternatief voor deze opdracht was het ontwerp van architect Emile Kranzen, die opteerde voor een uitgesproken nieuwe architectuur met een dominante rechte lijnigheid en een duidelijk samenspel van het grote en het kleine ritme in de gevelbouw.

Wat weinigen weten is dat dit grote gebouw met zijn gelijkvloerse bogenverdieping model zou staan voor de drie overige wanden van het sterk vergrote marktplein om zo een éénvormig en harmonisch geheel te vormen.

Ook 'Het Provinciaal Gouvernement' in de Dr. Willemsstraat, nr. 23, gebouwd door architect R. Verboven in 1934-1939 en 'Het Centraal Gebouw van de Provinciale Diensten' aan de Thonissenlaan, nr.15 uit 1939-1941 van de architecten P.J.J. Verbruggen en Fr. De Groot sluiten in hun vormentaal aan bij de toen gangbare sobere baksteenarchitectuur.

Afb. 22 Het ontwerp van Emile Kranzen voor de Grote Markt

De naoorlogse periode.

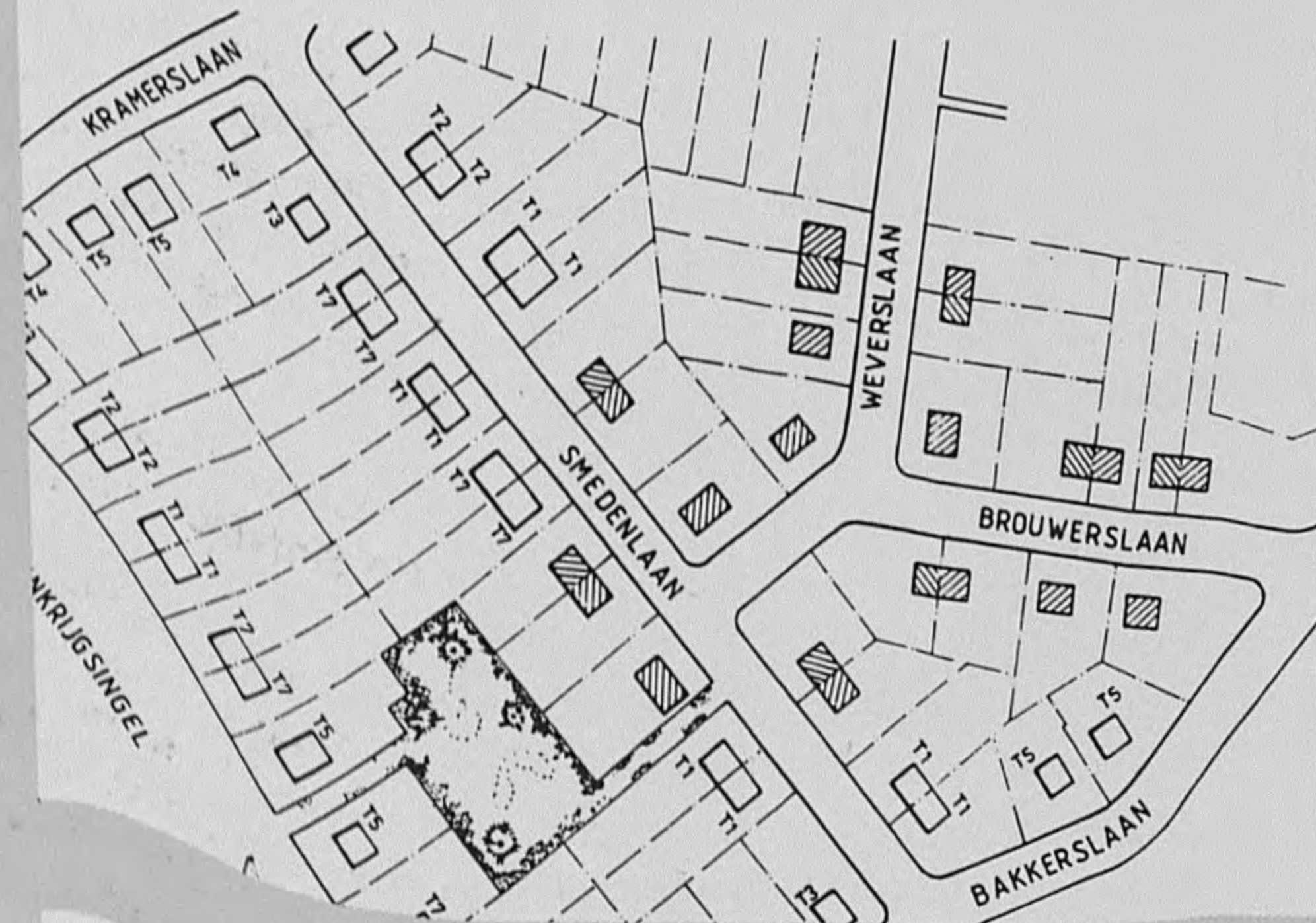
Na de Tweede Wereldoorlog kende Hasselt een gestage groei en een geleidelijke ontwikkeling, die zich uitte in het bouwen van een aantal wijken om te voldoen aan het ernstige woningprobleem.

Op basis van een rijkelijke documentatie en een gedegen informatie, ons welwillend ter beschikking gesteld door de Technische Dienst van de stad Hasselt, kon de stedelijke groei met de juiste situering van de meer dan 38 wijken nauwkeurig gevolgd worden.

Als eerste aanzet werd in 1948-1950 de Casterwijk gebouwd nabij de Casterstraat en het geplande stadspark. Architect-urbanist Van Mallegheem uit Brussel ontwierp deze eerste wijk als een ruim en rechtlijnig geheel met een groen Heldenplein en grote achtertuinen. Om de eentonigheid te voorkomen werden de 95 woningen in 49 steeds wisselende blokken ondergebracht. In deze groene en open wijk bedraagt de

woningdichtheid slechts 13,48 woningen per ha., wat weinig is vergeleken met bv. de woningdichtheid van 25,23 woningen per ha. in de wijk Ter Hilst I uit 1979-1985, gelegen in de driehoek van de spoorlijn Hasselt-Landen, de snelweg Hasselt-Sint-Truiden en de Overdemerlaan.

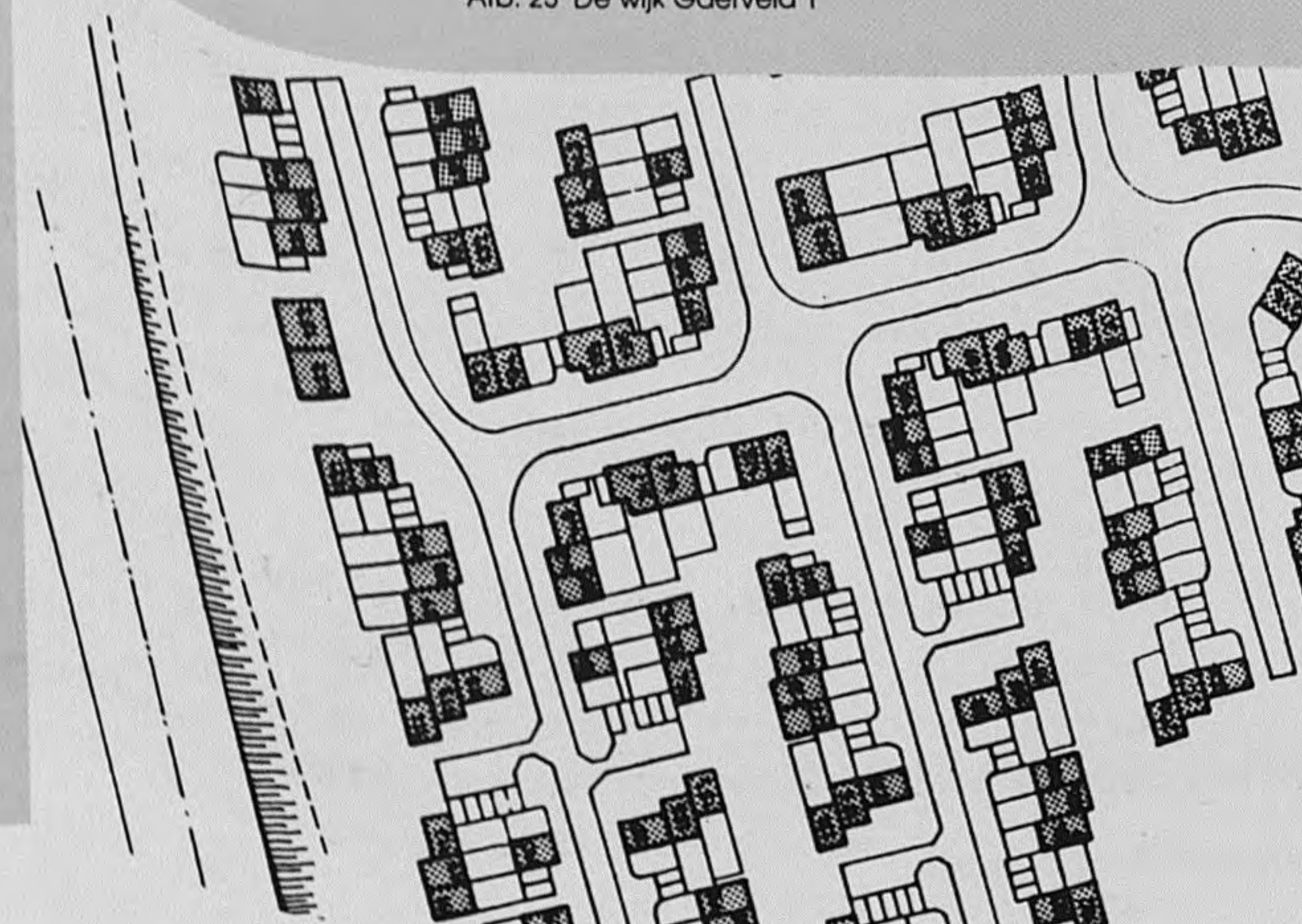
Van de vele andere wijken, die voor de zestiger jaren werden gebouwd, weze als voorbeeld van een veel ruimer en ijler gedachte woongebied de wijk Gaerveld I uit 1954-1958 vermeld. Hier waren slechts 9,47 woningen per ha. voorzien. De architecten Jean Dewandre en L. Van de Vondel ontwierpen 73 woningen en een speelpleintje in een rechtlijnig stratenpatroon, dat aan de zuidzijde begrensd werd door de toen reeds geprojecteerde grote ring als de beperkende groeigrens. Daar alle huizen wit geverfd werden, kreeg deze wijk de benaming van de 'Witte wijk'. Omheen deze wijk Gaerveld I werden later nog een drietal nieuwe wijken bijgebouwd, zodat links en rechts van de grote ring een geheel van 122 sociale woningen ontstond; Gaerveld II werd in 1962 gebouwd aan de overzijde van de grote ring, St.-Hubertus in 1963 en Gaerveld III in 1965.

Afb. 23 De wijk Gaerveld I

Afb. 24 De wijk Gaerveld I

Afb. 25 De wijk Ter Hilst I

Afb. 26 De wijk Ter Hilst I

Maar met 'Golden Sixties' ontstond een welvaartseuforie, die zowel de stedenbouwkundige ingrepen als de architecturale antwoorden hierop in een stroomversnelling bracht.

Het normale radiaal-concentrische groeiproces werd wel via woonwijken en andere bebouwing doorgetrokken tot aan en over de grote ring, maar daarenboven werd het grootstedelijke gebied tussen 1967 en vandaag veroverd en opgevuld met meerdere geïsoleerde en grootschalige gebieden, die als zovele monofunctionele eilanden de stedenbouwkundige principes van 'CIAM' in werkelijkheid omzetten.

Het ontwerp-gewestplan voor de regio Hasselt-Genk onderstreept eens te meer deze schaalvergroting en de toenemende opsplitsing in losse entiteiten, waardoor de stad steeds meer zwelt en het verkeer versmachtend moet toenemen.

Om deze steeds groeiende verkeersstroom van en naar de verspreide industrieën, de veraf en nabijgelegen steden, de onmiddellijke omgeving of de gespreide wijken de baas te kunnen blijven, werden tussen 1934 en 1983 een drietal belangrijke verkeerswegen aangelegd.

Aanvankelijk waren zij storende groeigrenzen voor de stedelijke uitbreiding, maar beetje bij beetje boden zij als groeilijnen of groeiringen houvast voor de nieuwe grootschalige functies zoals de onderwijscomplexen, de administratie, het bankwezen en de bedrijven.

Deze drie verkeersaders zijn het Albert-Kanaal, de Boudewijn-autosnelweg en de grote ring. Vooral deze laatste zal uitvoerig besproken worden.

- Het Albert-Kanaal werd in 1934 verlengd in de richting Genk-Maastricht. Zowel aan de kanaalkom als aan het kanaalrak tussen de spoorwegbrug en de sluis zullen talrijke kleine, middelgrote en grote bedrijven gevestigd worden.

- Op 17 oktober 1963 werd de Boudewijn autosnelweg E 313 Antwerpen-Luik-Aken-Keulen in gebruik genomen. Deze snelweg blijkt nu te dicht bij de stad Hasselt gepland te zijn en zal vooral in het zuidwesten de bebouwing langsheen de grote ring bemoeilijken.

De grote ring.

In 1967 begonnen de werken aan de grote ring, die het doorgaand verkeer uit de stad moest houden en tevens de functie van groeiring zou vervullen voor de inplanting van de vele kleine en middelgrote bedrijven, scholen en administratiegebouwen.

Genepen tussen de autosnelweg in het zuiden, het kanaal in het noorden, de oude spoorbaan in het westen en de Trekschurenbeek in het oosten, kreeg de grote ring een heel onregelmatig, ingedrukt en allesbehalve cirkelvormig tracé.

Deze grote ring of Singel met zijn twee nieuwe aansluitingen werd in zeven fasen voltooid :

1. Op 15 september 1967 werd de Gouverneur Verwilghensingel als het noordoostelijke gedeelte tussen de Kempische Steenweg en de Maastrichtersteenweg in gebruik genomen. Via deze eerste strook werd het intense verkeer uit het noorden naar het oosten omgeleid en op die wijze werd de verkeersdruk op de boulevard of kleine ring aanzienlijk verminderd.

Tevens hoopte men dat vele bedrijven zich zouden vestigen op het industrieterrein, dat gelegen was tussen het kanaal en de Gouverneur Verwilghensingel en dat beschikte over ideale transportmogelijkheden via de weg en het water.

Aan de binnenzijde van deze strook werd ondertussen ijverig gewerkt aan de verdere uitbouw van het enorme scholencomplex aan weerszijden van De Demer.

2. In 1970 was de Herkenrodesingel of het noordwestelijke gedeelte tussen de Kempische Steenweg en de Kuringersteenweg voltooid.

Nu kon ook het verkeer uit het noorden naar het westen omgeleid worden in de richting van Diest, Leuven en Brussel. Via de Kuringersteenweg bereikte men de autosnelweg naar Antwerpen of Luik.

Ook werden links en rechts van deze Herkenrodesingel uitgestrekte industrieterreinen ter beschikking gesteld.

3. Op 4 juli 1976 werden de Hendrik van Veldekesingel en de Boerenkrijgsingel tussen de Kuringersteenweg, de Runkstersteenweg en de Sint-Truidersteenweg opengesteld. Dit zuidwestelijke gedeelte van de grote ring zal, met uitzondering van enkele open landbouwzones links en rechts van de Runkstersteenweg, haast volledig omzoomd worden door woonwijken.

4. Op 28 mei 1978 is de Prins Bisschopssingel voltooid. Dit meest zuidelijke gedeelte van de Singel verbindt de Sint-Truidersteenweg met de Luikersteenweg.

Aan de binnenzijde van de Singel en tegen de Luikersteenweg was reeds in 1961-1965 het Hollandsveld met een 300 villa's tot stand gekomen.

Nabij de Sint-Truidersteenweg met een subtiel beschilderde watertoren - evokatie van een fris kringelend waterfestijn - bepalen twee grote administratiegebouwen het omgevingsbeeld van deze zuidelijke invalsweg.

Aan de buitenzijde van de Singel en juist achter de spoorwegberm wordt 'De Rode Berg' uitgebouwd tot een groot industrieterrein.

5. Eerst op 7 oktober 1983 werd de hele Singel voltooid en gesloten met de Louis Roppesingel als laatste gedeelte tussen de Luikersteenweg en de Maastrichtersteenweg. De architecturale invulling van deze strook werd onlangs aangevat met een aantal modieuze autobedrijven en bureelgebouwen.

6. De Universiteitslaan vervoegde op 22 juni 1976 de Singel. Als Koning Boudewijnlaan werd deze nieuwe uitvalsweg doorgetrokken tot op de kleine ring en op 26 juni 1982 in gebruik genomen. Hij betekent een rechtstreekse verbinding met het Limburgs Universitair Centrum en het Genkse gebied en zou wel eens een belangrijke groeilijn kunnen worden voor de expanderende stad Hasselt.

Het Rijksadministratief Centrum, het Provinciehuis, de Grenslandhallen, het Park Kapermolen en het Golfterrein zijn reeds de eerste indicieën voor het ruimtelijk concept van dit te ontwikkelen gebieden de hierin passende architectuurtaal.

7. De Diepenbekerweg werd op 6 september 1986 aangesloten op de grote ring en is tot op heden de laatste aanhechting.

Om enig inzicht te verwerven in het huidige structureel-ruimtelijk beeld, dat opgeroepen wordt door de grote ring en alle hieraan gehechte activiteiten, en om op basis van dit inzicht een eventuele be- of veroordeling te kunnen uitspreken over het architecturale reilen en zeilen langsheen deze snelweg, is het goed de ontstaansreden van deze ring in herinnering te roepen.

De grote ring kwam om louter verkeerstechnische redenen tot stand tussen 1967 en 1983. De bedoeling was duidelijk. Op een snelle en niet storende wijze moest alle doorgaand verkeer vanuit de vier windrichtingen omgeleid en uit de reeds overbelaste stadskern gehouden worden.

Dat hierbij grote terreinen ontsloten werden voor velerlei grootschalige functies zoals industrieën, scholen of administratie met een zee aan los- en laadruimte, transportfaciliteiten of parkeerruimte, was graag meegenomen.

Om velerlei redenen kan men deze grote ring niet vergelijken met de reeds eerder besproken stedelijke groeiringen :

- De eerste kleine omwalling omheen de grafelijke 'Munitio' was een beschermende ring omheen een préstedelijke kern met haar kleine en samengedrukte huisjes omheen de kerk, de 'Agora' en de nauwe straatjes. Op deze omwalling was iedere beweging uitgesloten.

- De middeleeuwse stadsmuur uit 1232 of de latere aarden wal uit 1705 bevorderden als groeigrenzen geenszins het verkeer. Dit verliep langzaam en hortend in de straten, de steegjes, de 'circumeatus' en langs de stadsomvaart.

- Eerst met de boulevard uit 1846-1856 werd de inperkende groeigrens omgebouwd tot een stimulerende groeiring en een structurele drager voor velerlei functies.

Een heel duidelijke visie schreef het juiste gebruik, het vereiste uitzicht en zelfs het gepaste gedrag op deze kleine ring voor. Men hoorde zich er deffig te gedragen en plechtig te schrijden langsheen de gedetailleerd uitgewerkte gebouwen, die vanonder een parasol met aandacht bekeken en gekeurd werden.

'Le règlement de police pour les boulevards' zorgde voor de nodige discipline en wie zich daar niet aan hield, werd bekeurd. Dit overkwam de advocaat Hendrik Maes uit Hasselt, maar hij werd op 18 februari 1851 door de politierechter vrijgesproken van de betichting 'over de peloes op de Leopoldplaats te hebben gegaen'...

Dat deze inbreuk werkelijk niet door de beugel kon, tonen ons de afbeeldingen van de Leopoldplaats in 1848 en 1852 met haar scherp afgebakende voetpaden en daartussen rustig kuierende burgers. Zij zouden ongetwijfeld opgeschrikt geweest zijn door de 'snellooper of vélocipède', die op 12 mei 1869 als snelheidsmaniak op de boulevard werd opgemerkt!

Welk een verschil met de grote ring, die als een betonnen vierbaansweg zorgt voor de verwerking van een verkeersstroom, die aan 120 km. per uur voorbijdendert, een zware en ononderbroken belasting is voor de onmiddellijke omgeving en een dusdanige onoverbrugbare barrière trekt tussen de beide 'oeveren', dat het zeer moeilijk is om vb. het 'OMOB-gebouw' of het gebouw van VKM. Limburg te bereiken.

Enkel aan de begeleidende zijstroken kunnen de scholen, de administratiegebouwen en de bedrijven zich hechten, maar dan nog afgeschermd door groene voorgebieden.

Van de architecturale zeggingskracht der gebouwen zal in de meeste gevallen niet veel over blijven, want door de hoge snelheid vervagen de indrukken.

Architectuur is als een landschap. Wie vanuit een snelrijdende wagen naar een landschap kijkt, ziet er bijna niets van en van dichtbij zelfs helemaal niets, tenzij wazige strepen. Wie dus het mooie van een landschap wil zien, moet er rustig in wandelen. Dan eerst geschieden er verrassende ontdekkingen, waarbij men naar believen kan verwijlen.

Afb. 27 Grenslandhallen

Foto's van enkele grootschalige gebouwen

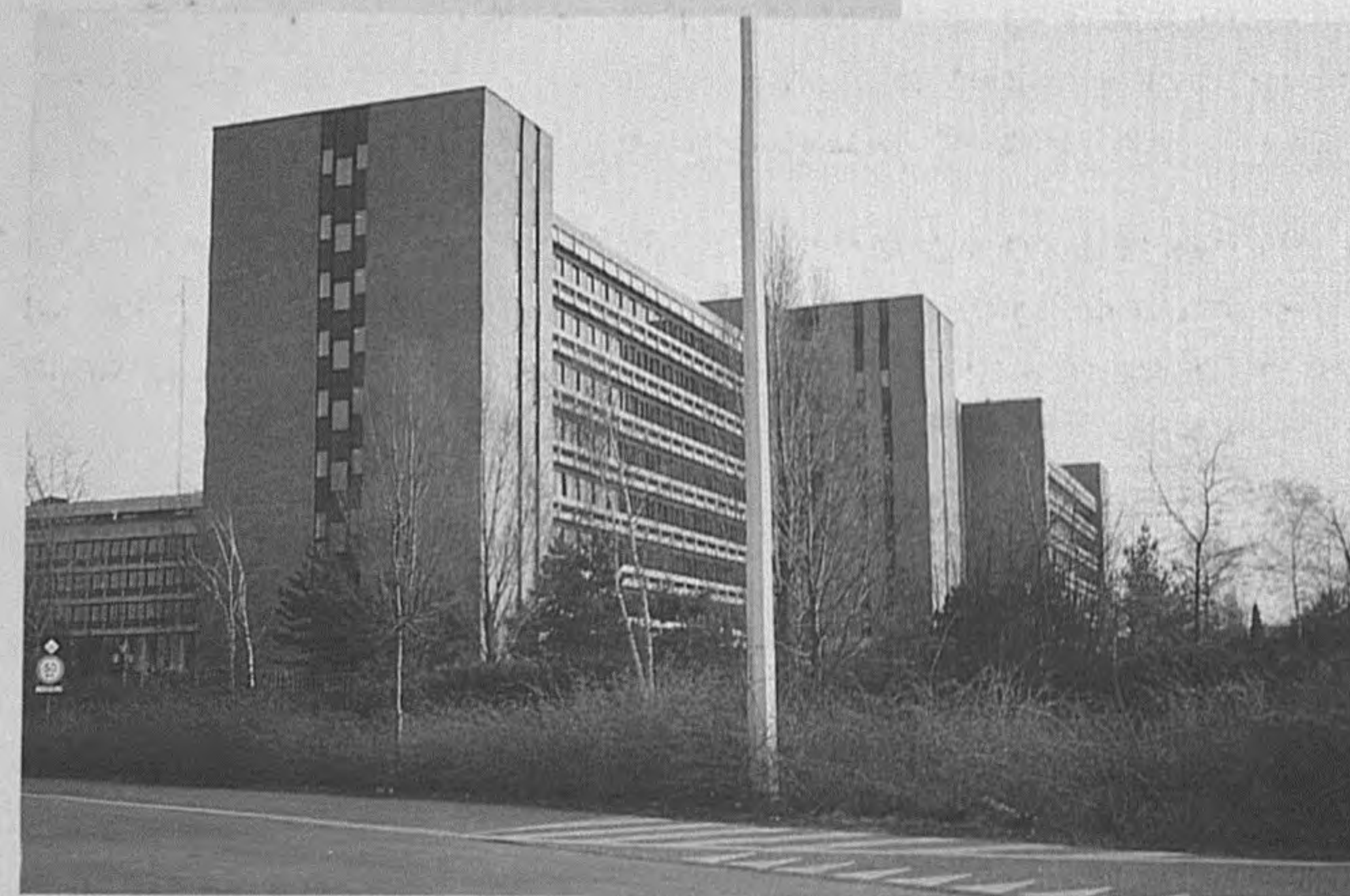
Afb. 28 Amelinckx

Afb. 29 Kredietbank

Afb. 30 Versele-Laga

Afb. 31 Rijksadministratief Centrum

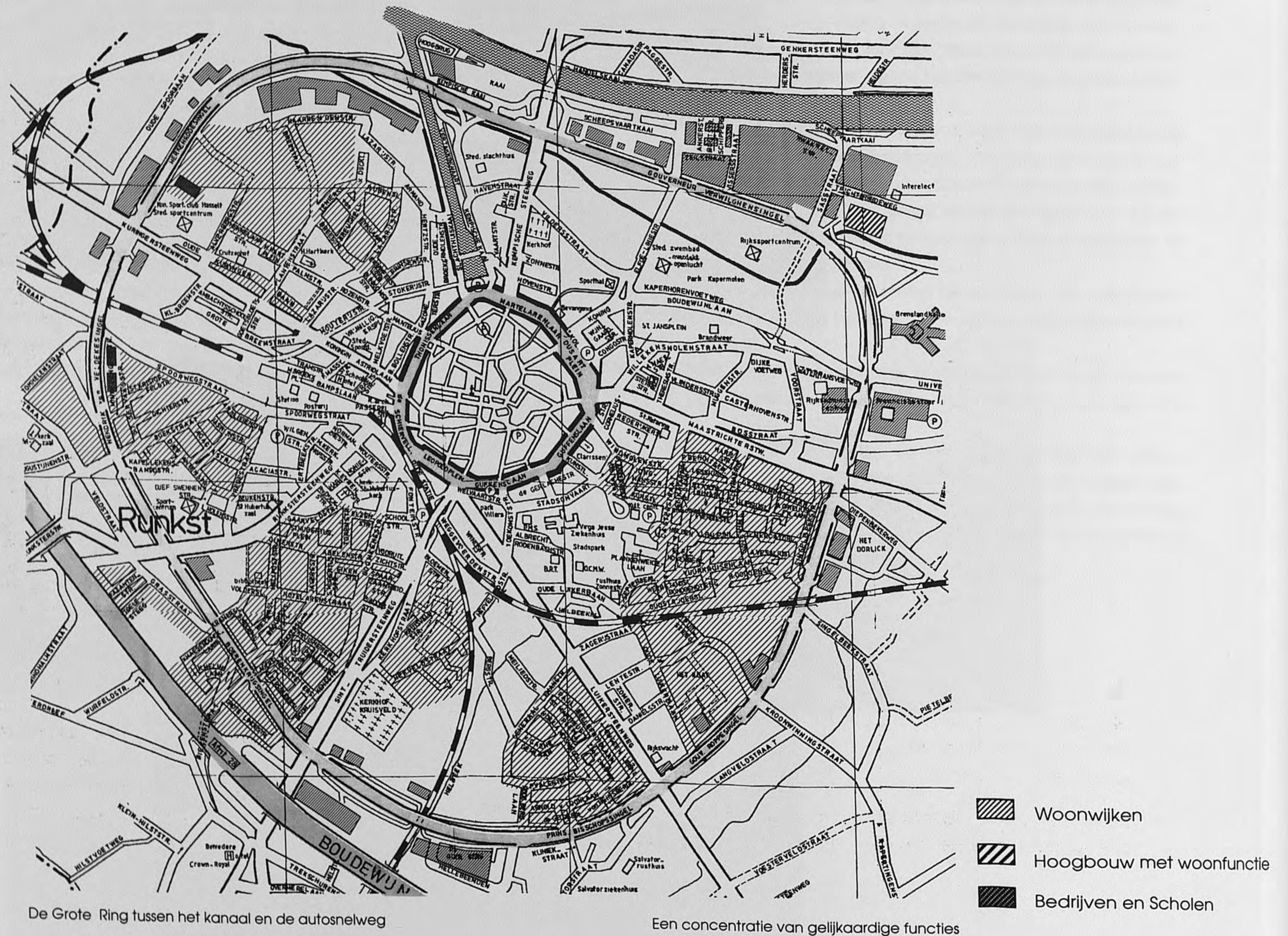
Aan de grote ring is dat verwijlen en wonen slechts mogelijk in de verschillende woonwijken, die reeds vroeger als op zichzelf staande entiteiten gebouwd werden en die - weg van de snelweg - geen enkele binding hebben met de grote ring, maar er enkel door begrensd worden.

Zoals eertijds op de kleine ring valt ook hier aan de grote ring een duidelijke concentratie van gelijkaardige functies waar te nemen.

- Zowel de noordwestelijke Herckenrodesingel als de noordoostelijke Gouverneur Verwilghensingel groeperen haast alle bedrijven en schoolgebouwen.

- De belangrijkste gebouwen van de administratie en aanverwante functies bevinden zich aan en omheen het kruispunt van de Gouverneur Verwilghensingel en de Universiteitslaan-Koning Boudewijnlaan en zijn duidelijk zichtbaar door hun grootte, hun open inplanting en door het feit, dat men toch even stilstaat voor de rode lichten.

- De zuidelijk gelegen singels lopen door een deels landelijk, deels woonwijkengebied, maar reeds verrijzen hier en daar de hoge bureelgebouwen en een enkel industrieterrein.

Afb. 32 Gebouwen als entiteiten in het ommeland

Hier eindigt de zoektocht naar de belangrijkste stedelijke krachtlijnen, die het groeiproces van Hasselt tot in het ommeland bepaald hebben. Zo ontstond in de loop der jaren een 'verankerde' architectuur.

Doch los van dit stedelijk stramien werden in het ommeland grote en kleine gebouwen opgetrokken. Grote complexen zoals bv. het bezinnings-

oord der Jezuiëten, het Salvatorziekenhuis, de Interelectra of het Limburgse Universitaire Centrum zijn als zovele op zichzelf staande en uitbreidingnemende entiteiten, die haast als 'new towns' een eigen groeiproces kennen. Andere losstaande woningen, burelen of bedrijven scheppen hun eigen omgevingsbeeld.

Louis Coolen.

Afb. 33 Panoramisch zicht Hasselt (1985)

De moderne architectuur in Limburg :

een verlangen naar stedelijkheid

In de jaren '50 was Hasselt nog een huiselijke stad, een stad die in hoofdzaak uit het huidige centrum bestond. Ze was zich weliswaar reeds radiaal, via haar invalswegen, aan het uitbreiden en ze telde enkele nieuwe wijken maar het zwaartepunt van het stedelijk leven, het wonen en de stedelijke functies, lag ondubbelzinnig in de oude binnenstad. Het gebied binnen de 19de-eeuwse ringlaan was de plaats waar de echte Hasselaars woonden, waar de autochtonen uit de verschillende lagen van de bevolking, van de aanzienlijke burger tot het authentieke volkstype, verblijf hielden; de eerste in de straten rond de Grote Markt, de laatste in de buurt van de Beekstraat, maar allen even bewust en doordrongen van hun stedelijke status. Het historische centrum was een woonplaats, een stad als een groot huis, een stedelijk bouwwerk dat een passend interieur vormde voor een bonte stedelijke samenleving; een samenleving die nagenoeg 10.000 inwoners telde, wat neerkomt op een stedelijke densiteit van zowat 200 inwoners per hectare. Hoewel niet bijzonder rijk aan monumenten, vormde ze een organische samenhang van plekken en merktekens waarin de stedeling zich herkende, een veelheid in eenheid met een eigen kenmerkend gezicht waarmee hij zich kon identificeren. De middeleeuwse structuur van straten, markten en pleintjes was bijna intact gebleven, het stadsbeeld werd bepaald door de traditionele Maaslandse huistypen, waarvan sommige nog in hun oorspronkelijke gedaante en de meeste gehuld in een of ander 19de-eeuws stucwerk. Er hadden weliswaar reeds enkele voortvarende ingrepen plaatsgevonden zoals de buitenschalige renovatie van de zuidkant van de Grote Markt en de afbraak van het oude Gravenhuis voor de bouw van de Innovation, maar deze hadden het stadsbeeld nog niet wezenlijk aangetast. De traditionele morfologie stond nog stevig overeind, bevestigd en verrijkt als ze was door allerlei 19de-eeuwse bijdragen. Deze bijdragen bestonden niet alleen uit aanpassingen en invullingen maar omvatten tevens een bijzonder grootschalige ingreep : de vervanging van de oude omwalling door de ringboulevard in 1846. Deze boomrijke boulevard vormde een park-achtige gordel rond de binnenstad, een promenade afgebakend met monumentale institutionele gebouwen afgewisseld met ensembles van statige burgerwoningen. Het was een langgerekt park toegankelijk voor de gehele binnenstad en meteen een gearticuleerde overgangsruimte naar de reeds bestaande en toekomstige uitbreidingen. Van op afstand beschouwd, had de stad ook haar laat-middeleeuws profiel in grote trekken behouden : een wemeling van individuele panden gearticuleerd door enkele karakteristieke kerktorens.

Afb. 34 Het huidige stadsbeeld gezien vanuit de Koningin Astridlaan

Dit alles is in nauwelijks 30 jaar ingrijpend veranderd. Wie vroeger de stad vanuit Kuringen binnenkwam, werd er als het ware toe aangetrokken door de toren van de O.L.Vrouwekerk waar de weg axiaal op uitkeek, een eminent stedelijk teken dat de bezoeker reeds op twee kilometer afstand tot het oude centrum relateerde. De toren staat er nog steeds maar hij tekent zich niet langer tegen de hemel af, zijn profiel wordt door een permanente visuele storing ontkracht. Hij wordt omkneld door de gefragmenteerde volumes van de zogenaamde Tweetorenwijk, een complex dat de oude, als krottenwijk weggesaneerde Beekstraatbuurt vervangt. Dit torencomplex (dat ca. 1973 in navolging van het Brusselse Manhattanplan tot stand kwam) vormt een brutale breuk in de morfologie en ontwrict de traditionele hiërarchie van het stadsbeeld. Het creëert een leegte om zich heen en stelt de vlakbij gelegen kathedraal letterlijk in de schaduw. Maar in feite resten er niet veel stedelingen die zich hierover druk zouden kunnen maken. Het merendeel van de bewoners is uit de binnenstad verwenen, hun aantal werd tot een vierde (ca. 2300) gereduceerd en hun plaats werd bijna geheel ingenomen door een monocultuur van winkels, horeca en kantoren. Het straatbeeld wordt niet langer bepaald door een samenhang van huizen, instituties en andere stedelijke tekens, het wordt geheel gedomineerd door de paraferalia van de publiciteit die de architectuur

aan het zicht onttrekken. Het wonen zwermde uit naar diverse verkavelingen buiten de binnenstad, verkavelingen die bij al hun heterogeniteit alle gekenmerkt worden door een volstrekt gebrek aan stedelijke structuur en dichtheid. Ergens ertussen bevindt zich het nieuwe culturele centrum, niet op de wijze van de oude instituties ingebed tussen de woningen, maar als eenzellig object te midden van een amorfe vlakke. De ringlaan, waarvan de bomen verdwenen zijn, werd getransformeerd tot een autoweg die een barrière vormt tussen de binnenstad en haar uitbreidingen. De excentrisch uitzwermende verkavelingen worden omsnoerd met een nieuwe Grote Ring die evenwel op generlei wijze een modern stedelijk equivalent is van de oude boulevard. Het is een autosnelweg waar de nieuwe bedrijfs- en kantoorgebouwen op de wijze van supermarkten aan ontspringen, als in zichzelf gesloten systemen zonder enig onderling verband.

Maar zoals genoegzaam bekend, is dit alles, in België althans, niet zo uitzonderlijk. Het is allemaal geheel conform de ontwikkelingslogica die de Belgische ruimtelijke ordening, of de afwezigheid daarvan, sedert de jaren '50 tentoonspreidt. Hasselt biedt op beperkte schaal als het ware een aanschouwelijk resumé van de desintegratie die in zowat het hele land om zich heen grijpt. Deze desintegratie vloeit voort uit een ongewone conjunctie van stedenbouwkundige misvattingen, achterhaalde beleidsopties en slechte gewoonten: in de eerste plaats een onderschatting van de kwaliteit van de eigen Vlaamse stad en de miskening van de traditionele stad als valabel woonmilieu; vandaar de aftakeling van de stedelijke centra en hun transformatie tot commerciële en administratieve centra; daarnaast een officieel woningbouwbeleid beheerst door een angst voor collectivisme, dit wil zeggen een beleid dat, afkerig van elke vorm van stedelijke dichtheid, eenzijdig de individuele woningbouw bevordert en erop aanstuurt de bevolking te spreiden in landelijke open verkavelingen. Dit beleid, dat nauwelijks gehinderd werd door enige stedenbouwkundige visie, maakte dat Vlaanderen in amper 25 jaar uitgroeide tot een immens conglomeraat van verkavelingen: lintbebouwing of wijken van louter woningen die zich alle een eigen identiteit pogen aan te meten maar die geheel verstoken blijven van gemeenschappelijke voorzieningen zodat de bewoners hiertoe aangewezen zijn op de bestaande kernen. En daar deze laatste veelal niet met openbaar vervoer te bereiken, vindt er een gestage toename van het autoverkeer plaats. Met als uiteindelijk gevolg de teloorgang van zowel stad als landschap. Het is een beleid dat een flagrante miskening inhoudt van de stedenbouw als autonome discipline. Stedenbouw wordt door de Belgische overheid niet beschouwd als een vakgebied met eigen tradities, waarden en doelstellingen maar als een handzaam instrument ter behartiging van allerlei belangen.

Deze gang van zaken maakt dat er nauwelijks een Vlaamse stad aan te wijzen valt die erin slaagde zich een coherente visie op de eigen ruimtelijke ontwikkeling te vormen en daadwerkelijk ten uitvoer te brengen. Geen enkele Vlaamse stad wist de kwaliteit van haar

traditionele stedelijke ruimte op een of andere wijze te continueren in haar periferie. Maar wil dit zeggen dat het niet anders kan? Gaat het hier om een soort onafwendbaar natuurgebeuren waar een kleine provinciestad zich slechts kan bij neerleggen? Of zou het daarentegen niet voor de hand moeten liggen dat Vlaanderen, nu het culturele autonomie geniet zich van de Belgische ingeburgerde gewoonten afkeert en een eigen oorspronkelijk stedenbouwkundig beleid uitzet? Dit in het bewustzijn dat stedenbouw en architectuur er meer dan de andere beeldende kunsten toe geroepen zijn de aspiraties en de levensvisie van de samenleving die ze huisvesten in zinvolle structuren en gebouwde tekens te vertolken. Juist een stad als Hasselt mag het best in staat geacht worden om op dit gebied een initiatief te nemen. Juist doordat haar expansie tot dusver relatief beperkt bleef, biedt ze daartoe meer mogelijkheden dan grotere steden. Haar periferie is nog niet helemaal door suburbane verkavelingen opgeslokt. Er kan nog een organisch stedenbouwkundig concept opgebouwd worden, een concept dat aanstuurt op een redelijke verstedelijking, op een nieuw evenwicht van het individuele en het gemeenschappelijke, architectuur en stedelijke ruimte, stad en natuur. (Het respecteren van het uit 1981 daterende structuurplan kan alvast een stap in de goede richting zijn. Het plan is erop gericht de bouwactiviteit in te perken binnen welomlijnde, voor bepaalde bestemmingen gereserveerde gebieden en deze te structureren volgens het principe van de functionele hiërarchie. Maar het hoeft geen betoog dat deze algemene planologische doelstelling geen enkele waarborg biedt voor de ontwikkeling van een gearticuleerde stedelijke ruimte. Het plan gaat overigens nog uit van lage, onstedelijke densiteiten.)

Wat was en is nu de rol van de architectuur in dit ontwikkelingsproces?

In feite heeft de betere architectuur zich binnen de haar toegemeten perken steeds met de hiervoor geschetste problematiek ingelaten.

Architectuur, die zich tot doel stelt de mensen te huisvesten, hen (in de woorden van Aldo van Eyck) 'te helpen thuiskomen', doet op haar manier, ook binnen het bestek van een individuele woning, steeds een uitspraak over wonen, dus over de mogelijke vorm van de samenleving. Zo heeft de moderne architectuur na de Tweede Wereldoorlog ook in Limburg een aantal antwoorden gegeven op de stedenbouwkundige situatie waarin ze zich geplaatst zag. Haar betekenis is pas goed te begrijpen in de context van deze situatie.

De eerste naoorlogse generatie van moderne architecten ontwikkelde zich in en om het in 1955 opgerichte Provinciaal Hoger Instituut voor Architectuur, een instelling die, geleid door A. Nivelle en E. François, van meet af aan een resoluut eigentijdse koers voer, georiënteerd op het Bauhaus en het functionalisme. Hun onderwijs was er aanvankelijk op gericht school te vormen en Limburg door de ontwikkeling van een eigen functionele bouwstijl, gebaseerd op een

eerlijk gebruik van lokale materialen, een eigen modern gezicht te geven. Nivelle en François realiseerden deze intentie voor het eerst in hun eigen woningen (respectievelijk in 1959 en 1961): nauw met de bodem verbonden horizontale volumes uitgevoerd in ruwe baksteen en direct op de natuur betrokken via ramen die van vloer tot plafond reikten. Het was een modernisme dat geenszins de aandacht wilde trekken met expressieve vormen maar dat, discreet verscholen in het groen, een nieuwe, op het landschap betrokken woonvorm vestigde.

Het PHIA-idiom trad daarna meer openlijk aan het licht in de woning die Nivelle voor zijn collega Beirens bouwde, een eenvoudig volume uit ruwe veldovensteen en beton dat, opgehangen tussen

twee rijen betonnen pijlers, affiniteiten vertoont met de Maisons Jaoul van Le Corbusier. Het vond daarna in de loop van de jaren '60 en '70 toepassing in het werk van afgestudeerden als M. Geerkens, R. Debruyne, F. Peeters en M. Haesevoets. De onderliggende idee was kennelijk dat de veralgemeende toepassing van het nieuwe idiom een nieuwe stedelijke samenhang zou oproepen, maar in feite bleven de opdrachten beperkt tot een aantal individuele projecten die juist door hun ongewone vorm (veelal open geometrische volumes rustend op een gesloten onderbouw) in semantische competitie traden met de traditionele woningbouw, de lintbebouwing en de fermettes die het leeuwendeel van de woningbouwproductie in beslag bleven nemen.

Afb. 35 A. Nivelle, Eigen woning (1958, 1959)

Afb. 36 A. Nivelle, Woning Beirens (1960, 1961)

Afb. 37 M. Haesevoets, Woning Smeets (1969, 1970-71)

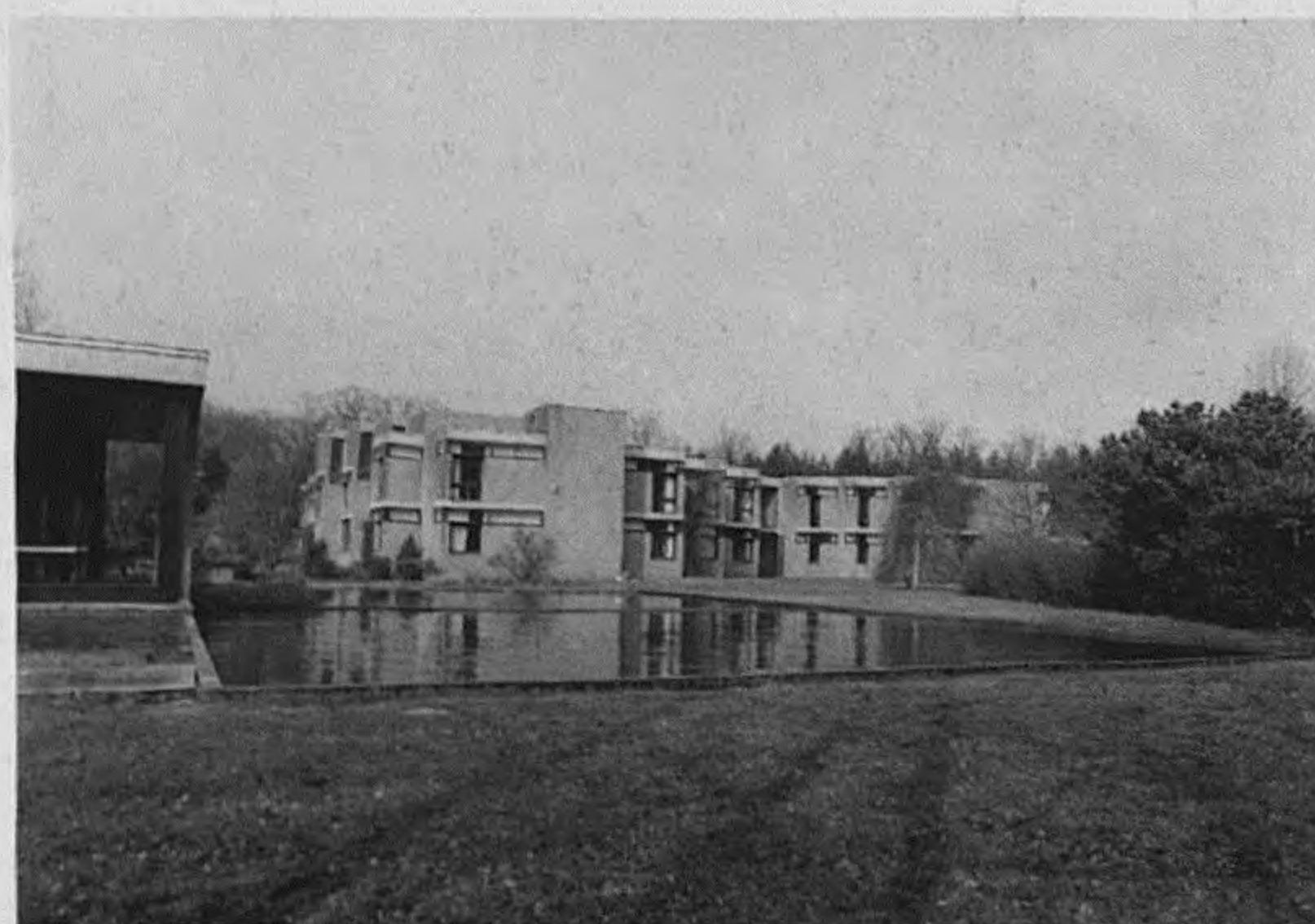
Buiten de woningbouw bracht de architectuur van de jaren '60 ook een drietal opmerkelijke institutionele projecten tot stand : A. Nivelle realiseerde een middelbare school in Peer (1962-64), een ensemble van enkele zuivere, geometrisch gestructureerde volumes; de Brusselse architect A. Hoppenbrouwers bracht in 1964-65 het Filip Nerilyceum ten uitvoer in Houthalen, een eenvoudig bouwlichaam in een 'brutalistische' vormtaal gebaseerd op een articulatie van de betonnen structuur; en M. Dessauvage ontwierp het bezinningscentrum van Godsheide (1967-68). Dit laatste gebouw markeert meteen een reactie tegen het functionalisme. Opgebouwd als een clustering van cellen om een binnenplaats, verschijnt het minder als een object dan als een stedelijk organisme. Het vertoont een zekere affiniteit met benadering van Team 10, de toenmalige internationale avant-garde die het architectonische ontwerpen niet langer opvatte als het oplossen van functies maar als een structurering van relaties. Omstreeks dezelfde tijd trad er ook een andere, nogal verrassende reactie tegen het functionalisme aan het licht. De Limburgse architectuurscene werd opgeschrikt door het optreden van M. Raymaekers, een beeldend kunstenaar die, aanvankelijk in samenwerking met J. Witters, een aantal bijzonder spectaculaire bouwwerken tot stand bracht, een soort van post-dadaïstische woonconstructies samengesteld uit traditioneel, technologisch en archeologisch recuperatiemateriaal.

Ook aan het PHIA groeide er een sterke reactie tegen 'het oude functionalisme'. Een aantal studenten zette zich resoluut af tegen het eenzijdige pragmatisme van het ontwerponderwijs, tegen wat ze als 'het kastjes-en-doosjessysteem-zo-maar-in-het-landschap-geworpen' bestempelden. Zij vonden contact met architecten van de Nederlandse Forumgeneratie en organiseerden in de lente van 1970 het colloquium Vernieuwende Nederlandse Architectuur. Zo

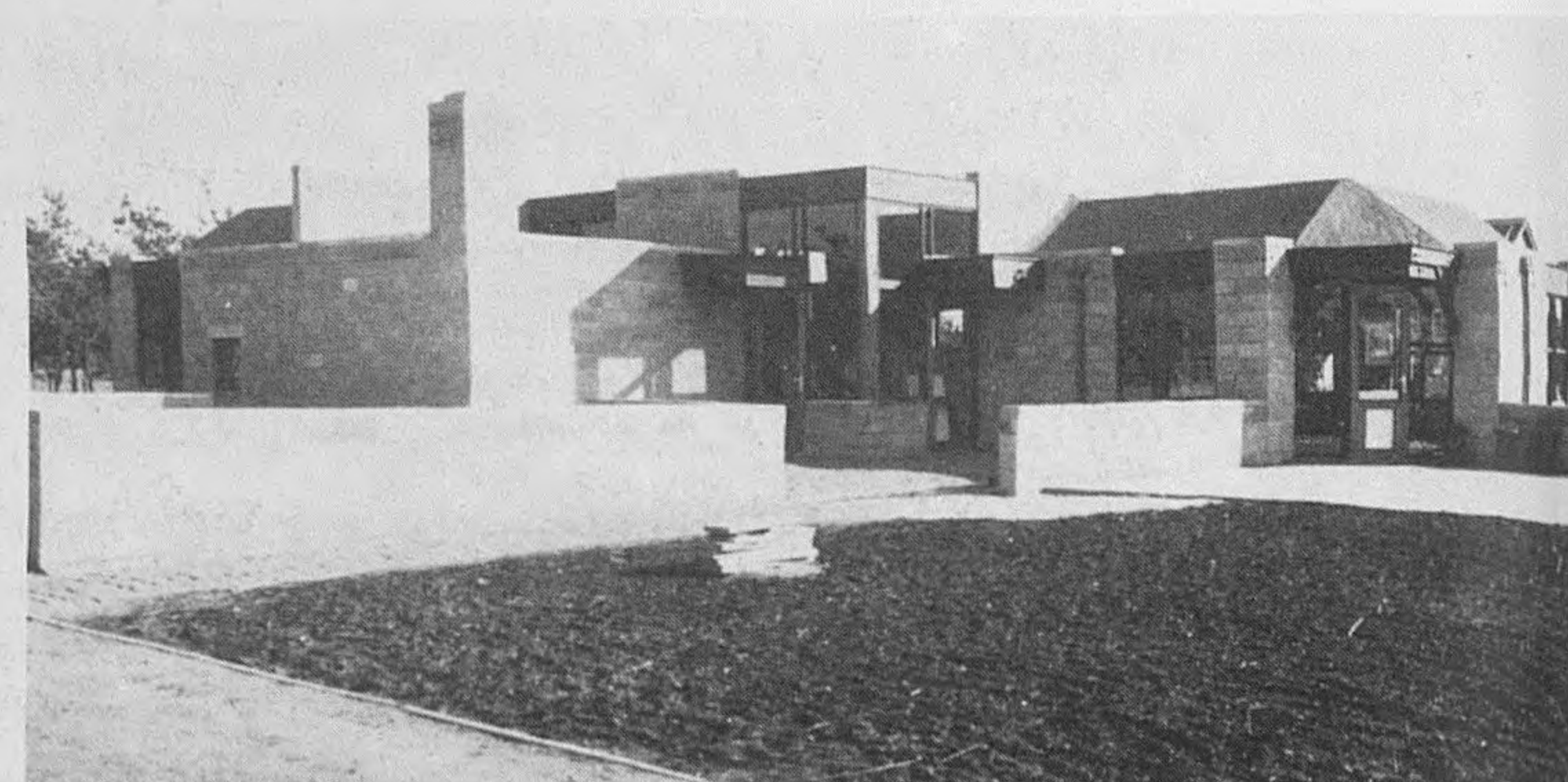
raakten zij vertrouwd met het 'structuralisme', een door de Amsterdamse architecten Blom en Hertzberger ontwikkelde ontwerpbenadering die er op gericht was op basis van eenvoudige geometrische patronen een samenhang tussen onderscheiden eenheden te ontwikkelen en hierbij telkens ook een evenwicht tussen het individuele en het gemeenschappelijke tot stand te brengen. De PHIA-generatie van 1968 maakte zich deze benadering eigen en bracht haar ten uitvoer in een bescheiden aantal projecten, in enkele scholen en in sociale woningbouw. R. Liberlo en W. Swinnen realiseerden drie kleuterschooltjes in Lommel (1972-73), drie kleine organismen op basis van een T-vormig patroon, maar daarna zagen zij zich genoopt deze benadering die juist op de realisatie van samenhang tussen verscheidene eenheden gericht is, bijvoorbeeld een woonbuurt met voorzieningen, toe te passen op individuele woningen. Dit om de eenvoudige reden dat ze geen andere opdrachten meer kregen. Hetzelfde gold aanvankelijk voor J. Jansen, die evenwel aan het eind van de jaren '80, ten gevolge van herhaaldelijke deelname aan prijsvragen, in samenwerking met L. Schouterden drie woonbuurtjes uit te voren kreeg, drie bescheiden maar karakteristieke clusters respectievelijk te Beverlo, Velm en Ham (1987-89). Ook de net voordien uitgevoerde kleuterschool van R. Kolf te Kuringen kan, hoewel ze een geheel ander, transparant karakter heeft, als een late uiting van het Limburgse structuralisme worden beschouwd. De meest indrukwekkende toepassing van deze ontwerpbenadering is evenwel van de hand van A. Nivelle, met name het gebouw dat hij in 1979-81 ontwierp voor de huisvesting van zijn architectuurschool op de universitaire campus te Diepenbeek : een door Hertzberger geïnspireerde open structuur van op elkaar betrokken werkplekken, gearticuleerd door hoge, straat-achtige vides en gegroepeerd om een open centrum.

Afb. 38 A. Hoppenbrouwers, Filip Neri - middenschool, Houthalen (1962, 1964-65)

Afb. 39 M. Dessauvage, Bezinningscentrum Godsheide (1967 - 68)

Afb. 40 W. Swinnen en R. Liberlo, Kleuterschool te Lommel (1971, 1972-73)

Afb. 41 Provinciaal Hoger Architectuur Instituut te Diepenbeek (1979-81, 1982-86)

Was het structuralisme er op gericht nieuwe vormen van stedelijke samenhang te realiseren in nieuwe wijken of stadsdelen, dan leende het zich minder tot de ontwikkeling van moderne architectuur in bestaande historische steden, een opdracht die halverwege de jaren '70 naar aanleiding van het jaar van het historisch erfgoed in de actualiteit kwam. Deze problematiek gaf aanleiding tot de ontwikkeling van zogenaamde invularchitectuur, architectuur die haar moderne aard verloochent en zich door diverse vormen van assimilatie poogt aan te passen aan de gegeven situatie. Er zijn evenwel ook voorbeelden aan te wijzen van moderne architectuur die zich-

zelf blijft en zich toch op het stedelijke zinsverband weet af te stemmen, eigentijdse architectuur die de oude stad met een zinrijke bijdrage verrijkt. Het opmerkelijkste voorbeeld dat hiervan in Hasselt tot stand kwam is ongetwijfeld de Provinciale Bibliotheek, een gebouw dat in 1973 werd ontworpen door P. Felix. Het is een bescheiden maar krachtig gebouw, tegelijk ruw en voornaam, eenvoudig en monumentaal. Het gedraagt zich als een waardige partner van de 19de-eeuwse institutionele gebouwen op de boulevard. Dit in contrast met de recente opzichtige bouwsels die zich elders langs de kleine ring verheffen.

Afb. 42 P. Felix, Provinciale Bibliotheek (1973, 1976-80)

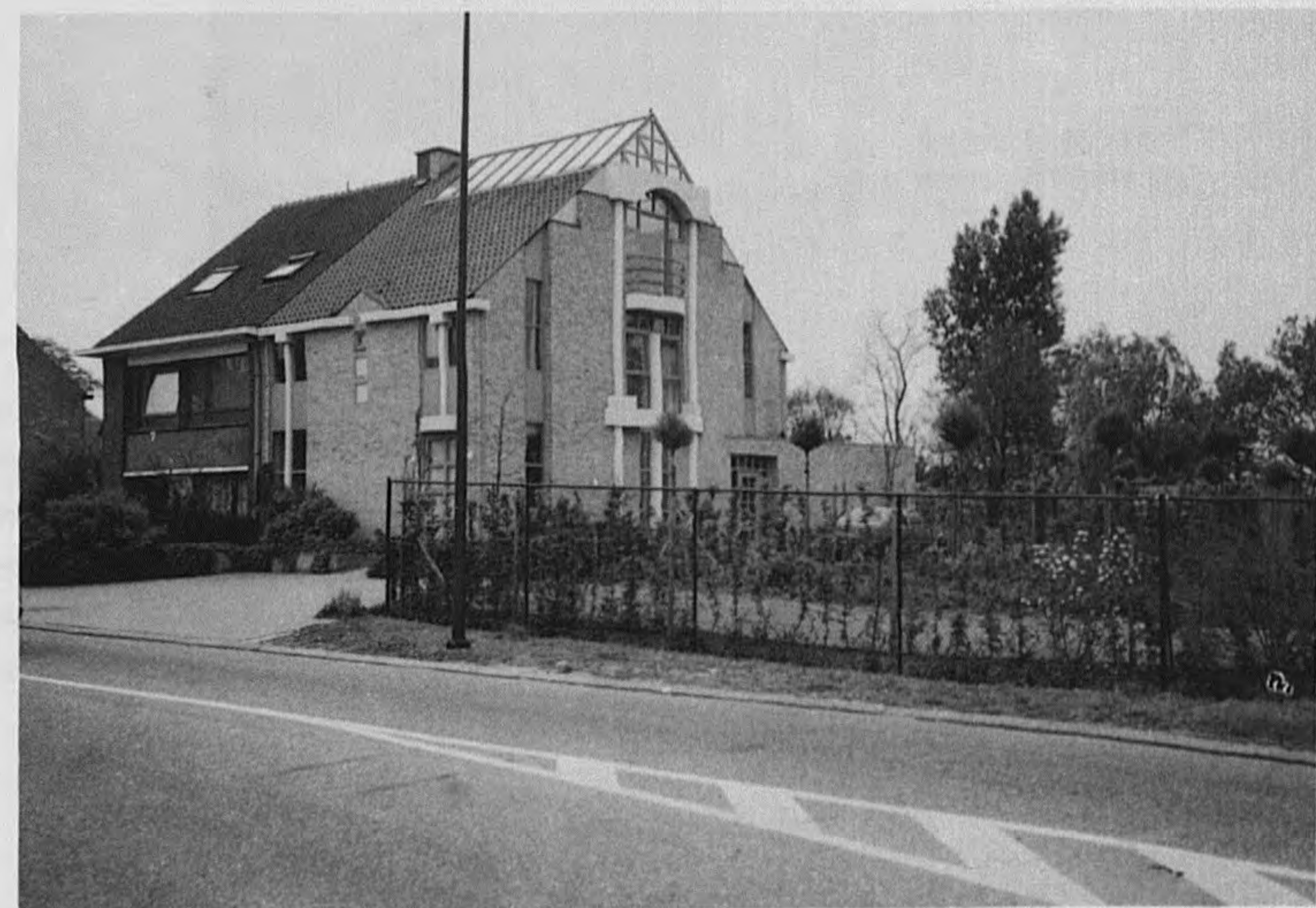
In zijn bescheidenheid impliceert het ook een stille kritiek op het even verder gelegen woon- en kantorencomplex van Wolfs & Vanstreels : op zichzelf een boeiende vormdifferentiatie van een groot bouwvolume maar in feite een al te plastische manifestatie van het wonen. Het wonen drukt zich hier uit in een retoriek die de taal van de instituties overstemt.

Deze vormdrang is beter op zijn plaats in het kantoorgebouw voor De Lijn dat door dezelfde architecten werd tot stand gebracht. Tot hun boeiendste werken behoort de woning Six (1988-89) aan de Arnold Van Loonlaan, een ruimtelijke en plastische herinterpretatie van het traditionele rijhuistype die volmaakt aansluit bij het reeds bestaande buurhuis.

Ook Drieskens & Dubois, een team van architecten die hun praktijk aanvingen met enkele opmerkelijke toepassingen van het gedematerialiseerde elementarisme uit de jaren '20, legden zich in de jaren '80 toe op een herinterpretatie van het traditionele woonhuistype. Een kenmerkend voorbeeld hiervan is de woning Micholt-Merchiers (1985-87) in de Kliniekstraat, een huis dat zich schikt in het conventionele profiel van het woonhuis-met-dak maar dit inwendig opent en uitwendig een nieuw gezicht geeft. Vanuit functionalistisch standpunt kan deze architectuur een decoratief gebruik van de kolom worden aangewreven, maar wat belet de hedendaagse architect zich op het standpunt van het renaissance-denken te plaatsen en de halfzuilen niet als dragende maar als louter expressieve elementen, als articulatiemiddelen op te vatten ?

Afb. 43 A. Wolfs en J.M. Vanstreels, woning Six-Van den Eynde (1988-89)

Afb. 44 J. Drieskens en J. Dubois, woning Micholt-Merchiers (1985-87)

Een andere opdracht die sedert de herwaardering van de traditionele stad verhoogde aandacht krijgt is de restauratie en de herinrichting van historische panden. Het gelukkigste voorbeeld hiervan is de restauratie van de huizen Stellingwerff-Waerdenhof en hun verbouwing tot Stedelijk Museum : een intelligente verbouwing uitgevoerd door H. Van Meer die de verborgen mogelijkheden van de oude binnenruimten aan het licht bracht en tot een levendig gearticuleerd geheel verenigde. De frisse interieurinrichting die toegesonden is op het karakter van de tentoongestelde collecties werd ontworpen door V. Simoni.

De interieurs die Simoni in en om Hasselt realiseerde vormen een klasse op zich. Luxueus of eenvoudig maar steeds even verfijnd, verstopt achter fraaie 19de-eeuwse of onooglijke 20ste-eeuwse gevels, valoriseren zij op vaak verrassende wijze de meest banale situaties. Hij slaagt erin binnen de perken van zijn interieurs een stedelijke densiteit te verwezenlijken. Zijn werk hoort thuis bij de architectuur van de jongste generatie, een generatie die in reactie tegen de vormloosheid van de invul- en de makelaarsconstructies een nadrukkelijke terugkeer naar de autonome waarden van de architectuur te zien geeft.

Afb. 45 V. Simoni,
Appartement Somers
(1990, 1991)

Bij C. Stockx manifesteert deze benadering zich in compacte, snedige volumes die een complex interieur omvatten. Zijn huizen voegen zich in binnen de conventies van de suburbane context maar onderscheiden zich door een eigen gezicht. Het interieur van de woning die hij voor zijn broer in de Roermondlaan realiseerde vertoont een vrijwel stedelijke complexiteit. Dit verlangen naar stedelijkheid spreekt ook uit zijn projecten van sociale woningbouw.

Afb. 46 C. Stockx,
Interieur woning
Stockx-Daenen
(1988, 1990)

In het werk van L. Vanmuysen en I. Mees affirmeert de architectuur haar constanten in krachtige, eenvoudige vormen. Hun huizen hebben een gave, duidelijk omlinjende gestalte en zijn veelal symmetrisch opgebouwd. Sommige van hun plattegronden zijn uitgesproken Palladiaans. De axialiteit die zij hierbij hanteren bewerkt een evenwichtige ontplooiing van de binnenruimte en oriënteert haar in een bepaalde richting. Uitwendig doet ze pregnante vormen ontstaan, vormen die ook in de landelijke omgeving waar ze oprijzen een urbane zeggingskracht hebben.

Afb. 47 L. Vanmuysen en I. Mees, woning Haesevoets (1988, 1989-90)

Een overzicht van 35 jaar architectuur in Limburg geeft dus een uitgesproken verscheidenheid aan benaderingen en opvattingen te zien. Het laat zien dat de kwaliteit verschillende gezichten kan hebben en dat ze zich in diverse situaties kan voordoen, in kleine of grote bouwwerken, binnen en buiten, openbaar of verscholen in de plooiën van het alledaagse, maar bij al deze verscheidenheid tekent er zich in alle perioden een constante inhoud af : een verlangen naar een groter verband met de suggestie hoe dit verband zou kunnen zijn, met andere woorden een verlangen naar stedelijkheid. De eerste generatie deed dit door een vormtaal tentoon te spreiden die ze als de universele taal van de toekomstige stad beschouwde, de tweede door te denken en te ontwerpen in termen van stedelijke verbanden en structuren, de derde door te werken aan de concrete historische stad, de jongste doet het door de architectuur te affirmeren als een eeuwenoude urbane taal. Bij elk van deze generaties is bovendien de intentie werkzaam het huis op te vatten als een kleine stad, en dit met de impliciete boodschap dat omgekeerd (zoals Alberti 500 jaar geleden reeds stelde) de stad een groot huis behoort te zijn. Als zodanig houdt de uiteenlopende beeldspraak van deze architectuur, ze weze beheerst of bewogen, bescheiden of nadrukkelijk, ingekeerd of retorisch, een appél in : een appél aan de gemeenschap en de verantwoordelijke overheid, een oproep tot de ontwikkeling van een inspirerend stedenbouwkundig concept. Ze spreekt een verlangen uit naar een stedenbouw die tot stand komt in wisselwerking met de architectuur, een stedenbouw die erop gericht is de samenleving opnieuw te huisvesten in een stad als een groot huis.

Francis Strauven

Faint, illegible text in the top left corner, possibly a header or introductory paragraph.

Faint, illegible text in the middle left section, appearing as a block of several lines.

Faint, illegible text in the lower middle left section, continuing the block of text.

Faint, illegible text in the bottom left section, possibly a concluding paragraph or list.

Faint, illegible text in the top right section, appearing as a block of several lines.

Faint, illegible text in the middle right section, appearing as a block of several lines.

Faint, illegible text in the bottom right section, possibly a concluding paragraph or list.

Projecten

Woning Beirens

Gerealiseerd in 1961, behoort deze woning tot de eerste naoorlogse moderne gebouwen in Limburg. De woonruimte bevindt zich in een doosvormig volume opgehangen tussen twee rijen van vijf betonnen pijlers. Het materiaalgebruik, de veldovensteen en het ruwe beton, wijst op een affiniteit met het toenmalige 'brutalisme', een stroming die zich ontwikkelde in het voetspoor van Le Corbusier.

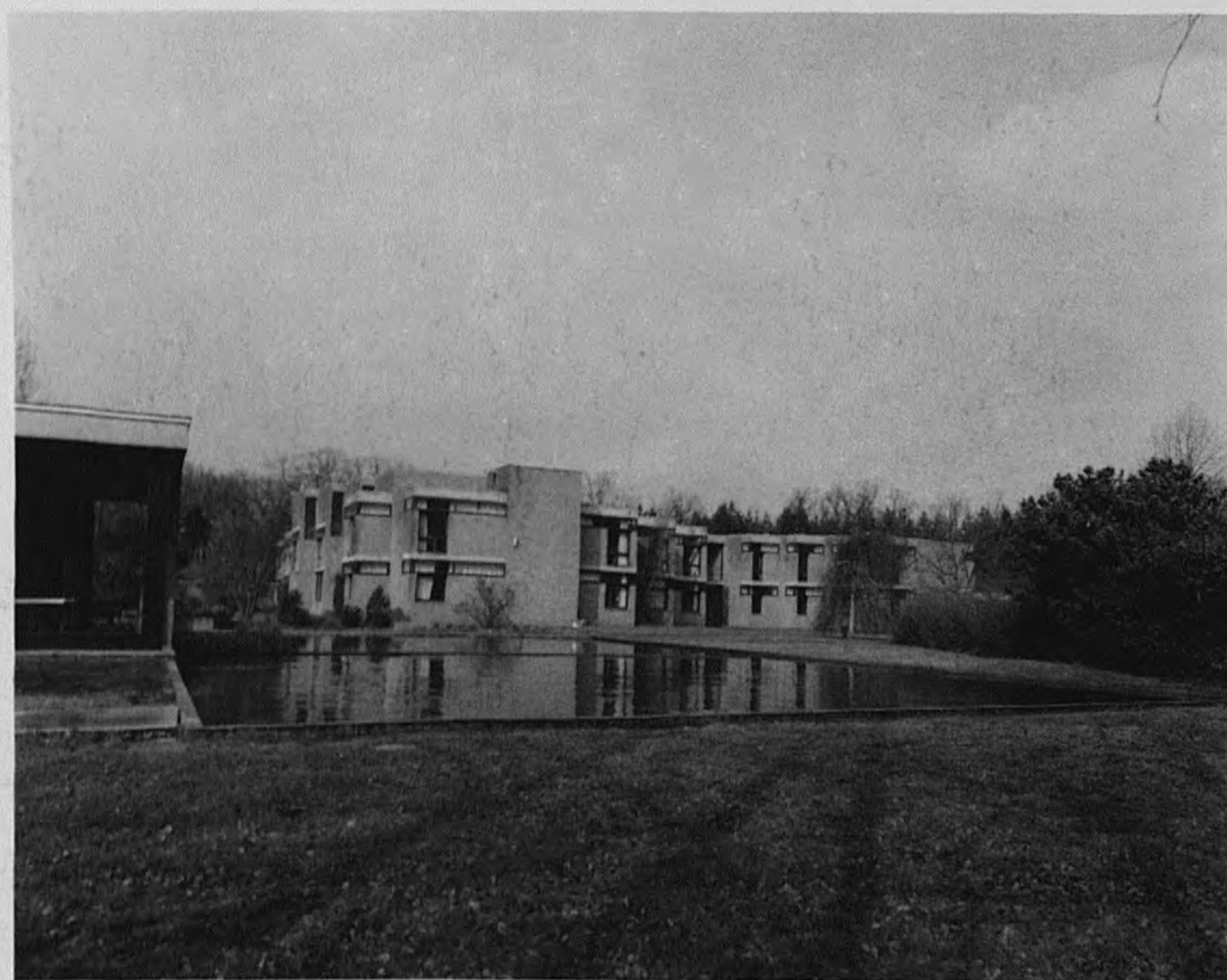
Architect: Adolf Nivelle
Ontwerp: 1960
Bouwjaar: 1961
Bouwheer: Beirens
Adres: Genkersteenweg 290 Hasselt

Filip Neri-Middenschool

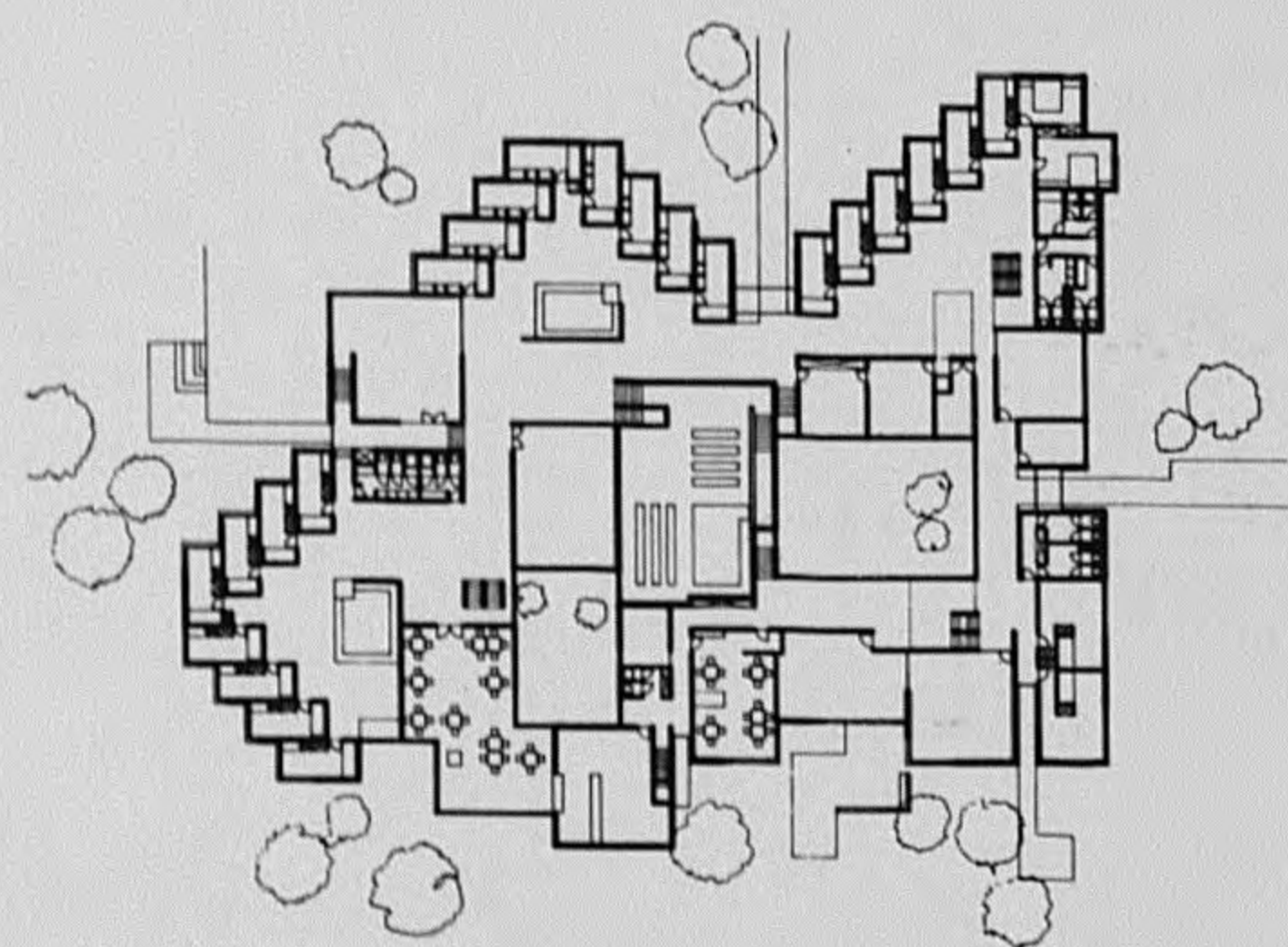

Architect: Hoppenbrouwers
Ontwerp: 1962
Bouwjaar: 1964-65
Bouwheer: Het Rijk
Adres: Lyceumstraat 11, Houthalen

Bezinningscentrum

Een opmerkelijke realisatie van een der belangrijkste Vlaamse architecten uit de jaren '60. Een organische clustering van individuele cellen gegroepeerd om informele en formele ontmoetingsruimten, met als centrum een kapel en een binnentuin. Geconcipeerd in een verfijnde 'brutalistische' vormtaal van baksteen en beton, verschijnt het gebouw een kwarteeuw na zijn voltooiing als een gegroeid organisme ingebed in de natuurlijke omgeving.

Architect: Marc Dessauvage
Ontwerp: 1966
Bouwjaar: 1967-68
Bouwheer: Orde der Jezuïeten
Adres: Godsheide

Woning

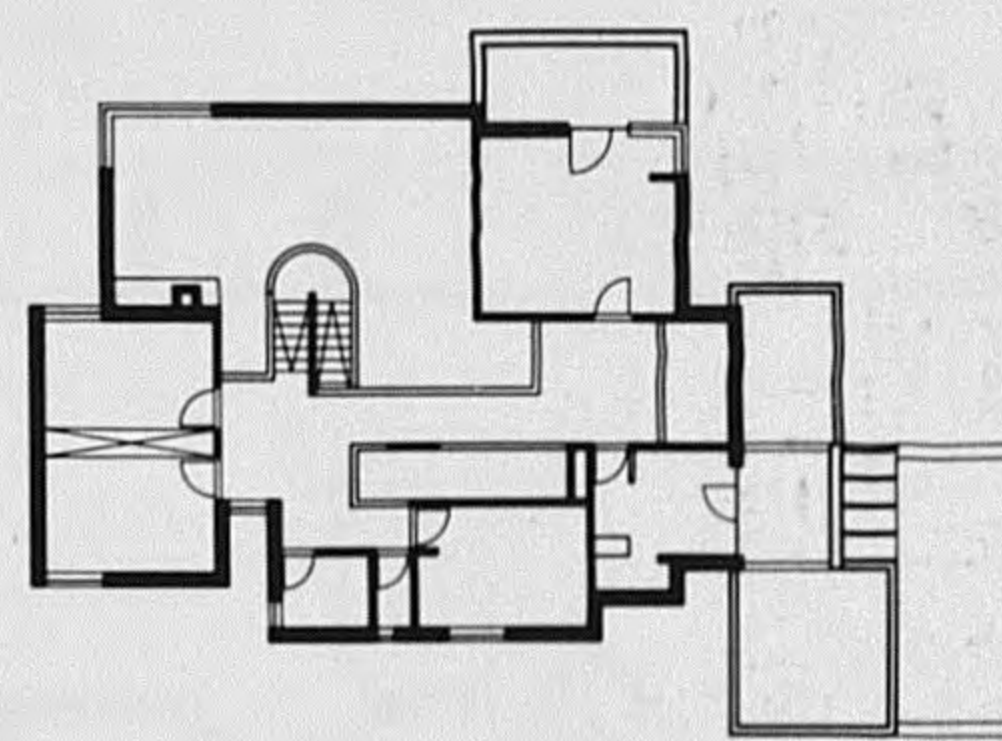
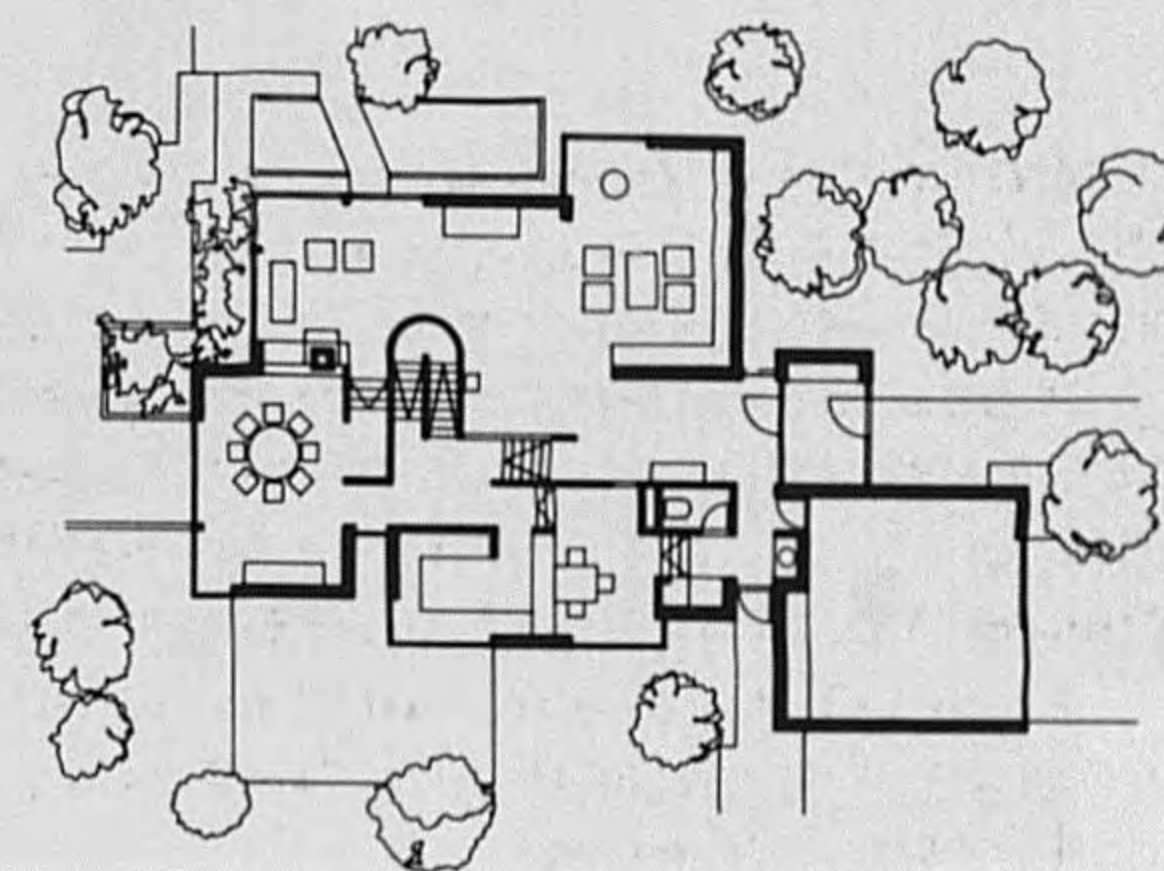
Architect: Witters & Raymaekers
Ontwerp: 1967
Bouwjaar: 1968
Adres: Meiland, Heusden-Zolder

Woning met dokterspraktijk

Architect: Witters & Raymaekers
Ontwerp: 1967
Bouwjaar: 1968
Bouwheer: Kelchtermans
Adres: Halsstraat, Heusden-Zolder

Woning Roex

Architect: Dessauvage Marc
Ontwerp: 1969
Bouwjaar: 1970-72
Bouwheer: Roex
Adres: St. Lodewijkstraat 78, Genk

Woning met dokterspraktijk Smeets

Architect: Maurice Haesevoets
Ontwerp: 1970
Bouwjaar: 1971-72
Bouwheer: Smeets
Adres: Diestersteenweg 265, Kermt

Queen of the South

Architect: Raymaekers
Ontwerp: 1972
Bouwjaar: 1972
Bouwheer: Queen of the South
Adres: Genkersteenweg, Bokrijk

Provinciale Bibliotheek

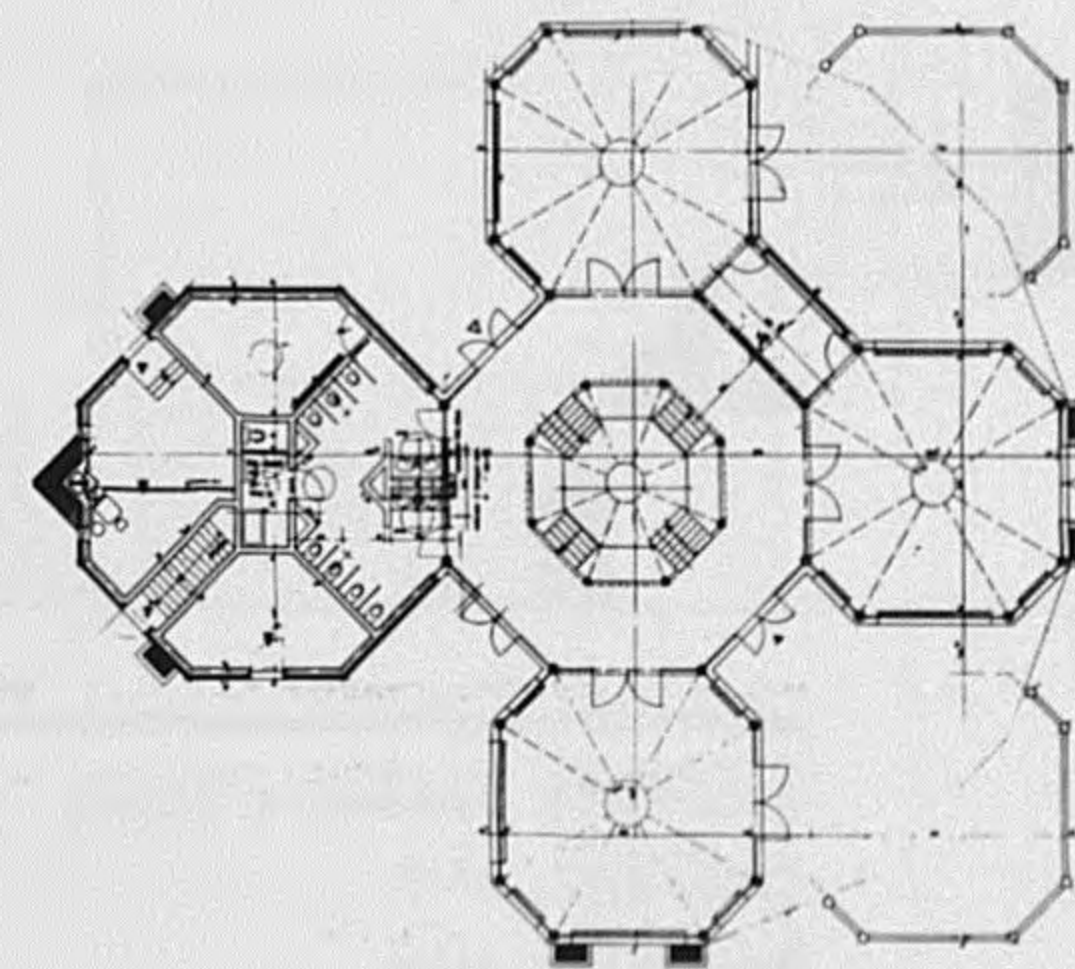
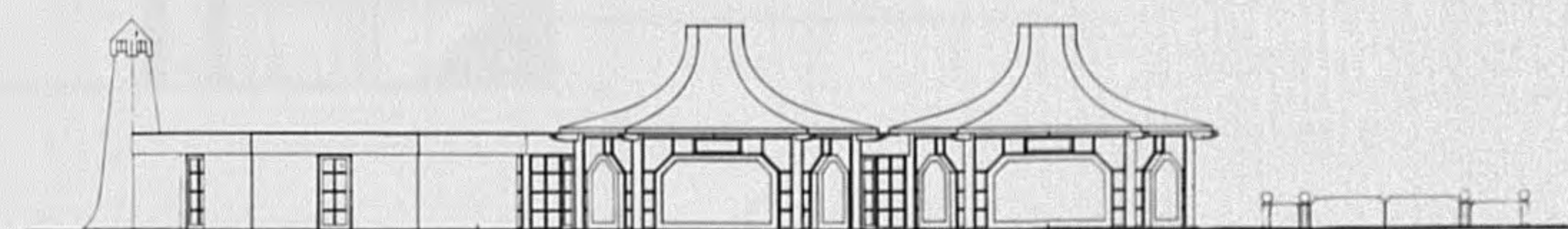
Een bescheiden maar karaktervol bouwwerk dat zich op een exemplarische wijze inpast in de bestaande stedelijke morfologie. Opgebouwd uit volle baksteenwanden en afgedekt met mansardekappen, vormt het een opmerkelijke continuïteit met het 18-de eeuwse Begijnhof. Op de Martelarenlaan manifesteert het zich met zijn verglaasd mansardefront als een institutioneel gebouw en vervoegt het zich wellevend bij het gezelschap van de 19-de eeuwse instellingen die over de boulevard verspreid liggen. Het interieur ontvouwt zich om een open centrum dat de bezoeker op verschillende niveau's inzicht biedt in de opbouw van de bibliotheek.

Architect: Paul Felix & Georges Nolens
Ontwerp: 1973
Bouwjaar: 1976-80
Bouwheer: Provinciebestuur
Adres: Martelarenlaan 17, Hasselt

School Runkst

Een kleuterschool die ontworpen is als een sprookjesachtig tentendorp: drie achthoekige klasjes met elk een tentdak liggen gegroepeerd rond een centrale duplexruimte met een gelijkaardig dak. Samen met het technisch blok, vormt het geheel een klavertje vier, dat zich eraast projecteert in de buitenklasjes. De daken worden gedragen door een metalen skelet. De muren zijn niet-dragend, wat blijkt doordat ze als losse panelen in de puien staat, omgeven door glas.

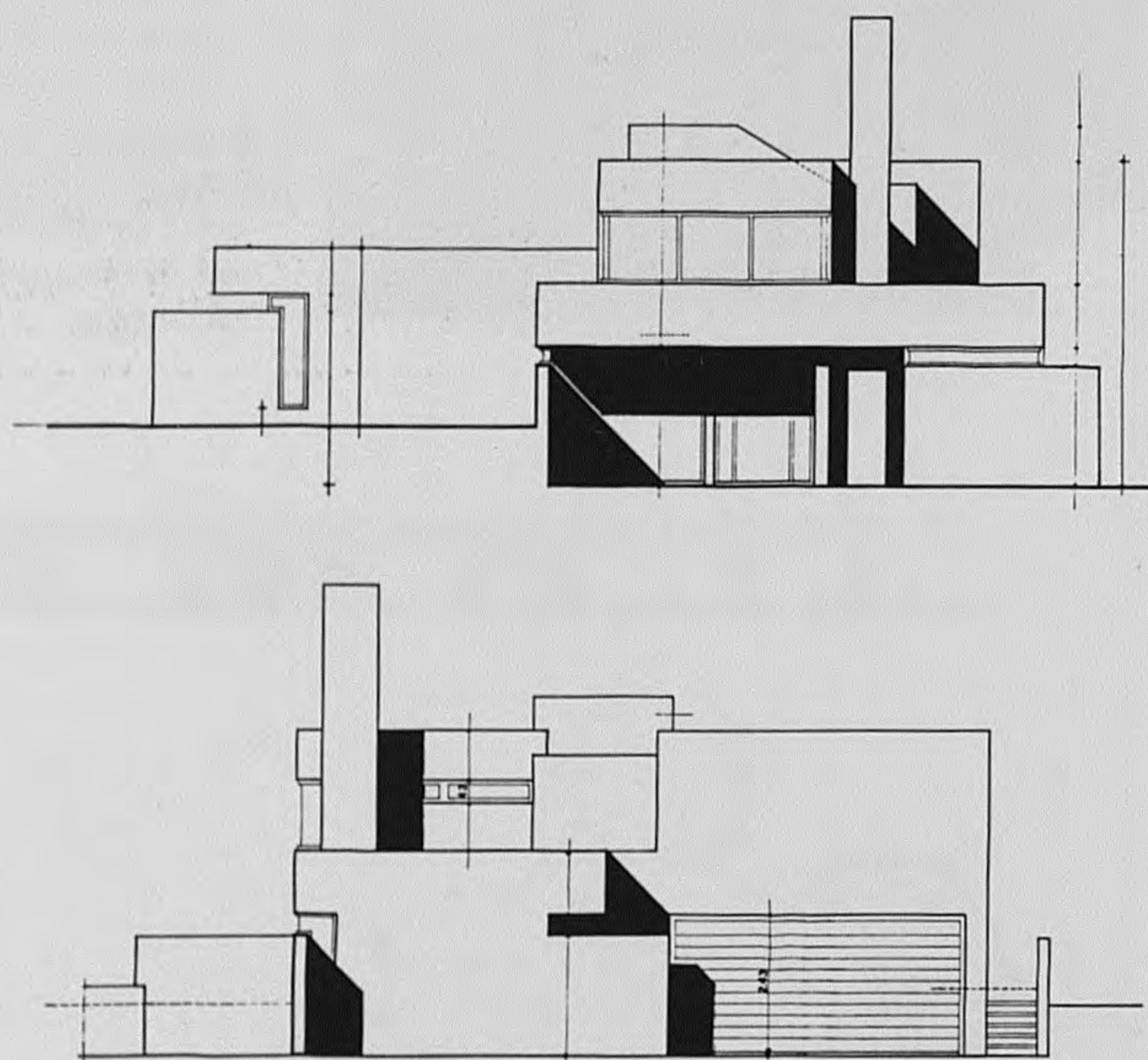

Architect: Fred Peeters
Ontwerp: 1973
Adres: Boomkensstraat 44, Runkst

Woning Donners

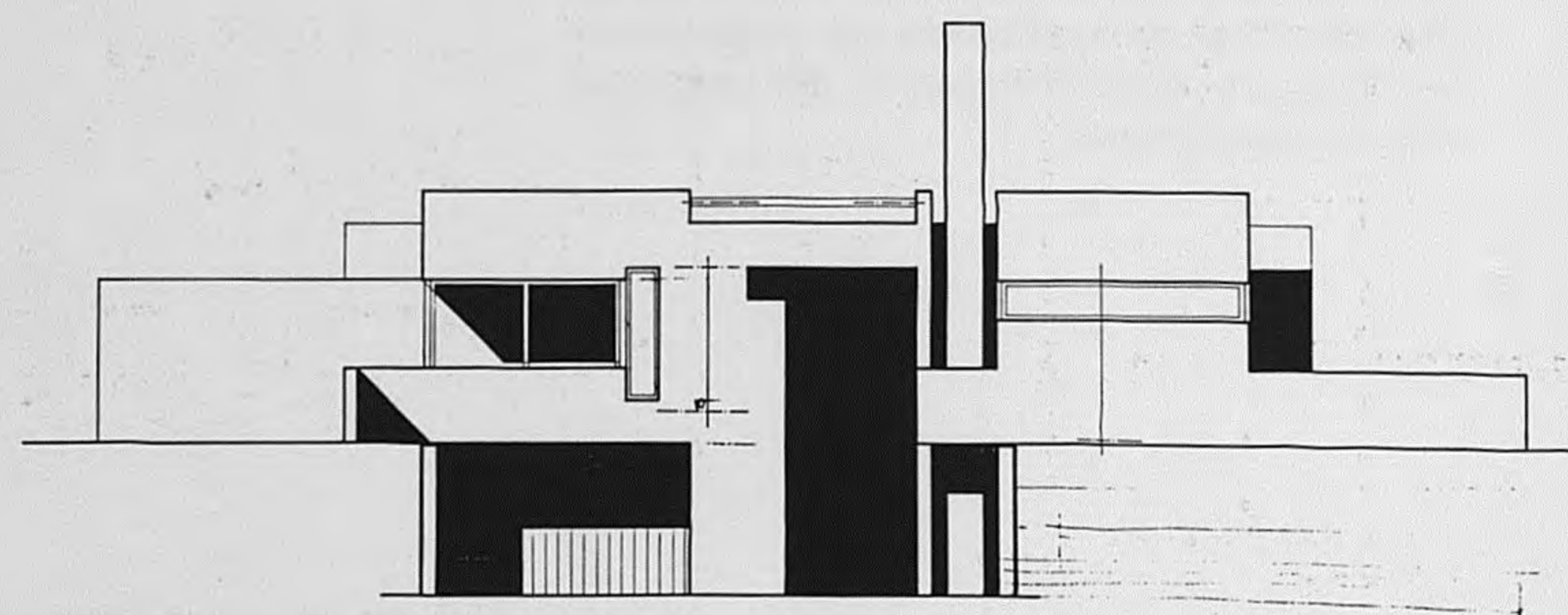

Een opmerkelijke vrijstaande woning in een (oorspronkelijk) bosrijke verkaveling. Elementaristische compositie van gedematerialiseerde horizontale en verticale volumes, refererend aan Wright en de Stijlbeweging. De volumes 'verschuiven' ten opzichte van elkaar, de ramen zijn geen openingen in de muren, maar ontstaan in de ruimte tussen de 'zwevende' volumes. In overeenstemming met wat het exterieur suggereert, bestaat het interieur uit een zich trapsgewijs ontvouwende ruimte, een samenhang van op elkaar uitzijnde niveaus.

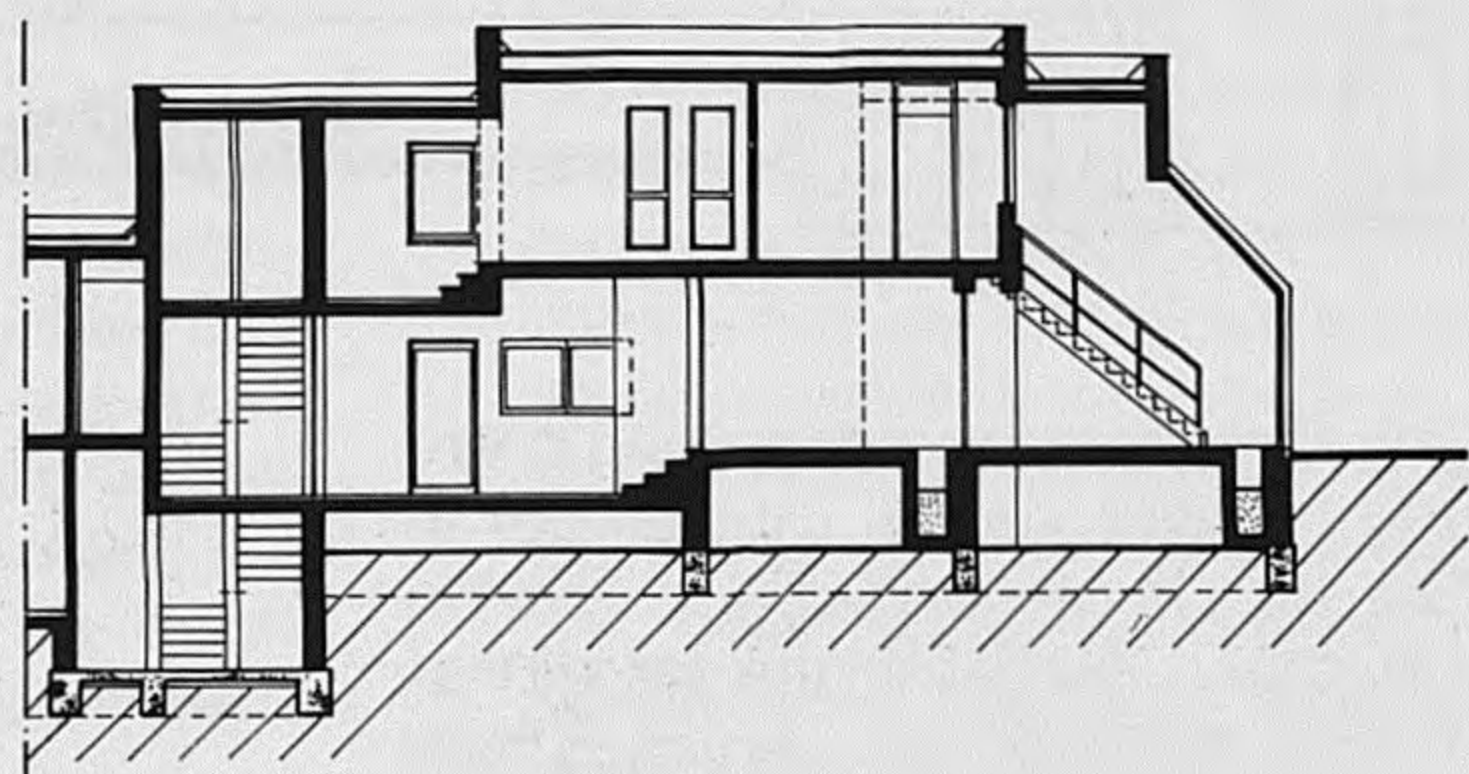
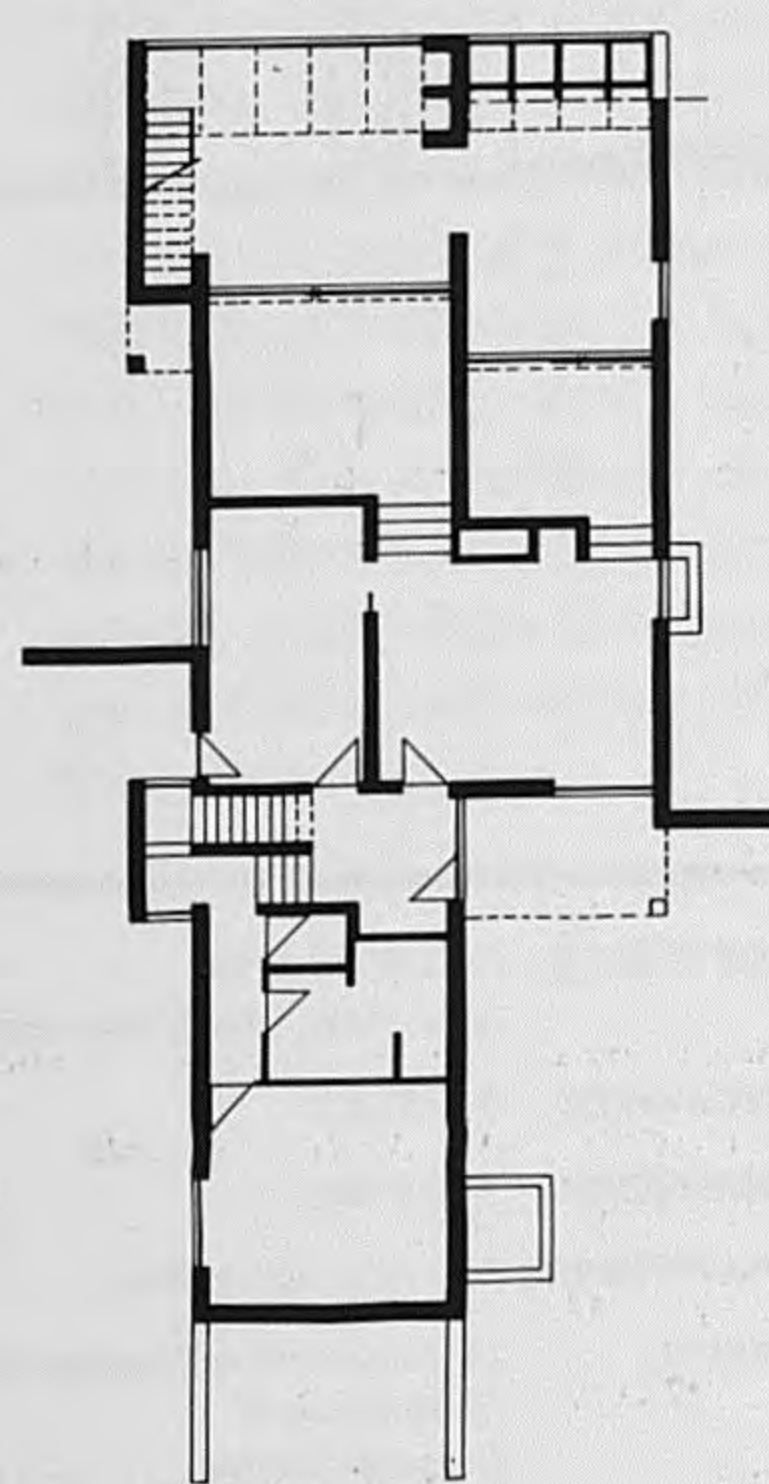
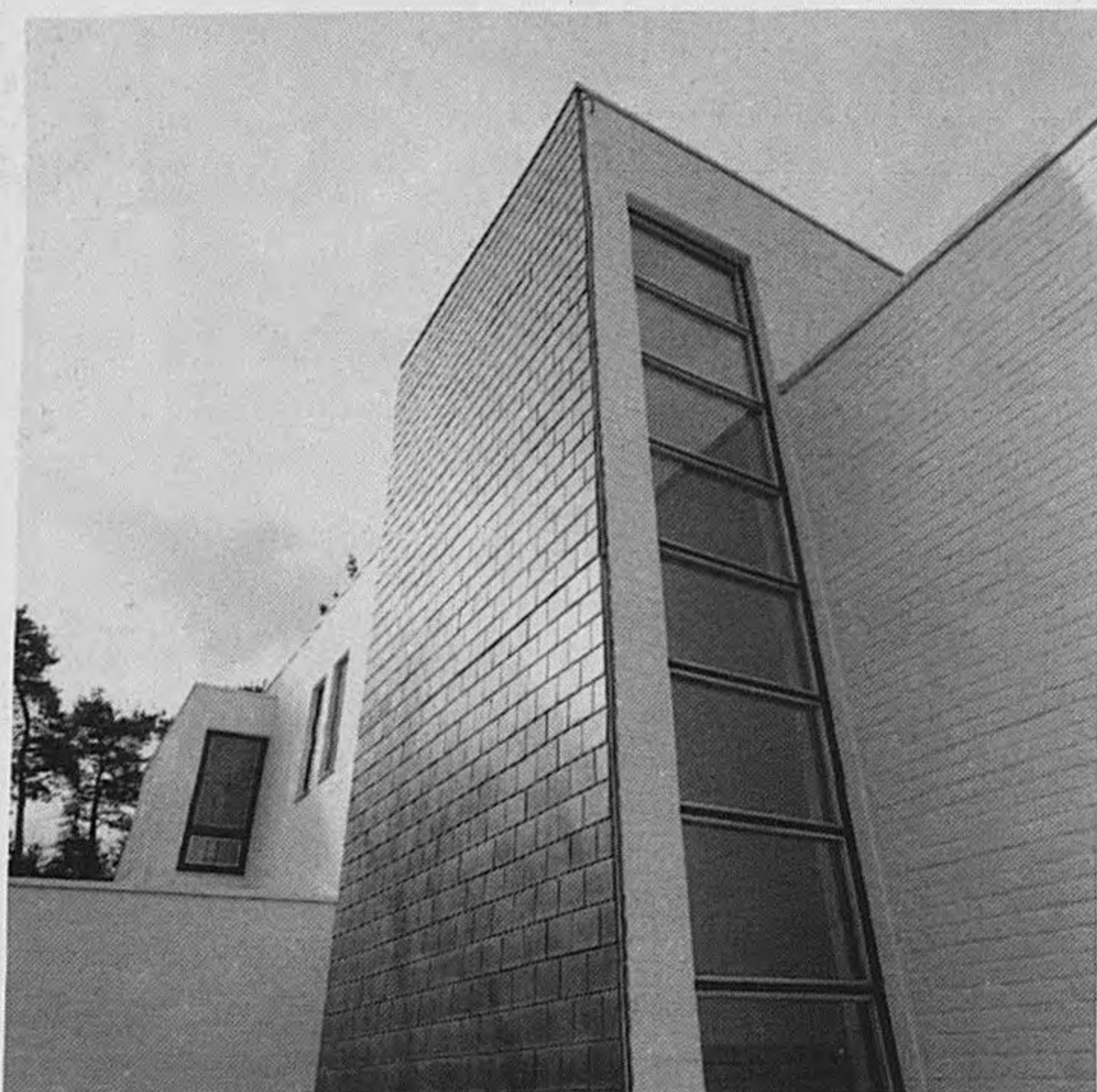
Architect: Drieskens & Dubois
Ontwerp: 1973
Bouwjaar: 1974
Bouwheer: Donners
Adres: Sepulkrijnenlaan 39, Hasselt

Woning Fraiponts

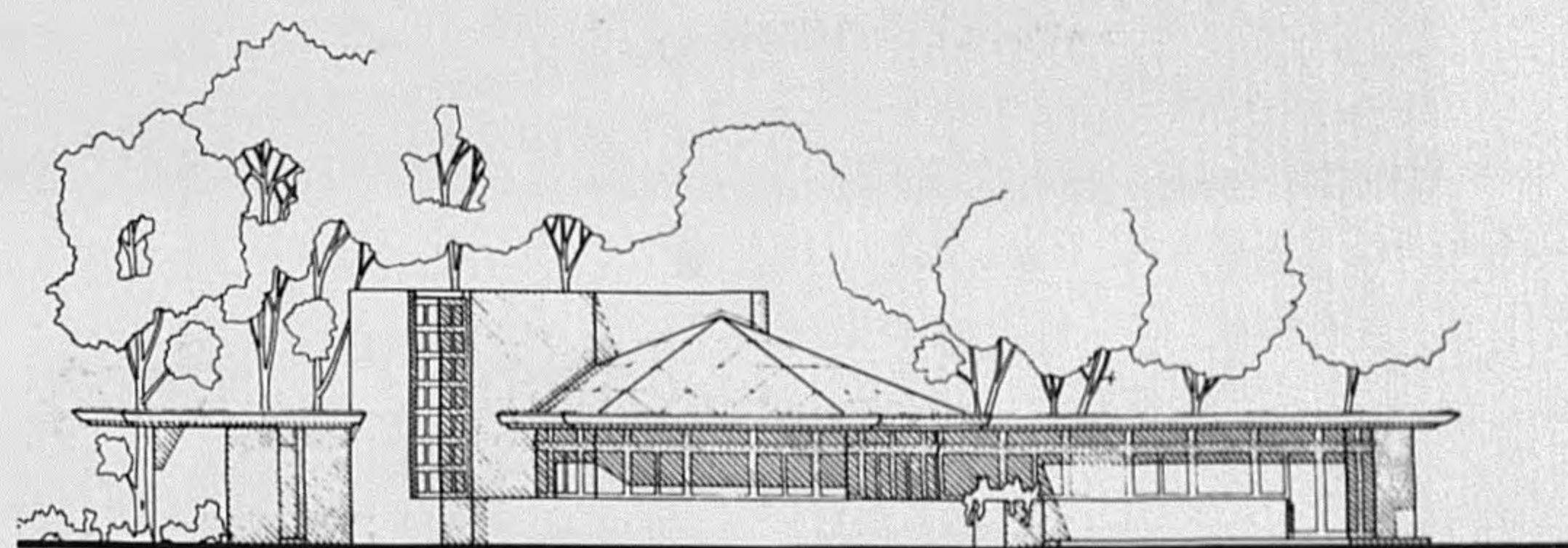
Architect: Drieskens & Dubois
Ontwerp: 1975
Bouwjaar: 1976
Bouwheer: Fraiponts
Adres: Weverstraat 26 Hechtel-Eksel

Woning Leenen

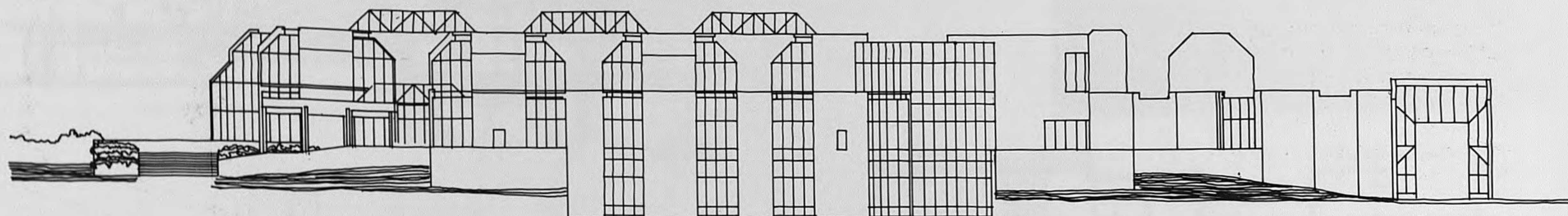
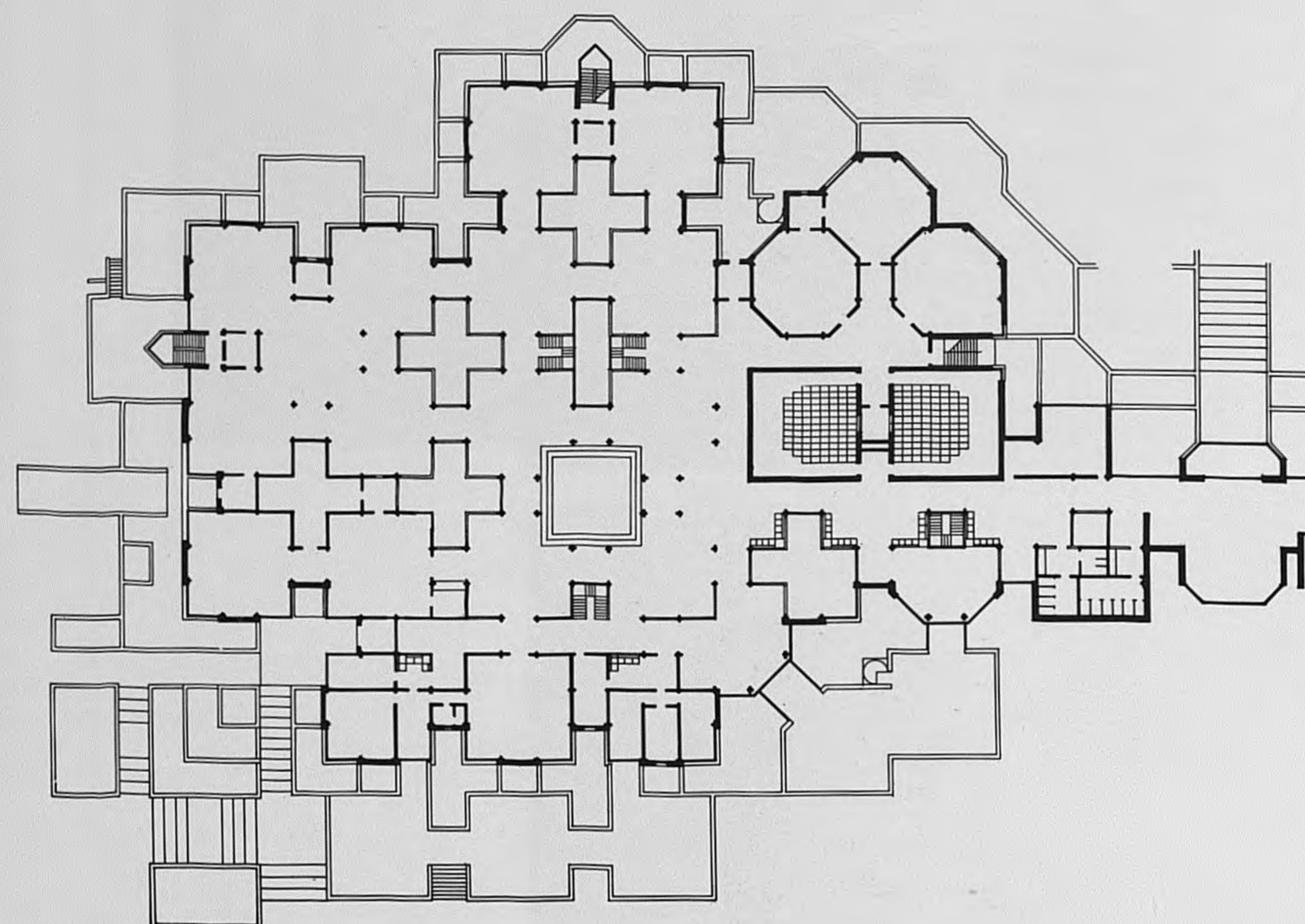
Architect: Wolfs & Vanstreels
Ontwerp: 1977
Bouwjaar: 1978
Uitbreiding: 1990
Bouwheer: Leenen
Adres: Molenstraat 87
Houthalen-Hechteren

Woning Coussement

Architect: Jos Houben
Ontwerp: 1978
Bouwjaar: 1980
Bouwheer: Coussement
Adres: Maaselkerbaan 47, Genk

Provinciaal Hoger Architectuurinstituut

Een nieuw gebouw voor een nog jonge (in 1955 opgerichte) architectuurschool, tien jaar geleden ontworpen door de toenmalige directeur die tevens in sterke mate het karakter van deze instelling bepaalde.

Geïnspireerd door het Nederlands structuralisme van H. Hertzberger, ontwierp A. Nivelle een open structuur van op elkaar betrokken werkplekken. De ontwerpateliers zijn ondergebracht op vierkante plateaus (van 10 bij 10 m) die gearticuleerd worden door een netwerk van vides en onderling verbonden zijn met bruggen. De vides, die bekroond zijn met verglaasde koepels, maken dat het daglicht overal

in het gebouw tot op elke vloer doordringt en brengen de verschillende niveaus visueel met elkaar in contact. De structuur van de ateliers zet zich voort in die van het hele gebouw. Administratie en bibliotheek, theorielokalen en auditoria zijn vervat in hetzelfde geometrische rooster en liggen gegroepeerd om een open centrum, een grote dubbelhoge ruimte die het karakter van een marktplein heeft. Door dit plein en de straten die ervan uitgaan heeft ook dit gebouw iets van een kleine stad en geeft het ten aanzien van de situatie waarin het zich bevindt - een monofunctionele campus te midden van weilanden - een verlangen naar stedelijkheid te kennen.

Architect: Adolf Nivelle
uitv. i.s.m. Delhaise-Jaspers

Ontwerp: 1979-82

Bouwjaar: 1983-86

Bouwheer: Provinciebestuur

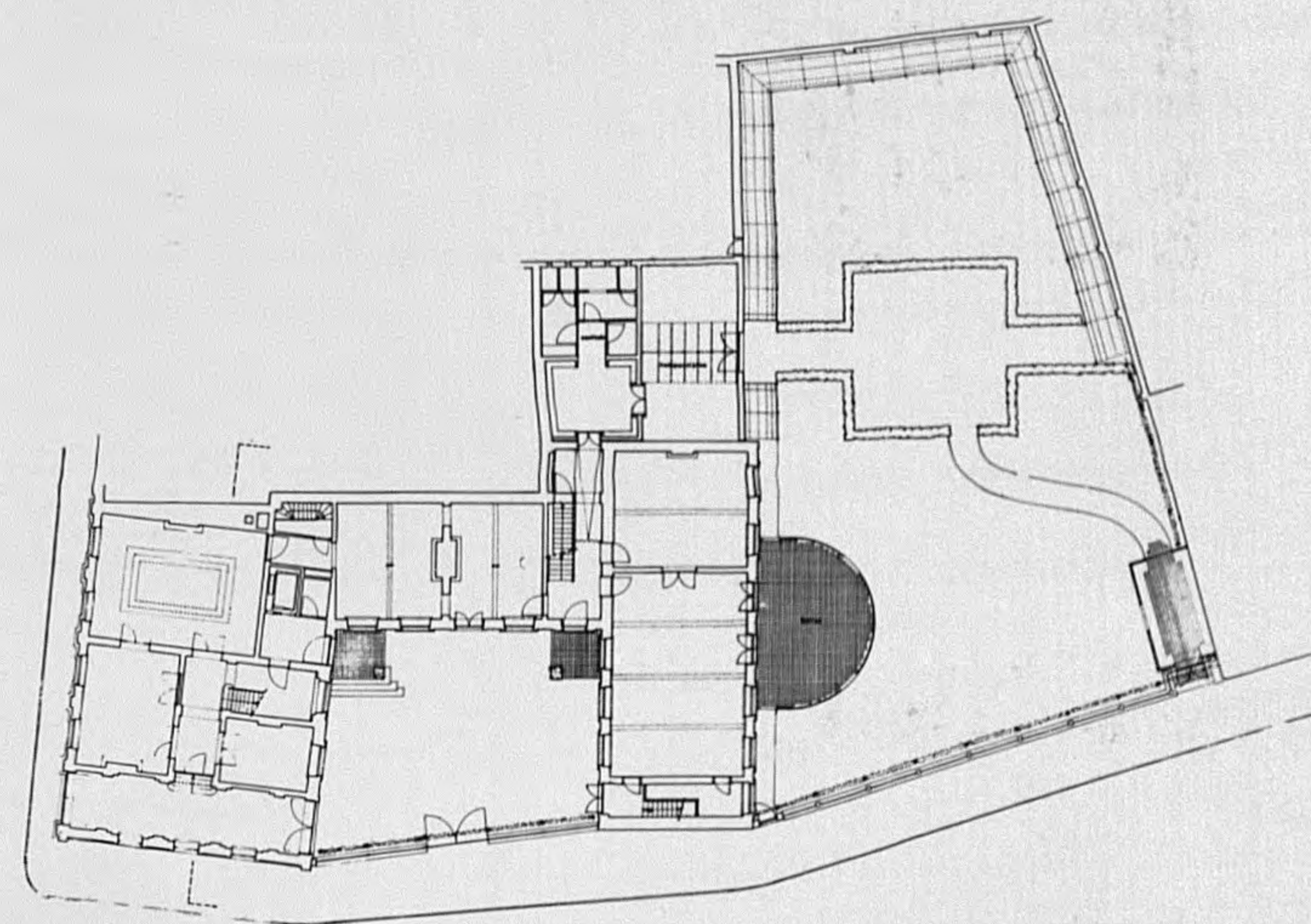
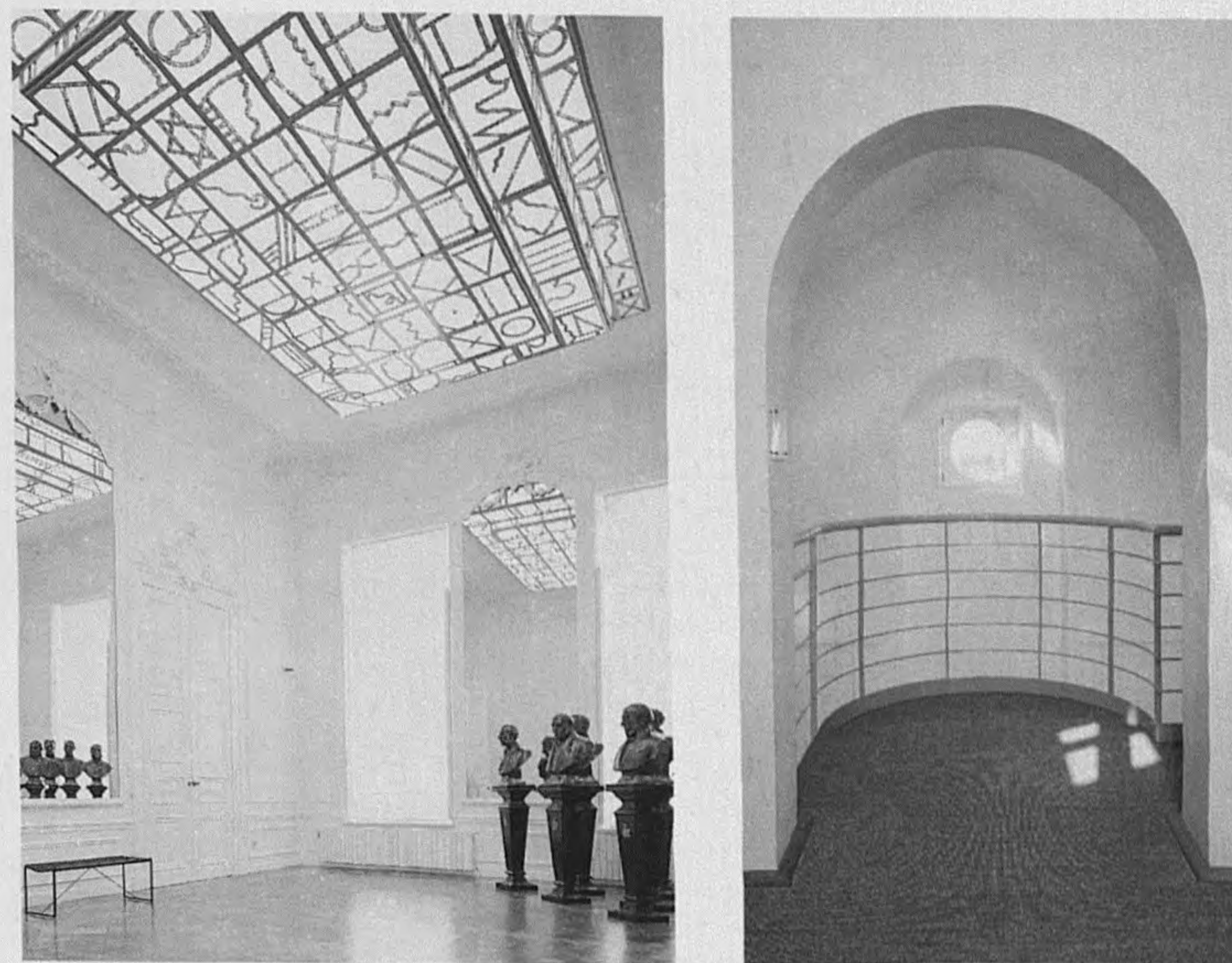
Adres: Universitaire Campus
Gebouw E
Diepenbeek

Stedelijk Museum Stellingwerff-Waerdenhof

De architect verenigde de verschillende panden tot één geheel door het binnenhof van het 17de-eeuwse pand als hun centrum op te vatten, een centrum dat links toegang geeft tot het museum en rechts tot de cafetaria. De verbouwing werd uitgevoerd met grote aandacht voor de mogelijkheden en aanknopingspunten die het gebouw van plek tot plek bood. De interieurinrichting valoriseert op een verfrissende wijze de vaste collectie en biedt de nodige openheid voor tijdelijke tentoonstellingen.

Een bijzondere uitdaging voor de inventiviteit van de architect was de blinde zijgevel van het huis Stellingwerff, blootgelegd in de jaren '20 na de sloop van het buurhuis voor de aanleg van de huidige G. Gezellelaan. Van Meer ontsloot de gevel op de begane grond met drie boogramen waarvan het tracé binnenin gesuggereerd werd door het 19de-eeuwse stucwerk. Op de verdiepingen verlengde hij de centrale gang dwars door de gevel heen met een verglaasde stalen erker zodat de bezoeker in zijn rondgang door de stedelijke geschiedenis vanaf de verdiepingen geconfronteerd wordt met een panoramisch zicht op de hedendaagse stad. De boogramen en de erker gaven de blinde gevel een gezicht.

Architect: Herman Van Meer
Vittorio Simoni, interieurontw.

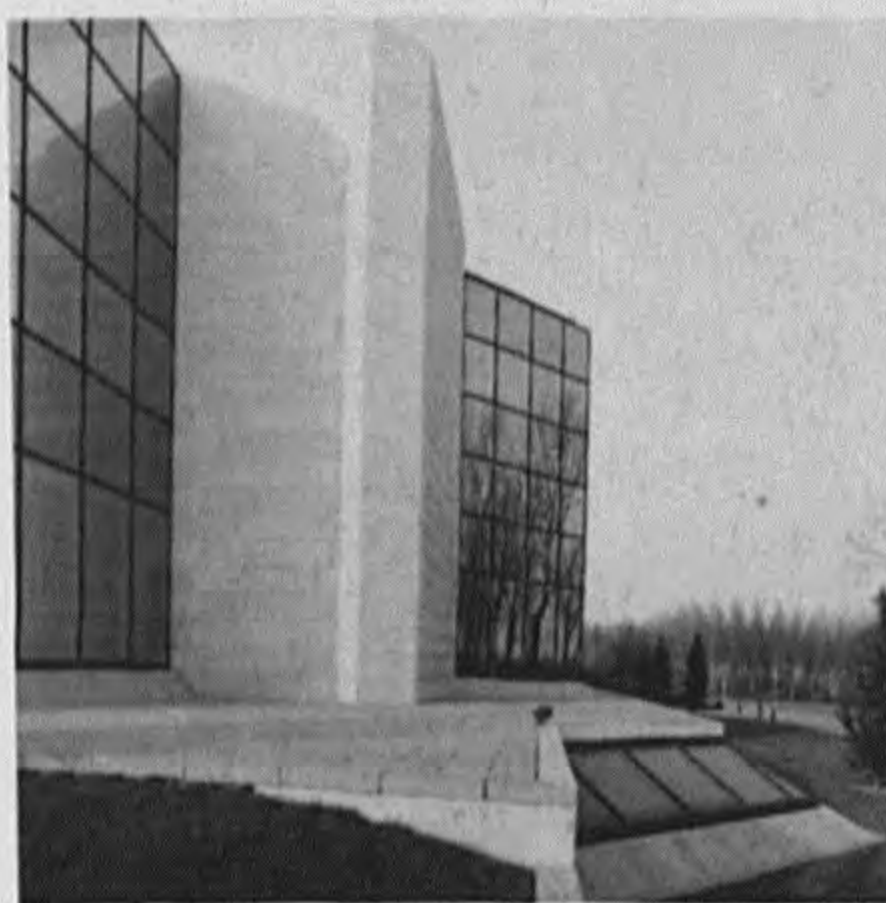
Ontwerp: 1979-81

Bouwjaar: 1986-90

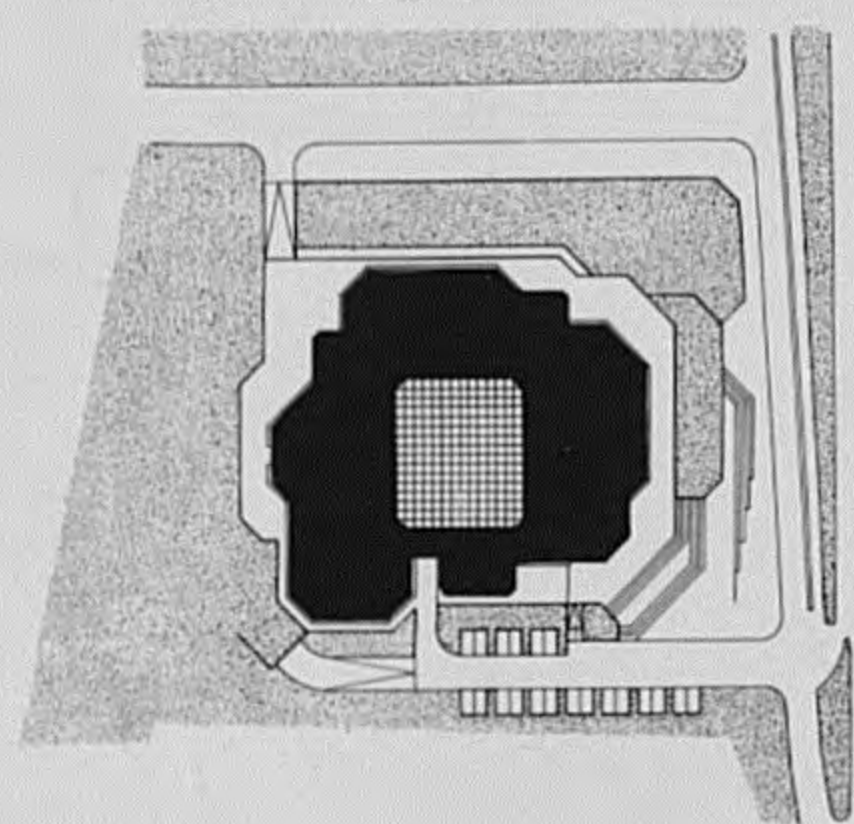
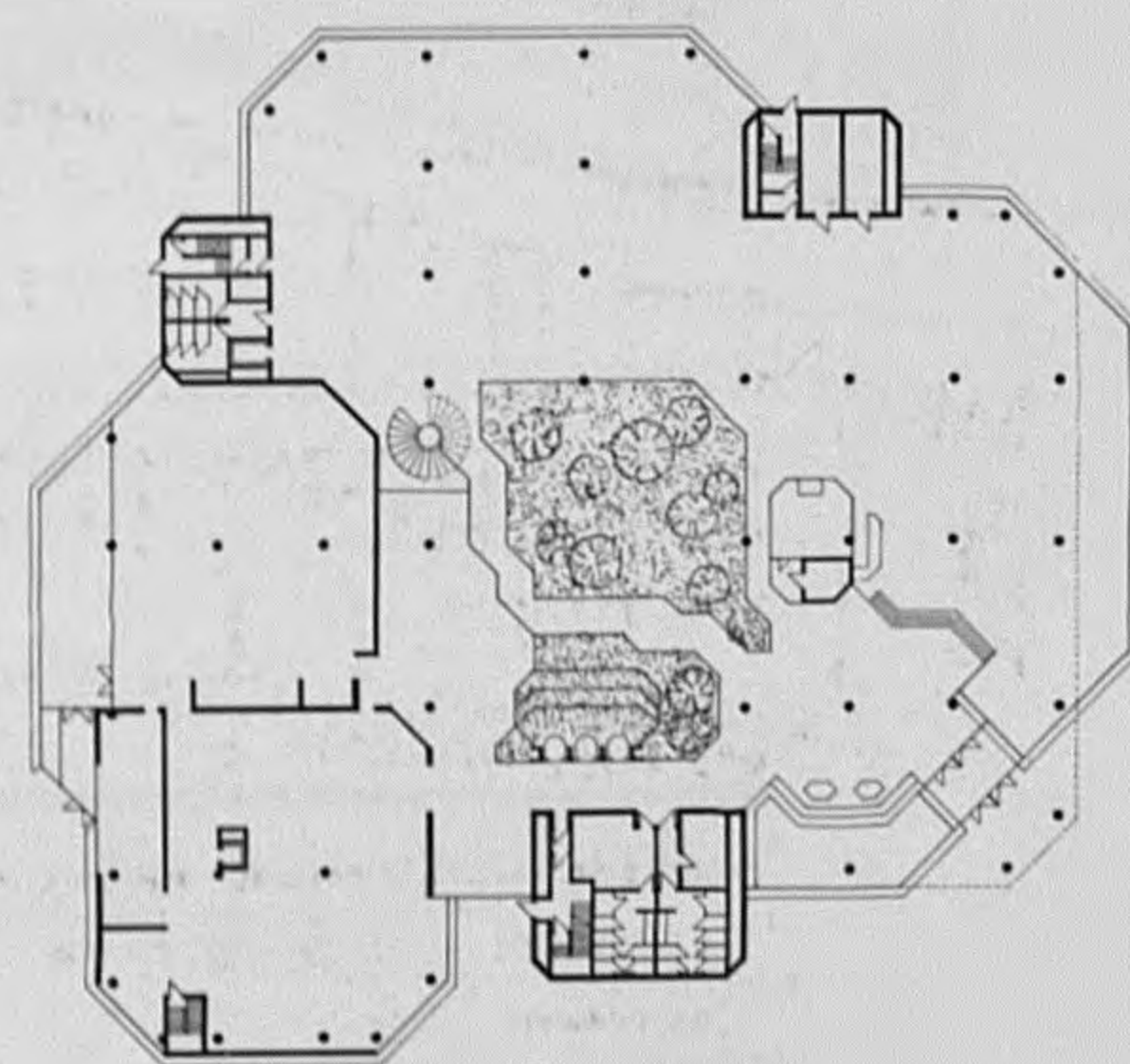
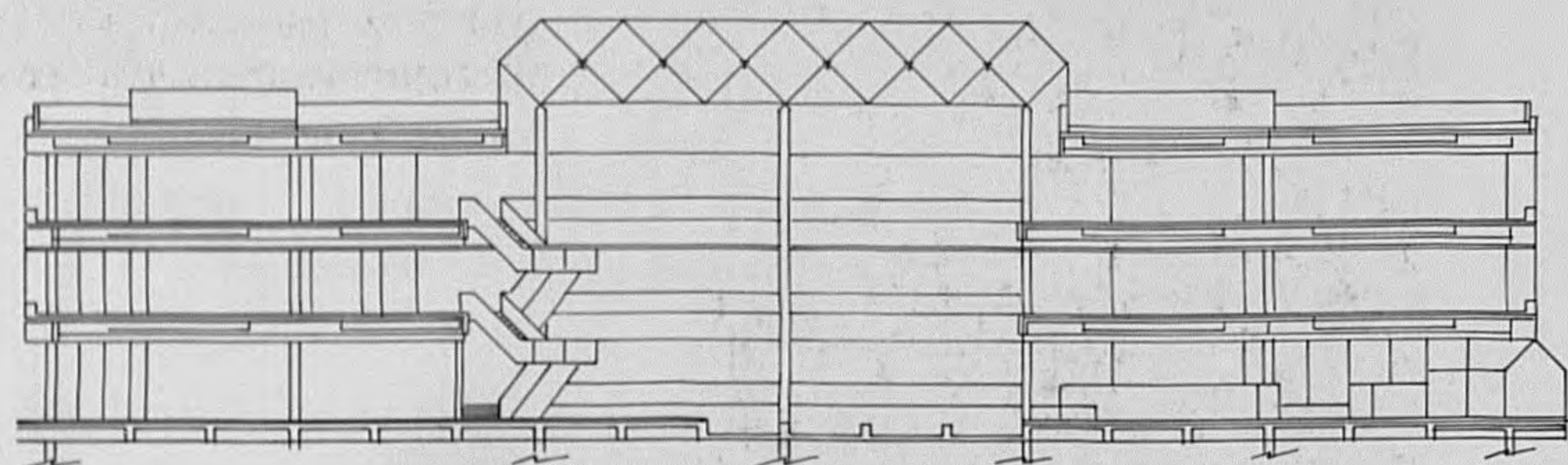
Bouwheer: Stad Hasselt

Adres: Maastrichterstraat 85
Hasselt

Kantoorgebouw OMOB

Bijna volledig verglaasd open kantoorlandschap, ingericht om een met glas overkapte binnentuin. Strikt gemoduleerde skeletbouw uitgewerkt met grote aandacht voor het detail, meer in het bijzonder voor de efficiënte maar onopvallende integratie van de technische installaties.

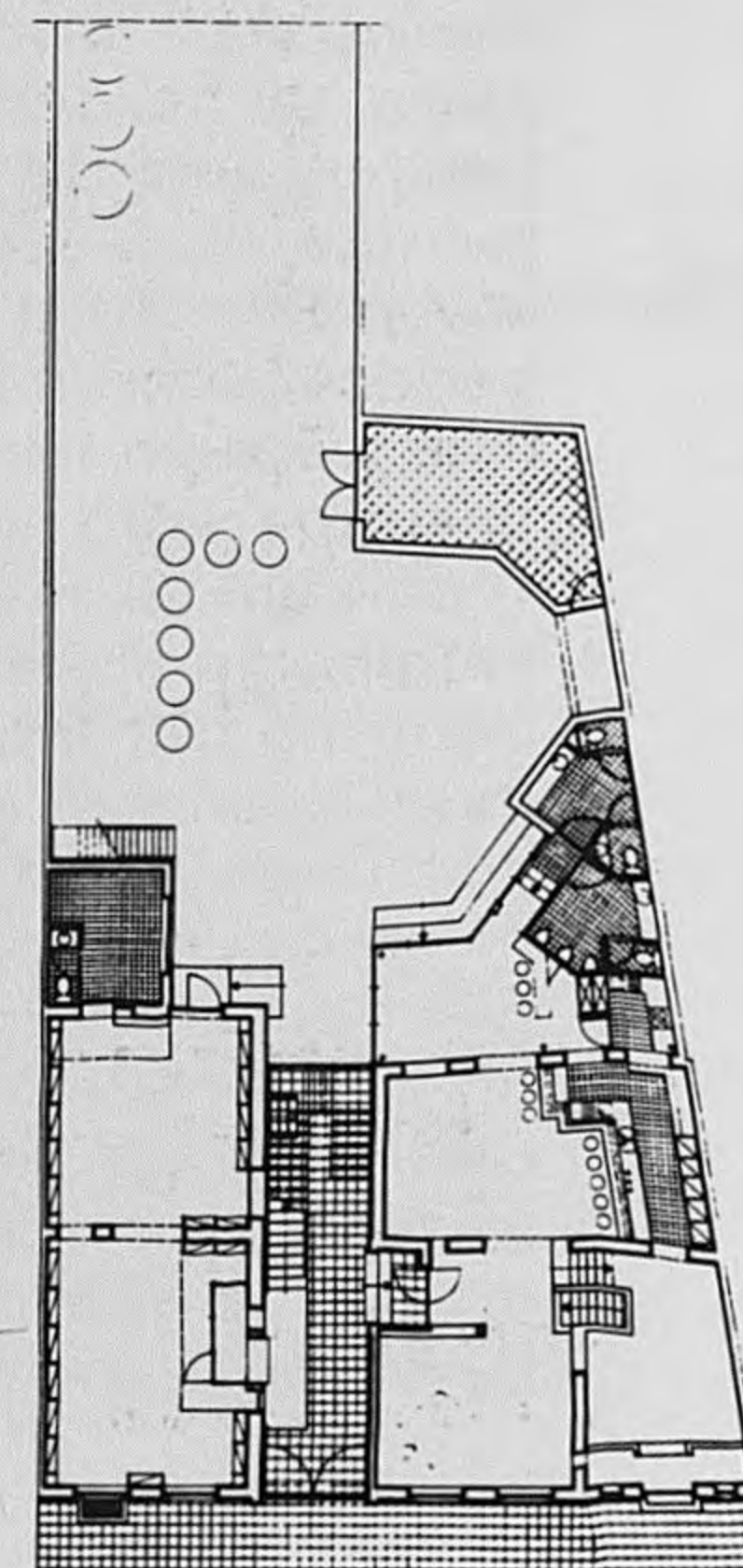
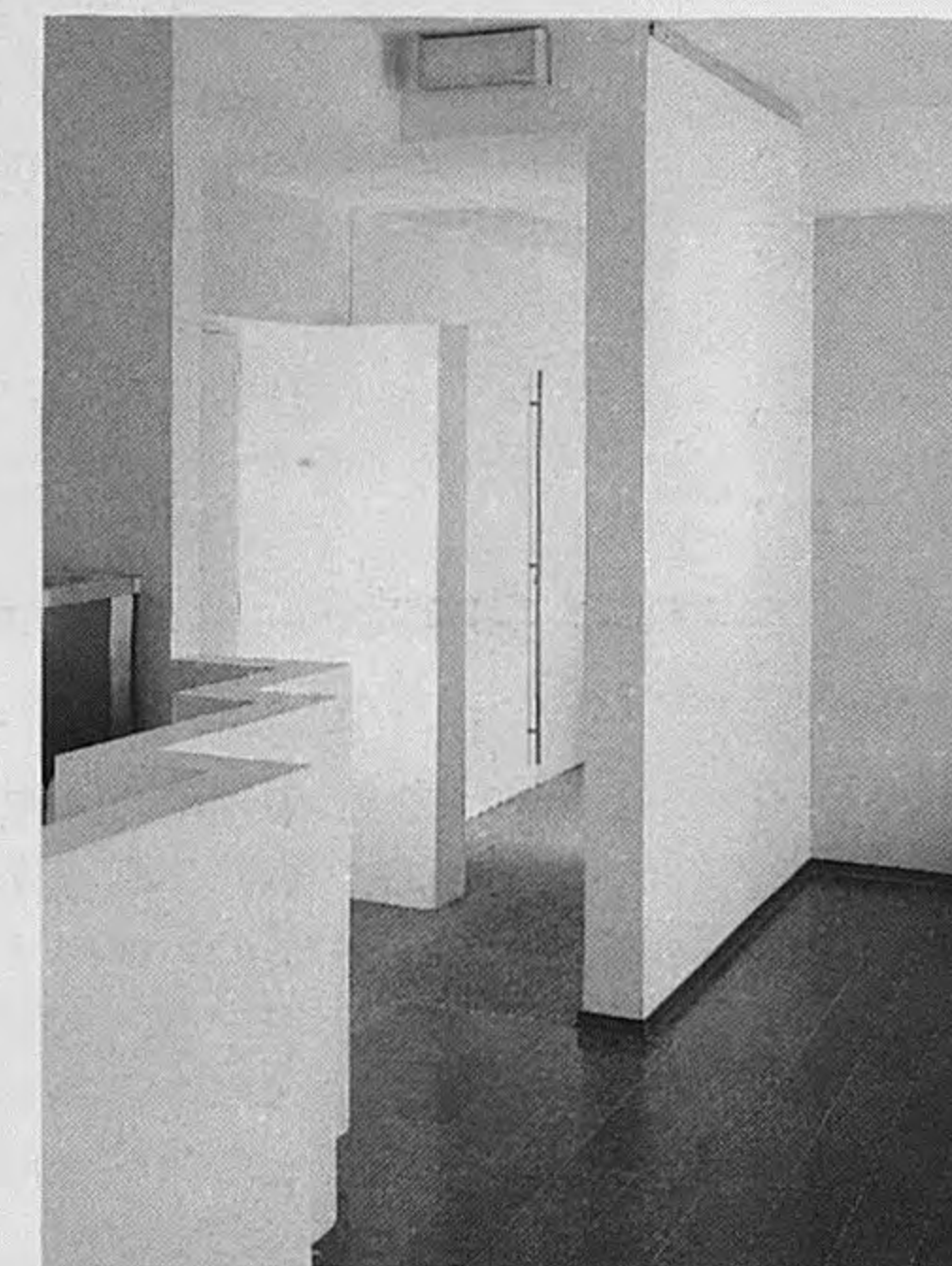

Architect: Delhaise & Jaspers
Ontwerp: 1979
Bouwjaar: 1981-84
Bouwheer: Omob
Adres: Ring, Hasselt

Verbouwing 't Magazijn

Een geklasseerd vroeg negentiende-eeuws pand, inwendig verbouwd tot een boekhandel, een café, een restaurant en een kunstgalerij. Het café bevat een split-level en is voorzien van een terras dat uitziet op een binnenhof. De hoofdstructuur van het pand werd gerespecteerd, maar door oordeelkundige openingen ruimtelijk verlevendigd.

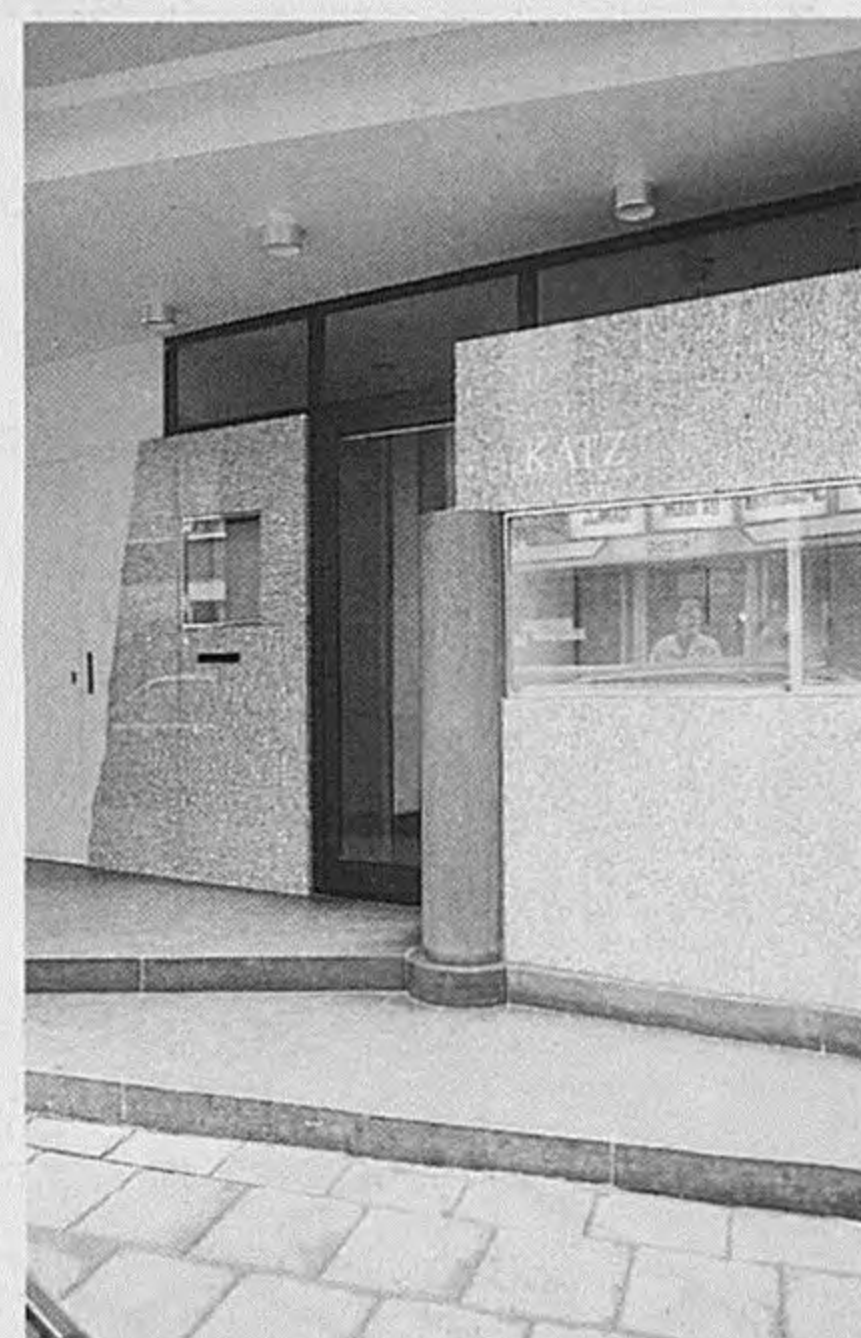
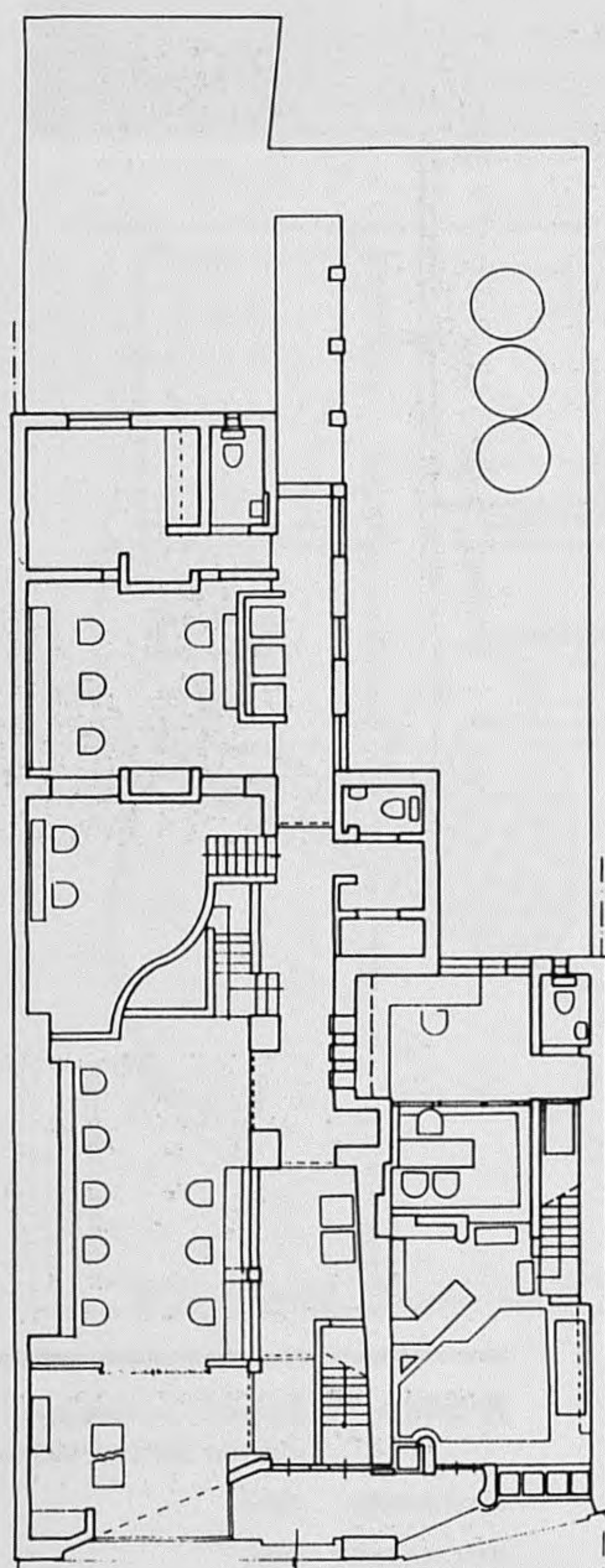

Architect: Alfredo De Gregorio
 Vittorio Simoni, interieurontw.
Ontwerp: 1981
Bouwjaar: 1982
Bouwheer: nv Het magazijn
Adres: Minderbroederstraat, Hasselt

Kapsalon Katz en juwelier Buzzi

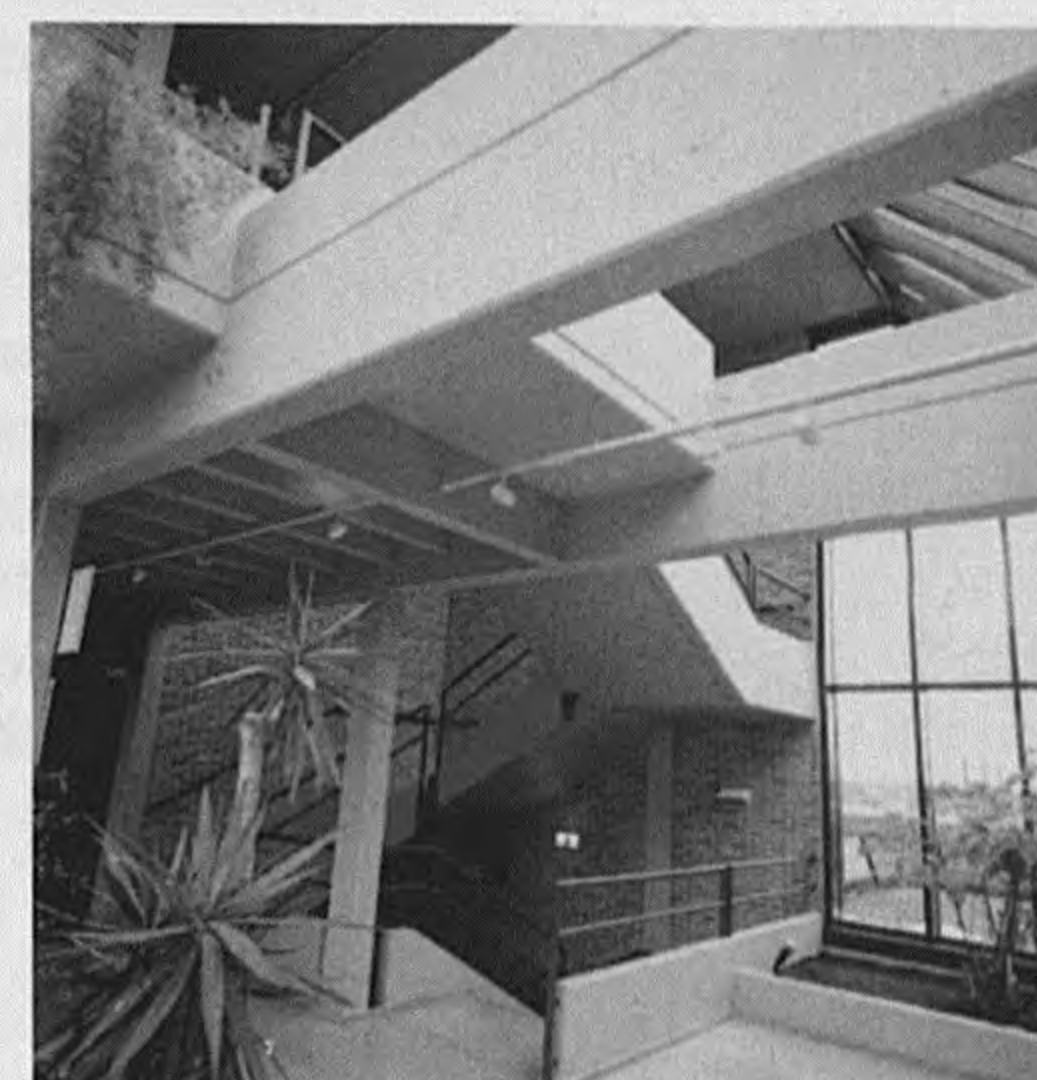

Dit dubbelproject breidt de openbare ruimte van het trottoir uit met een overdekt portiek. De straatwand van de winkelstraat opent zich, biedt de wandelaar plaatselijk beschutting en nodigt hem naar binnen, naar de loft-achtige ruimte van het kapsalon en de intieme luxe van de juwelierszaak.

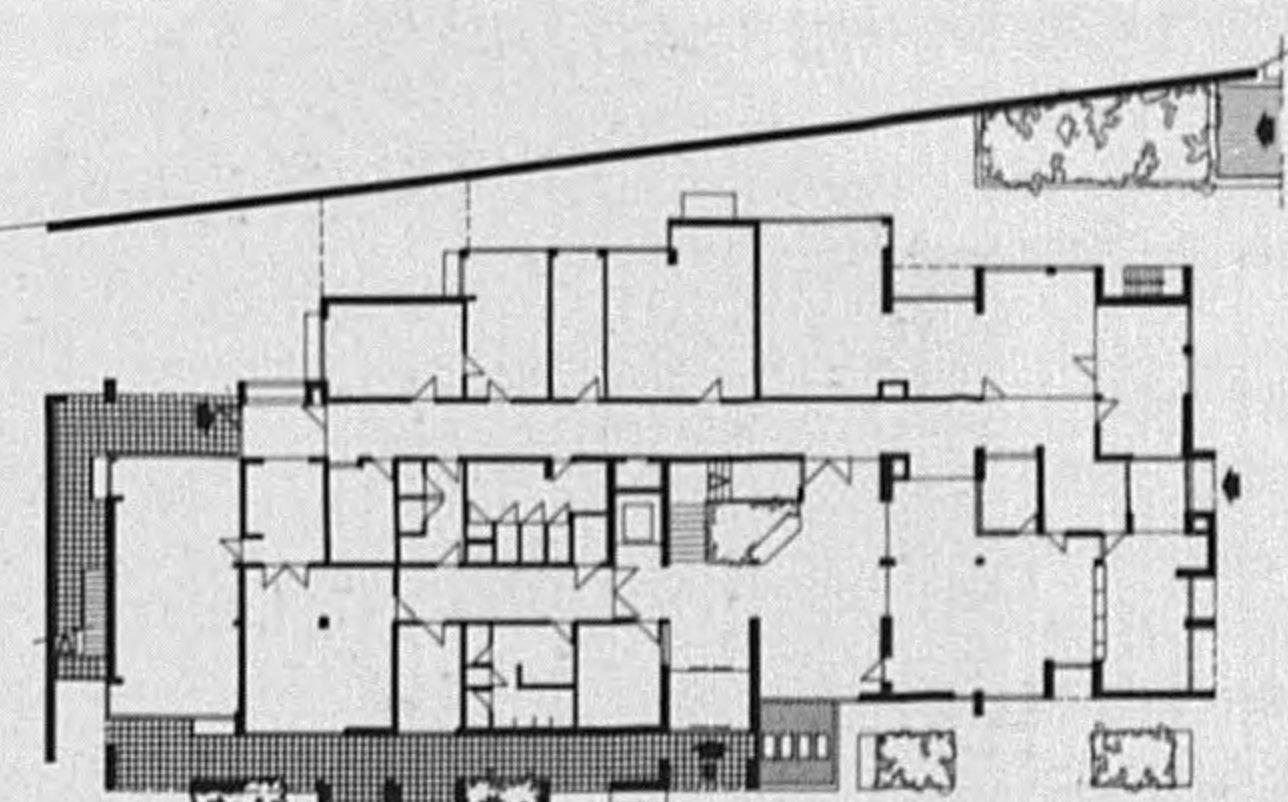

Architect: Alfredo De Gregorio
Vittorio Simoni, interieurontw.
Ontwerp: 1982
Bouwjaar: 1983
Bouwheer: Katz-Buzzi
Adres: Kapelstraat 47 en 45a, Hasselt

Kantoorgebouw De Lijn

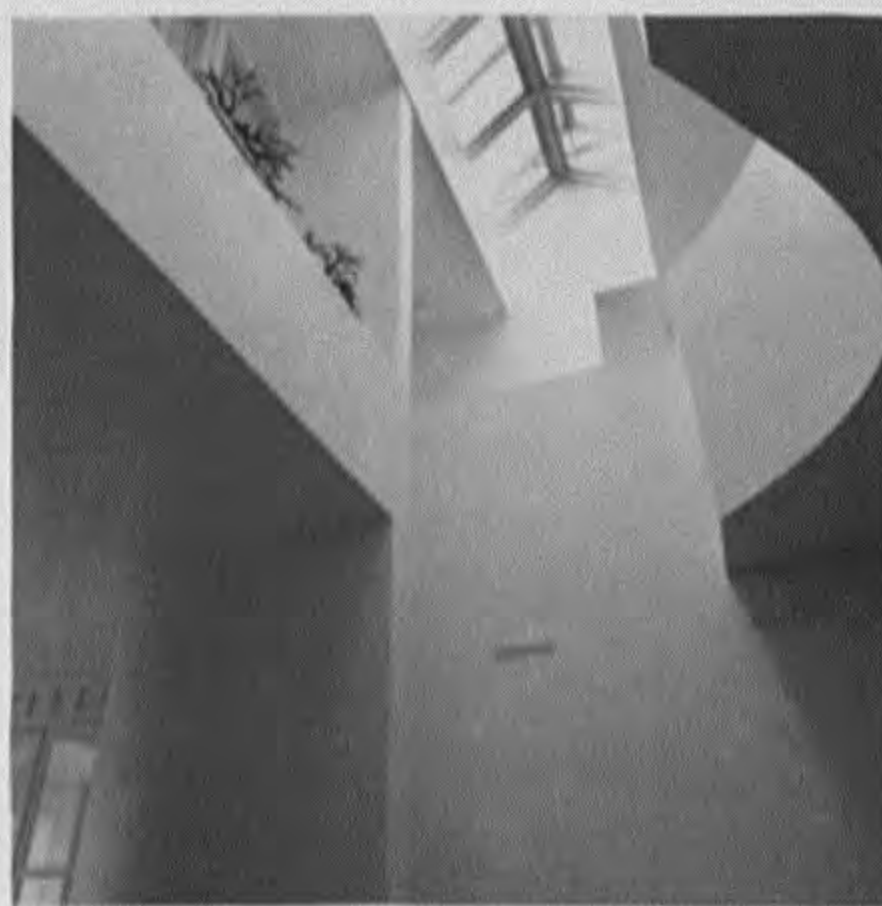

Een plastisch gestructureerd volume met een ietwat nadrukkelijke stedelijke allure. Het gebouw ziet met zijn vooruit-springende glaspartij axiaal uit op de dwarsstraat.

Architect: Wolfs & Vanstreels
Ontwerp: 1983
Bouwjaar: 1984
Bouwheer: De Lijn
Adres: Grote Broomstraat 4
Hasselt

Woning met tandartspraktijk Micholt-Merciers

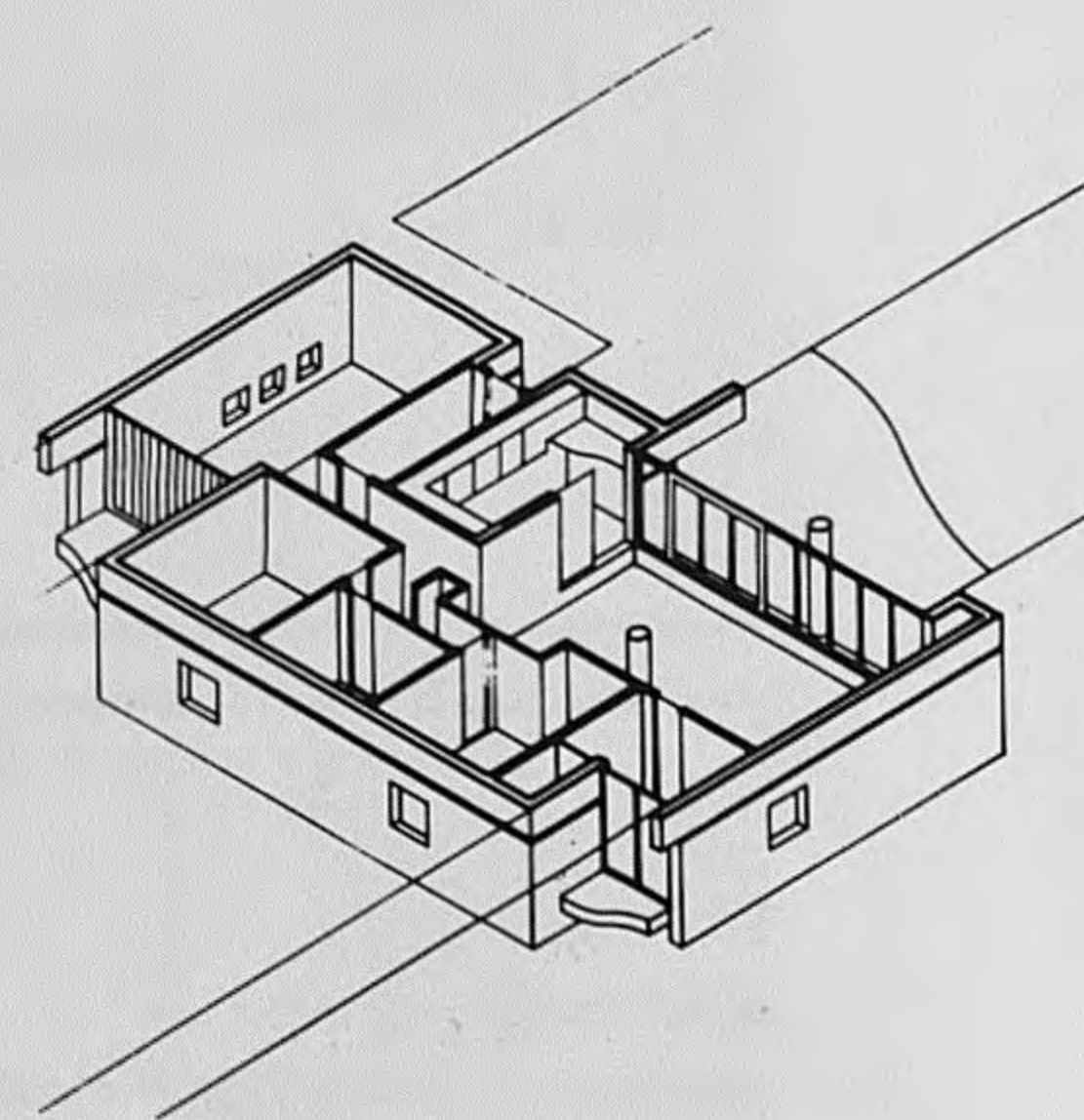
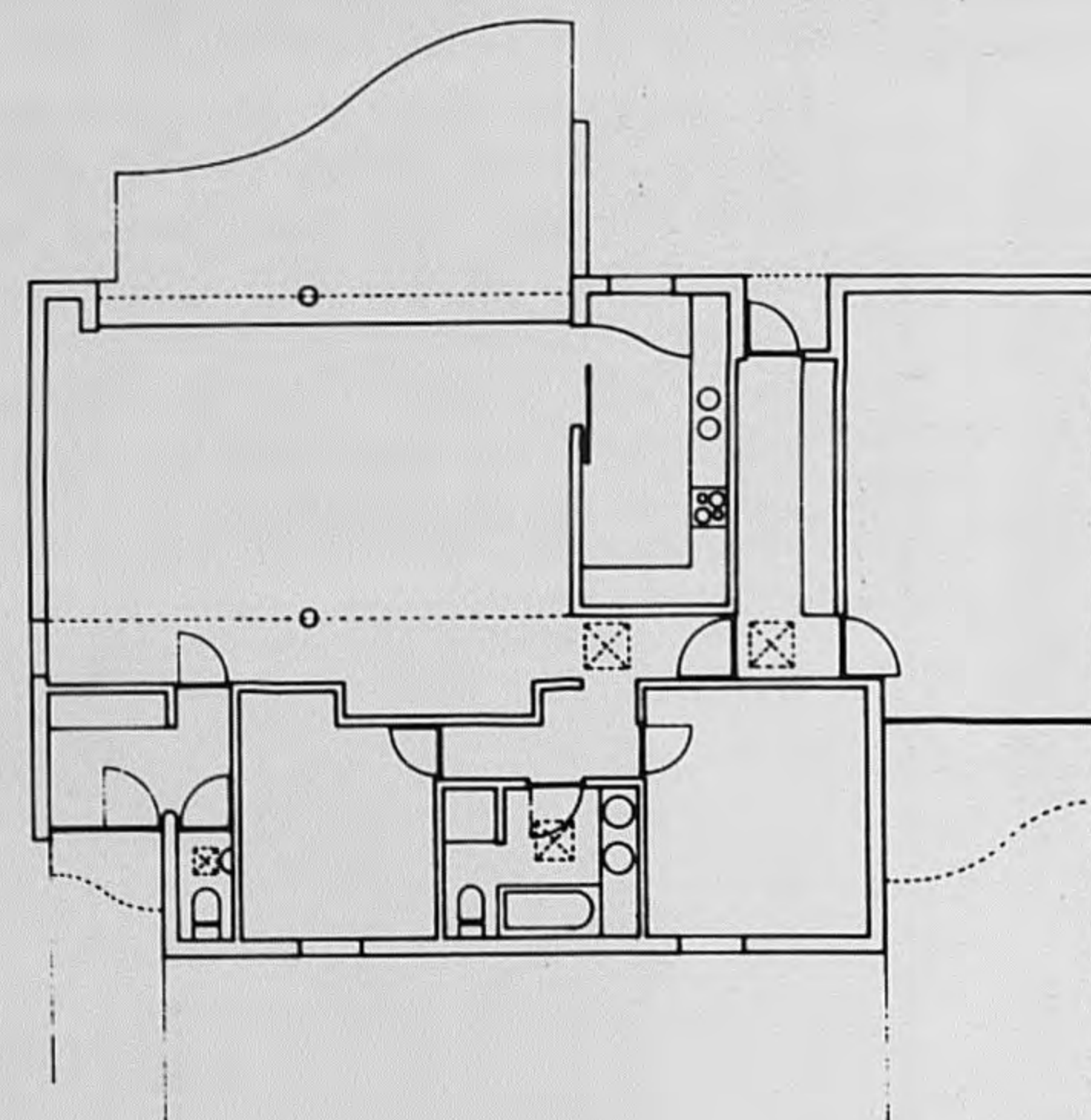
Een andere eigentijdse herwaardering van het traditionele stedelijke rijhuis met zadeldak. De woonruimte is georganiseerd op de centrale trap met vide. De verglaasde nok verlicht niet alleen de speelkamer op de hoogste verdieping, het zenitale daglicht dringt via een verglaasde lichtput in de speelkamer door tot de zithoek op het gelijkvloers. De verticale openheid wordt vertaald in de kopgevel, een symmetrische compositie opgebouwd om een axiale opening die van begane grond tot nok reikt. De opening wordt omkaderd

door een portiek samengesteld uit stalen buizen en natuursteen, een louter decoratieve constructie die evenwel de kwaliteit heeft dat ze de kopgevel, en de huizenrij waarvan hij de afsluiting vormt, een karakteristiek gezicht geeft.

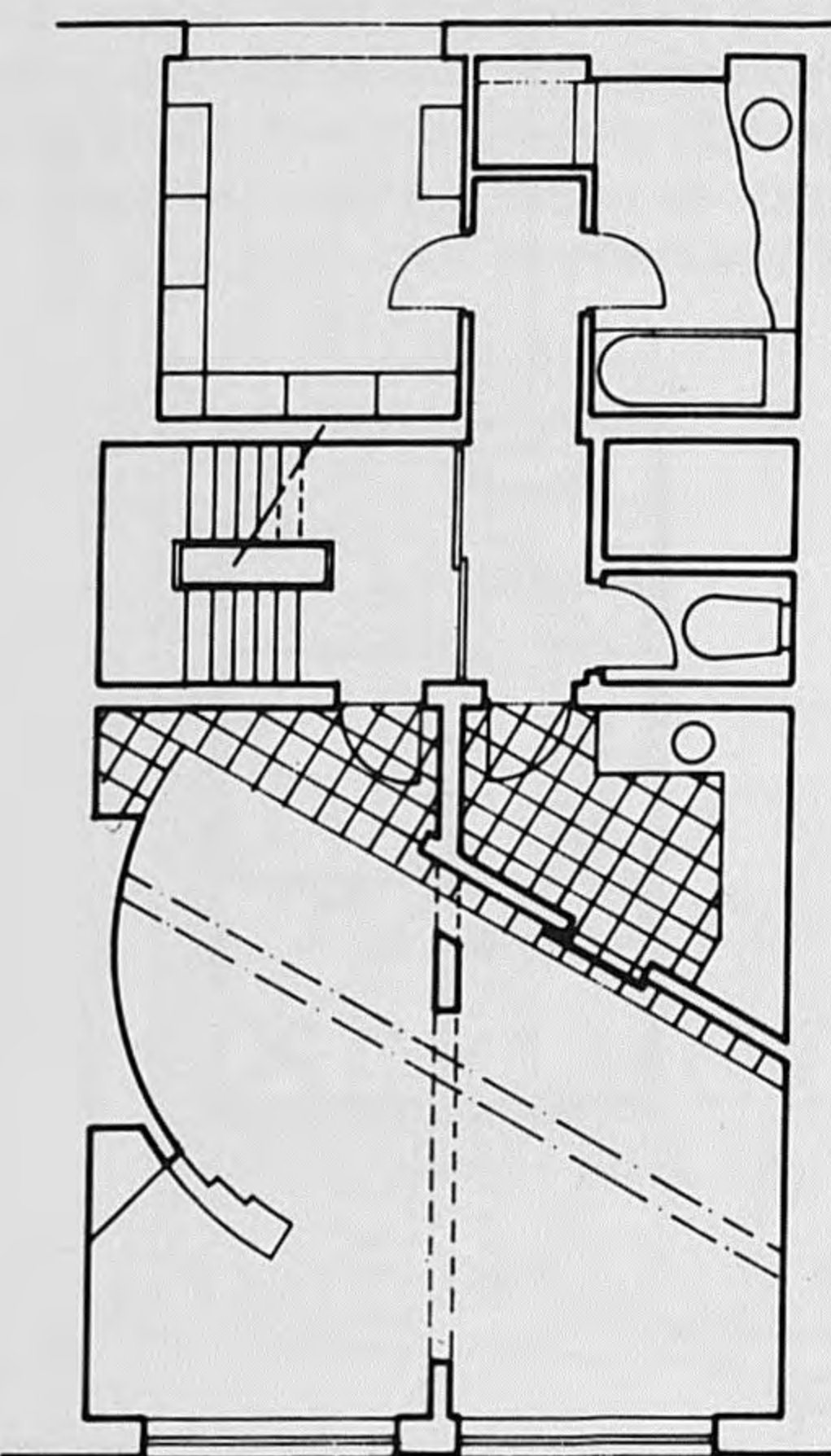
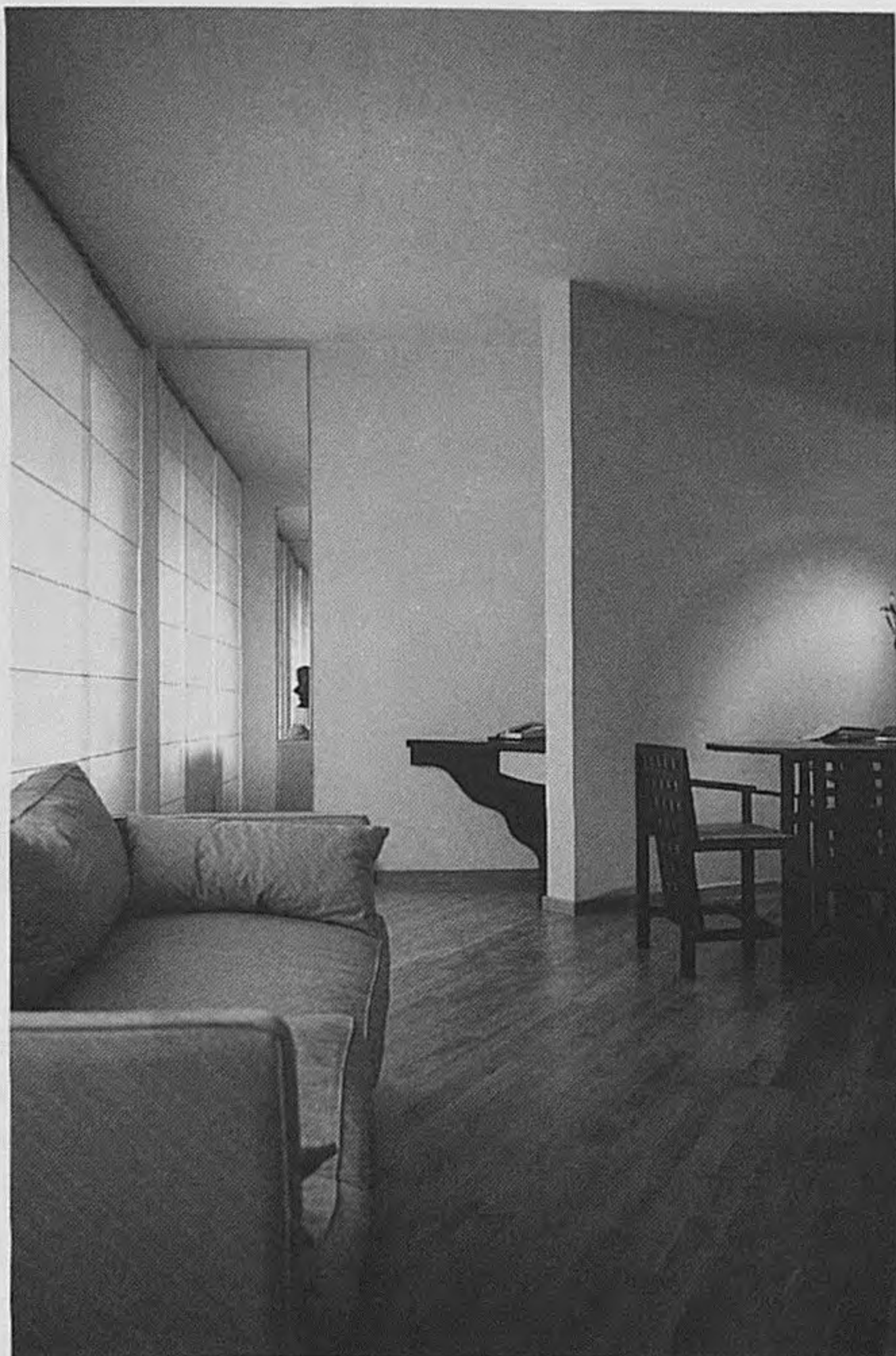
Architect: Drieskens & Dubois
Ontwerp: 1984
Bouwjaar: 1985-87
Bouwheer: Micholt-Merciers
Adres: Kliniekstraat 9, Hasselt

Woning Winters

Architect: Alfredo De Gregorio en Vittorio Simoni, interieurontw.
Ontwerp: 1984
Bouwjaar: 1985
Bouwheer: Winters
Adres: Nieuwland 13, Genk

Verbouwing appartement Calliano

Architect: Vittorio Simoni, interieurontw.
Ontwerp: 1985
Bouwjaar: 1986
Bouwheer: Calliano
Adres: Kapelstraat 17, Hasselt

Kleuterschool Kuringen

Een school bestaande uit negen klassen die gegroepeerd liggen om een grote overdekte ruimte, een ruime 'speelstraat' die zich met een fraaie bocht door het gebouw slingert. Wegens de geringe draagkracht van de grond zag de architect geheel af van het gebruik van metselwerk en ontwierp hij een uiterst lichte skeletconstructie, afgedekt met een reeds parallelle lichthellende dakkappen. De lichte constructie gaf aanleiding tot de ontwikkeling van een helder, transparant interieur.

De door kastwanden en glas van elkaar gescheiden lokalen vervloeien samen met de speelstraat tot een continue ruimte, geritmeerd door de ranke pijlers en de dakkappen; een ruimte die, in heldere kleuren gehuld, een blijmoedige gezelligheid ademt. Het huiselijk karakter van de klassen wordt in de hand gewerkt doordat ze alle uitgerust zijn met een eigen sanitair koertje en doordat ze op kindelhoogte met kleine raampjes op de binnenstraat uitzien.

Architect: Raymond Kolf ism J.M.Evers
Ontwerp: 1985
Bouwjaar: 1986-87
Bouwheer: Stad Hasselt
Adres: J. Van Oostenrijklaan 55,
Dorpsbeekstraat
Kuringen

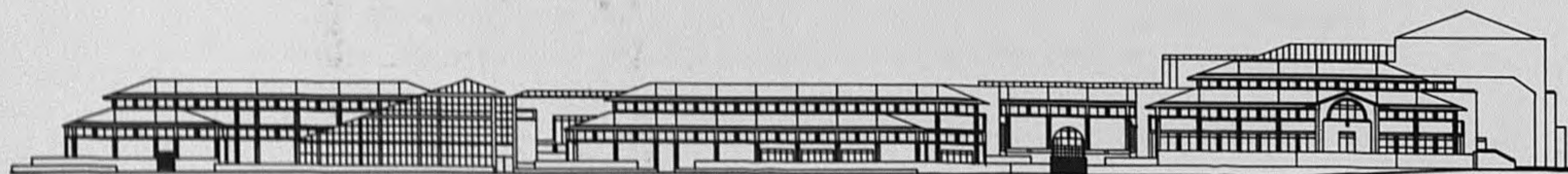
Provinciehuis

In tegenstelling tot het stugge blokkencomplex van het Rijksadministratief Centrum aan de overkant van de Ring verschijnt het nieuwe Provinciehuis als een vriendelijk overheidslichaam, als een op haar omgeving betrokken institutie. Het gebouw, dat naast het provinciebestuur bijna de gehele provinciale administratie huisvest, is niet opgevat als een bureaucratisch apparaat maar als een soort kleine stad. De administratieve diensten zijn ondergebracht in drie kantoorclusters die elk om een eigen binnenhof gegroepeerd liggen. Ze zijn publiek toegankelijk via een stelsel van gangen dat evenwel het karakter van een stratennet heeft - in zekere mate althans. De hoofdverkeersader bestaat uit een met glas overkapte passage, een stedelijk ruimtetype waarvan het straatkarakter bevestigd wordt doordat de erlangs gelegen kantoren er met ramen op uitzien. De passage verloopt volgens twee assen die elkaar haaks kruisen in een geheel met glas overkapt centrum dat tevens onderdak biedt aan de cafetaria. De assen leiden beide ergens naartoe. De noordoost-as mondt uit in de publieksgerichte diensten die ondergebracht zijn in een soort van ruim opgevat landhuis, de oostwest-as geeft toegang tot de bestuursvleugel, een monumentaal volume dat naast de raadzaal ook de kabinetten van de gouverneur, de griffier en de gedeputeerden omvat.

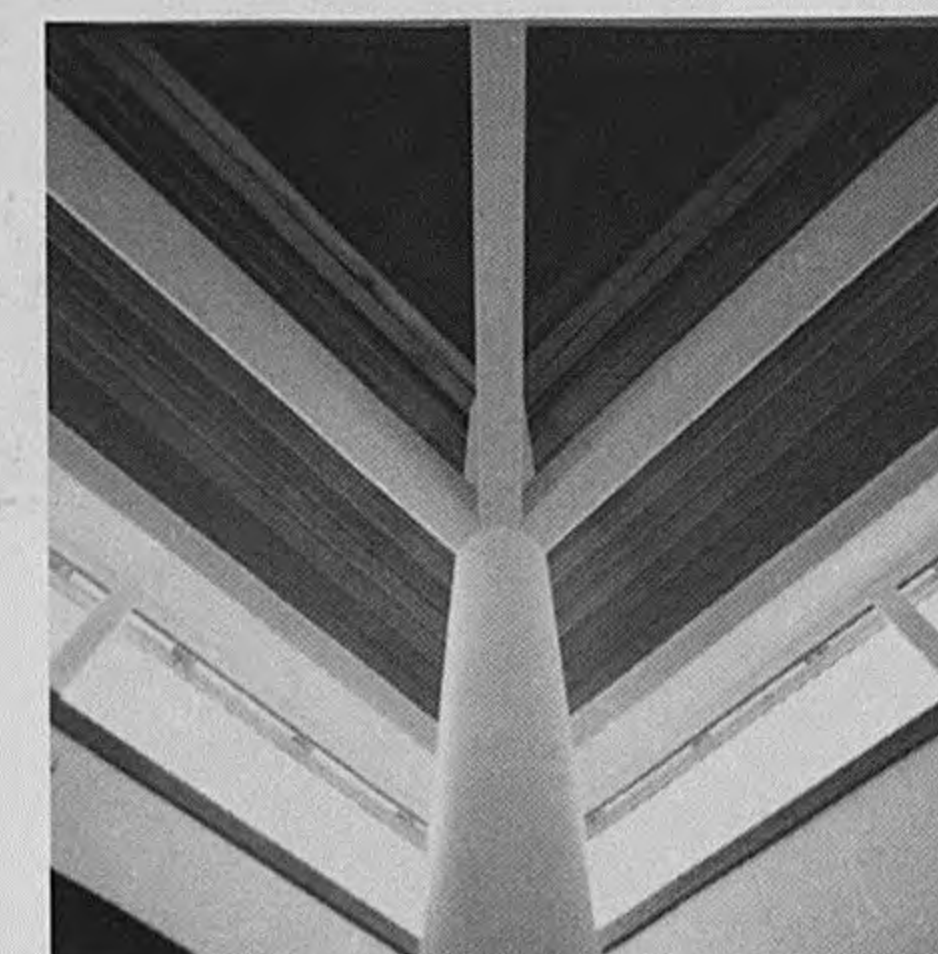
De algemene vormgeving van het gebouw - de uitgesproken bodemgebonden horizontaliteit, de zacht hellende beschuttende daken, het gebruik van natuurlijke materialen - is geïnspireerd op de architectuurstijl die de Amerikaanse architect F.L. Wright aan het begin van de eeuw in de omgeving van Chicago ontwikkelde, de zogenaamde Prairie House Style.

Geen ongepaste keuze, niet zozeer omdat het gebouw zich aan de rand van het Diepenbeekse weidelandschap uitstrekt maar vanwege de democratische intenties die aan deze stijl ten grondslag lagen. De bestuursvleugel is geïnspireerd door het werk van L. Kahn, een andere Amerikaanse architect die er zich in hoofdzaak op toelagde de traditionele instituties een nieuwe eigentijdse vorm te geven.

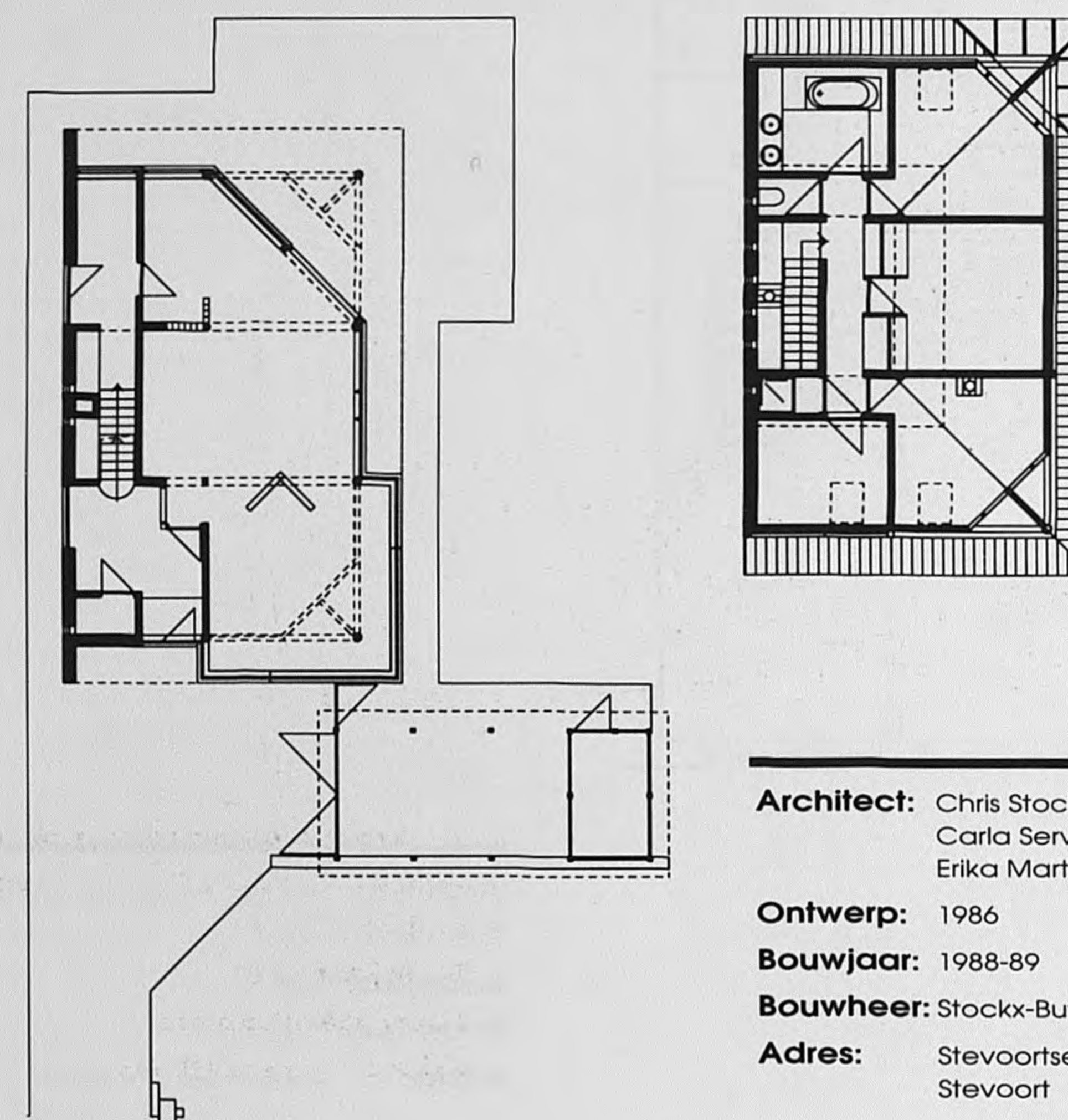

Architect: Delhaise & Jaspers,
Gielen & Peeters, De Gregorio
Ontwerp: 1985
Bouwjaar: 1986
Bouwheer: Provinciebestuur
Adres: Universiteitslaan 1, Hasselt

Woning Stockx-Buyse

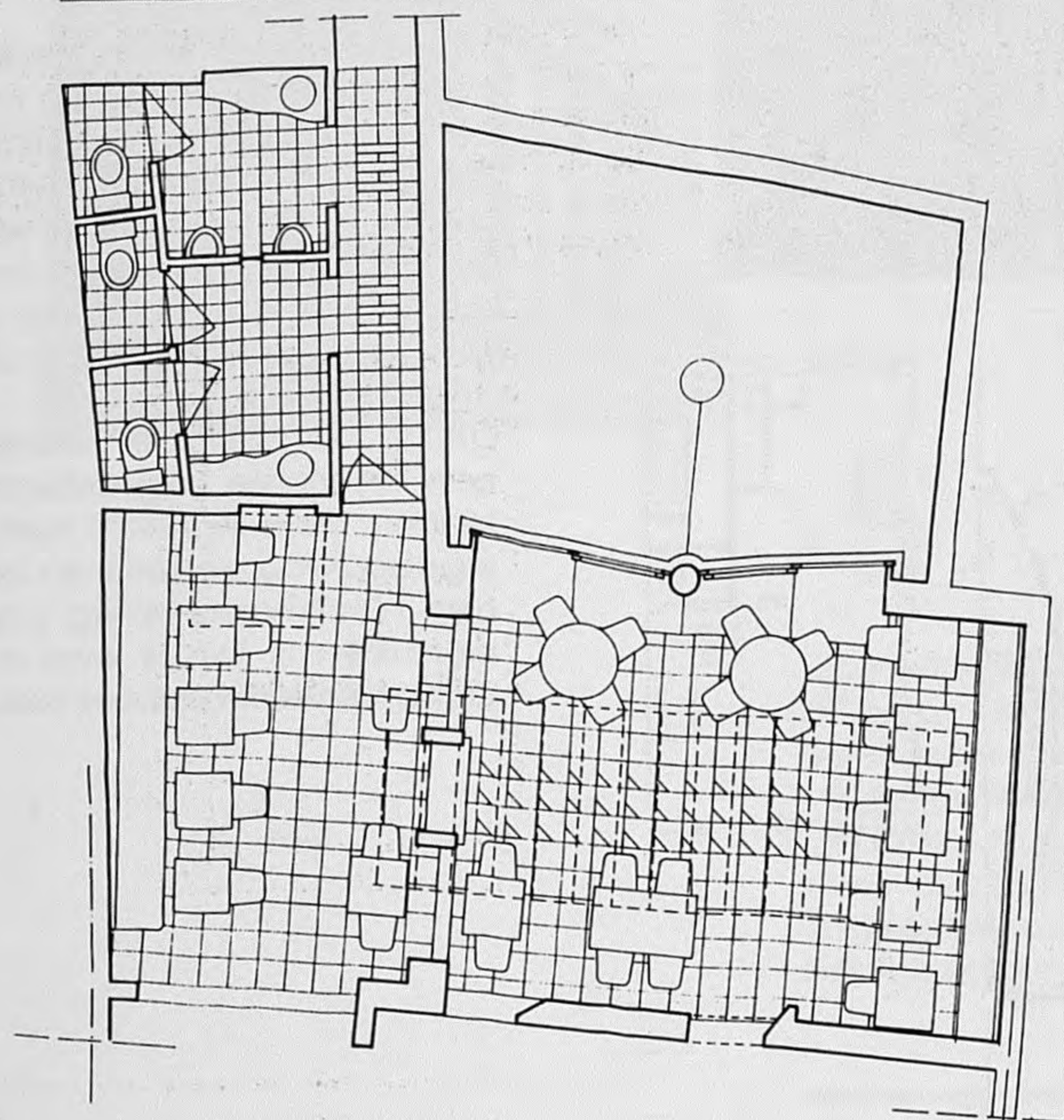
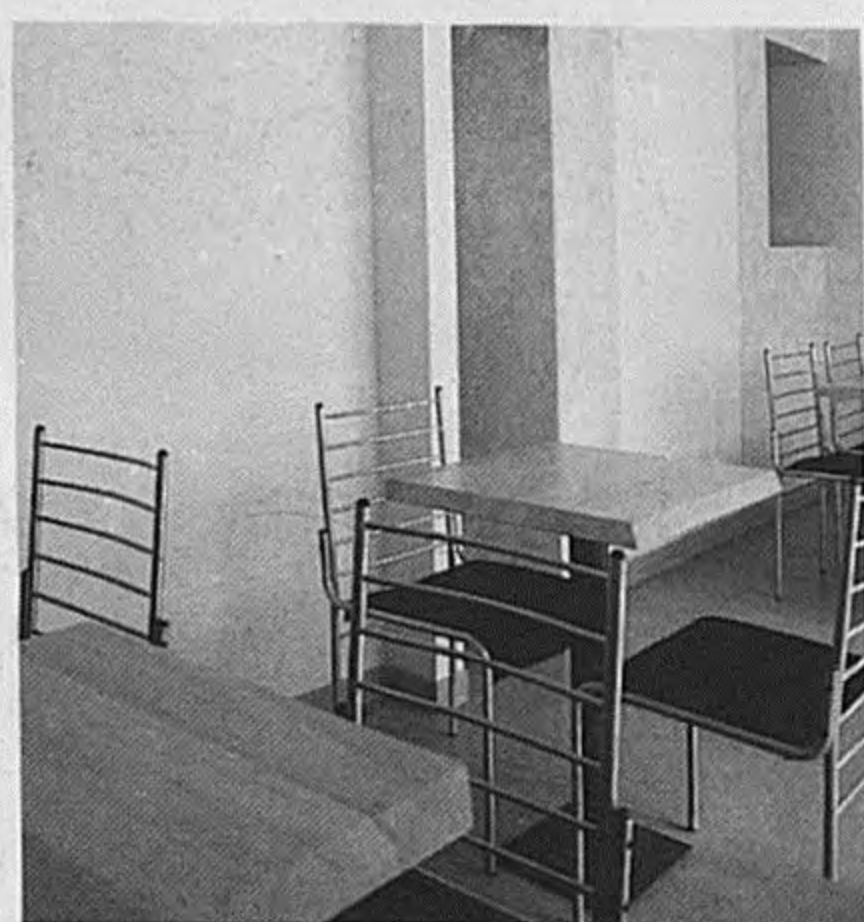

Een helder georganiseerde plattegrond die zich uitdrukt in een helder afgelijnde vorm. De geringe draagkracht van de grond noopte tot de toepassing van een lichte skeletbouw: acht ranke kolommen die een rooster van stalen balken dragen. Deze constructie gaf aanleiding tot de ontwikkeling van een open plattegrond, een woonruimte die keuken, eetplaats en zithoek omvat, en die zich zijdelings opent naar het zuiden waar ze uitziet op een door de carport afgeschermd tuin.

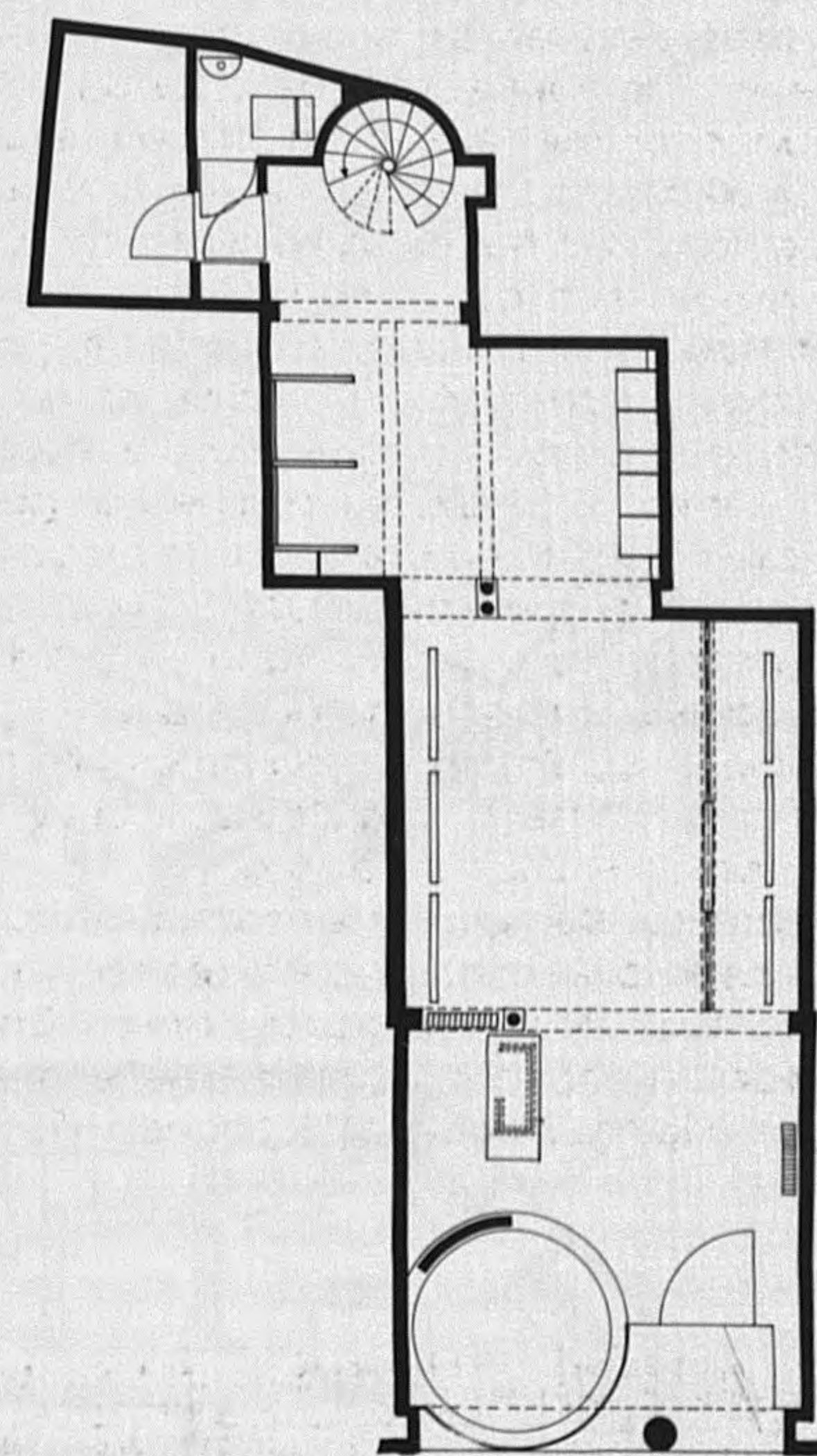
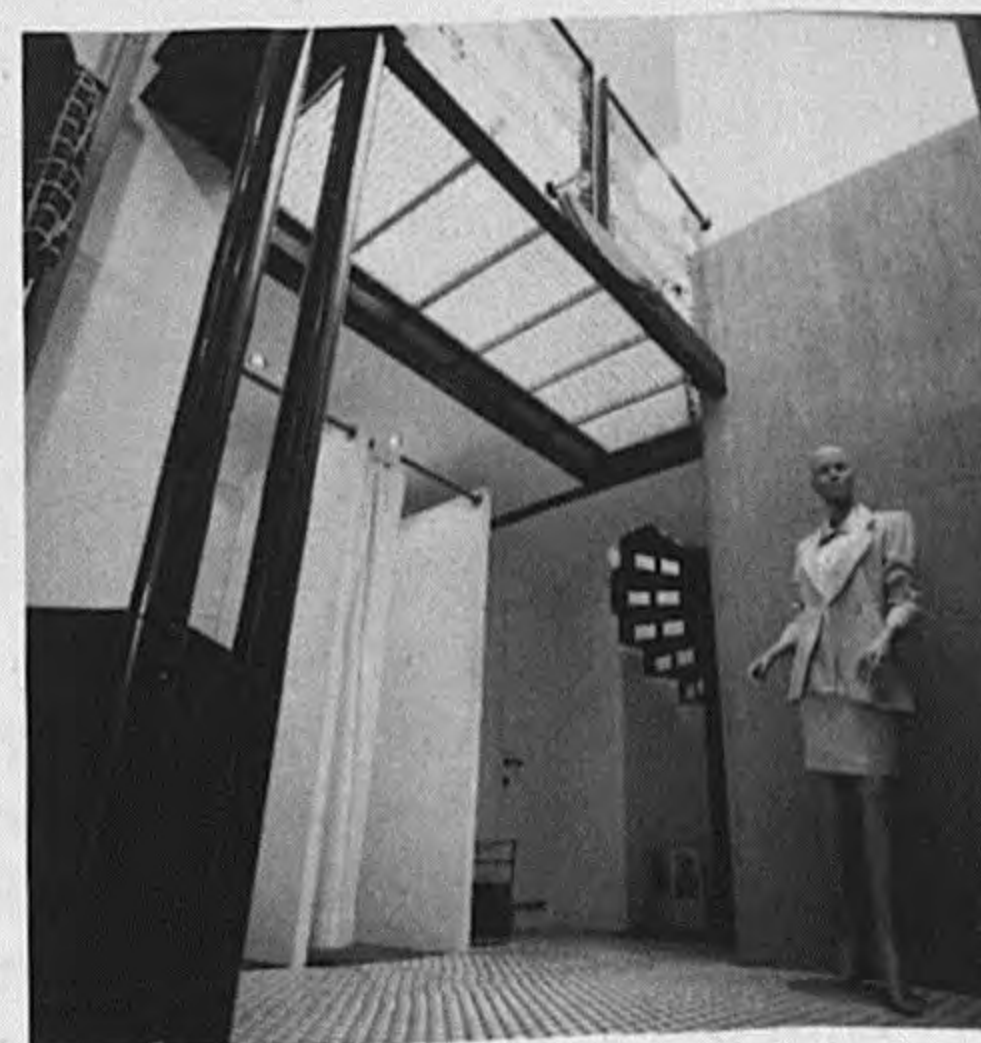
Architect: Chris Stockx
Carla Servranckx
Erika Martens
Ontwerp: 1986
Bouwjaar: 1988-89
Bouwheer: Stockx-Buyse
Adres: Stevoortsekezel 449
Stevoort

Inrichting café Hemelrijk

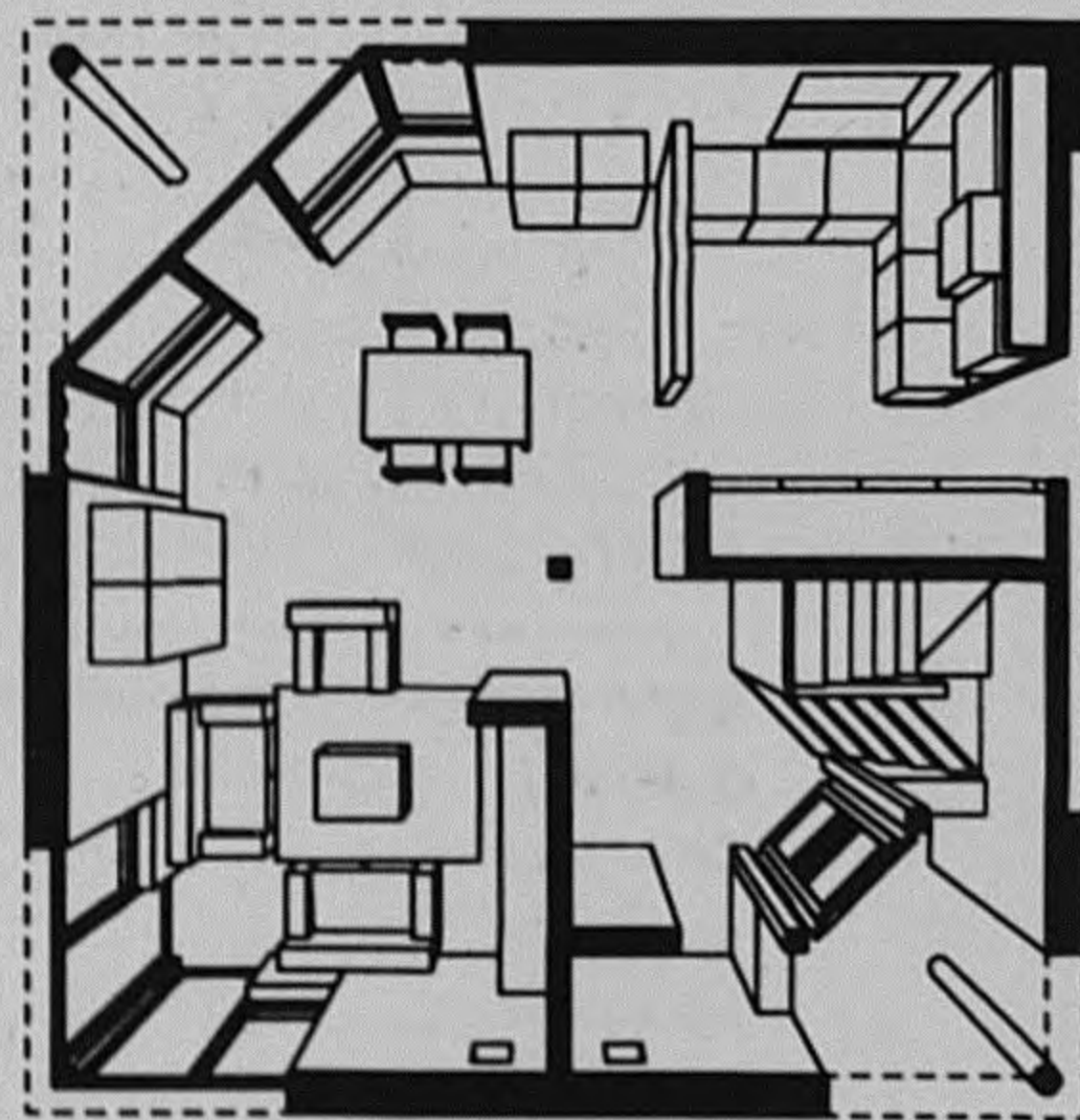
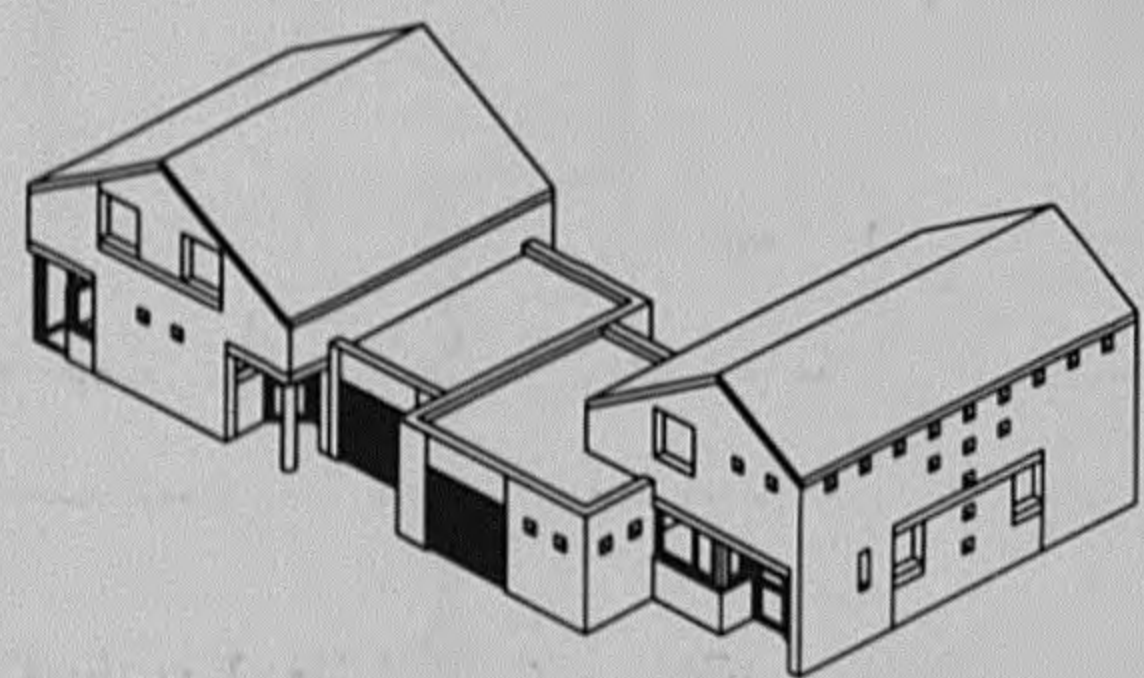
Architect: Vittorio Simoni, interieurontw.
Ontwerp: 1986
Bouwjaar: 1987
Bouwheer: Claeskens
Adres: Hemelrijk, Hasselt

Boetiek Clercx

Architect: Frank Bertels
Ontwerp: 1987
Bouwjaar: 1988
Bouwheer: Clercx nv
Adres: Hemelrijk 5, Hasselt

Sociale Woningbouw Gewestelijke Landmaatschappij

Een nevenschikking van 12 losse individuele woningen in een typische Belgische verkaveling. Binnen de gestelde perken probeerde de architect door de woningen te koppelen een stedenbouwkundig verband tot stand te brengen en ruimte af te bakenen. De woningen zijn eenvoudige, frisse volumes, uitgevoerd in betonblokken. Hun interieur wordt gekenmerkt door een voor sociale woningbouw ongewone ruimtelijkheid. De halfopen keuken en de woonkamer vloeien L-vormig in elkaar, een beweging die benadrukt wordt door een afgeschuinde hoek die de woonruimte groter doet lijken dan ze in werkelijkheid is.

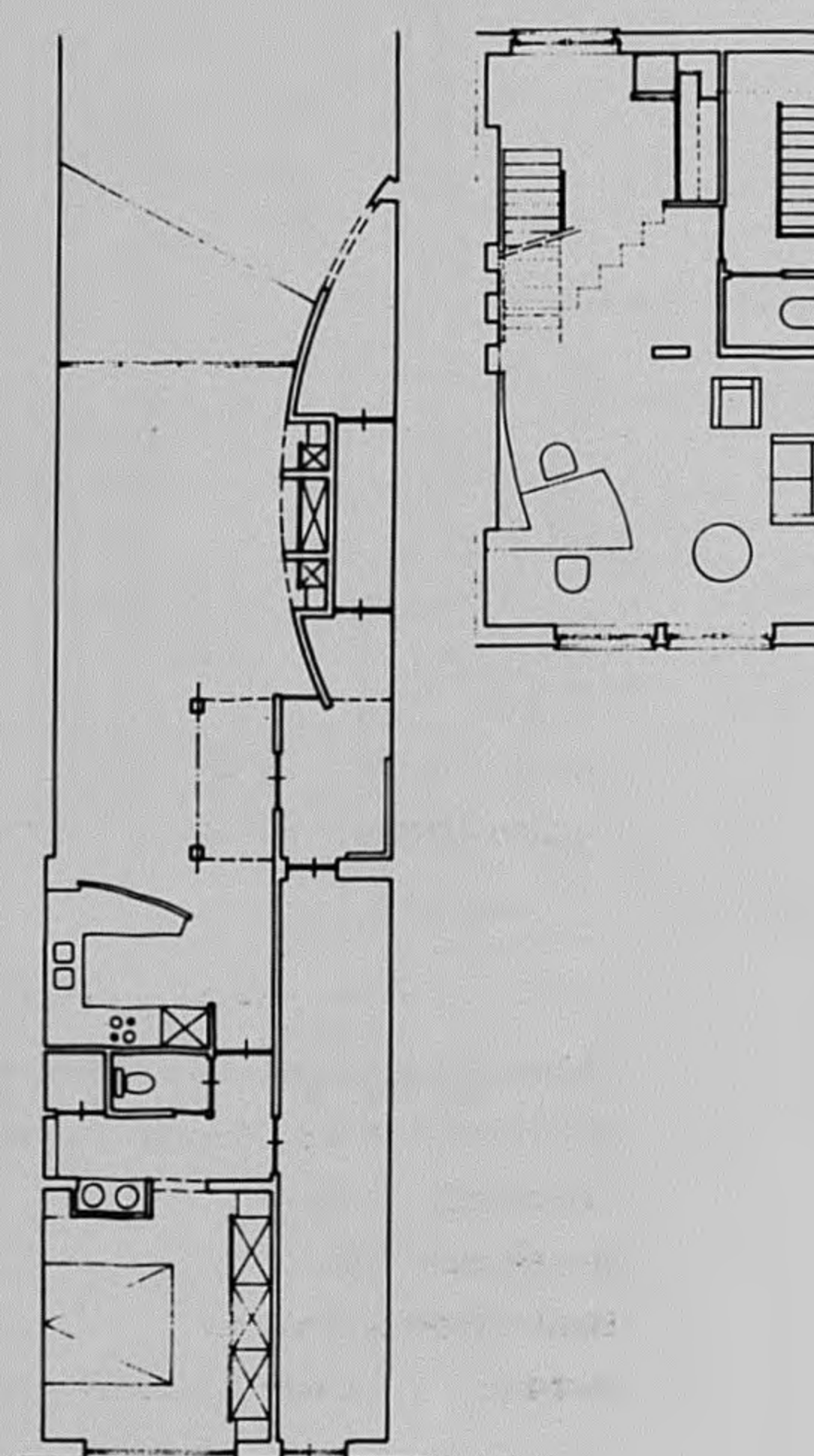
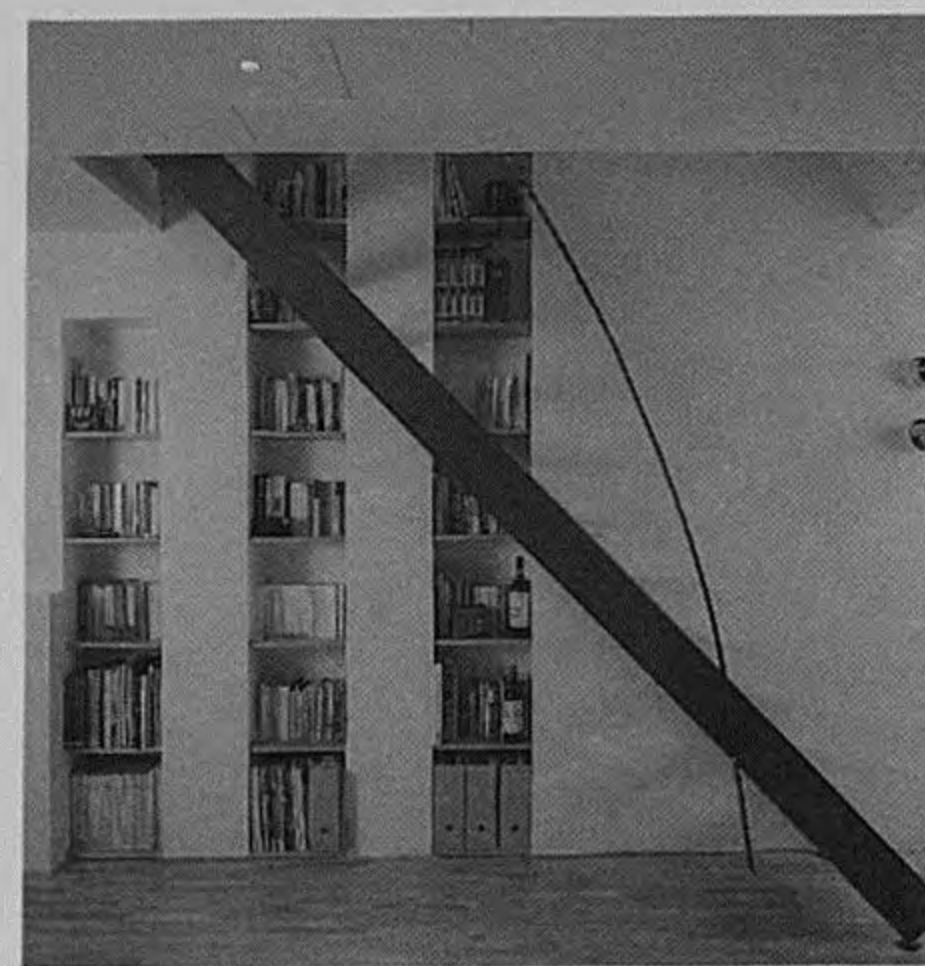
Architect: Chris Stockx
Carla Servranckx
Erika Martens

Ontwerp: 1987

Bouwjaar: 1989

Bouwheer: Gewestelijke
Landmaatschappij
Stevootsekezel 414
Stevoot

Appartementen Steemans en Somers

Twee even eenvoudige als geraffineerde inrichtingen die schuilgaan achter de banale gevel van een rijhuis uit de jaren '50.

De woonkamer op de begane grond is een langwerpige open ruimte die aan de tuinzijde in een brede boog buitenwaarts expandeert. De eethoek wordt gearticuleerd door een ronde lichtkoepel en een stalen portaal dat een weggebroken steunmuur vervangt.

De op de hoogste verdieping ingerichte vrijgezellenflat is kleiner. Ze is ingericht met een ingebouwde keuken en bevat een nachtverdieping die te bereiken is langs een in de wand verwerkte bibliotheek.

Architect: Vittorio Simoni, Interieurontw.

Ontwerp: 1988, 1990

Bouwjaar: 1989, 1991

Bouwheer: Steemans, Somers

Adres: St.-Truidersteenweg 205
Hasselt

Uitbreiding van de Burcht te Wijer

Opmerkelijke moderne uitbreiding van de uit de 16de eeuw daterende burcht : een open, verglaasde skeletconstructie georiënteerd op het kasteeldomein en van de openbare weg afgeschermd door een ruw bepleisterde massieve wand.

Architect: ART & BUILD
M. Thill, P. Lallemand,
P. Van Halteren, I. Zielonka

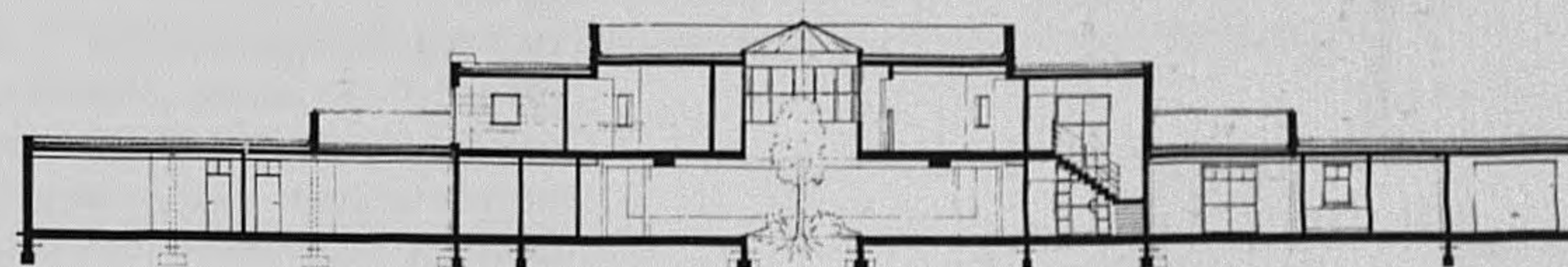
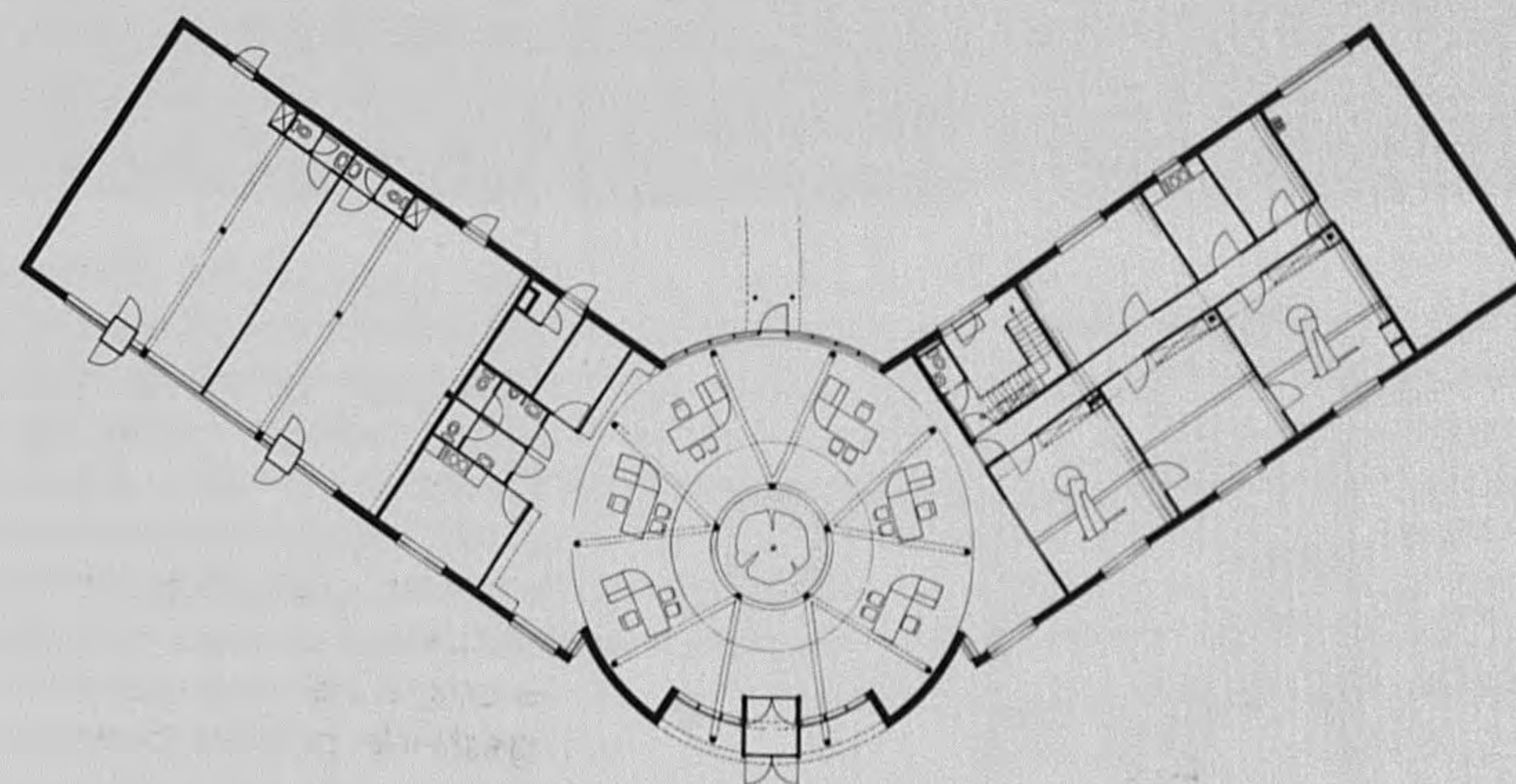
Ontwerp: 1988

Bouwjaar: 1989

Bouwheer: Guy Willems

Adres: Grotestraat 205, Wijer

Kantoren met appartement Prima-Tours

Een reisbureau met bijhorende kantoren en appartementen op de hoek van de Kempische Steenweg en de Walenstraat. De straathoek wordt gearticuleerd met een cilinder die als het ware een scharnier vormt tussen de twee stedelijke richtingen, richtingen die beklemtoond worden door de wit-rode speklagen van de zijvleugels. De cilinder bevat de ontvangstruimte die middenin voorzien is van een zenitaal verlichte binnentuin.

Architect: Groep Delta

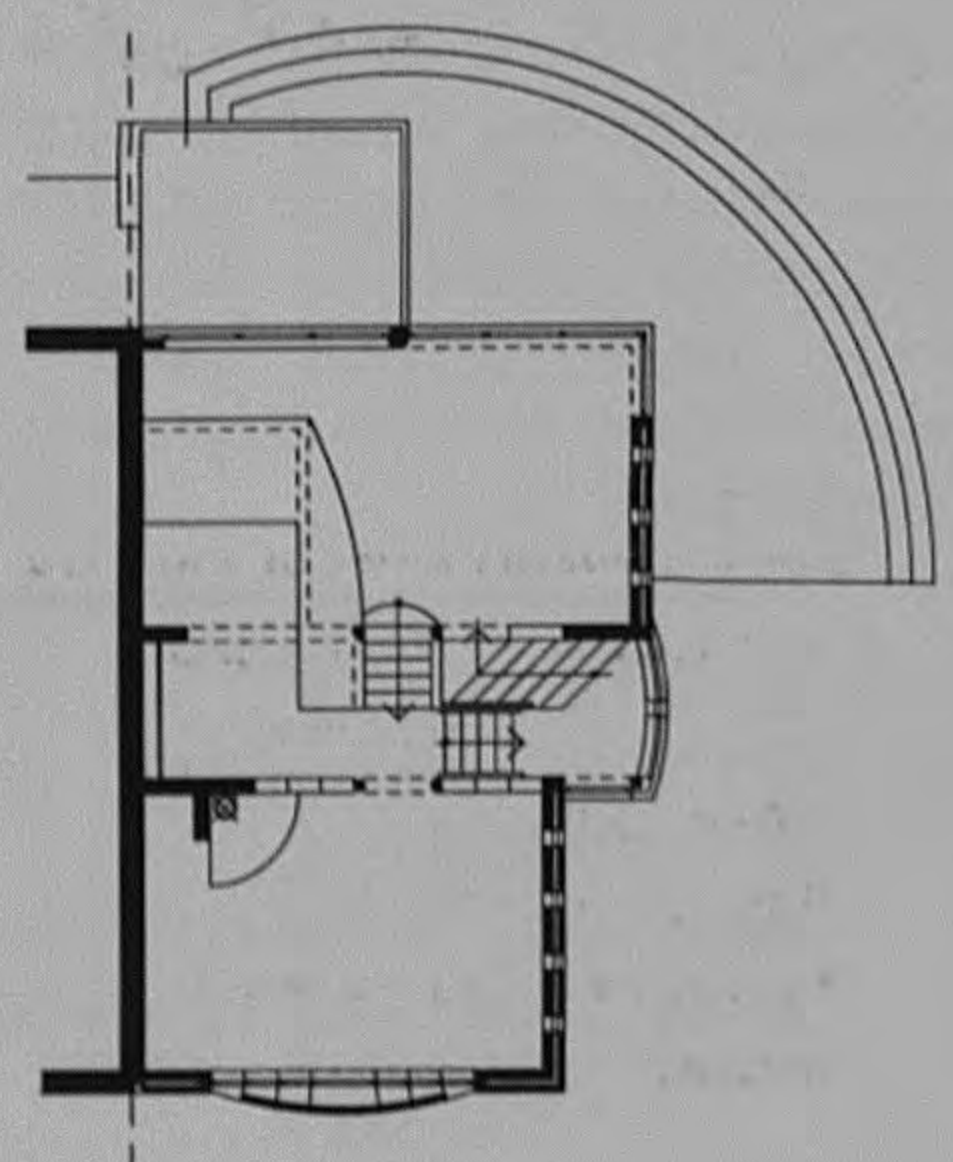
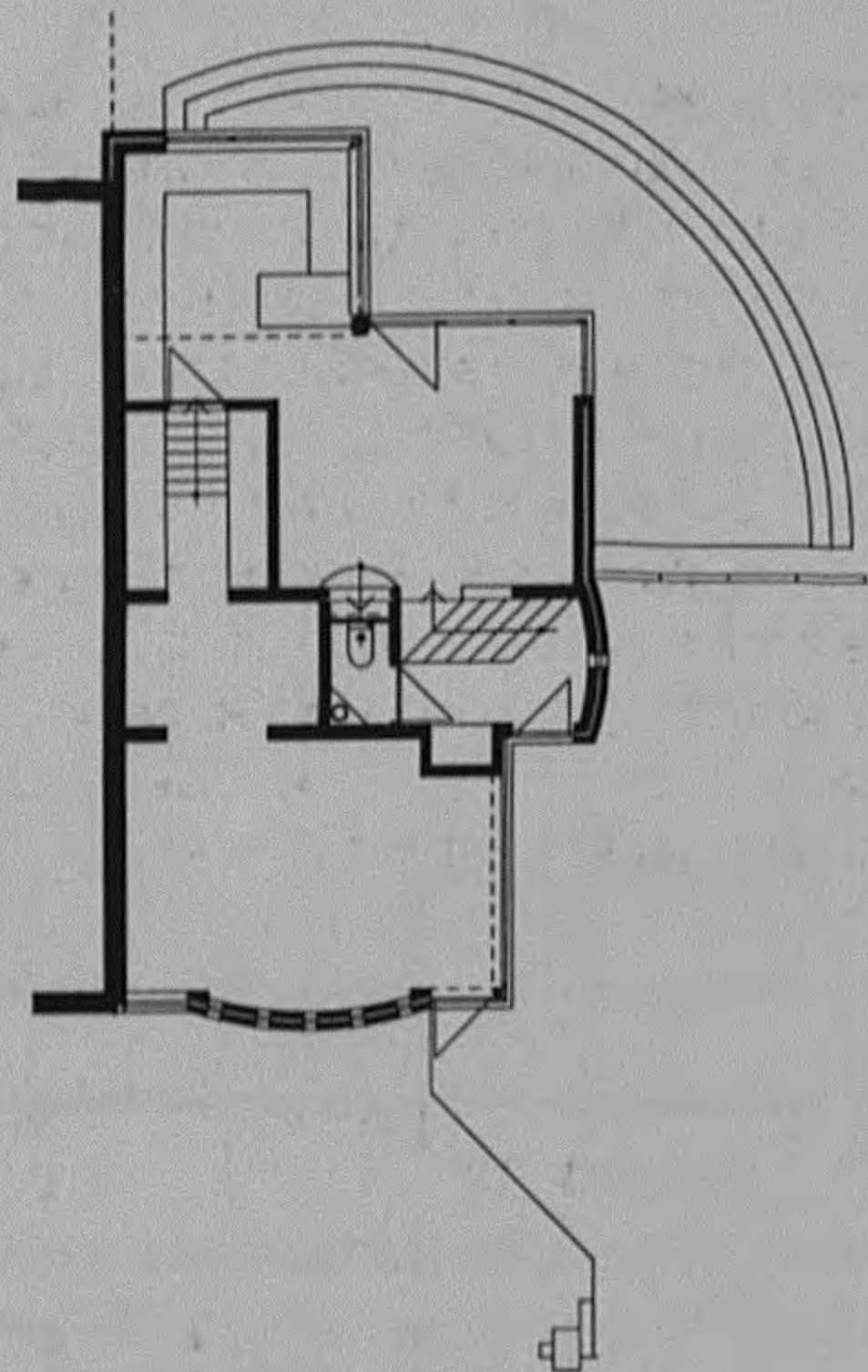
Ontwerp: 1988

Bouwjaar: 1989

Bouwheer: Prima-Tours - Vanderstraeten

Adres: Kempische Steenweg 345
Hasselt

Woning Stockx-Daenen

Een compacte, kernachtige vorm in een vormloze verkaveling voor open en halfopen bebouwing. De woning bestaat uit een eenvoudig bouwlichaam dat met een symmetrisch getrappt boograam op de straat uitziet. De zijgevel wordt gearticuleerd door een deels verglaasde verticale uitstulping die de trap bevat en tevens de ingang markeert. De aanwezigheid van de trap op deze ongewone plaats duidt op de originele structuur van het interieur. De plattegrond bestaat nauwelijks 70 vierkante meter, maar binnen dit bestek wist de architect een mutatie van het traditionele rijhuis-type te bewerkstelligen. De woonruimte die zich van voor- tot achtergevel uitstrekt verloopt over twee elkaar penetrerende splitlevelniveaus wier verbinding gearticuleerd wordt door de stalen portaalconstructie van de open trap.

Architect: Chris Stockx
Carla Servranckx
Erika Martens

Ontwerp: 1988

Bouwjaar: 1990

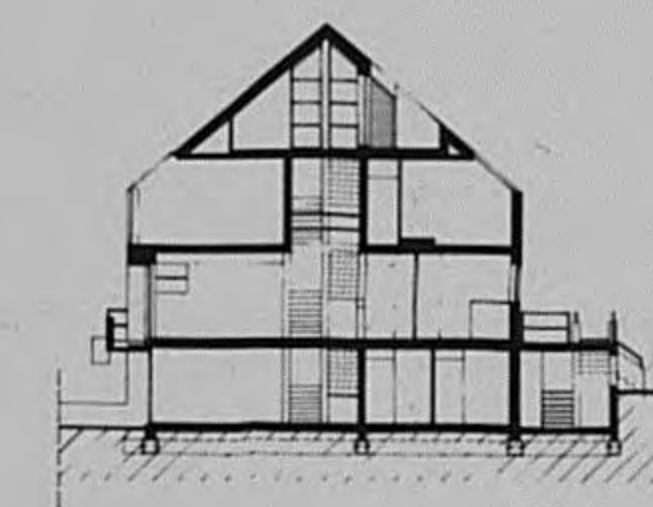
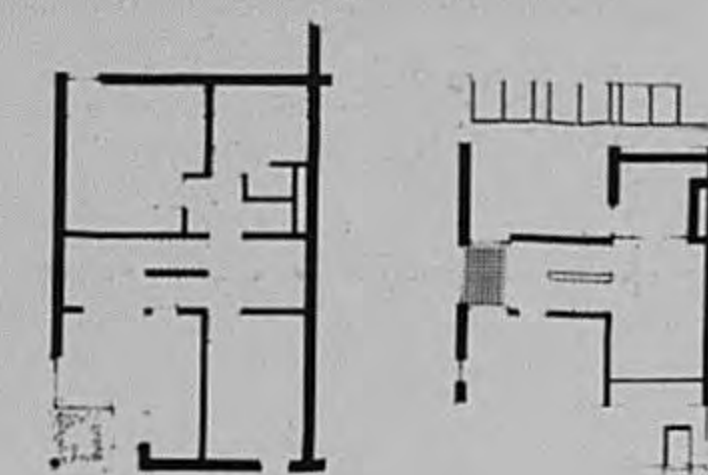
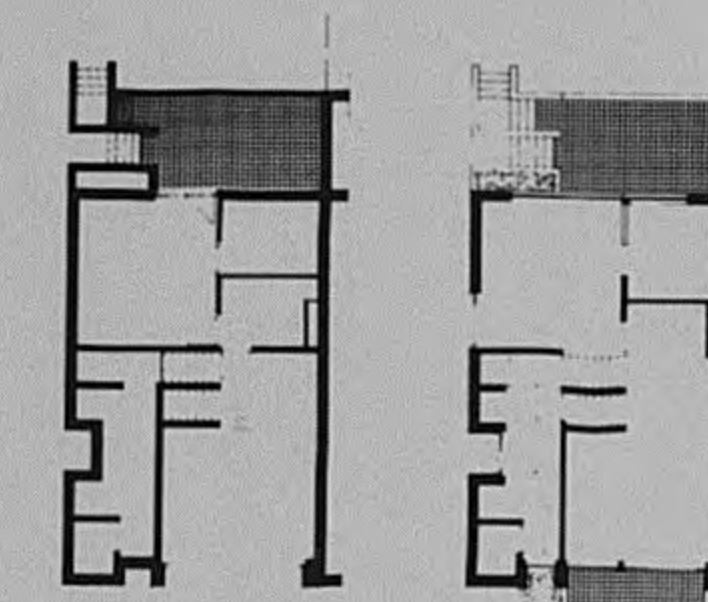
Bouwheer: Stockx-Daenen

Adres: Roermondlaan 3, Hasselt

Woning Six-Van den Eynde

Eigentijdse herwaardering van het traditionele rijhuis-type met zadeldak. Het nieuwe, nog wit te schilderen volume sluit naadloos aan bij de reeds bestaande rechterbuurwoning. De woonruimte ontwikkelt zich over een samenhang van split-levelniveaus, de open trap culmineert in de verglaasde nok. De inwendige structuur wordt buiten tot uitdrukking gebracht in de plastische uitsnijdingen van het bouwvolume: in het uitspringende balkon, de inspringende hoek en het opengeverkte trappenhuis.

Architect: Wolfs-Vanstreels

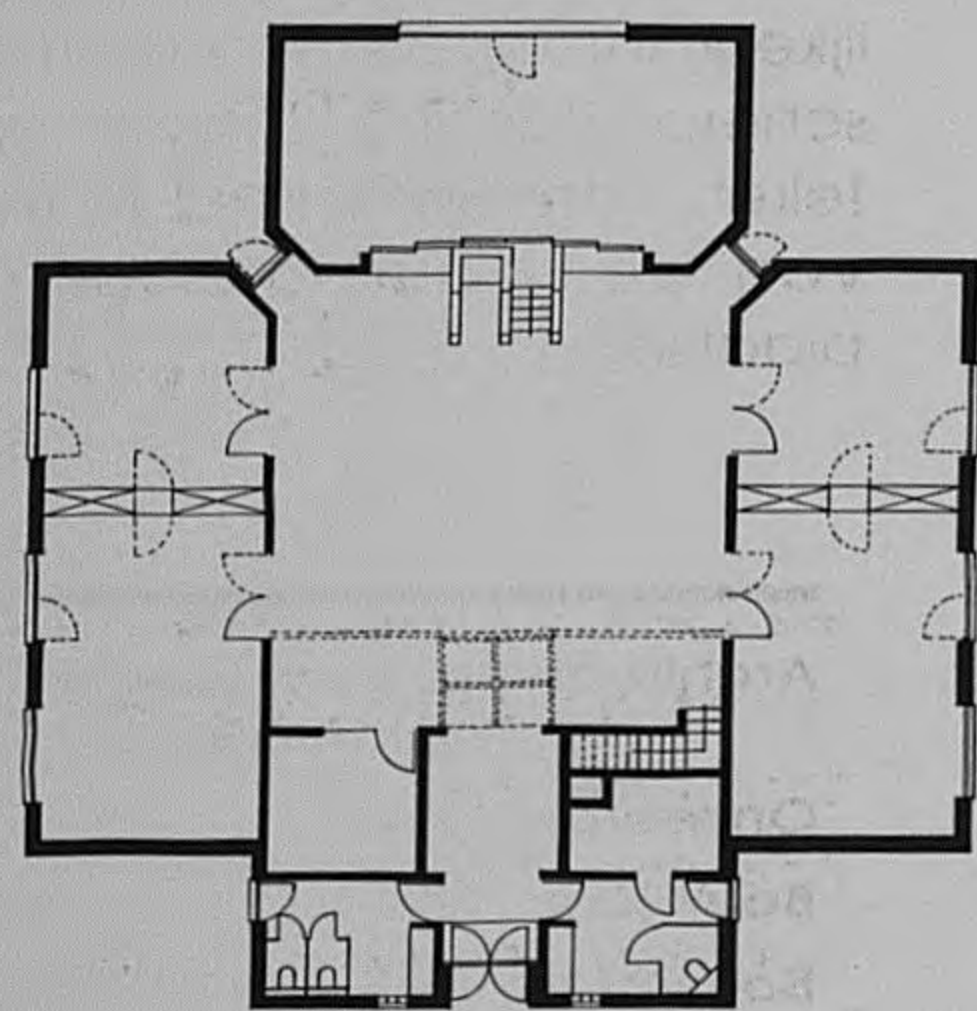
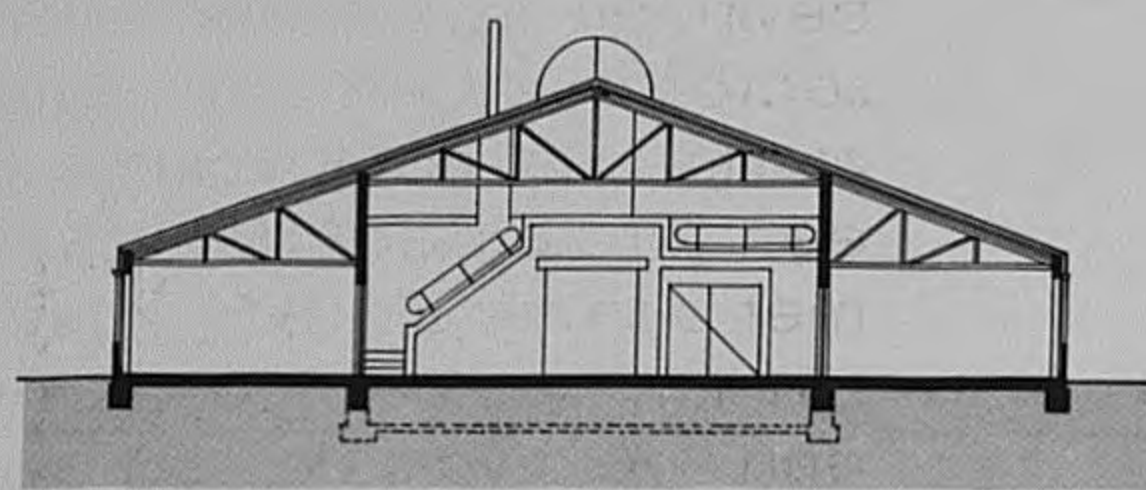
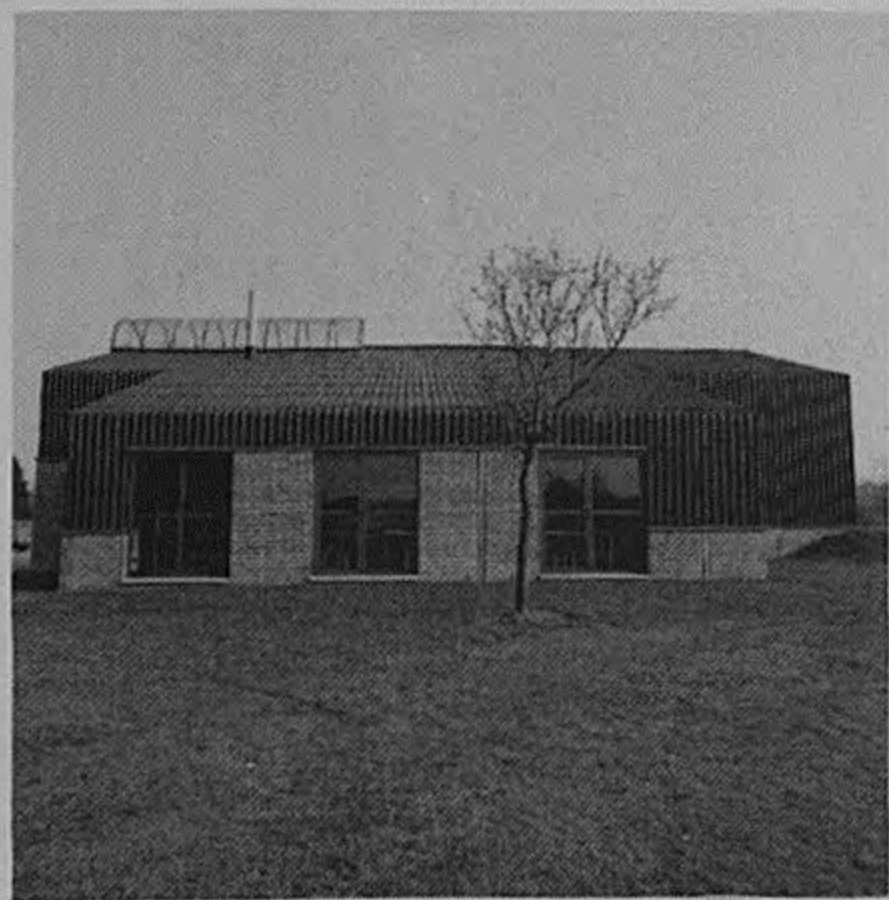
Ontwerp: 1988

Bouwjaar: 1989

Bouwheer: Six-Van den Eynde

Adres: A. Van Loonlaan 42, Hasselt

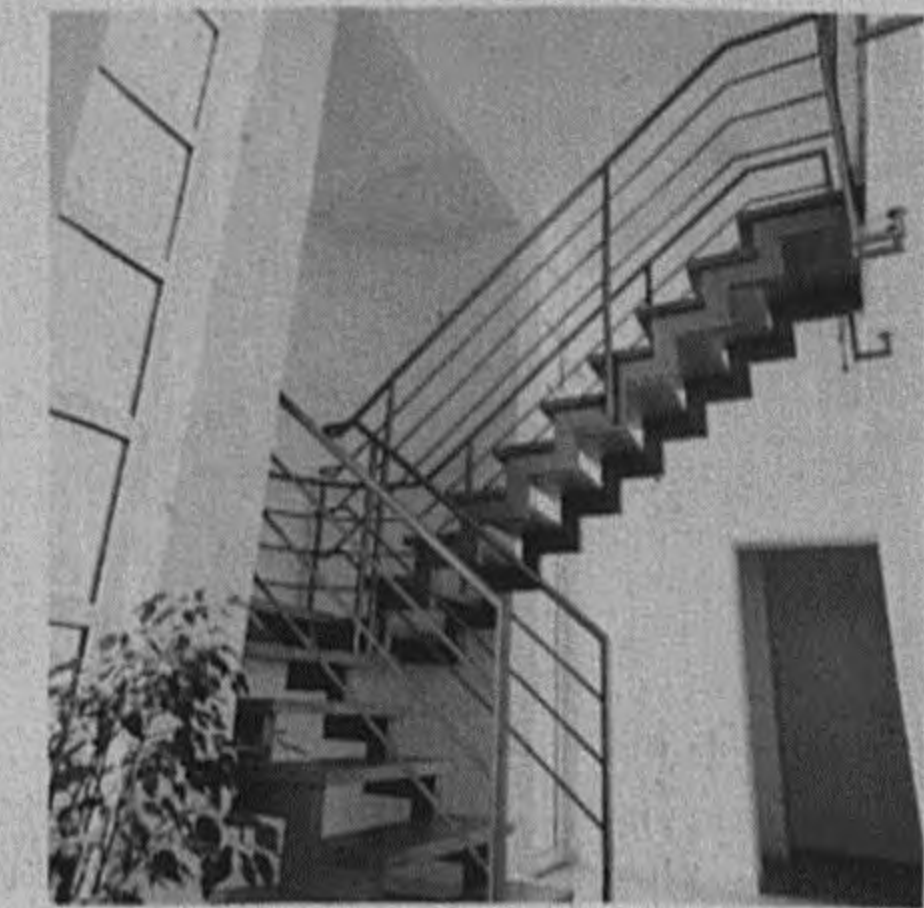
Jeugdcentrum Ten Hove

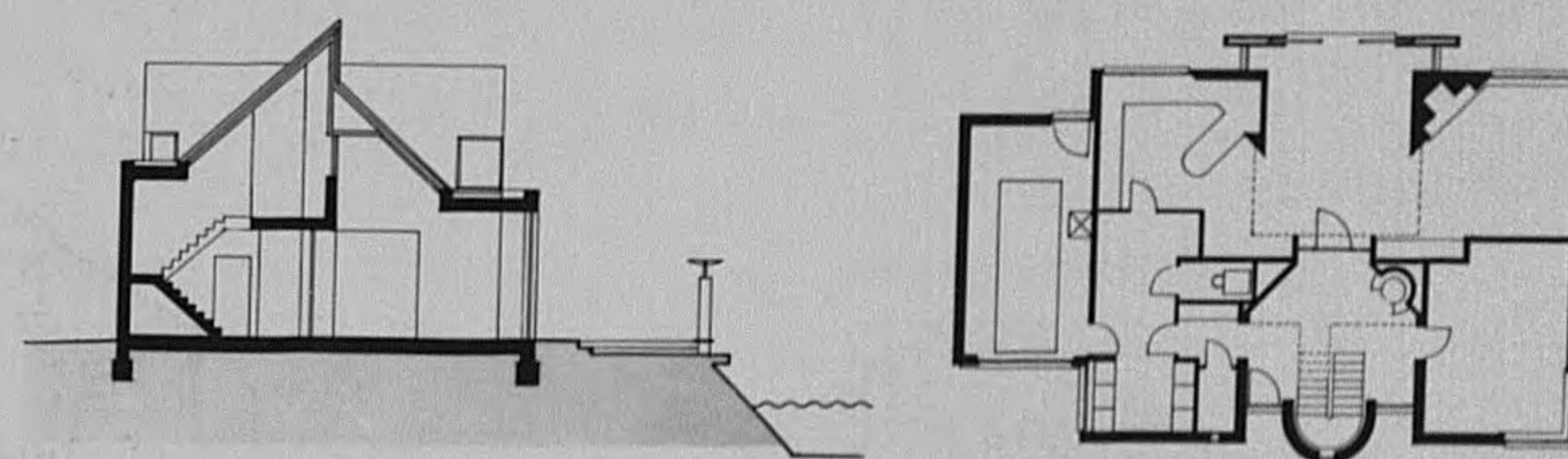
Een clubhuis voor de studerende jeugd opgericht als onderdeel van het Kermtse recreatiegebied en zodanig ingeplant dat het een pleintje vormt met de eerder gebouwde jeugdclub. Het gebouw is opgevat als een grote hal, omgeven door een zevental lokalen voor divers gebruik. Een van deze lokalen kan als podium worden gebruikt en ziet uit op het achteraan gelegen sportveld. De hal wordt overkapt met een roodgeschilderd stalen spant en omvat tevens een verdieping uitgerust met gezellige hoekjes.

Architect: Luc Vanmuyssen & Ingrid Mees
Ontwerp: 1988
Bouwjaar: 1990
Bouwheer: Stad Hasselt
Adres: Ten Hoven, Kermt

Woning Haesevoets

Een op een ondiep terrein en daardoor kort bij de straat ingeplante woning, die in deze situatie een enigszins monumentale, urbane gestalte aanneemt. Ze is gebaseerd op een symmetrische plattegrond waarvan de as, die in de voorgevel tot uitdrukking komt in de halve cilinder van de trap, achteraan op het zich zuidwaarts uitstrekke landschap gericht is. In de open woonruimte wordt de as beklemtoond door een in het centrum schuin oplopend plafond dat een zicht biedt op een verglaasde galerij tussen de slaapkamers op de verdieping. De Palladiaans geïnspireerde plattegrond wordt uitwendig vertaald in een pregnant symmetrisch bouwlichaam, opgebouwd uit drie gelijkvormige, met een lessenaarsdak bekroonde volumes: een centrale vleugel en dwars erop twee laterale vleugels die met karakteristieke hoekramen uitzien op de omgeving.

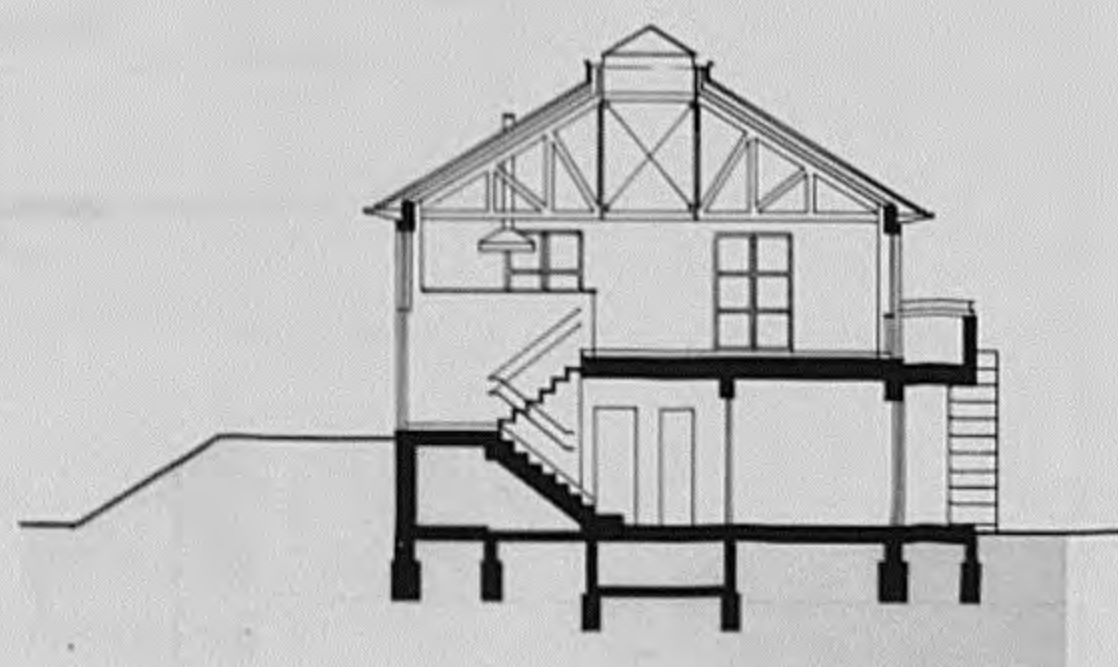
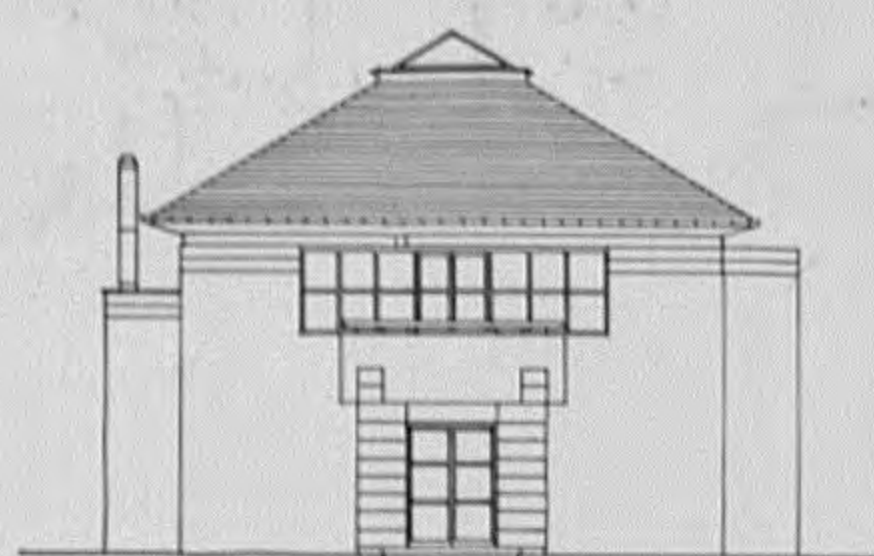

Architect: Luc Vanmuyssen & Ingrid Mees
Ontwerp: 1988
Bouwjaar: 1989-90
Bouwheer: Ann Haesevoets
Adres: Hasseltsedreef 270 Stevoort

Woning Staelens-Mees

Een massief aandoend bouwwerk in een boomrijke verkaveling, een soort burcht op basis van een zuiver vierkant grondplan. De axiale ingang, die zich tussen de slaapkamers op de begane grond bevindt, leidt naar een achteraan gelegen trap die toegang geeft tot de op de verdieping gelegen woonruimte: een ruimte die de gehele oppervlakte van de plattegrond (9 x 9 m) beslaat. Deze verrassend grote ruimte, die overspannen wordt door een metalen ruimtevakwerk, heeft, in tegenstelling tot de gesloten indruk die het bouwvolume buitenwaarts wekt, een uitgesproken open karakter. In feite zijn enkel haar hoeken massief en ziet ze aan haar vier zijden uit op de omgeving. Het interieur wordt verlevendigd door het licht van de centrale koepel en de in wolkjes aangebrachte kleuren: overwegend blauw met enkele witte wolken op de wanden van de piramidale kap, oranje op de wanden. Deze decoratie is het werk van de firma Creneau.

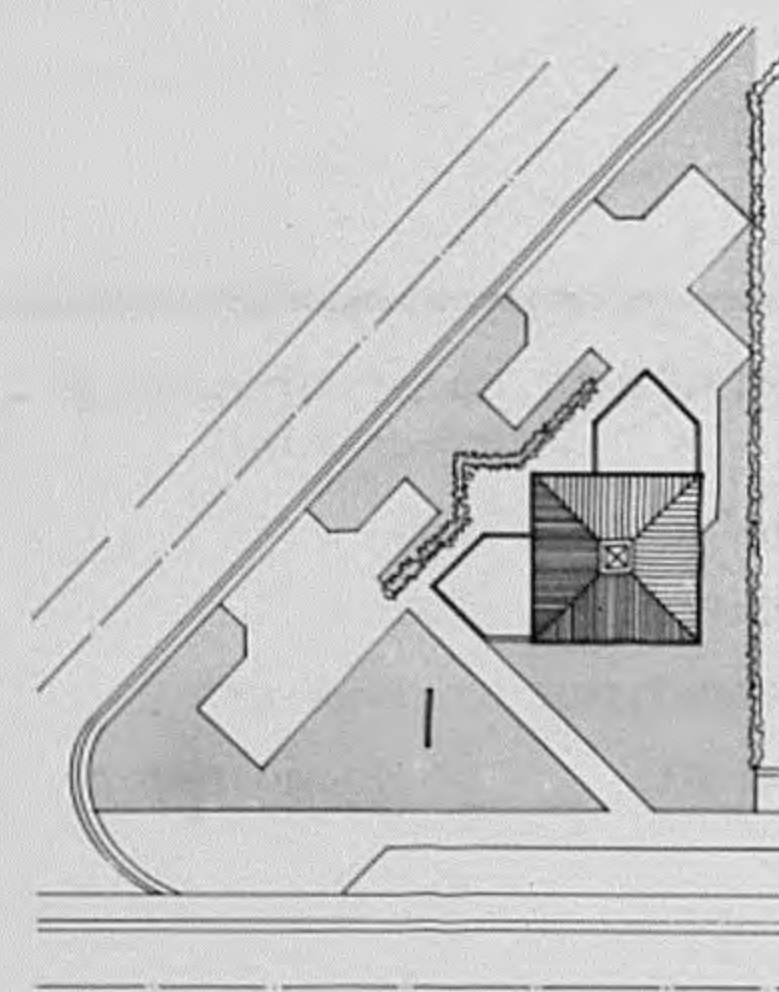
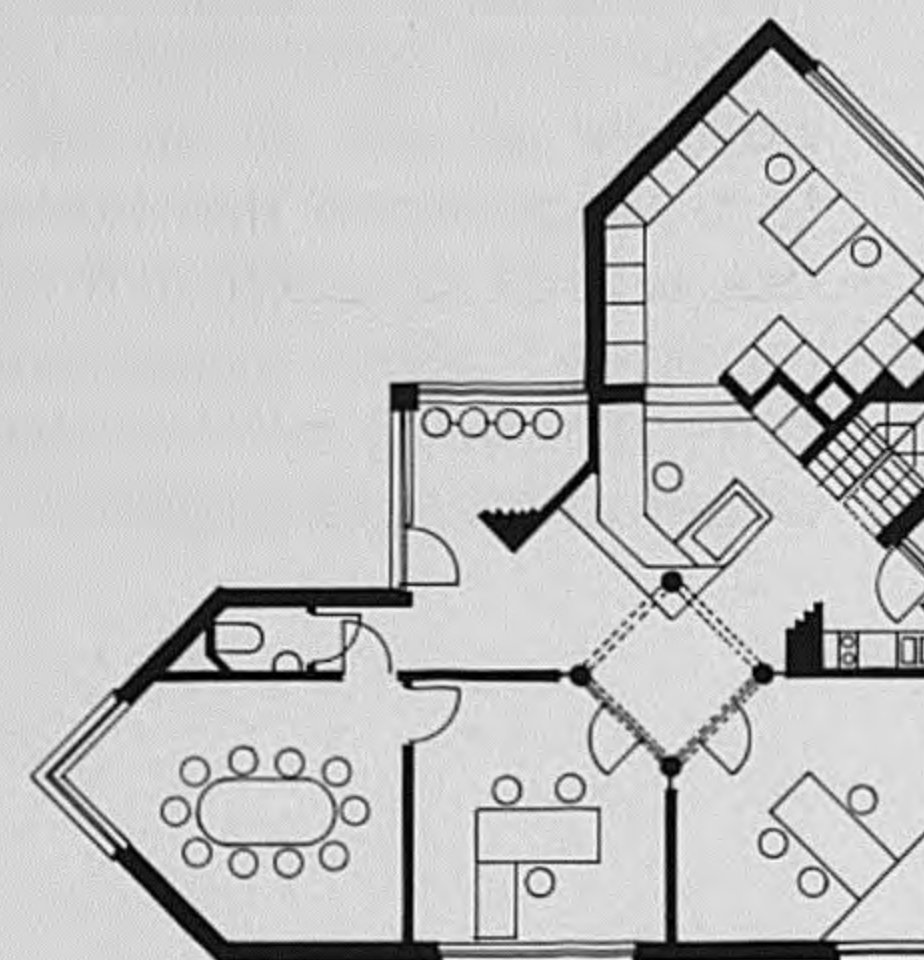

Architect: Luc Vanmuysen &
Ingrid Mees
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1989-90
Bouwheer: Staelens-Mees
Adres: Sterrebos 52, Stevoort

Advocatenpraktijk

De bouwgrond was een driehoekig perceel gelegen binnen de scherpe hoek van de Diestersteenweg en de Heerstraat, maar deze beperking prikkelde de architect tot een origineel project dat de straathoek articuleert en de beschikbare plaats maximaal benut: een vierkant hoofdvolume met twee puntvormige zijvleugels. Het onthaal bevindt zich in de uitstekende hoek van het hoofdvolume dat op de begane grond twee individuele kantoren en op de verdieping een open werkruimte met bibliotheek omvat. In de zijvleugels bevinden zich respectievelijk het secretariaat en een vergaderzaaltje. Het hoofdvolume draagt een piramidale dak bekleed met een verglaasde koepel die zijn licht via een centrale vide - een overdwars vierkant gearticuleerd door een stalen portaalconstructie - tot op de begane grond werpt. Uitgevoerd in witte betonstenen, verschijnt dit huiselijke kantoor als een eenvoudig, scherp afgelijnd volume; als een teken van helderheid te midden van de suburbane gemeenschappen.

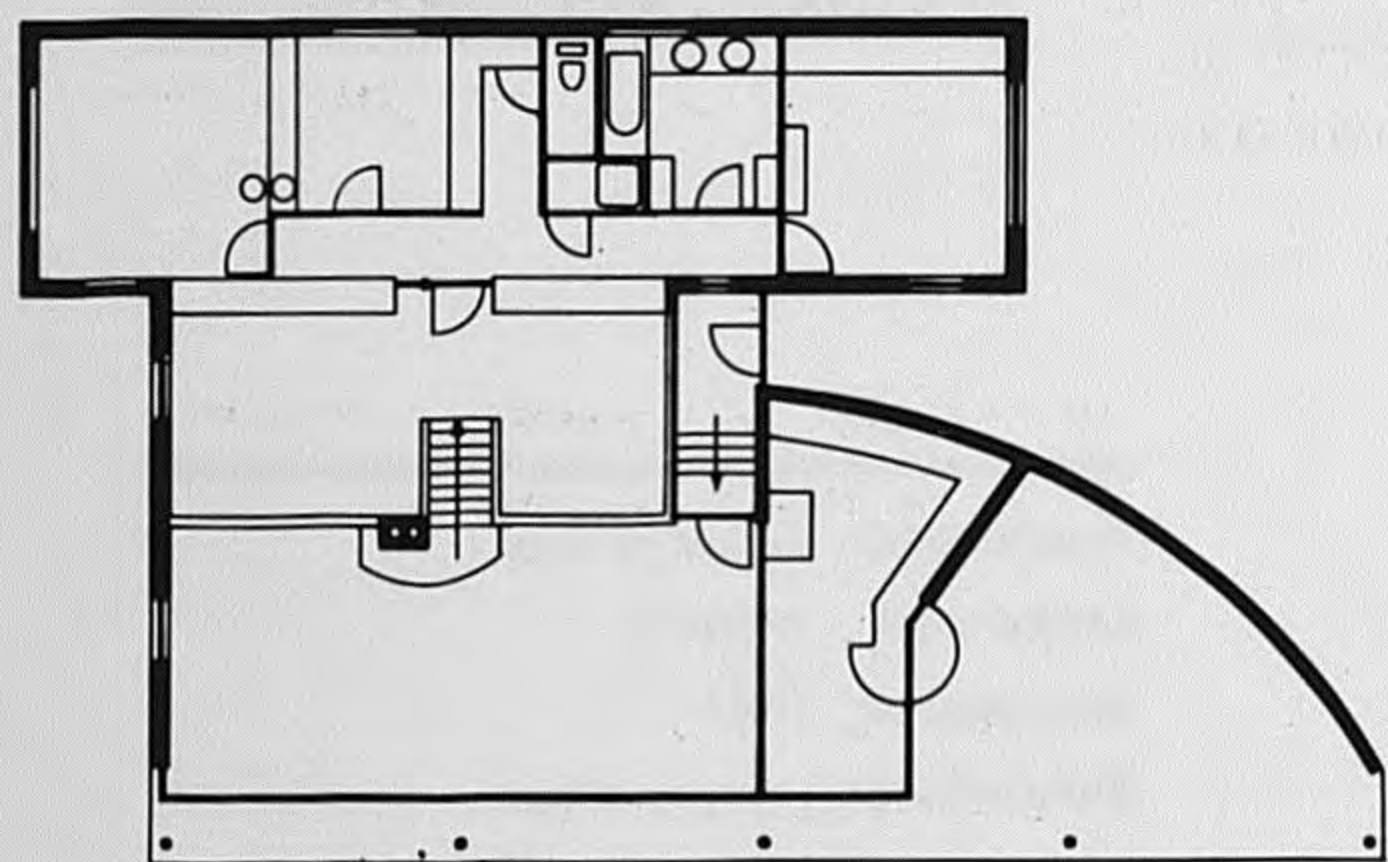
Architect: Luc Vanmuysen &
Ingrid Mees
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1990
Bouwheer: Vanmuysen-Weyens-
Haesevoets
Adres: Diestersteenweg 146
Kermt

Woning Beulen nv.

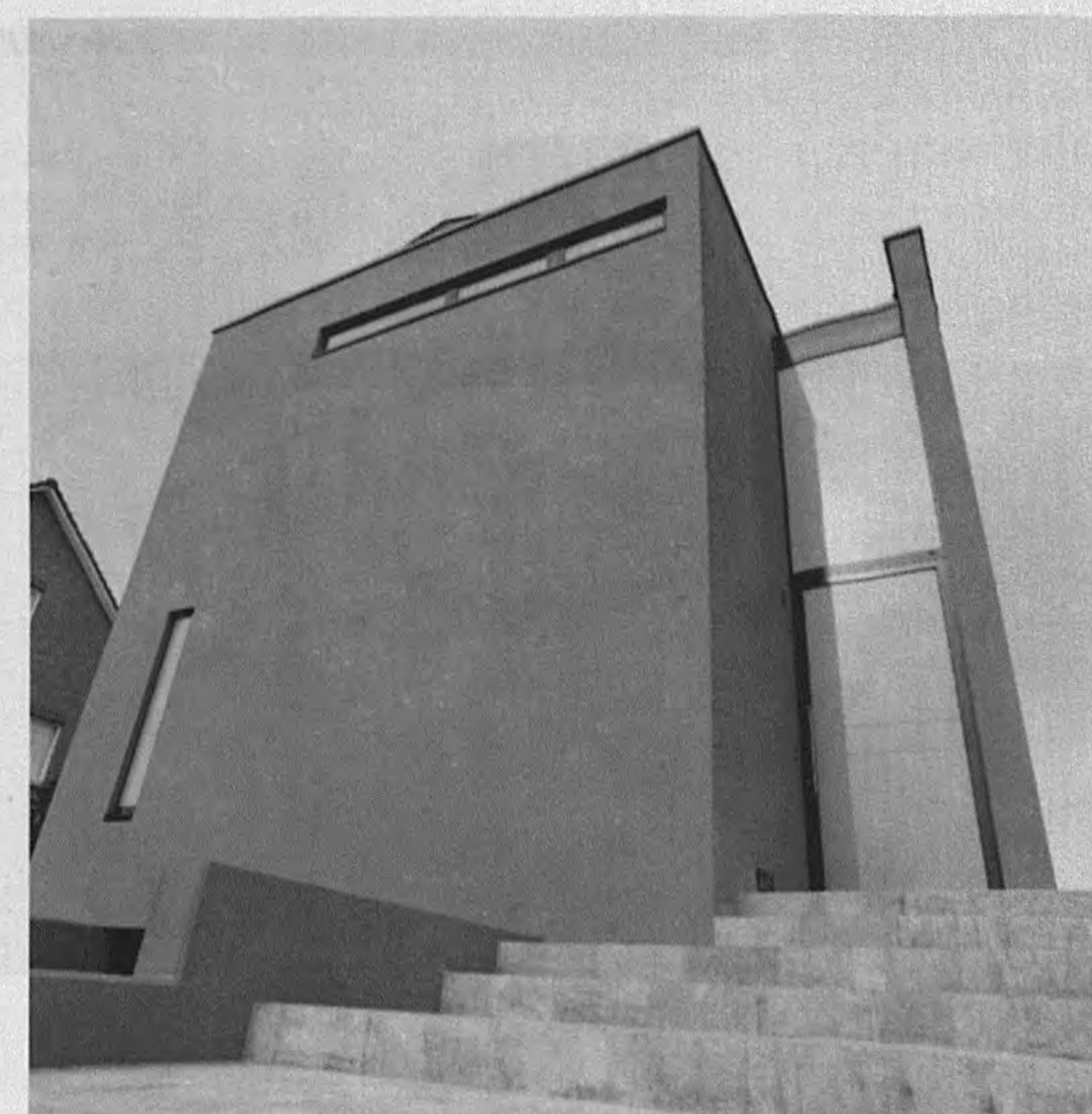

Woning bij het houtbedrijf Beulen, op het industrieterrein aan de Herckenrodesingel. Verborgen tussen de industriële loodsen, wekt dit geheel in hout uitgevoerde bouwwerk van op afstand de indruk zelf slechts een loods te zijn, maar onder deze verhulling gaat er een fraaie woning schuil. Het gebouw bestaat uit een schakeling van twee verschillende volumes: een gesloten, balkvormig volume, dat een buffer vormt voor de noorderwind en het lawaai van de ring; en een 'zacht' volume dat zich zuidwaarts en met een mild gebaar opent naar de privé-tuin en tevens uitziet op de zich uitbreidende stad. Het buffer-volume bevat onderaan dienstruimtes en op de eerste verdieping de slaapkamers. De woonruimte is een split-levelruimte waarvan de verdieping toegang geeft tot de nachthal.

Architect: Patrick Blockx
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1991-92
Bouwheer: Beulen nv.
Adres: Herckenrodesingel 85 Hasselt

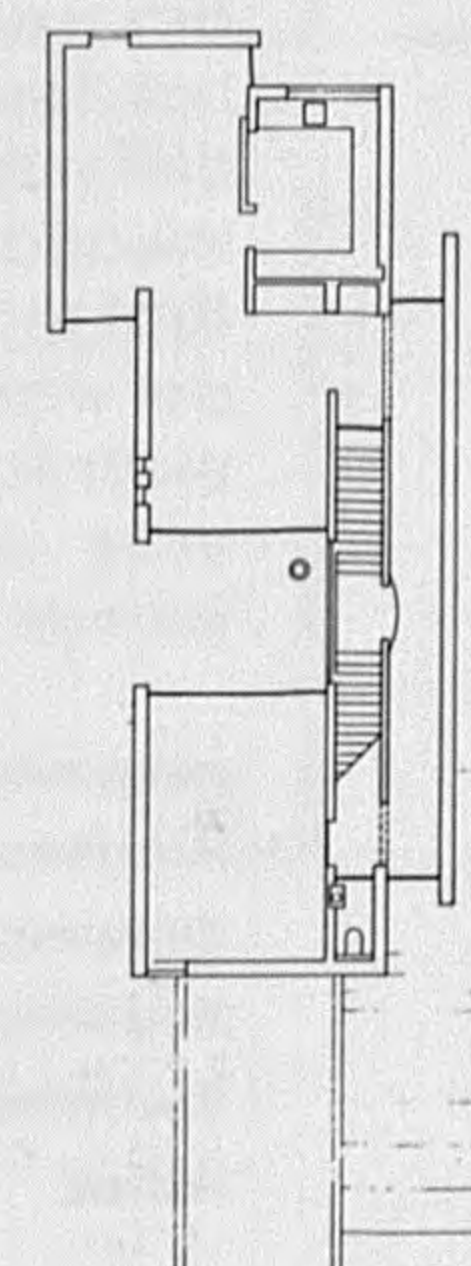
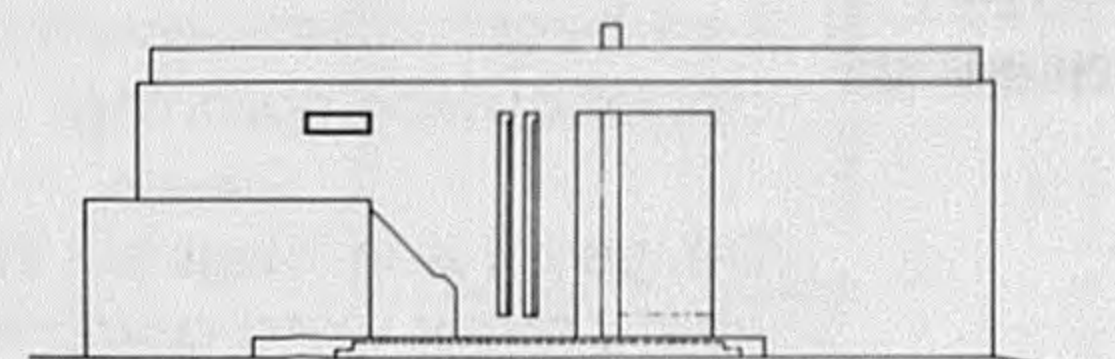

Woning Coenen-Verjans

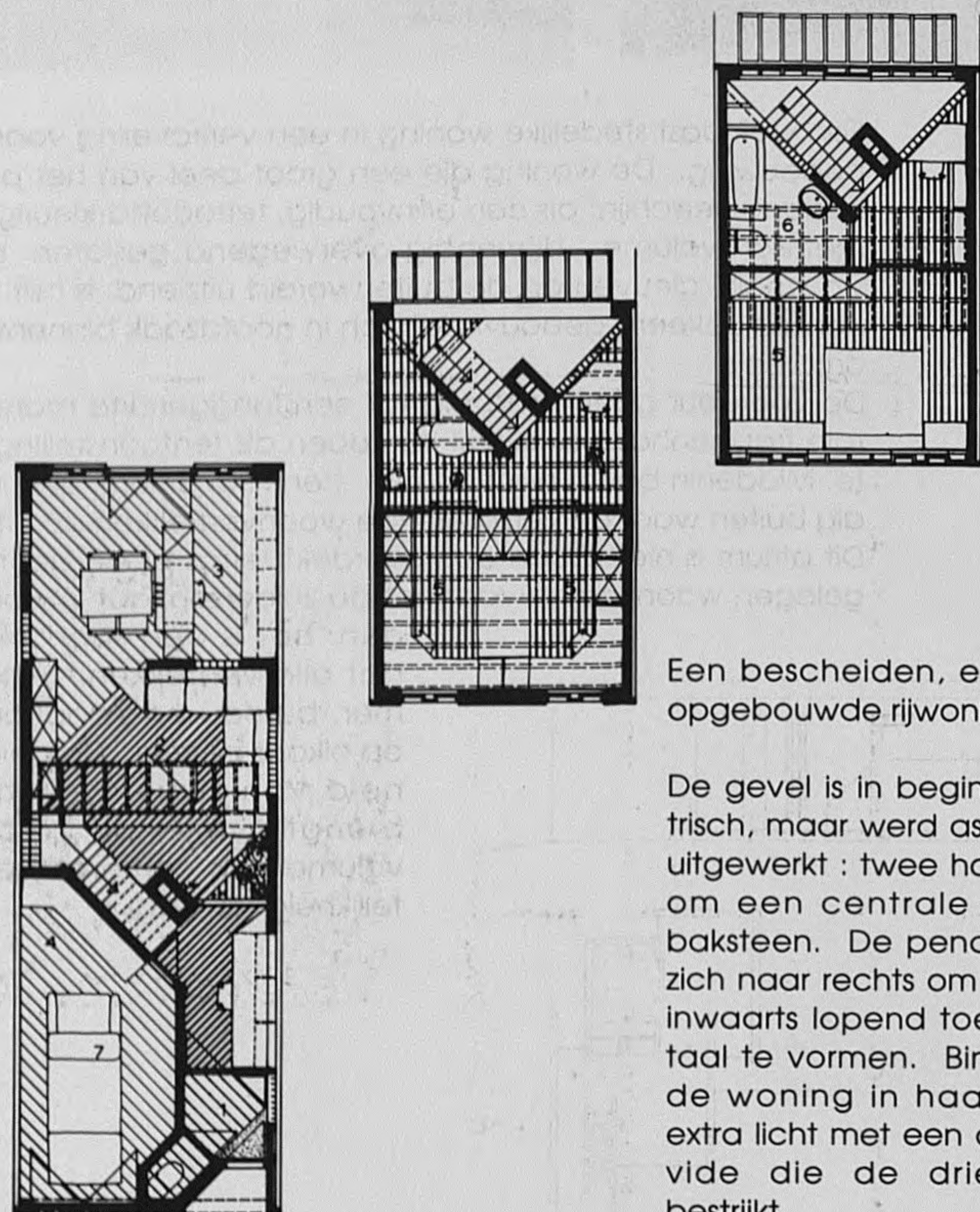
Een welhaast stedelijke woning in een verkaveling voor open bebouwing. De woning die een groot deel van het perceel beslaat, verschijnt als een eenvoudig, terracotta-kleurig, geometrisch volume. Uitwendig overwegend gesloten, slechts via smalle gleuven op de buitenwereld uitzierend, is het een in zichzelf gekeerd gebouw dat zich in hoofdzaak binnenwaarts ontplooit.

De voordeur geeft toegang tot een langgerekte monumentale trappenhall die dienst kan doen als tentoonstellingsruimte. Middenin bevat het huis een centraal atrium, een inwendig buiten waar de verschillende woonvertrekken op uitzien. Dit atrium is niet alleen een overdekt terras bij de achteraan gelegen woonkamer waar het de zuiderzon laat in doordringen, het is een soort pleintje dat alle vertrekken - woonkamer, bureau en slaapkamers - op elkaar betreft. De gelaagdheid van binnen en buiten brengt binnen dit introverte volume een opmerkelijke ruimtelijkheid teweeg.

Architect: Alfredo De Gregorio & partners
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Coenen-Verjans
Adres: Herkerstraat 9, Hasselt

Woning Dewit-Drees

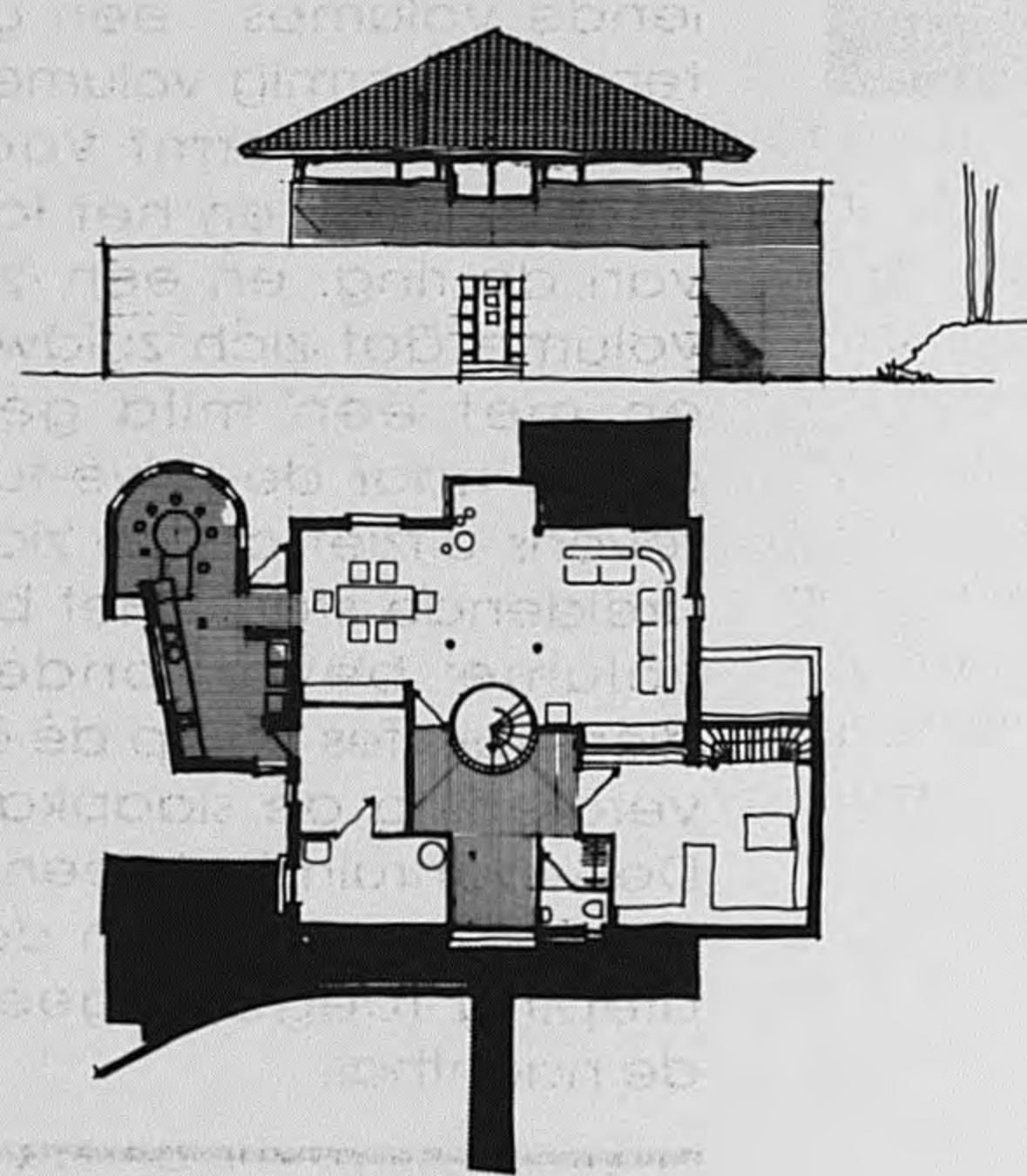
Een bescheiden, evenwichtig opgebouwde rijwoning.

De gevel is in beginsel symmetrisch, maar werd asymmetrisch uitgewerkt: twee houten puien om een centrale penant in baksteen. De penant 'vertakt' zich naar rechts om een schuin inwaarts lopend toegangsportaal te vormen. Binnen vangt de woning in haar centrum extra licht met een driehoekige vide die de drie niveaus bestrijkt.

Architect: Winny Fransen
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1990
Bouwheer: Dewit-Drees
Adres: Breestraat 38, Hasselt

Woning Langendries

Een woning gebaseerd op een in beginsel vierkante plattegrond, een eenvoudig bakstenen volume afgedekt met een 'zwevend' piramidaal dak. De symmetrie wordt echter stelselmatig doorbroken, zowel buiten als binnen. Aan de noordkant vertoont het huis een uitgroeisel dat de keuken en de ontbijthoek bevat terwijl aan de zuidkant het bouwvolume zich een eind voorbij de dakrand uitstrekt. De beslotenheid aan de straatzijde wordt versterkt door een parallel met de gevel opgetrokken vrijstaande muur die een carport afbakt en meteen het keukenvolume aan het gezicht onttrekt. De woonkamer bevat een asymmetrisch geplaatste vide die via een dubbelhoog raam een stuk zuiderzon binnentrekt.

Architect: Greet Nivelle
Ontwerp: 1989-90
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Langendries
Adres: Kleine Hellekensstraat 48a
Zonhoven

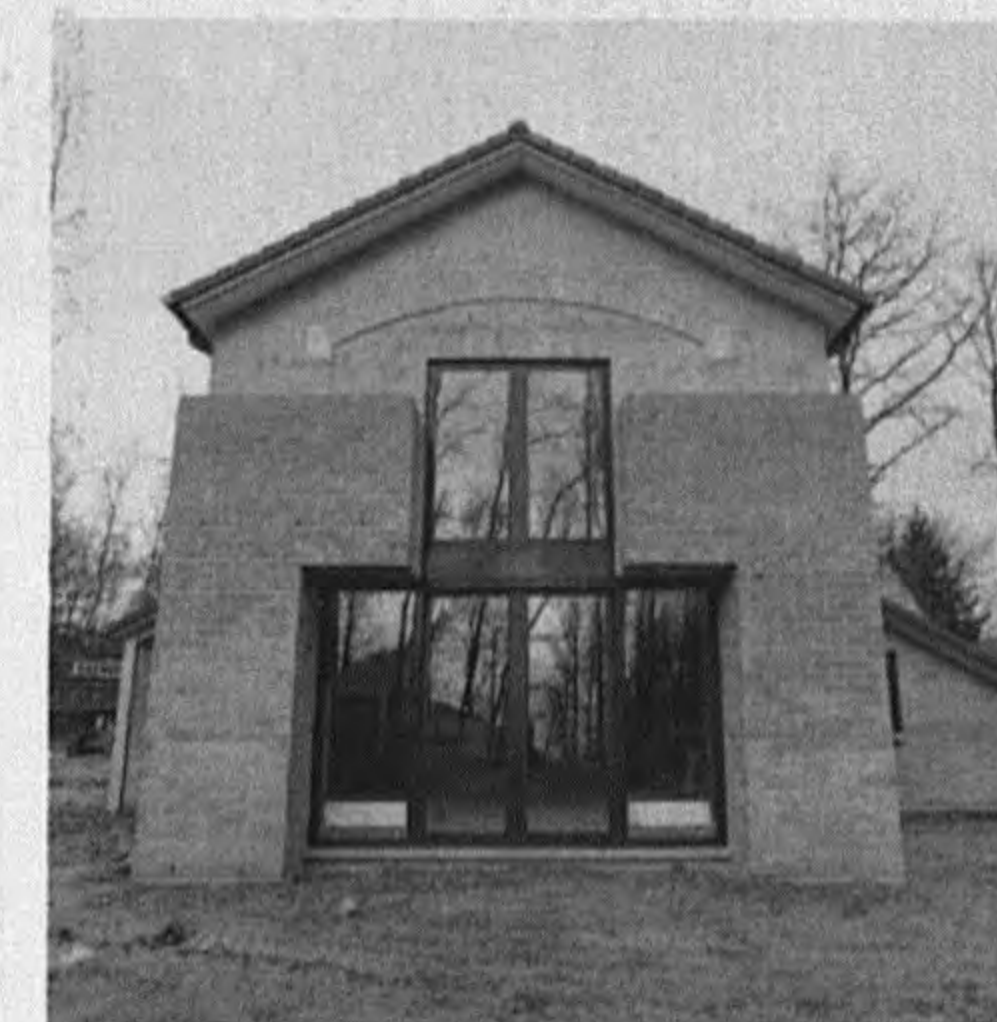
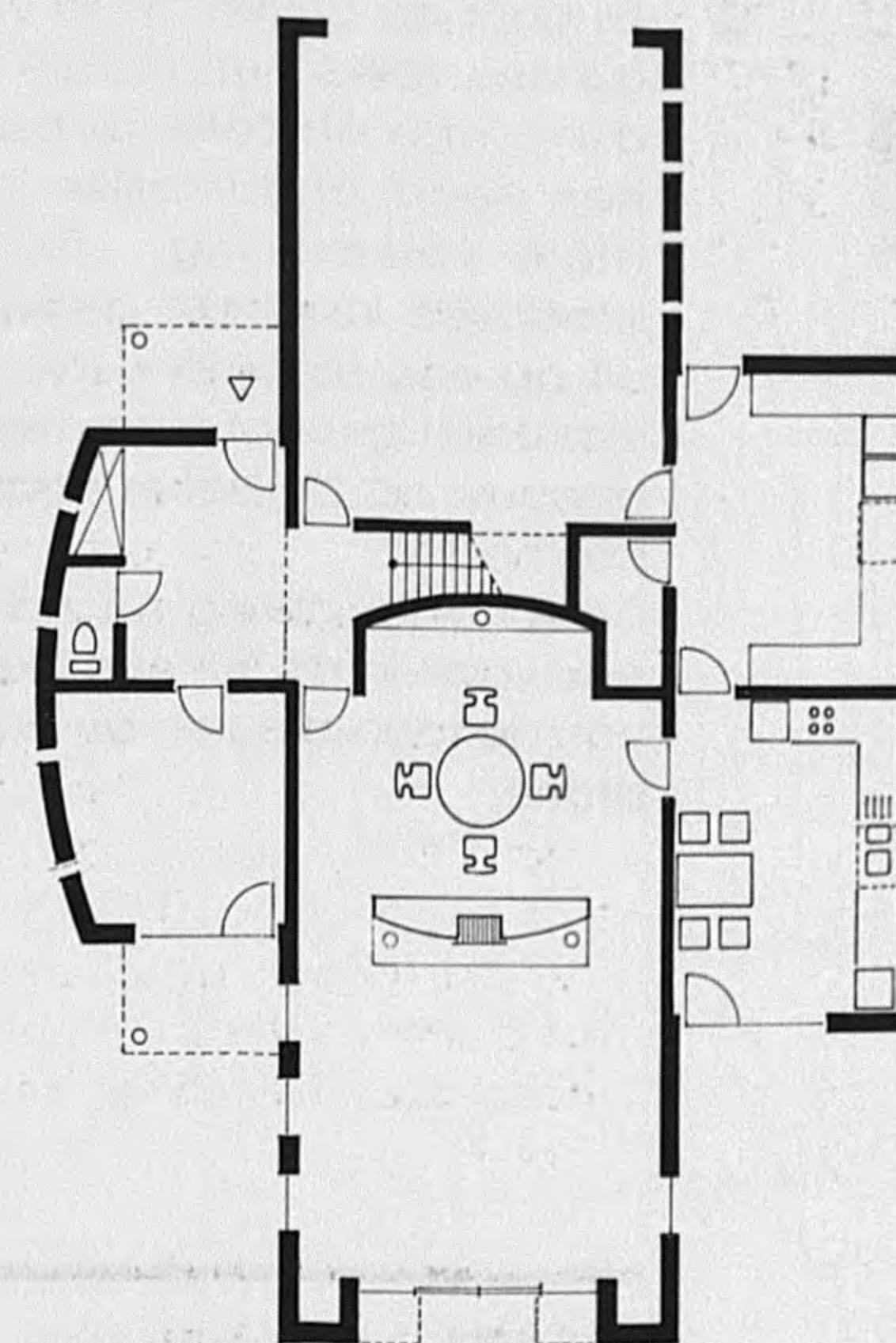
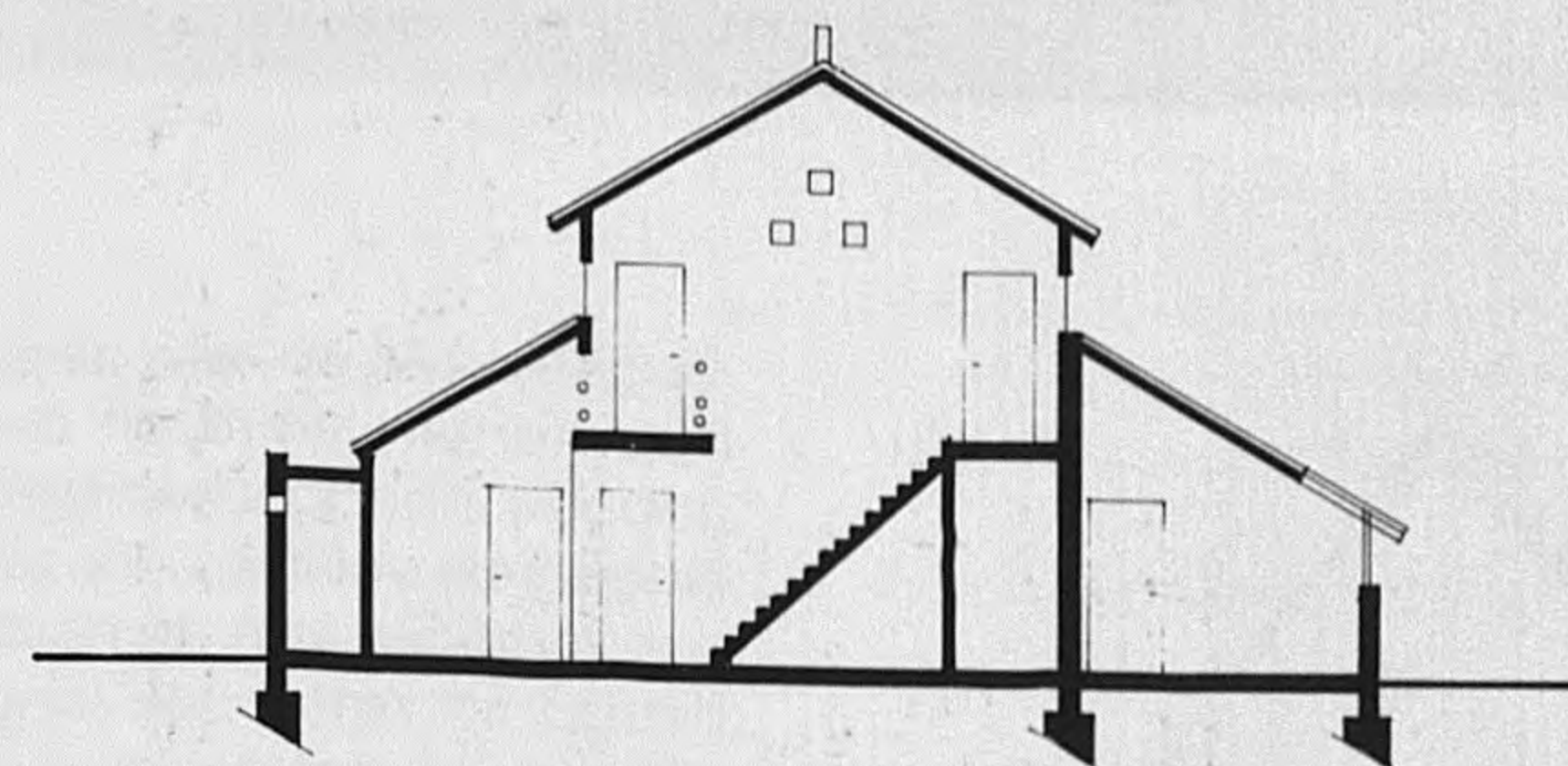
Woning Jaenen-Reyskens

Een woning op een grillig bouwterrein, gesitueerd tussen twee straten. Het project bestaat uit drie componenten die in de gegeven situatie een stuk privé-buitenruimte afbakenen: de eigenlijke woning, de carport en een lichtjes welvende muur tussen beide. De woning die gebaseerd is op een vierkante plattegrond en afgedekt met een piramidaal dak, geeft in haar vormgeving blijk van een post-moderne belangstelling voor de klassieke architectuur.

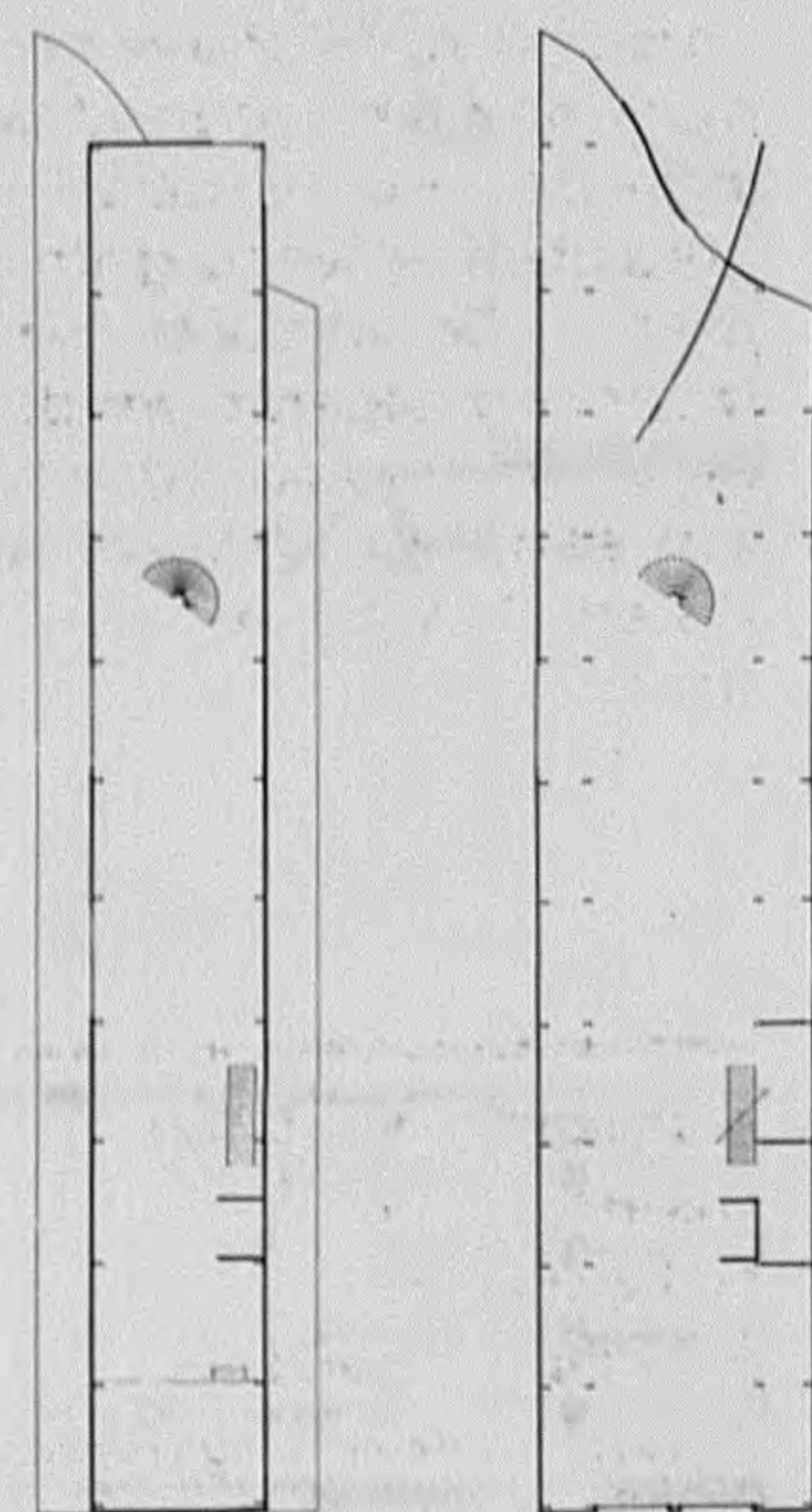
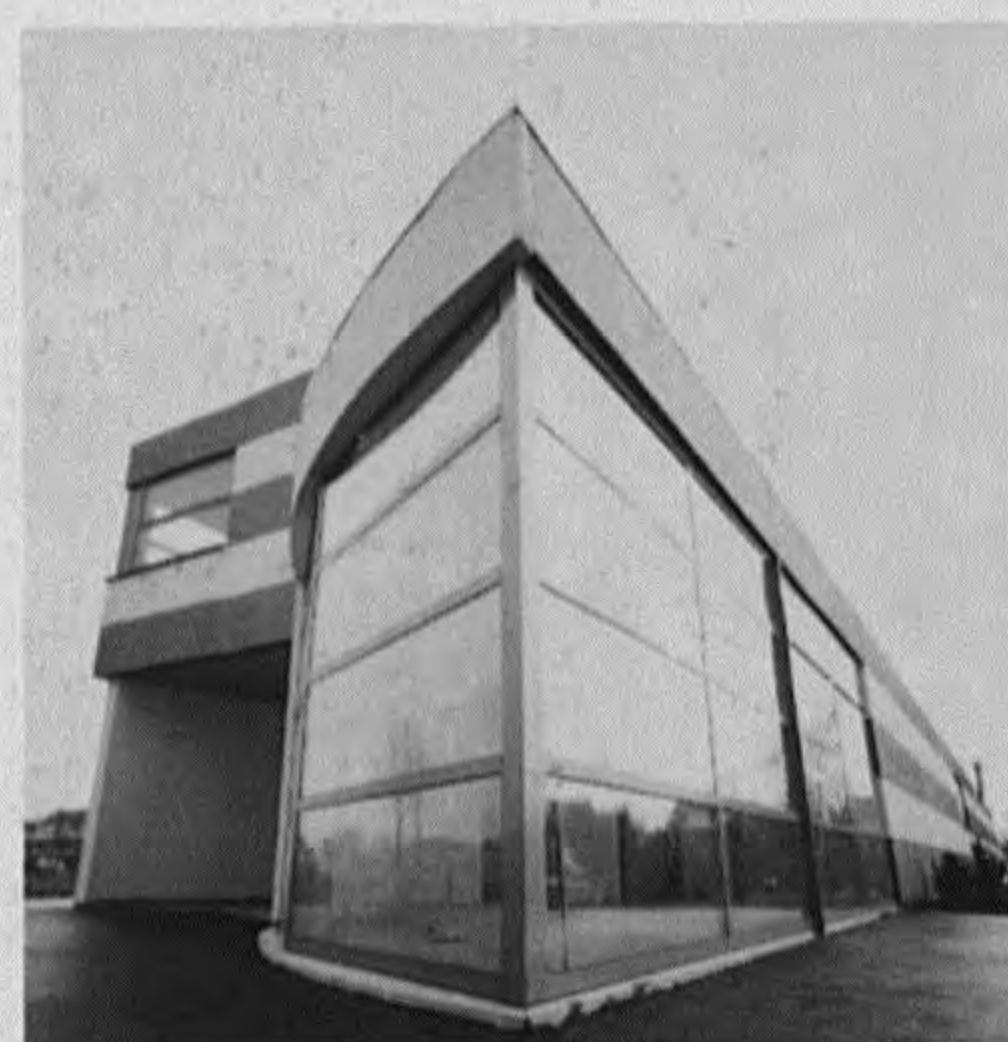
Ontwerper: Hugo Roux
Realisatie: Roux en Timmermans
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1990-92
Bouwheer: Jaenen-Reyskens
Adres: Turfstraat 109, Bokrijk

Woning Rummens- Dela Rue

Architect: J.P. Rummens
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1991-92
Bouwheer: Rummens-Dela Rue
Adres: Sterrebos 155, Stevoort

Kantoren met magazijn Kurve-Limburg

Opgetrokken op een diep, smal bouwterrein, werd dit bedrijfsgebouw noodgedwongen een langgerekt volume. De ontwerpers maakten van de nood een deugd en zetten de langwerpigheid van het gebouw kracht bij door de gevels op te vatten als een reeks horizontale banden: een duidelijk gebaar in een nogal onduidelijke industriële verkaveling. Aan de straatzijde loopt het gelijkvloers uit op een schuine curve, een expressief gebaar waarmee het gebouw de bezoeker naar binnen nodigt.

De schuine richting zet zich binnen voort in de speelse indeling van de toonzalen en de administratie.

Architect: Interieurgroep Vorm
Ward Moyson

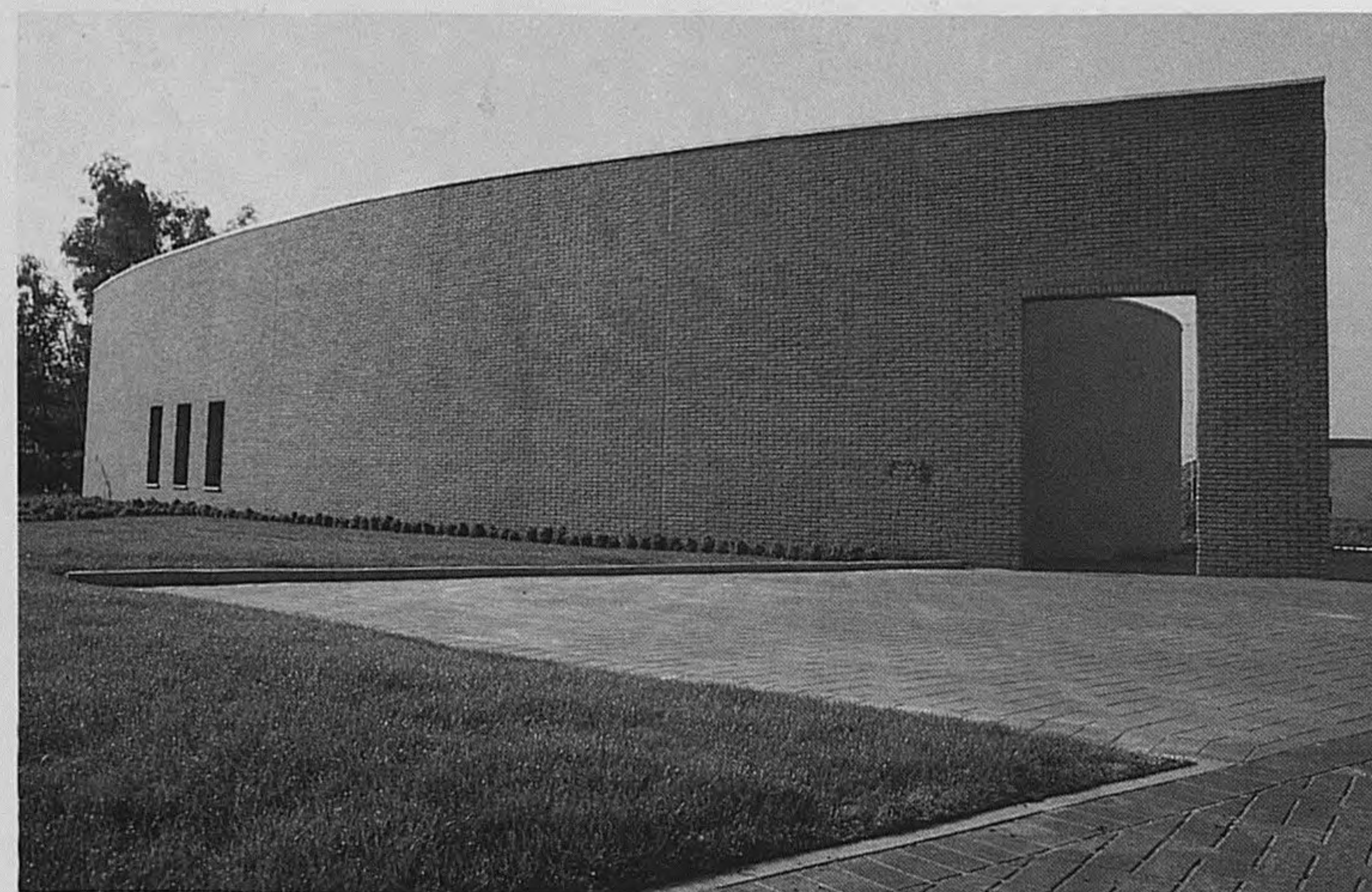
Ontwerp: 1990

Bouwjaar: 1991

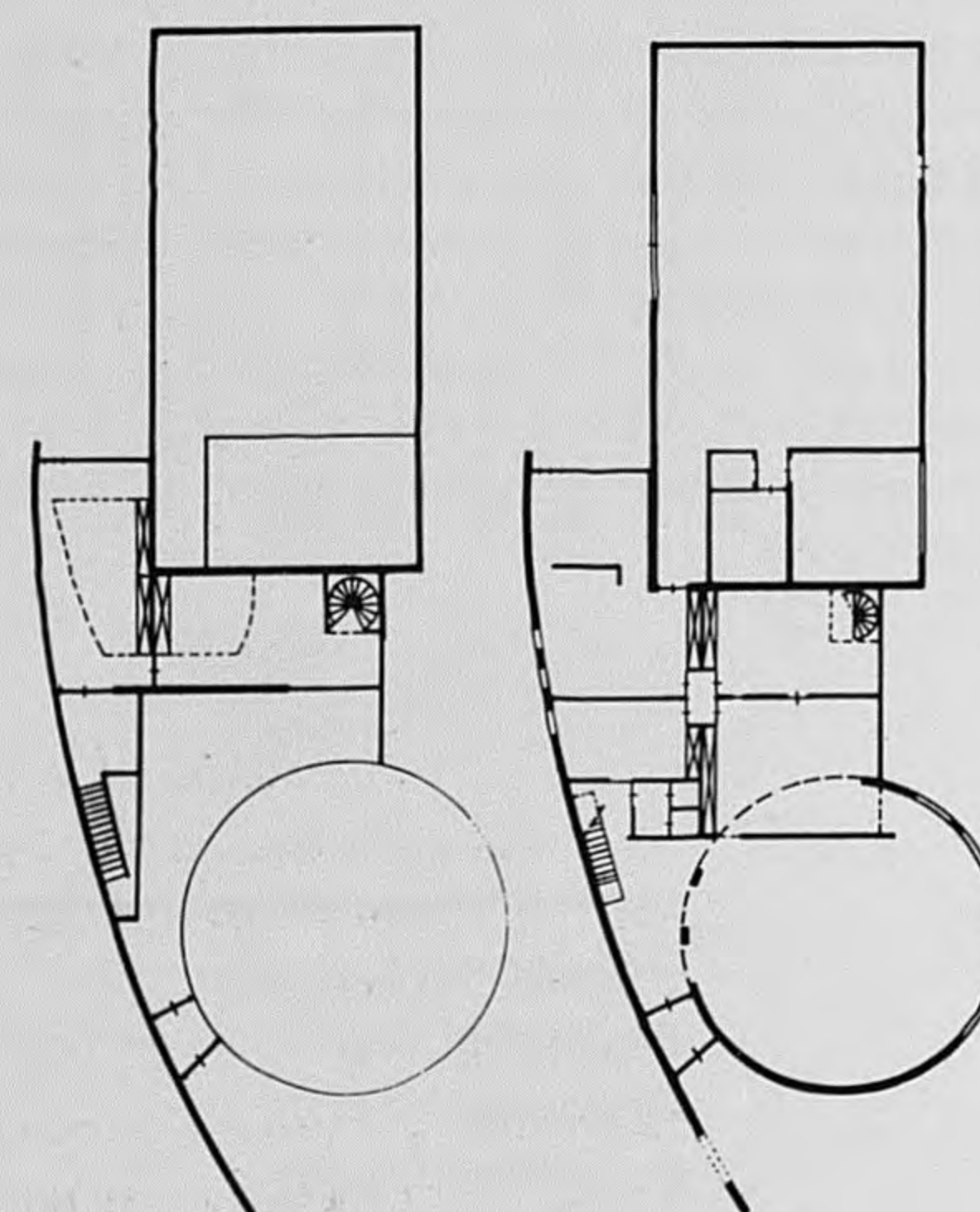
Bouwheer: Kurve-Limburg

Adres: Diepenbekerweg 10
Hasselt

Bedrijfsgebouw Bits en Bytes

De toonzaal van dit computerbedrijf bestaat uit een halfopen cilinder, de administratie uit een verglaasd prisma dat in de cilinder binnendringt met een 'zwevende' toonbank. Beide afdelingen worden omvat en van de openbare weg afgeschermd door een gebogen bakstenen wand, die de bezoeker tevens met een poort naar binnen nodigt. Het interieur wordt verlevendigd door de aanwending van verschillende soorten licht: het rechtstreekse licht van de toonzaal, de elektrische lichtpunten en het zenitale glijlicht van de traphal.

Architect: Mauro Poponcini &
Vittorio Simon, interieurontw.

Ontwerp: 1989

Bouwjaar: 1990

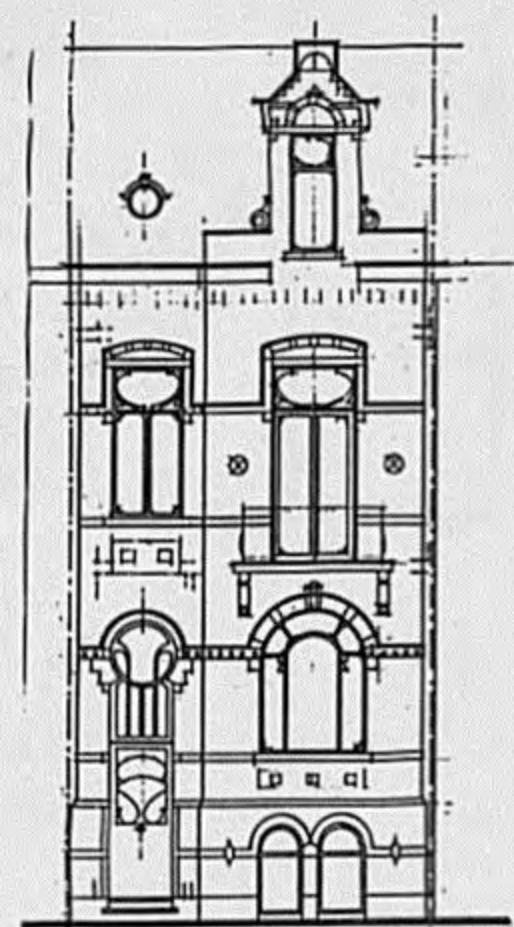
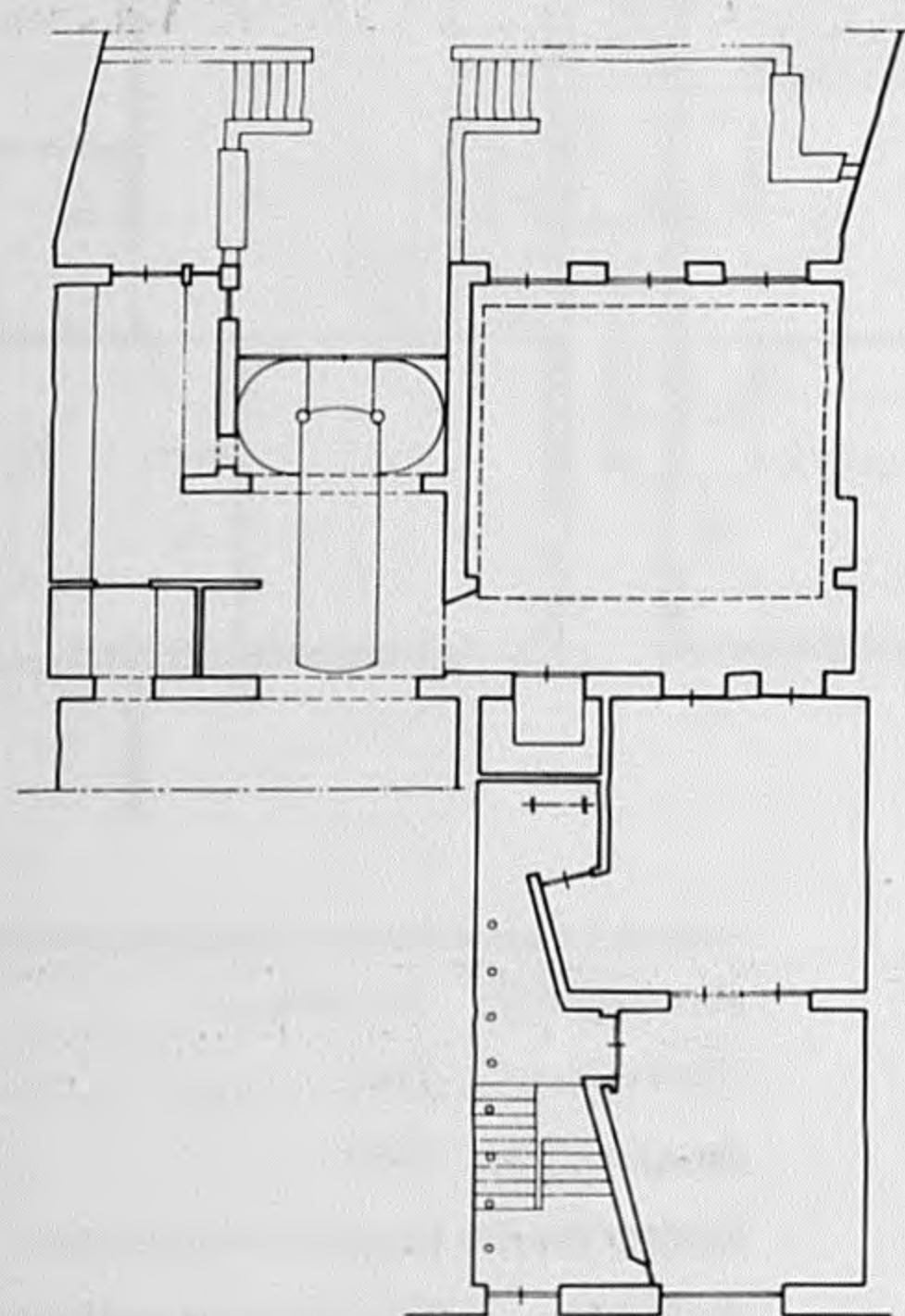
Bouwheer: Bits en Bytes pvba

Adres: Herckenrodesingel 101
Hasselt

Verbouwing van twee panden tot woning met notariaat

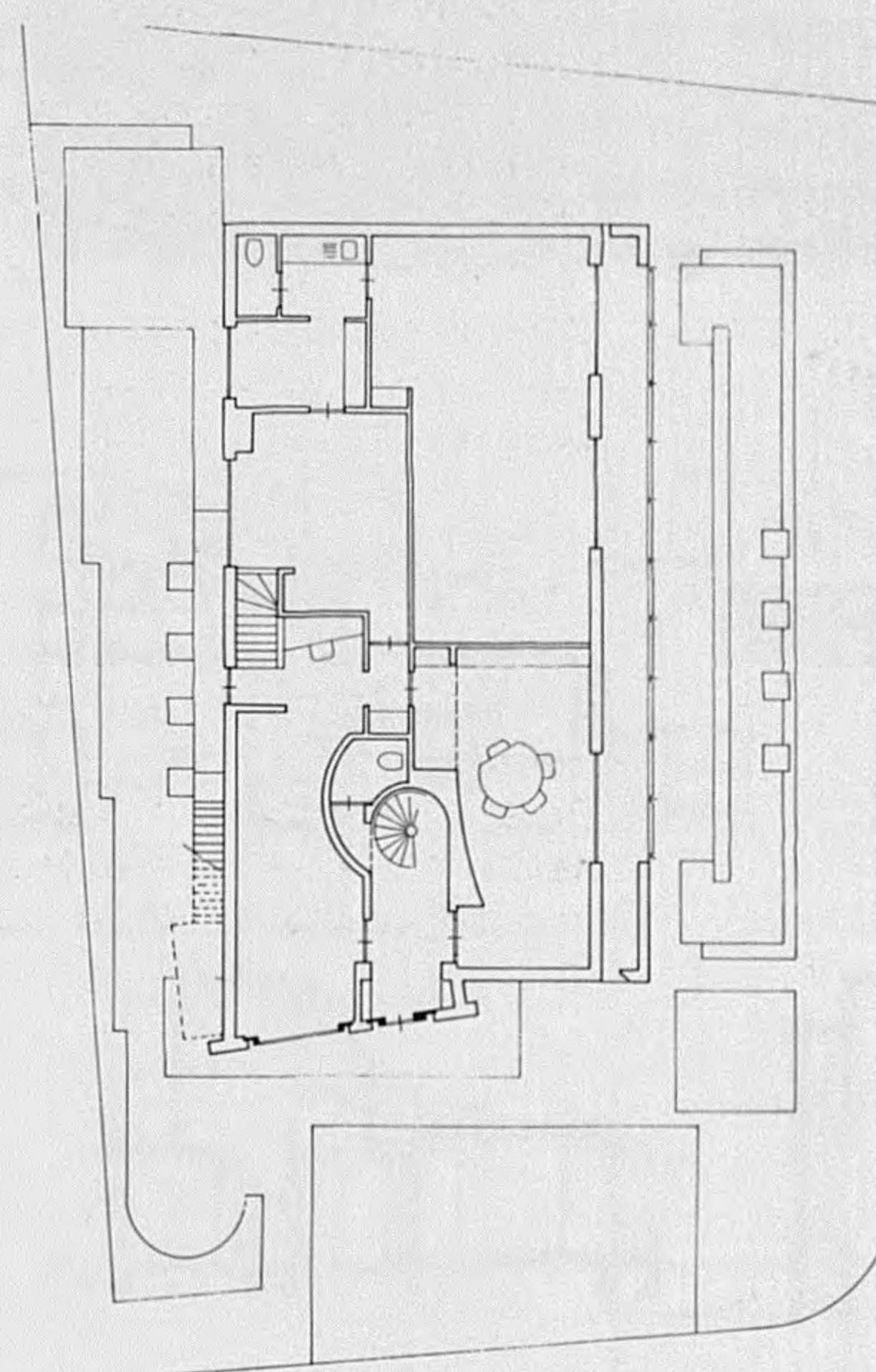
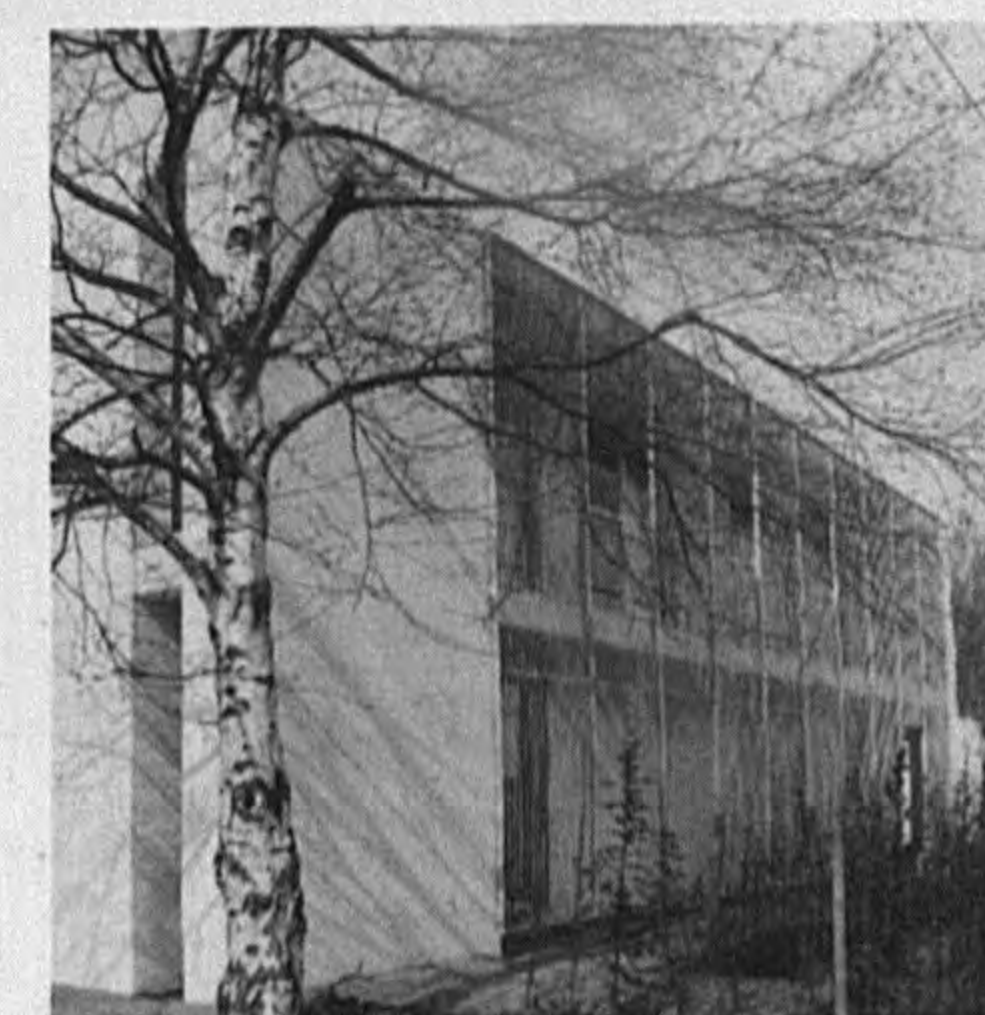

De art nouveau-gevels werden gerestaureerd, het interieur volledig gerenoveerd. De inkomdeur opent op een wigvormige hal die in het smalle pand een indruk van ruimtelijke diepte wekt. De schuine wand levert extra ruimte op voor de notarijspraktijk op de bel-étage. De woonruimte strekt zich uit in de achterste traveeën van beide panden, die met een nieuwe dwarsdoorgang met elkaar verbonden zijn, en ziet uit op een ommuurde tuin.

Architect: Vittorio Simoni, interieurontw.
Ontwerp: 1989
Bouwjaar: 1990
Bouwheer: Vanuytrecht-Vanhelmont
Adres: Thonissenlaan 51, Hasselt

Woning en kantoor Simoni

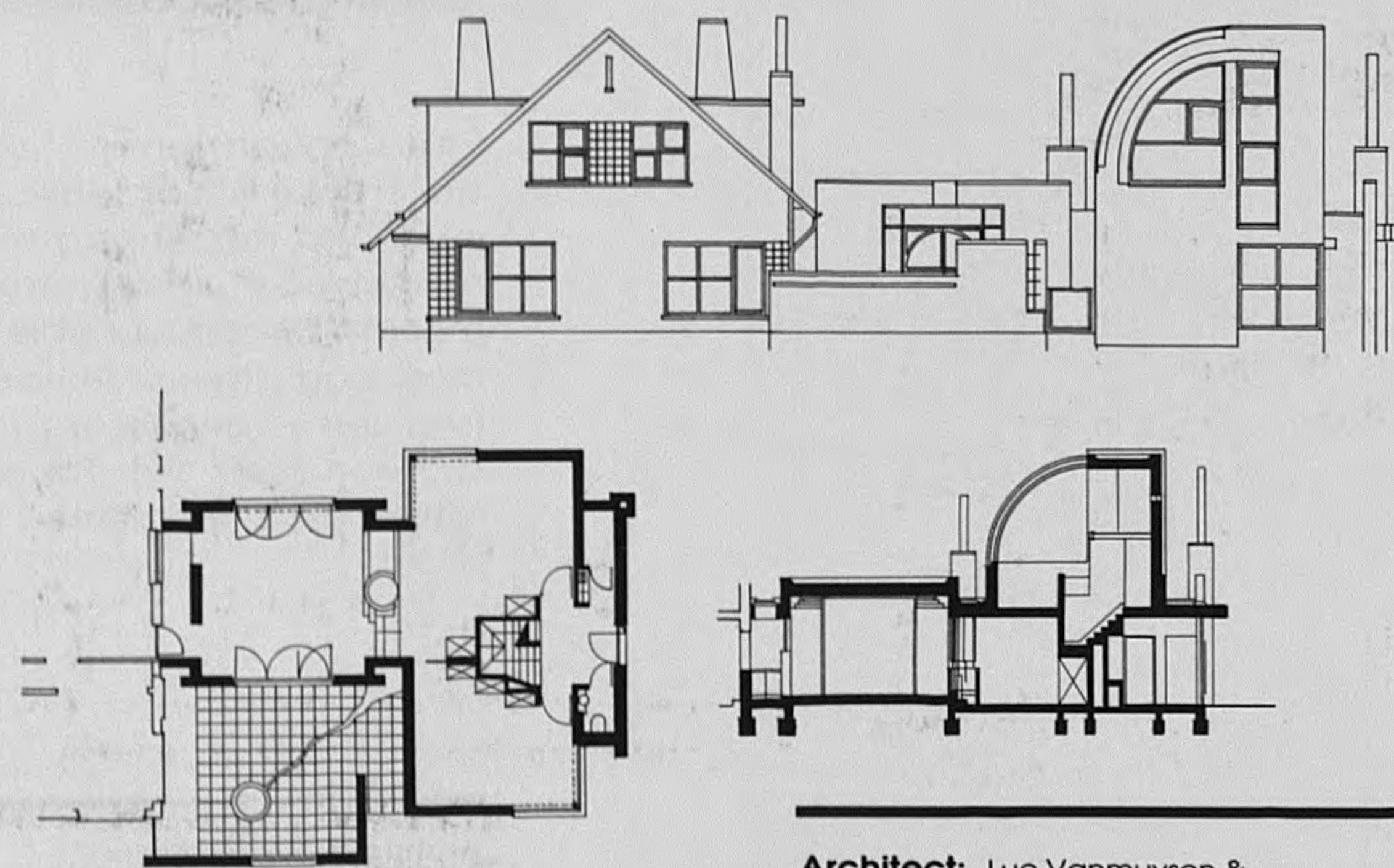
Een conventioneel huis dat door enkele oordeelkundige ingrepen nagenoeg tot een nieuwbouw werd getransformeerd. De verdubbelde wand moet nog uitgerust worden met een semi-transparant rooster dat een soort filter zal vormen tussen de woonruimten en de straat.

Architect: Vittorio Simoni
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Vittorio Simoni
Adres: Hentjenslaan 9, Hasselt

Uitbreiding woning en atelier

Een nadrukkelijke uiting van architectonische vormwil in een landelijke dorpsstraat. Een elementair formeel gebaar dat zich afzet tegen de landerige huisjes waartussen het opduikt maar dat afgezien daarvan nauw verband houdt met de natuurlijke omgeving. Het roodbakstenen cilindersegment verheft zich als een geometrische bodemconcretie uit de plaatselijke kleigrond en omvat een interieur dat aan weerskanten via een gave kwartcirkel op het landschap uitziet: de weiden en de akkers in het noordoosten, het beschermde natuurgebied in het zuidwesten.

Architect: Luc Vanmuysen & Ingrid Mees

Ontwerp: 1990

Bouwjaar: 1990

Bouwheer: Vanmuysen-Mees

Adres: Kermestraat 111, Stevoort

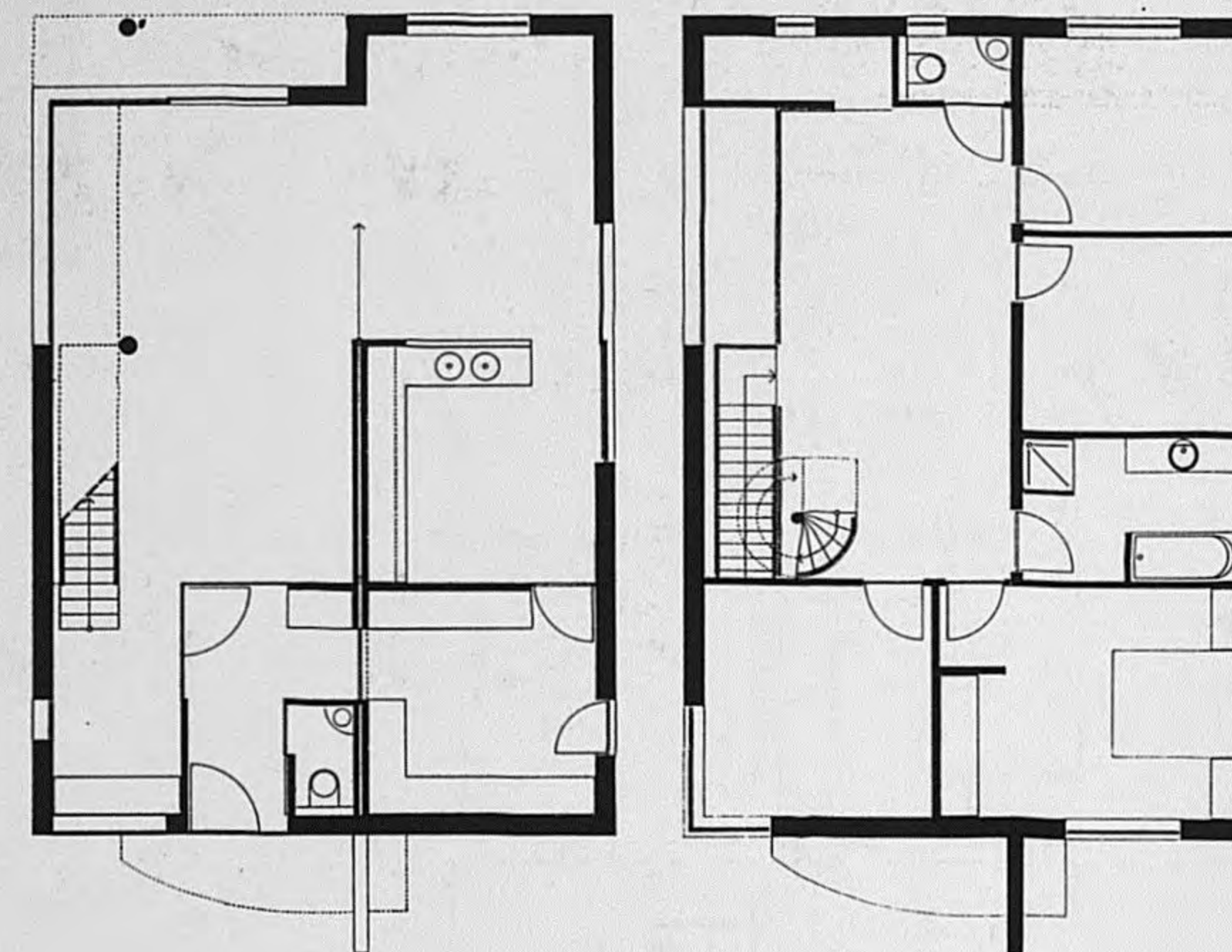
Woning Spaas-Van Lishout

De woning verschijnt als een compact, in zichzelf besloten volume, een indruk die nog versterkt wordt door haar ronde dakvorm. Het volume ontsluit zich in de noordwesthoek, waar de living uitziet op het achterliggende veld en via een dubbelhoog raam de namiddagzon binnentrekt. Dit raam beantwoordt aan een duplexverdieping die met een smalle vide met de living communiceert.

De gewelfde hobbyzolder ziet met een rond raam uit op de Lentestraat, en omgekeerd loopt deze straat axiaal uit op het boogfront van het huis, een intrigerende assymetrische compositie met verholde maniëristische allusies.

Architect: Jo Berben

Ontwerp: 1990

Bouwjaar: 1991

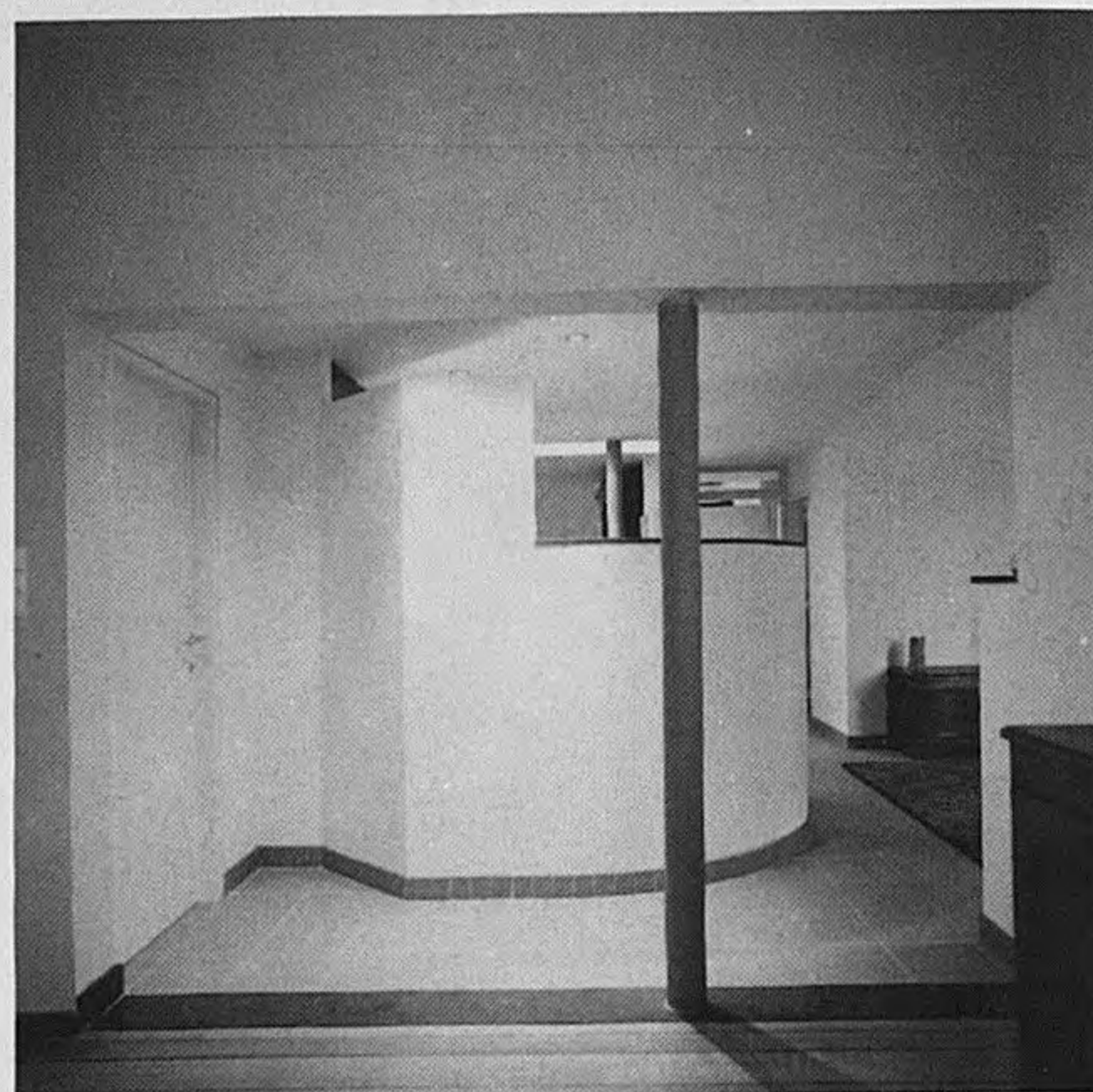
Bouwheer: Spaas-Van Lishout

Adres: Kroonwinningsstraat
Hasselt

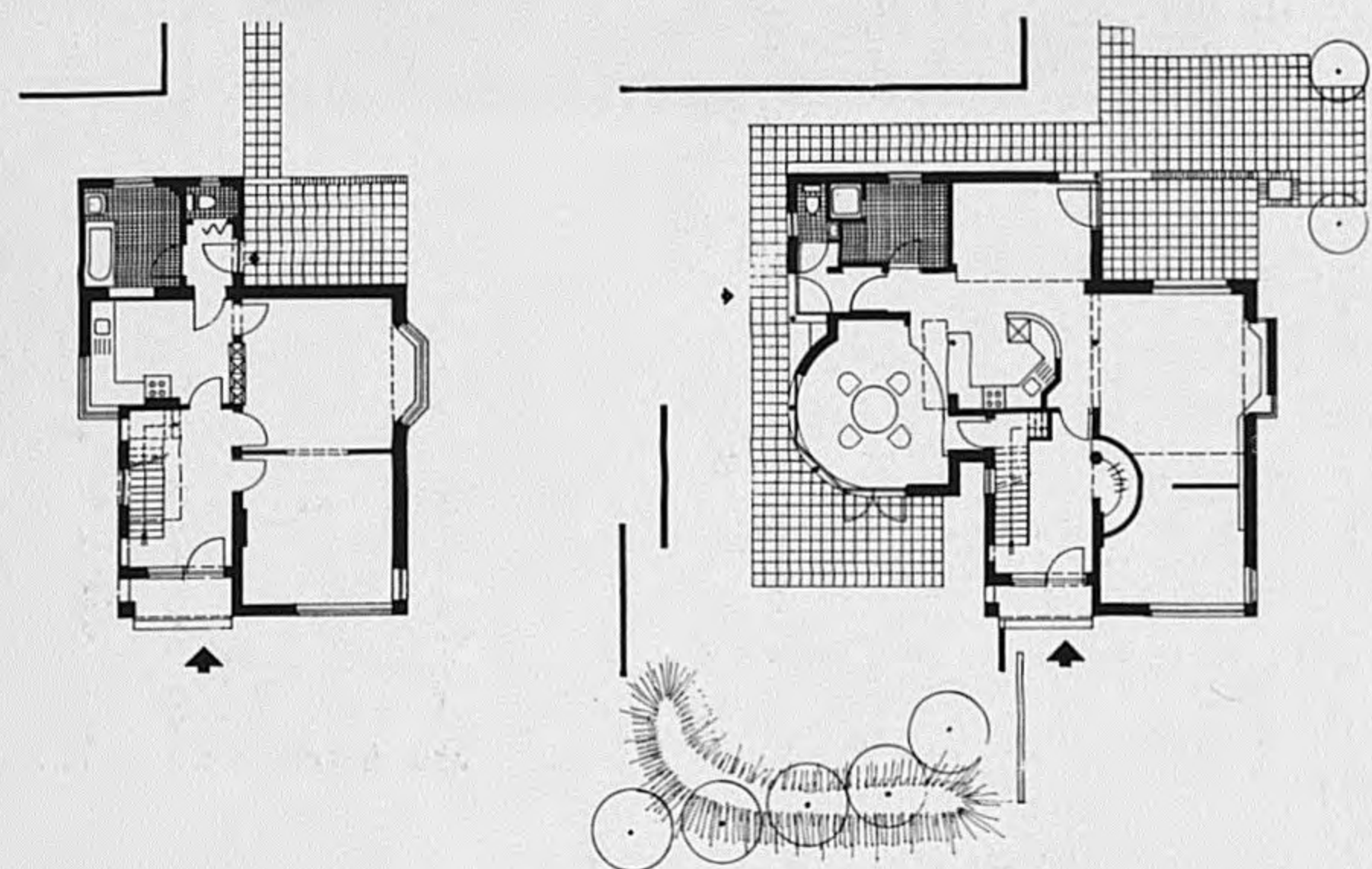
Verbouwing woning Verbeeck-Raedschelders

Een kleine Belgische villa, verbouwd en uitgebreid tot een levendige, eigentijdse woning. Het gebouw werd uitgebreid met een ruime ronde ontbijthoek en een kubisch sanitair blok, zodat de nieuw ingerichte halfoopen keuken een centrale plaats krijgt. Menige binnenmuur werd gesloopt, zodat ontbijthoek, keuken en woonkamers geen afzonderlijke kamers meer zijn maar geleidingen van eenzelfde ruimte, gearticuleerd door balken, kolommen, muurtjes op halve hoogte en vloerbedelingen.

De nieuwe ingrepen waren er tevens op gericht de ruimten op verschillende wijzen te activeren met natuurlijk licht, het daglicht dat rechtstreeks, hetzij lateraal of zenitaal binnenvalt, of dat uit onverwachte hoeken langs de wanden binnenglijdt.

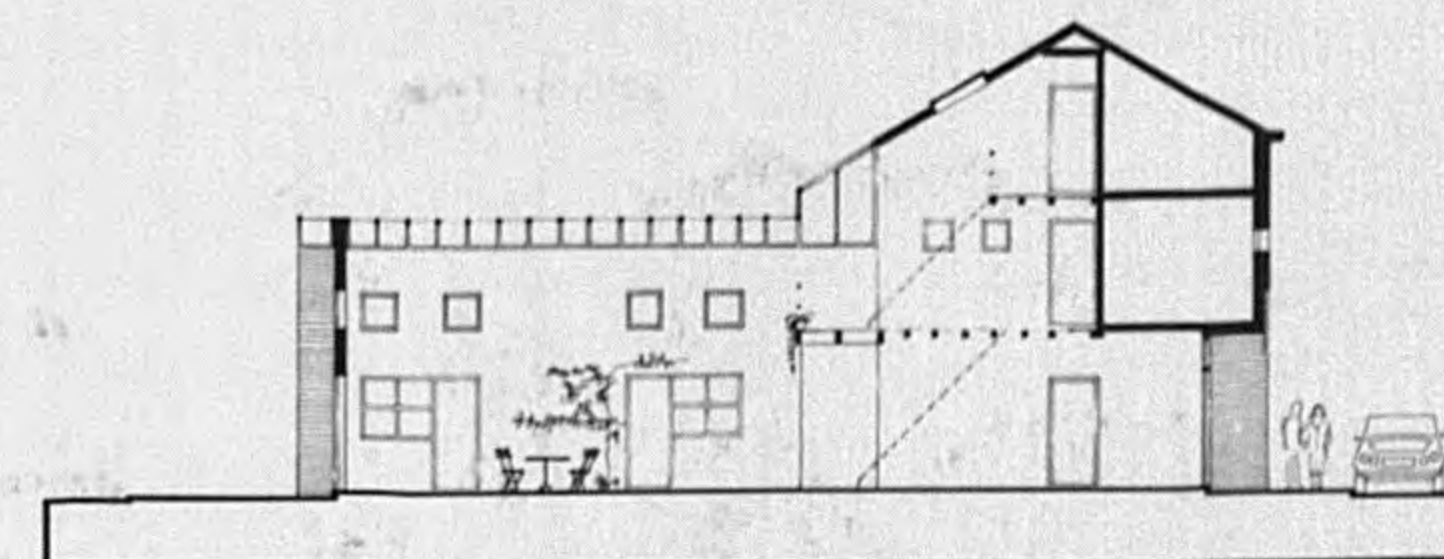
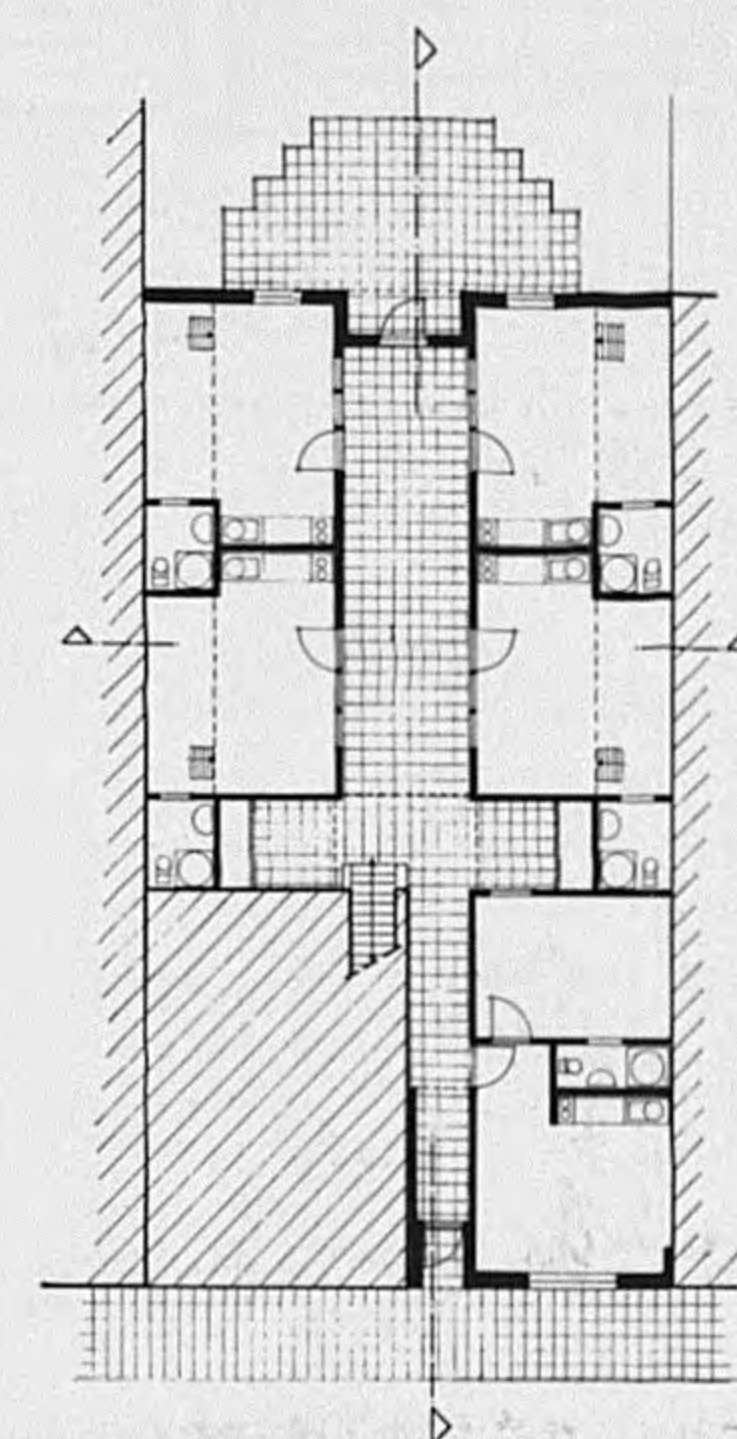

Architect: Jo Segers & Marie-Bert Moermans
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1991-92
Bouwheer: Verbeeck-Raedschelders
Adres: Luikersteenweg 791 Wimmertingen

Studio's

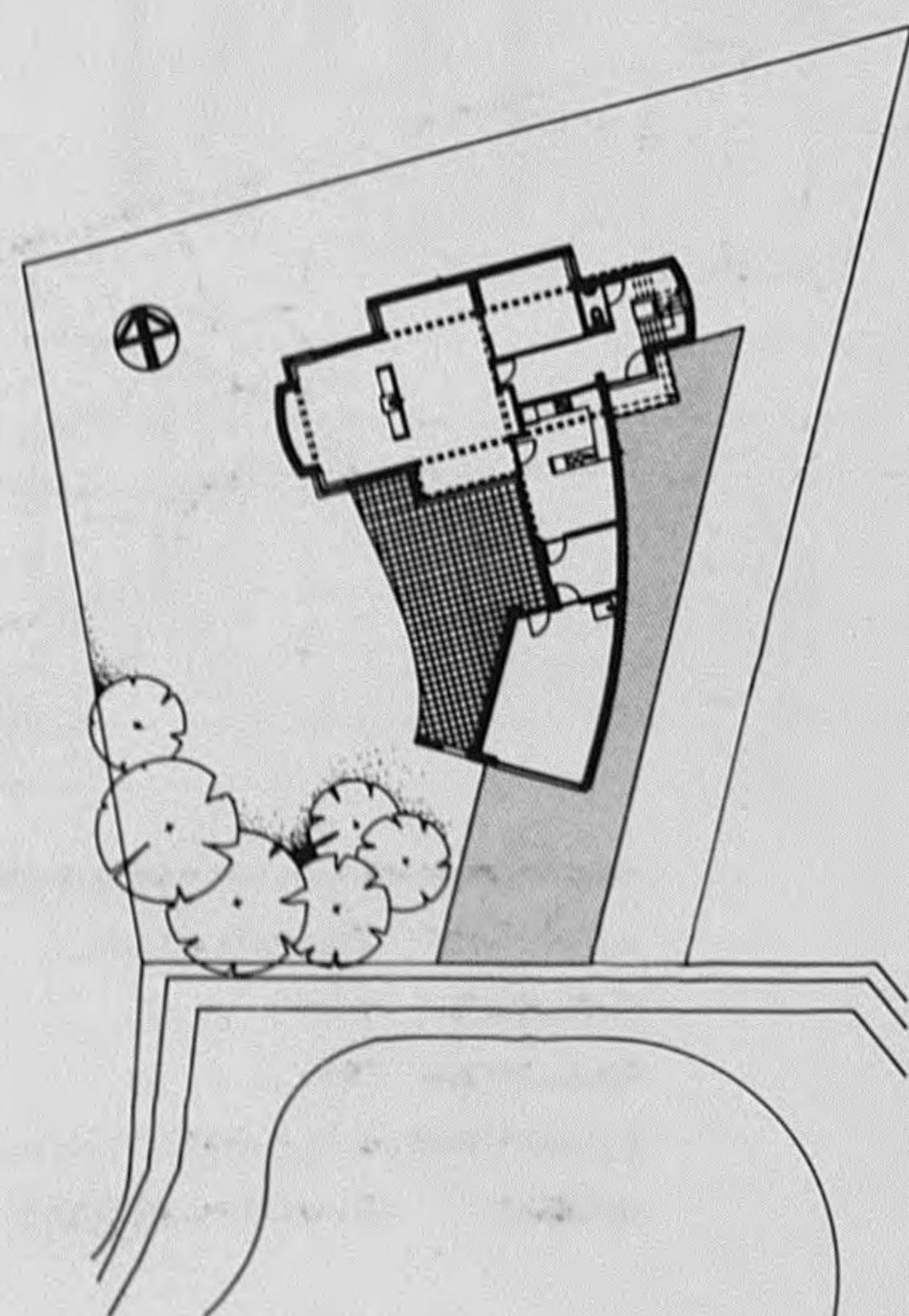
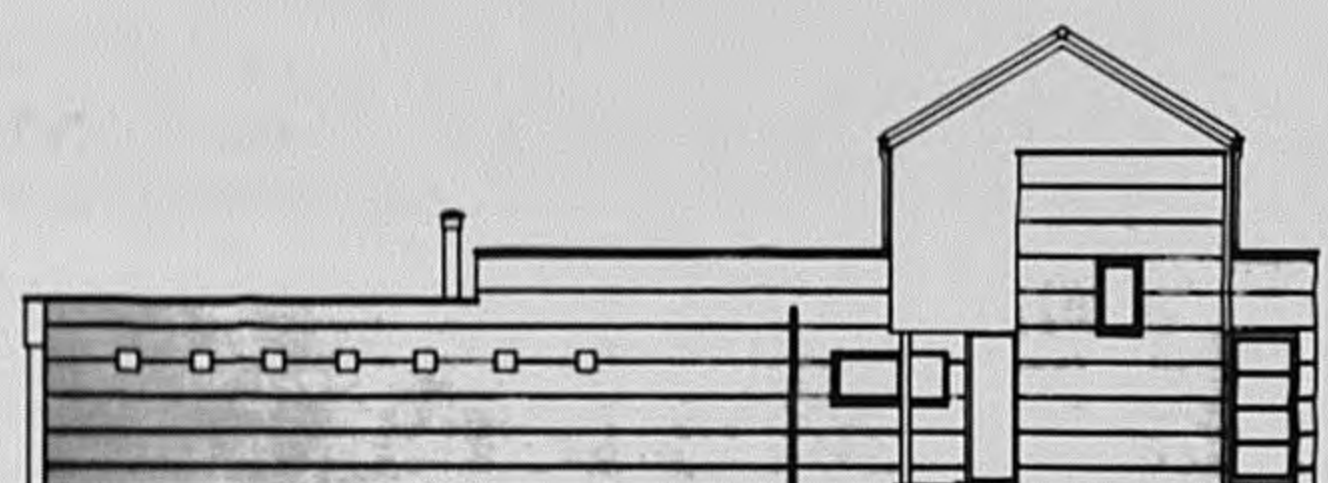
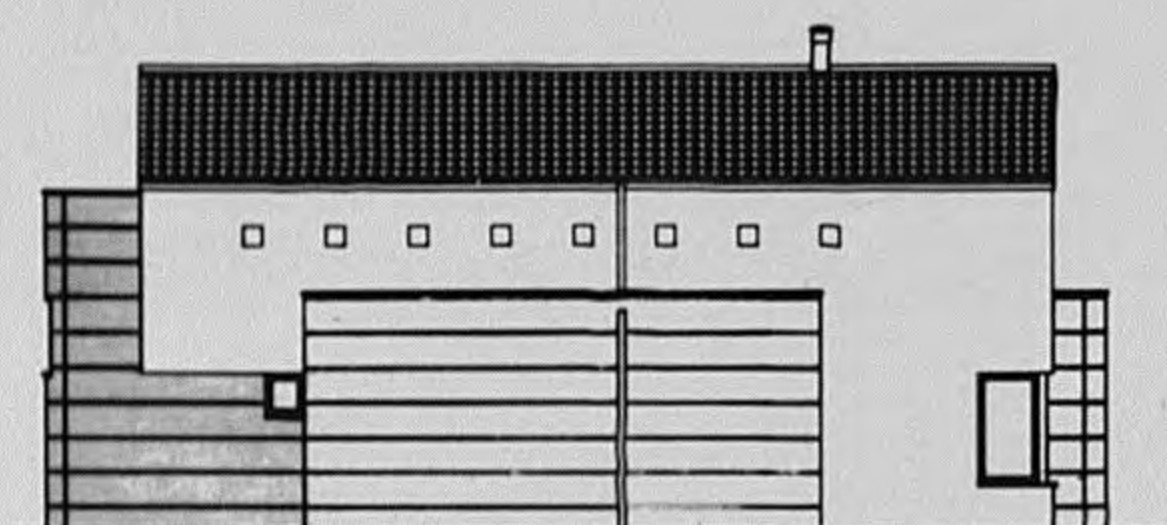

Een nieuw pand en de verbouwing van een bestaande rijwoning verenigd tot een geheel van tien studio's. De inkom van het nieuwe pand leidt via een zenitaal verlichte gang naar een met glas overkapte galerij, waaromheen vier duplexstudio's gegroepeerd liggen. De andere studio's bevinden zich op de verdiepingen van beide panden. De helder verlichte galerij biedt mogelijkheden voor de ontwikkeling van een zekere vorm van gemeenschapsleven.

Architect: Ludo Schouterden
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Franco-Uytebroecks
Adres: Boomkensstraat 273, Hasselt

Woning Vanormelingen-Gelders

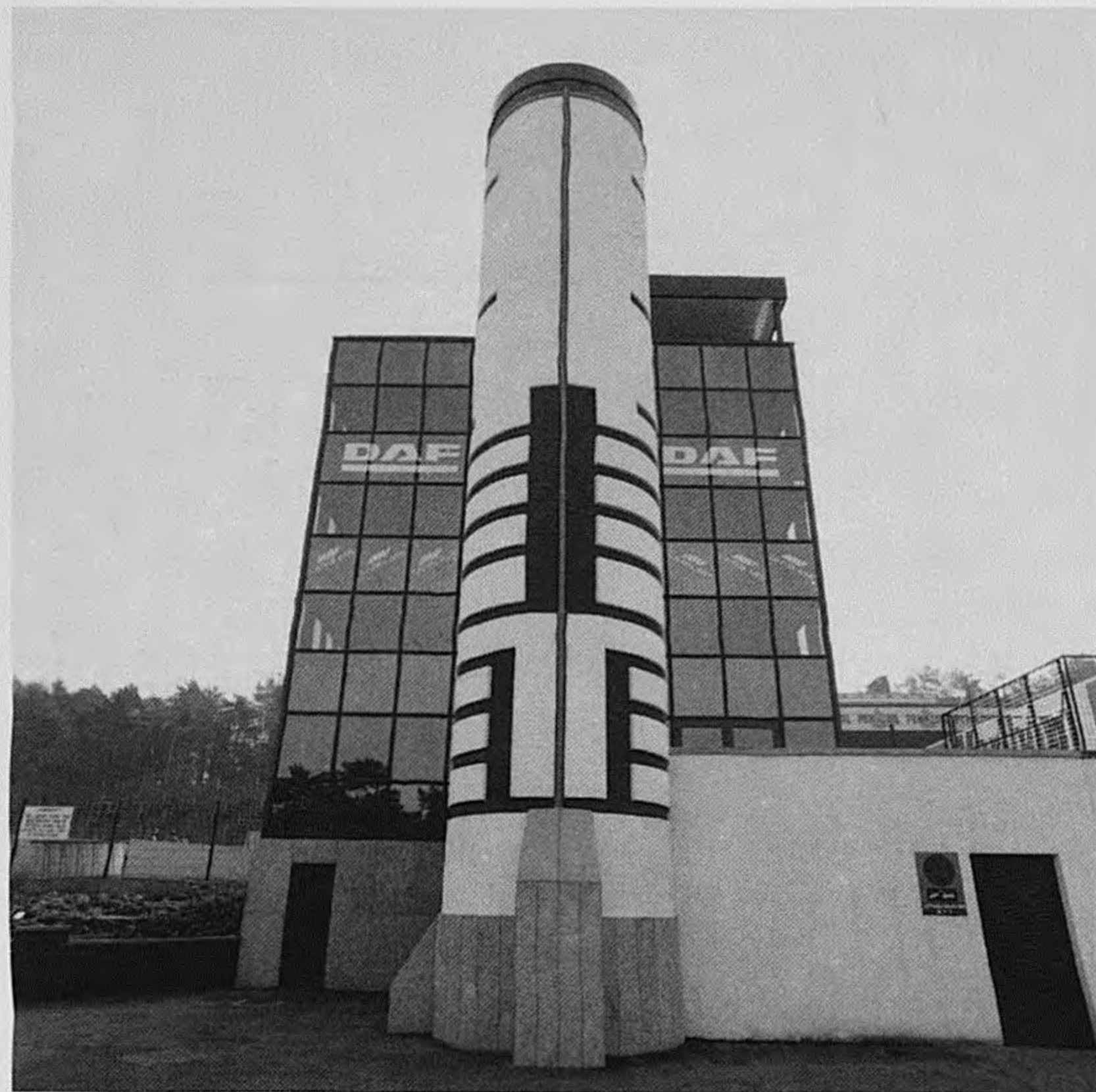
Architect: Bart Lantmeeters
Peter Cornoedus
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Vanormelingen-Gelders
Adres: Maastrichterweg 5
Genk

Woning Buyse-Vandevelde

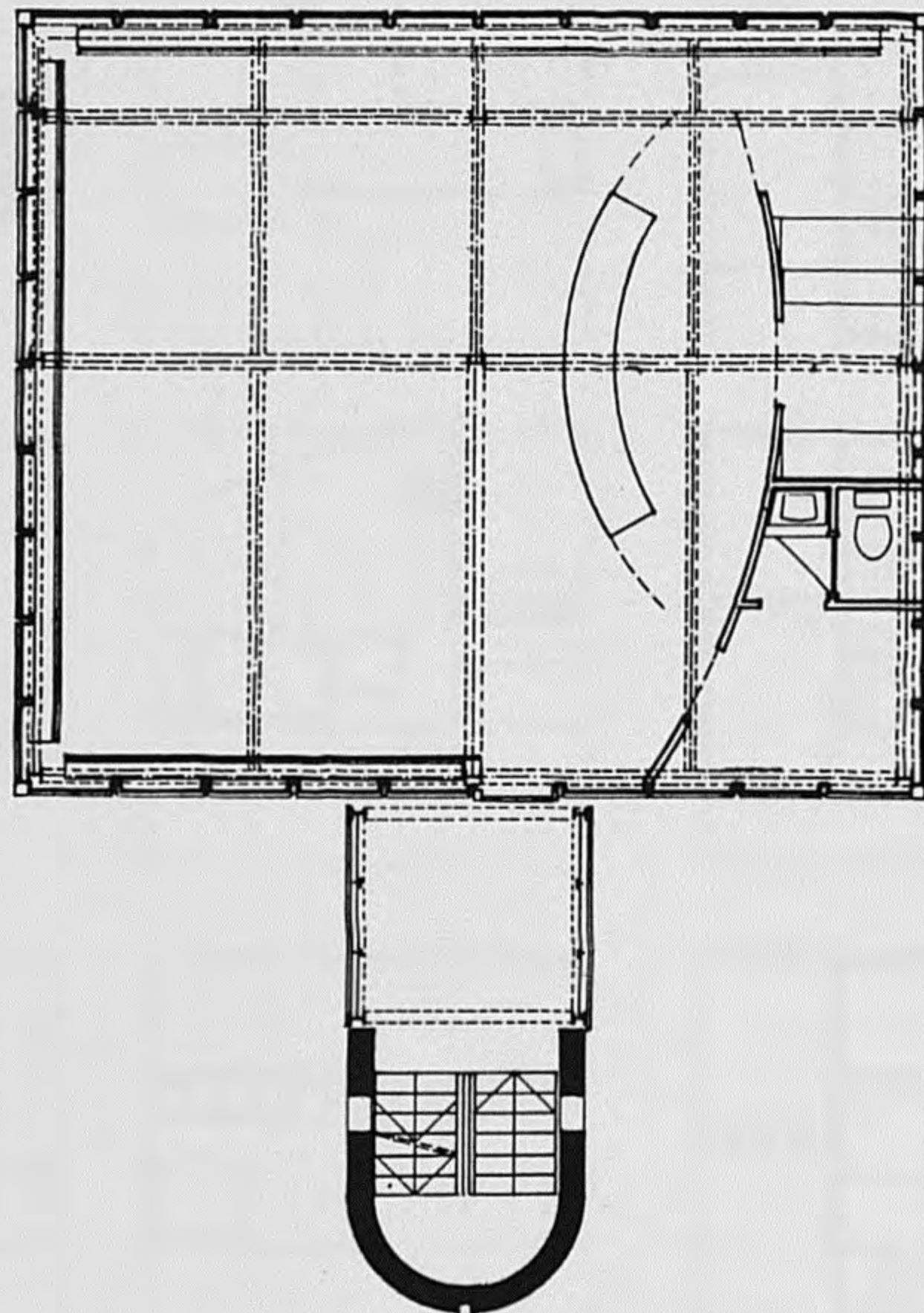

Architect: F. Verplanken
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Buyse-Vandevelde
Adres: Schootstraat 46,
Heusden-Zolder

Pitlane-toren

Een zuivere glass box die een alzijdig uitzicht biedt op de omloop.

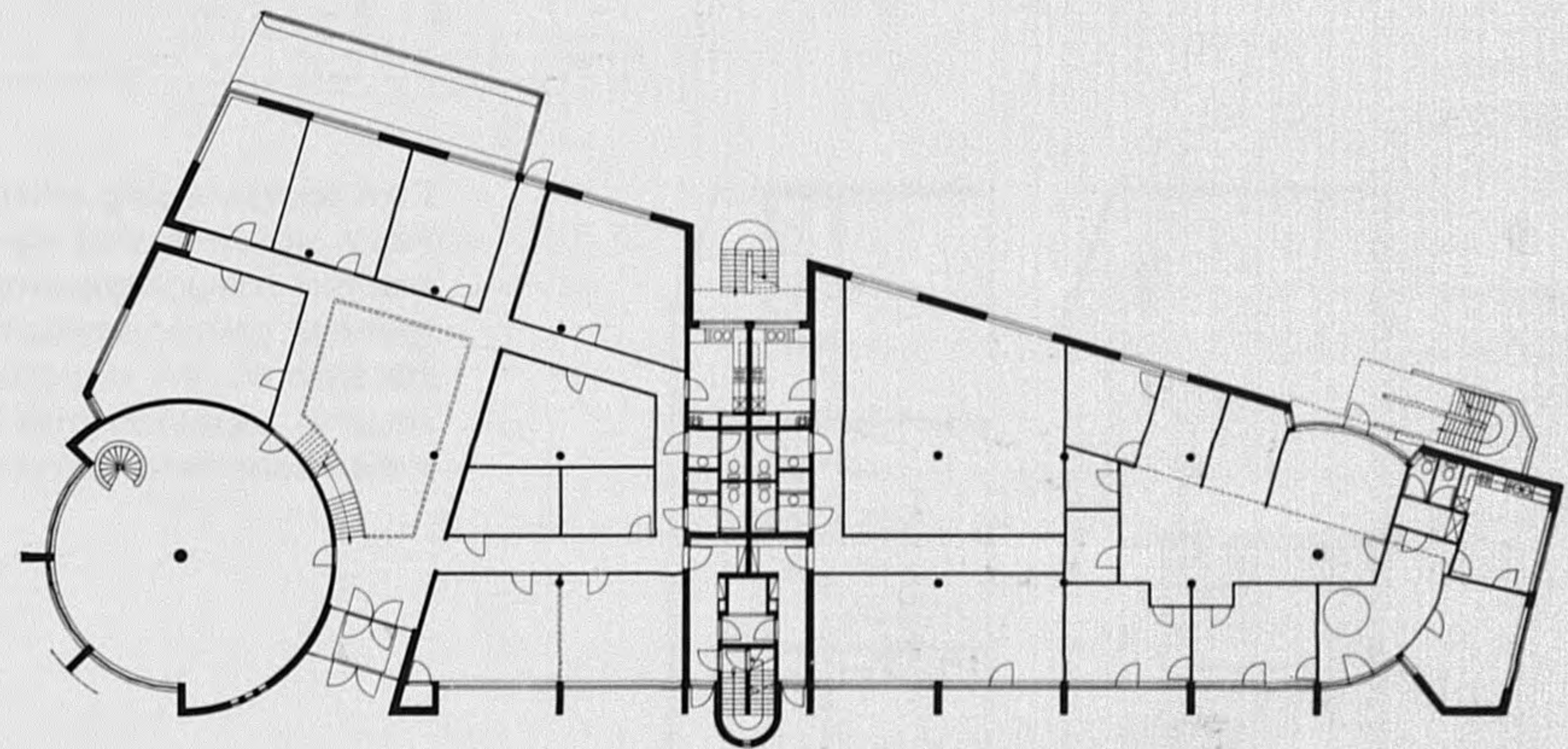

Architect: Maurice Bellén
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1990-91
Bouwheer: vzw Terlamen
Adres: Omloop Terlamen
Heusden-Zolder

Kantoorgebouw Bureel 2000

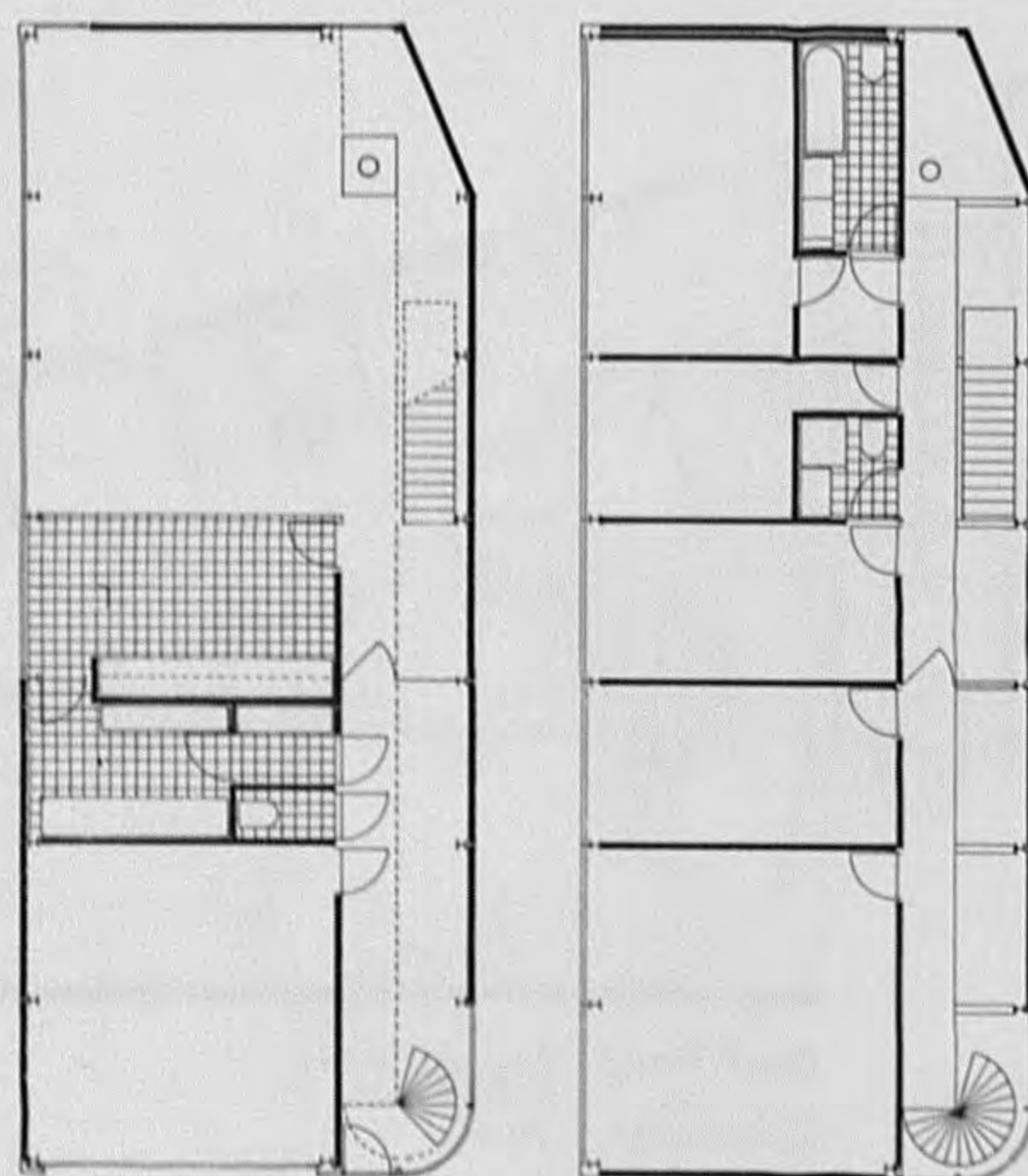
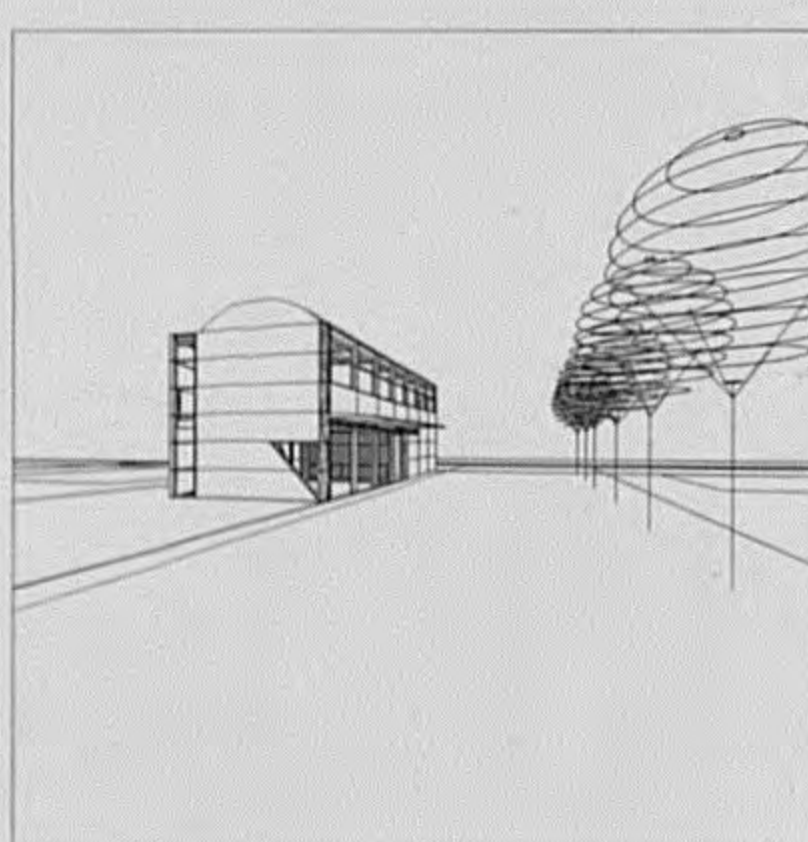
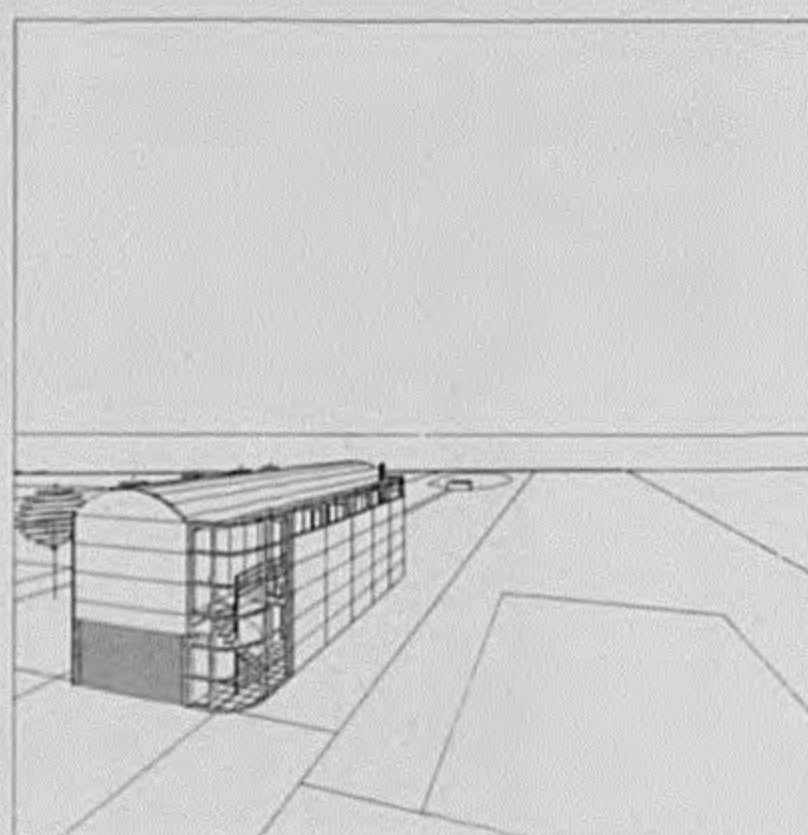
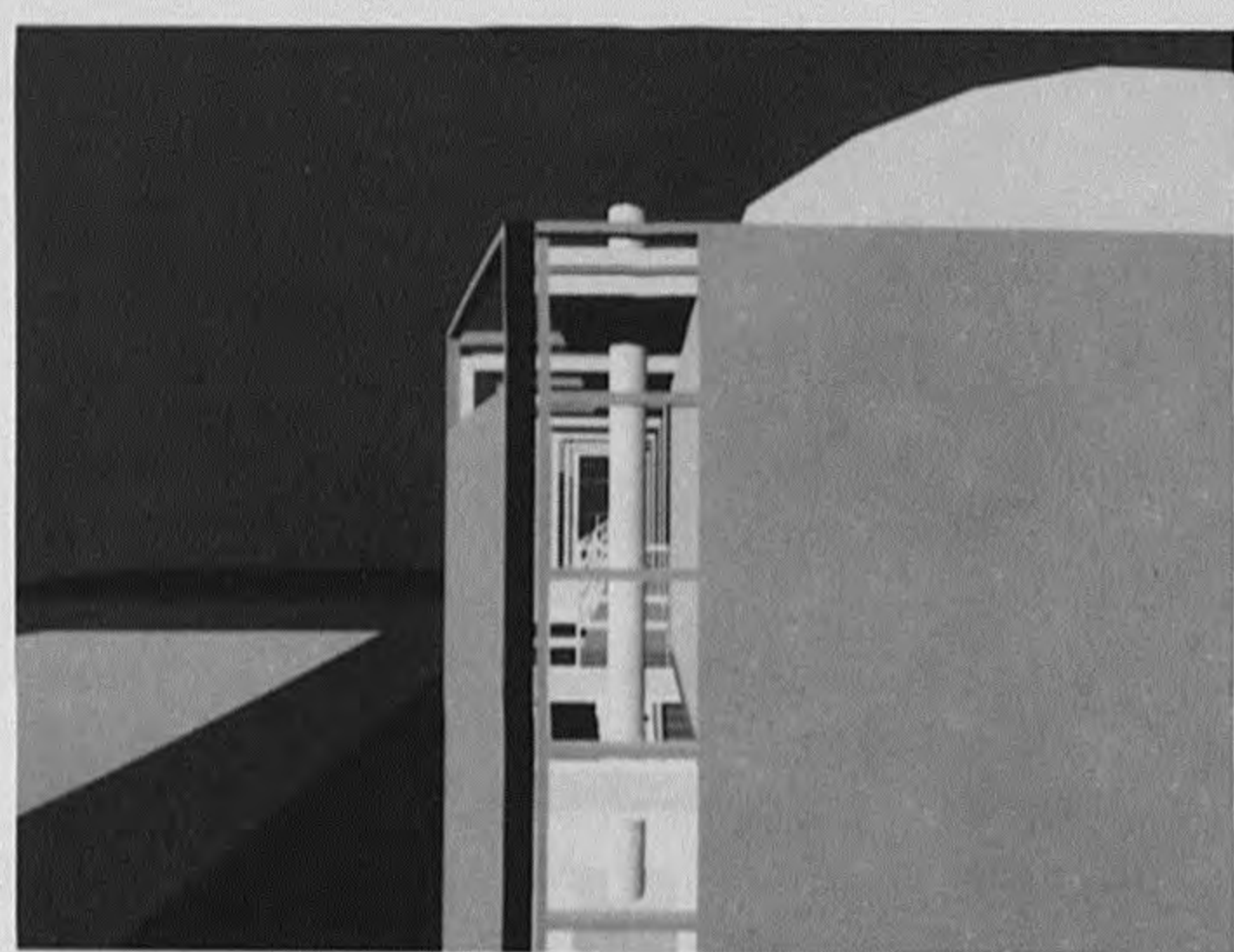

Langwerpig kantoorgebouw met een wigvormige plattegrond, aan de hoek beklemtoond met een cilindrisch volume dat de inkomhal bevat. Een van de weinige gebouwen op deze 'ring' die een stedelijke allure tentoonspreiden en daardoor blijf geven van de intentie deze 'singel' als een stedelijke ruimte op te vatten.

Architect: Groep Delta
Ontwerp: 1990
Bouwjaar: 1991
Bouwheer: Bureel 2000
Adres: Gouv; Roppesingel, Hasselt

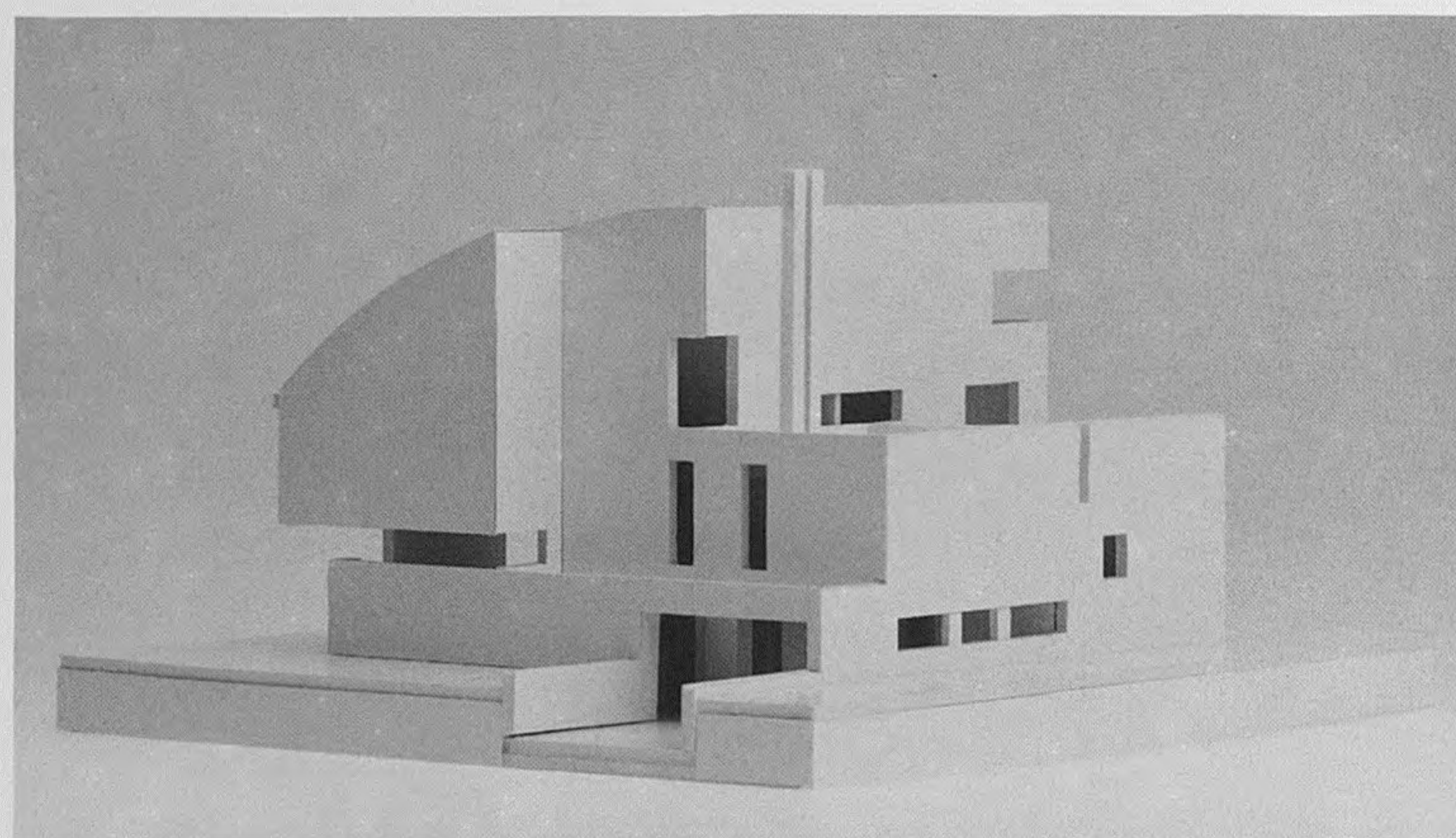
Woning Jacobs

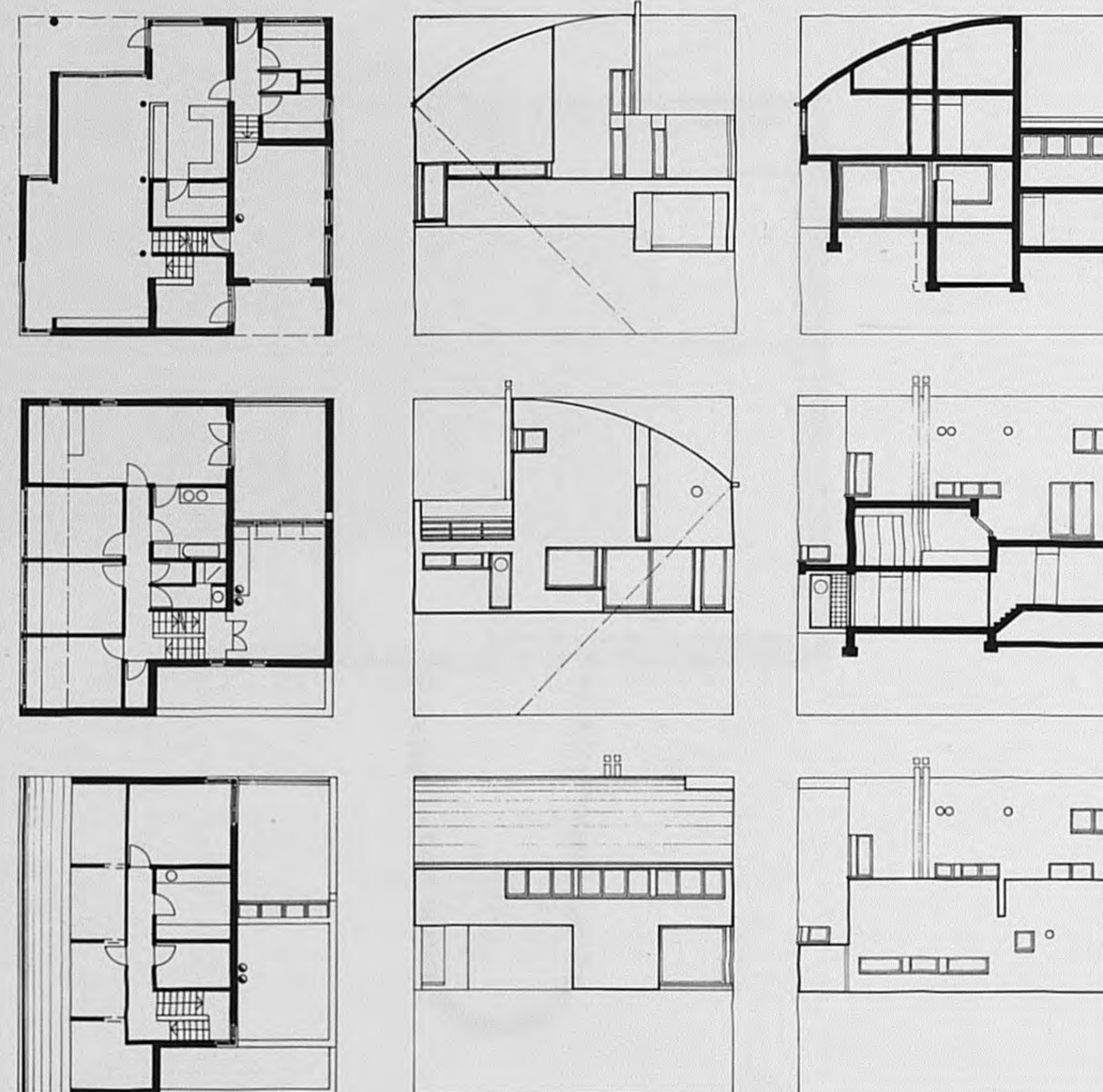
Een langwerpig prismatisch volume dat op de houten toegangspartij na geheel geconcentreerd is als een stalen skeletconstructie, ingevuld met aluminium sandwichpanelen.

Architect: René Jacobs
Ontwerp: 1991
Bouwjaar: 1992
Bouwheer: Bene bv
Adres: Langvenestraat 7, Hasselt

Woning Briers-Nysten

Gaaf volume opgebouwd uit drie evenwijdige zones en bekroond met een pregnante dakvorm.

Architect: Karel Van Ende
Ontwerp: 1991
Bouwjaar: 1992
Bouwheer: Briers-Nysten
Adres: Kattedansstraat, Hasselt

*Christian Norberg-Schulz schrijft in zijn essay "Architectuur als vergaring en verlijfelijking",
naar aanleiding van de honderdste geboortedag van Martin Heidegger :*

*"Architecten zijn geen filosofen. En toch...
moeten zij nadenken over het wezen van hun vakgebied.
Soms beïnvloeden deze gedachten hun praktijk, en soms rechtvaardigen ze haar..."*

*"In een enkel geval, gaan denken en praktijk samen,
en worden een authentiek zoeken naar betekenis.
In haar late, na-oorlogse fase is de moderne architectuur betekenisloos geworden,
hetzij in de zin van een steriel schematisme,
hetzij als willekeurig bedenkfel."*

*Als reactie op deze stand van zaken vroeg de woordvoerder van de Moderne Beweging,
Siegfried Giedion o.a. om een "Nieuw Regionalisme".
Hieronder verstond hij "de zorgvuldige, eerbiedige bestudering van de levenswijze van de plek",
een studie die als uitgangspunt moest genomen worden voor het plannen en bouwen.*

*Dit nieuwe regionalisme ontstond in feite in Finland, meer bepaald in het werk van Alvar Aalto.
Een aanverwante aanpak vinden we echter ook in het zuiden van Europa;
als het meest opmerkelijke voorbeeld kennen we de Tessiner School en het werk van Mario Botta.*

*"Architectuurwijzer" in navolging van de initiatieven "Architektuur als Buur" te Gent en "KOMA" te
Kortrijk, heeft slechts een betekenis, indien hiermede ook een spiegel wordt voorgehouden
van een kwalitatieve, hedendaagse en streekgebonden architectuur.*

*Dit lovenswaardig opzet mag niet tot een eenmalig gebeuren beperkt blijven,
maar moet een aanzet zijn om over de wortels en de betekenis
van de architectuur in onze regio na te denken...*

*Dolf Wieërs, architect
Provinciaal Voorzitter,
Orde van Architecten-Limburg*

M e t d a n k a a n

Provinciale raad van de Orde van
Architecten- Limburg
de stad Hasselt
de provincie Limburg
het Cultureel Centrum Hasselt
het Provinciaal Museum Begijnhof

de deelnemende architecten
de bouwheren

Louis Coolen
Francis Strauven

Dirk Houben (fotografie)
Jan Simoen (scenarist)
Inge Staelens-Mees (secretariaat)
Geert Stockx (videoproduktie)
Jos Wouters (logo en vormgeving)

de leden van de vzw Architectuurwijzer :

Luc Vanmuysen (voorzitter)
Jan Vandebroek (schatbewaarder)
Jo Belen (secretaris)
Ludo Schouterden
Raf Nijsen
Erik Senave
Vittorio Simoni
Jos Wouters
Marie-Bert Moermans
Jo Segers
Juil Vanleysen
Chris Stockx

de sponsors :
hoofdsponsors:

Koramic-Terca
Yfong
Echo

nevensponsors:

Reynaers
Silicaatsteen
Topo Soft

Egberghs
Knauf
M.B.I. Beton
Interieur Hermans

v z w A R C H I T E C T U U R W I J Z E R 1 9 9 2

YTONG
BOUWMATERIAAL
EN TECHNOLOGIE

KORAMIC-TERCA
LEADER IN BUILDING CERAMICS

